

' c/c/t/

LIVIU REBREANU

Opere 6

Ediție critică

de Nicolae Gheran

Variantele în colaborare

cu Valeria Dumitrescu

A D A M Ș I E V A

București — 1974

E D I T U R A M i N ț 8ic.LV RUCUKE:

Biblio, eca

„Man muss nicht alles glauben was die Leute sagen~ man muss aber auch nicht glauben dass sie es ganz ohne Grund sagen“

K ant

ÎNCEPUTUL

Odaia era albă ca un culcuș de fecioară. Apusul își filtra agonia prin două ferestre înalte, schițând pe parchet două romburi de lumină portocalie, care
5 cuprindeau picioarele patului într-o îmbrățișare tremurătoare.

Un miros straniu de albeață respirau pereții proaspăt văruiți și se cernea în unde subțiri pe măsuța cu trei scaune dintre ferestre, pe soba de teracotă
10 din colț, pe noptiera de la căpătîiul patului și chiar pe jilțul de paie în care veghea sora de caritate Dafina, îmbrăcată în șorț alb, cu bonetă albă pe creștet și cu o cruciuliță roșie între sîinii plini de sănătate. Din unghere răsăreau umbre sfioase, cenușii, înaintau domol
15 și apoi, brusc, se stingeau, speriate parcă de tăcerea deasă ce căptușea odaia și înghițea tic-tacul grav al pendulei atîrnate deasupra calendarului, pe fișia de zid dintre cele două geamuri.

Dafina ședea neclintită, cu mâinile în poală pe
20 ziarul împăturit frumos, privind la bolnavul care zăcea cu brațele întinse peste învelitoarea albă, capul

înfășurat într-un pansament alb din care i se vedea numai fața de ceară, vrîstată cu trei linii negre paralele — sprîncenele, genele și mustățile. Pleoapele-i închise păreau niște pete violete, iar buzele cărnoase erau atît de palide că de-abia li se deosebeau marginile.

în ochii surorii de caritate mocnea înduioșare și nedumerire. Compătimea pe bietul bolnav cu toată pasiunea, mai ales de cînd descoperise că e victima unei drame amoroase. Era foarte blîndă și tot atît de sentimentală. Cîrlionții aurii răzvrățiți îi alintau obrații rumeni, și ochii ei leneși, albaștri, pîlpîiau în lacrimi. Colega pe care a schimbat-o azi dimineață i-a șoptit în grabă că pacientul e un profesor mare, că a fost împușcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară tîrziu aci, la Sanatoriul Sf. Măria, și că doctorul Filostrat e tare înfuriat, ceea ce înseamnă că șansele de scăpare sunt puține...

Pentru Dafina, fire lacomă de iubiri romantice, cuvintele tovarășei fură ca un bob de sare pe o rană vie; inima îi sfîrîia de curiozitate. Dorea amănunte, multe, minunate, și nu venea nimeni să i le dea. Bolnavul nu se clintise toată ziua; nici cînd i s-a schimbat pansamentul n-a deschis ochii. Pe foaia de temperatură, cu litere caligrafice, scria doar numele: Toraa Novac.

A avut mari speranțe în *Universul* pe care i l-a strecurat, spre amiazi, tovarășa. „Drama din Strada Albă” însă era lichidată în cîteva rînduri seci. Dafina le-a citit și răsцитit, căutînd înțelesuri tainice în frazele convenționale. Negăsind ce rîvnea, sufletul i se scâldea într-o tristețe sură în care pluteau, ca firicele destrămate dintr-o țesătură veche, cuvintele tipărite: „Ieri, pe la orele șapte seara, în Strada Albă no. 7, emigrantul rus Ștefan Alexandrovici Poplinski, stabilit de curînd în Capitală, venind de la Berlin unde se refugiase

în urma revoluției, a tras patru focuri de revolver asupra d-lui Toma Novac, bine cunoscutul profesor de la Universitatea din București. Cauza crimei pare a fi eterna gelozie. Din primele cercetări ar rezulta că

5 simpaticul profesor a fost surprins în flagrant delict de adulter cu tînăra și frumoasa soție a străinului gelos. Toate patru gloanțele au lovit în plin, încît profesorul Novac, transportat grabnic la sanatoriul doctorului Filostrat, se află în agonie. Numai o minune 10 i-ar mai putea salva viața. Criminalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatinsă, alegîndu-se doar cu spaima. Crima a produs o senzație imensă deoarece asasinul este descendentul unei familii mari; se zice chiar că ar fi baron. în Capitală avea puține cunoștințe. Era 15 hotărît să rămîie definitiv în țară, frumoasa lui soție fiind originară din Basarabia, unde se spune că ar avea moșii străvechi...”

Dar cum e eroina? Și cum s-au cunoscut, cum s-au iubit, cum au fost surprinși? Apoi criminalul?... în- 20 trebările frămîntau pe Dafina în jilțul de paie ca într-un scaun de tortură. Încerca să-și mai astîmpere setea cîntărind pe eroul dramei. îi plăcea. își zicea că merită să fie iubit și de o contesă. îl iubea.

Pe urmă îi veni să citească iar, mai atent, știrea 25 din ziar. Poate că totuși va descoperi vreun semn între rînduri asupra pacientului iubit. Desfășură domol gazeta și se adînci în „Crima din Strada Albă”.

Atunci Toma Novac ridică pleoapele ca și cînd s-ar fi trezit dintr-un somn fără visuri. O durere uniformă îi înfășură tot corpul. Lumina moale îi ustura ochii mari negri, cu o lucire stranie, cu bulbii roșii ca înecați în sînge. Văzu întîi pendula dintre ferestre: limba se legăna rar, greoi, fără zgomot, iar cadranul părea spălăcit de nu putea distinge nici cifrele, nici

minutarele. Dedesubt însă, pe calendarul de perete, citi ușor un șapte negru arab și altul roșu roman.

„Ciudat calendar!” îi trecu prin minte. „Și luna e scrisă cu cifre... N-am mai pomenit...”

5 Și numaidecât își zise, parc-ar fi vrut să-și controleze luciditatea:

„Ziua a șaptea din luna a șaptea... Coincidență!... Care-i luna a șaptea?”

în aceeași vreme însă privirile ochilor imobili
10 lunecau, mirate și întrebătoare, de ici colo:

„Unde sunt?... Ce s-a întâmplat?”

Pe frunte simțea o bandă de fier ce-i apăsa țeasta. Se gândi să întindă brațul, să-și pipăie capul. Încercarea de mișcare i-o reteză din începuturi o năvală
15 de durere care-i stîrni un gemăt scurt, năbușit. Gemăutul apoi scormoni alte dureri, ca niște cuțite înfipte deodată creștîndu-i trupul în mii de locuri, încît nu mai îndrăzni nici să închidă ochii.

Dafina auzi suspinul ca prin vis, se spăimîntă,
²⁰ scăpă ziarul din mîini, sări în picioare și murmură buimăcită, apropiindu-se de pat:

— Doriți ceva, domnule?... O, bine că v-ați...

Toma Novac de-abia acum o zări. îl supără atît de rău că strînse repede pleoapele, uitîndu-și suferințele.

25 „Sanatoriu!” se gândi pe urmă mai nedumerit, aproape mînios. „Ce caut eu aici?... Ce s-a întîmplat?”

în loc de răspunsuri, urechile lui urmăreau respirația înfricoșată a surorii de caritate care rămăsese uluită lîngă pat. Peste un răstimp îi auzi pașii, numai
30 trei, foșnetul rochiei de stambă nouă, pîrîitul scaunului de nuiete și pe urmă fișîit de hîrtie. Dafina își întocmea ziarul, clătîinînd din cap, cu ochii la eroul ei, al cărui piept se zbuciuma ca sfîrticat de o gheară nevăzută.

în tăcerea ce-și urzea din nou paianjenișul în odaie, gîndurile bolnavului porniră furtunos după explicații. Amintirea însăși parcă i-ar fi fost rănită, nu izbutea să se înfiripeze. Crîmpeie vagi îi răsăreau
5 și se stingeau în creieri, fără să se poate încheaga într-o rînduire cu rost. Tocmai tîrziu se ivi, șovăitor, chipul unei femei care-și smulse numele din caleidoscopul cioburilor de imagini:

„Ileana...”

10 Apoi numele porni singur, în zigzaguri vertiginoase, să adune într-un mănunchi amintirile răzlețe și amorțite. Chipul femeiei se limpezea acum: un căpșor blond cu niște ochi în care bulbucea fericirea... îi răsări în suflet o bucurie atît de fierbinte că într-însa parcă
15 i se topiră îndată toate durerile. O clipă. Apoi în spatele femeii se ridică o umbră care o îmbrățișa, din ce în ce mai brutal, pînă cînd vedenia bălaie se transformă într-o figură sălbatică și hidoasă cu privirea clocotitoare de ură. Pe urmă patru răbufnituri, ca lovituri
20 de ciocan, îi răsunară în urechi, izgonind chiar fără-miturile de gînduri din creierii aprinși. Bubuiturile, mereu cîte patru, se repetau tot mai repede, amalgamîndu-se în sfîrșit într-un vîjîit prelung ce-i alerga prin oase, prin carne, prin nervi, ațîțînd pretutindeni
25 focare de durere. Apoi și vîjîitul se curmă brusc, parcă i s-ar fi extirpat rădăcinile auzului, lăsînd în urmă doar un întunec amar în care rătăceau iarăși frînturi de gînduri fără stăpîn, ca stropii de ploaie în noaptea vîntoasă de toamnă.

30 „Acum trebuie să mor!” îi luci în sfîrșit deodată, ascuțit ca o săgeată.

Gîndul îl întărită întocmai ca cleștele de fier ce-i zdrobea fruntea. Ar fi vrut să-l strivească, dar își simțea adormite toate puterile.

„Acuma trebuie să mor!” îi juca prin creieri, stăruitor, un ritm sprinten ca o sfidare.

Necutezînd să-l alunge căută să se împace cu el:

„Cine se naște trebuie să moară.”

- 5 Un zîmbet ironic îi înflori alături. Asta era o lozincă de-a lui împrumutată din înțelepciunea populară. O repetase peste douăzeci de ani, tam-nesam, pretutindeni, ostentativ, deși își dădea seama cât e de ieftină. Și totuși, acuma parcă vorbele acestea, în ciuda
10 ironiei, au dobîndit un înțeles nebănuit de adînc!
„Moartea e o ipoteză pînă în momentul cînd omul se pomenește în brațele ei, fără nici o speranță de întoarcere.”

- Fraza apărui nechemată, ca un răspuns la lozincă
15 lui răsufletă. Își aducea aminte foarte clar cum a surîs, cu o superioritate îngîmfată, cînd a auzit-o înția oară, dar nu se putea dumeri unde a auzit-o și cine a rostit-o? Silindu-se să descopere în trecut pe cel ce a spus fraza, se îmbulzi iar, poruncitor, gîndul:

- 20 „Acum trebuie să mor.”

Atît de poruncitor astă dată, că-i stîrni veșnica întrebare:

„De ce?”

- Înainte lanțului de argumente, fără început
25 și fără sfîrșit, prin care se silise o viață întreagă, zadarnic, să ajungă la o încheiere deplin satisfăcătoare, i se intruchipa în suflet iarăși femeia de adineaori, mai ispititoare, ca o călăuză pentru o cale lungă și necunoscută. Inima i se umplu deodată de o fericire dureros
30 de mare. Numai o clipire ținu, dar clipirea parcă răscumpăra din belșug suferințele tuturor vieților.

„Fericirea adevărată e totdeauna o clipă — se gîndi bolnavul, cu amintirea ei proaspătă în suflet. Mai multă n-ar putea îndura firea omului care, deseori,

într-o viață de mulți ani, nu are norocul să întâlnească nici clipa aceasta, nici măcar să se apropie de ea.”

- Toma Novac își simțea mintea limpede și liniștită, ca după o odihnă binefăcătoare. Amintirile îl
5 pîndeau din toate ascunzișurile, se înșiruiau, zîmbeau, sfioase și albe ca florile castității. Îi mîngîiau inima, vorbindu-i numai despre Ileana.

- Era o dimineață de mai cînd a întîlnit-o, întîmplător, pe o stradă plină de lume. A recunoscut-o înainte
10 de a se apropia de dînsa, deși n-o mai văzuse niciodată. De cîteva zile inima lui o aștepta și o căuta. Și a găsit-o printre miile de oameni indiferenți. I-a zărit mai întîi ochii verzi cu luminile calde și moi. S-a cutremurat pînă în temelile ființei lui, ca și cînd i s-ar fi lămurit
15 fulgerător toate misterele vieții. Apoi li s-au încrucișat privirile și din uimirea ei a înțeles că și ea l-a recunoscut deși nu l-a mai văzut niciodată. Mergea la brațul unui bărbat străin, dar Toma simțea cum inima ei rămînea în urmă lîngă inima lui.

- 20 Șapte zile lungi a pierdut-o. Îndoieli și nădejdi i-au răscolit măruntaiele sufletului. Pe urmă s-au întîlnit iar, pe neașteptate. A urmărit-o pretutindeni, ceasuri întregi, pînă acasă, seara tîrziu. Și a doua zi a bătut la poarta ei, a intrat și s-au îmbrățișat înainte de
25 a-și cunoaște numele. Își dădeau seama amîndoi că sufletele lor se căutau de mult, poate de mii și mii de ani.

Străinul, la brațul căruia o zărise pe stradă, i-a găsit îmbrățișați. În fața revolverului, Toma Novac a avut o singură grijă: Ileana. A primit gloanțele
30 fără nici o durere. Numai țipătul ei l-a durut, un țipăt desperat în care se sfîșia o inimă.

„Acuma trebuie să mor!” îi țîșni iar în creieri un fir de argint înroșit ce arse amintirile dimprejur, lăsînd în urmă un gol cenușiu.”

Golul se mărea mereu ca o bășică în care suflă fără să-ți pese că s-ar putea sparge.

„Asta înseamnă că se apropie sfârșitul” — se gândi bolnavul și, pe porțița gândului, simțea cum se 5 furișa în golul amenințător o dirâ de groază care totuși părea plăcută.

În aceeași clipă însă Toma Novac mai simțea că sora de caritate a venit iar lângă pat; îi auzea chiar bătăile inimii.

10 „Se uită la foaia de temperatură — își zise dînsul. Acuma se uită la mine... Acuma ridică mîna... parc-ar vrea să-mi pipăie pulsul...”

Groaza dinlăuntru cu gândurile de-afară se împreună deodată într-un simțămînt de ușurare. Alte 15 amintiri i se deșteptară, întîi încîlcite, apoi mai închegate și în sfîrșit rotunjite ca verigile unui lanț.

— A, Tudor Aleman! suspină Toma cuprins de o mulțumire mare. Da, da, Aleman... în sfîrșit.

Acum își dădu seama că Aleman a rostit fraza 20 care-l zbuciumase adineaori și că amintirea lui a fost aici, la picioarele patului, lângă sora de caritate, așteptînd doar prilejul să-și vestească prezența și să-i ofere toate lămuririle.

Un om mărunțel, slăbuț, cu un barbison alb, 25 cu părul alb și obrazii rumeni, cu niște ochi negri veșnic zîmbitori și atît de vii că privirea lor te pătrundea pînă în fundul sufletului. Toma Novac l-a cunoscut în casa avocatului Brebenaru, la un botez. A sosit tîrziu, în timpul slujbei religioase. Preotul citea și 30 cînta, un dascăl fonf îi răspundea, iar lumea împrejur sporovăia pe înfundate. Singur Aleman asculta cu

evlavie cuvintele evangheliei. La sfîrșit, după prezență. Novac murmură indiferent:

— Frumoasă slujbă...

— Glasul lui Dumnezeu e totdeauna frumos — 5 zise bătrînul cu o sclipire stranie în ochi.

Toma îl privi puțin mirat și trecu. Schimbă cîteva vorbe cu Brebenaru, apoi cu o doamnă grasă și cochetă, apoi se întoarse iar la Aleman parcă l-ar fi atras o vrajă. Omulețul explica unei domnișoare nerăbdă-

10 toare că moartea, ca și nașterea, n-are decît o însemnătate relativă în cursul adevăratei existențe a sufletului. Toma Novac, cu ironia-i obișnuită, își aruncă lozinca în cumpănă. Bătrînul însă răspunse grav cu o frază care se înfipse ca o sulită în mintea profesorului:

15 — Moartea e o ipoteză pînă...

Nu se mai despărțiră toată seara. Vorbiră numai despre viață și moarte și despre Dumnezeu. Aleman spunea lucruri ciudate, dar cu atîta candoare în privire că Toma îl asculta cu plăcere și numai în

20 gînd își zicea că are de-a face cu un naiv.

— Naivitatea e virtute divină! spuse brusc Aleman, parcă ar fi citit gîndul interlocutorului său. Naivitatea, nu filosofia!

— Din păcate însă sunt tocmai profesor de filosofie — murmură Toma zîmbind.

— Știu. Am fost și eu — urmă bătrînul, puțin aprins. Ce-i drept, nu la universitate, ci la un biet liceu. Și am crezut în filosofie cum trebuie să fi crezut apostolii în Hristos. Dar cînd mi-a murit nevasta,

30 cea dintîi, am întors spatele tuturor filosofilor. Atunci am priceput că filosofia e o jucărie de cuvinte. Un cuvînt explică alt cuvînt care lămurește iar un cuvînt, așa mereu, pînă ce, în pragul morții, sufletul se pomenește gol și părăsit în fața lui Dumnezeu.

— Din păcate însă eu sunt necredincios, așa că Dumnezeu...—îl întrerupse Toma Novac, tot zîmbind, deși mai nerăbdător.

— Eram sigur! triumfă Aleman cu o mîndrie supărătoare. De altfel și eu am fost necredincios. Cînd te-ai dezgustat de filosofie, nu mai vrei să crezi în nimic. Așa și eu, pînă ce mi-a murit a doua nevastă.

10 — Moartea convertește de obicei pe necredincioșii care nu așteaptă decît să creadă! făcu Novac cu un gest elegant, dar și cam batjocoritor.

— Da, da! Fără nici o ironie, domnule profesor! se încăpățîină bătrînul. Așa este! Căci moartea e taina tainelor și totodată cheia necunoscutului.

15 Oftă, își netezi barbișonul. Avea acuma ochii înlăcrimați și atît de blînzi, parcă s-ar fi scufundat într-un mister. Se uită la Toma cu umilință și cu căldură, încît profesorul se simți vinovat și se gîndi să-l împace cu o vorbă bună. Înainte de-a apuca să deschidă el gura, Aleman tresări ușor, ca și cînd și-ar fi venit
20 în fire, și rosti, cu un alt glas și cu obișnuita-i privire surîzătoare:

— Iată, am alunecat! Aici e sărbătoarea vieții și noi vorbim despre moarte. Dacă îți face plăcere să continuăm, vino pe la mine, domnule profesor! Ca să
25 te ispitesc, te anunț că am și o bibliotecă interesantă. Cînd vrei să te aștept?

Toma Novac îi dădu o zi și o oră, mai mult în glumă. Era hotărît să nu meargă. N-avea vreme de pierdut cu discuții zadarnice despre lucruri zadarnice. Totuși,
30 la data stabilită, bătu la ușa bătrînului, care-l întîmpină cu o bucurie zgomotoasă:

— Știam că ai să vii! Trebuia să vii! Ai vrut să mă ocolești, dar...

După vreun ceas de vorbărie Toma Novac îl întrebă:

— Adică d-ta crezi că ai dezlegat taina cea mare?

5 Tudor Aleman răspunse repede, cu o convingere aproape ostentativă:

— Încă de-acum șapte ani! Și de-atunci moartea nu mă mai spăimîntă, căci viața adevărată e una și neîntreruptă, dincolo de viața și moartea pămîntească. Viața e Dumnezeu!

10 — Un cuvînt explică alt cuvînt și așa mai departe — glumi Novac. Ceea ce arată că filosofia n-a vrut să te părăsească, deși d-ta ai părăsit-o!

Atunci bătrînul întrebă scurt, aspru:

— D-ta ai văzut cum mor oamenii?

15 — Cum mor? ... Da ... cred că da ... — îngîină Toma, nesigur din pricina uimirii.

— Ei bine, eu am văzut murind sute, sute de oameni! zise Aleman cu o înflăcărare subită, în care filfia credința pățimașă. Și în ochii multora am zărit stră-
20 fulgerările ce luminează și lămuresc misterul. În clipa morții de-abia omul e dezlegat să explice ceea ce n-a putut înțelege pe pămînt: începutul și sfîrșitul între care se înșiră cele șapte vieți ale sufletului. Cele mai cumplite chinuri ale morții trupești nu sunt în stare
25 să înăbușe licărirea în care trăiește, în afară de timp și spațiu, scînteia divină. Am șovăit mult, și eu, pînă să înțeleg. Științele pozitive m-au obișnuit să-mi impun multiple verificări înainte de a crede.

— Un fel de metempsihoză împrăpată — mur-
30 mură profesorul, ridicînd din umeri.

— Poate că da ... Fiindcă ținem negreșit să talmăcim prin vorbe o realitate pe care numai sufletul o poate pătrunde. O, Doamne, ce ușor e să iei în rîs chiar pe Dumnezeu! adaogă bătrînul cu

— Dar omul care gîndește, nu se poate mulțumi cu realități sufletești nelămurite! D-ta zici că ai pătruns roșul vieții și al lumii. Înțelegerea d-tale totuși nu înseamnă nimic, dacă nu e accesibilă tuturor.

5 Toma Novac dorea o explicație clară, rotundă, ca un sistem în care toate părțile se potrivesc între ele spre a alcătui împreună un întreg. Aleman însă parcă se ferea de o expunere, obiectînd în răstimpuri că legile sunt o născocire omenească și deci incapabile
10 să îmbrățișeze esența lucrurilor. Se pierdea în amănunte și digresiuni, iar cînd își dădea seama, revenea, începea altă idee.

— D-ta ai călătorit mult — zise bătrînul deodată vesel, ca și cînd ar fi găsit ce căuta. Nu ți s-a întîmplat
15 să ai impresia că ai mai umblat prin unele ținuturi, deși știai bine că le vedeai întîia oară în viața asta? Sau n-ai întîlnit niciodată vreo persoană absolut necunoscută și pe care totuși să simți precis că o cunoști?

— Da... Exact! răspuse Toma înviorat. Chiar
20 și d-ta . . . Din clipa cînd te-am văzut la Brebenaru, mă bate mereu gîndul că te-am mai întîlnit și mă întreb: unde?

— Aceeași siguranță o am și eu — zîmbi Aleman. Parcă am fi fost buni prieteni, cîndva, demult, poate
25 în altă viață.

— Dacă cumva n-o fi la mijloc vreo sugestie — adaogă profesorul, gînditor.

— Nu, nu! Asta nu se lichidează cu o vorbă goală! se împotrivi bătrînul. Sugestie! Iar o vorbă! Îndată
30 ce lipsește explicația, vine un cuvînt sec s-o înlocuiesc.

Se plimba agitat de ici-colo, cu mîinile la spate, bufnind. Apoi, parcă supărarea i-ar fi rînduit gîndurile, urmă:

— Cine vrea să explice *totul* prin cuvinte, ajunge curînd să nu poată explica nimic! Eroarea începe din clipa cînd vrem să identificăm cuvîntul cu spiritul. Sufletul n-are nevoie de cuvinte pentru
5 a înțelege. Sufletul comunică direct cu lumea spirituală, cu lumea lumilor. Și doar spiritul e esența, spiritul etern, infinit, cuprinzător a toate. Însăși lumea materială nu poate fi decît o față a esenței divine. Veșnica materie e implicată de esența ei. De altfel
10 materia și toată lumea materială există numai în funcție de percepția omenească. Densitate, culoare, căldură, toate atributele materiei există numai pentru om. În fond nu e nici o deosebire între eterul sideral și corpurile cerești; toate sunt, în ultimă analiză, o formă
15 de manifestare a spiritului. Modificările aparente alcătuiesc și întrețin atributele fără număr. Precum materia se transformă neîncetat, dobîndind, prin aceasta, o existență efectivă, și spiritul are să-și asigure echilibrul atributelor printr-o perpetuă regenerare. Licăririle
20 spirituale trebuie să se îmbine permanent cu schimbările din planul material. Regenerarea spiritului nu se poate săvîrși decît prin identificarea cu materia. Transformările materiei sunt astfel înfățișări diverse ale spiritului animator, începînd cu cele me-
25 canice și pînă la cele biologice. Deosebirea e numai de grade, încît gradul suprem ar fi omul în care spiritul se recunoaște pe sine însuși dincolo de scoarța materială.

Dacă materia e aceeași în atomii ei, spiritul cuprinde
30 virtual toată dumnezeirea. Întreg și parte sunt identice. Ca și atomii materiali, miliardele de miliarde de atomi spirituali se află într-o mișcare eternă între lumea materială și cea spirituală. Viața unui atom e însăși viața universului. Unul e *totul* și *totul* c unul.

Dar atomul material e echilibrul dintre două energii. În atomul spiritual echilibrul îl formează două principii. Echilibrul principiilor e spiritualitatea. Când atomul se rupe în planul spiritual, echilibrul i se frînge, principiile se diferențiază și se prăbușesc în planul material. Timpul și spațiul devin realități pentru părțile întregului. Începe viața materială. Cele două principii însă rămîn esența spirituală și în transformările pe care le îndură ca animatori materiali. Spiritul pur palpită în ele ca un ideal spre care rîvnesc neconținut. Întoarcerea în planul spiritual totuși e imposibilă pînă ce nu vor redobîndi, prin unire, echilibrul pierdut. Rîvna lor spre idealul spiritual se concretizează astfel în penibila încercare de a se regăsi și de a se reuni.

În planul material, cele două principii reprezintă infinitele forme ale pozitivului și negativului, care, pe treptele mai de sus ale scării vieții, se numesc masculin și feminin. Când principiul își recunoaște originea, apare sufletul și omul!

Iată acum un atom spiritual pierzîndu-și echilibrul. Cele două principii se diferențiază îndată în două suflete, bărbat și femeie, sortite de-acum vieții materiale. Urmează căi diferite spre aceeași țintă. Trebuie să treacă prin toate planurile existenței pămîntești, purtînd pretutindeni dorul lor de unire și permanenta nostalgie după lumea spirituală. În clipa cînd sufletul gol se întrupează, începe viața omului. Pentru suflet e încercarea supremă. Încătușat complet în coaja materială, trebuie să-și recucerească anevoie cunoștința de sine, să urmeze supus legile vieții materiale. Mereu trează stăruie doar trebuința de-a găsi perechea lui de echilibru. Bărbatul și femeia se caută în vîlmășagul imens al vieții omenești. Un bărbat din mi-

lioanele de bărbați dorește pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur și una singură! Adam și Eva! Căutarea reciprocă, inconștientă și irezistibilă, e însuși rostul vieții omului. Pentru a înlesni căutarea aceasta se fac, se refac și se desfac toate legile și convențiile morale și sociale, tot ceea ce se numește emfatic progresul omenirii. Instinctul iubirii e reminiscența originii divine. Prin iubire numai se poate uni sufletul bărbatului cu sufletul femeii pentru a redeveni parte din lumea spirituală. Iubirea aceasta e rodul divin al sufletului omenesc. Dumnezeu sub chipul iubirii trăiește în om.

Iubire și Dumnezeu, conștient sau inconștient, trebuie să alcătuiască suprema preocupare a sufletului omenesc. Fără de ele omul nici n-ar putea exista!

O viață omenească nu ajunge însă pentru a prilejui întîlnirea bărbatului cu femeia. Spațiul și timpul sînt piedeci pe care sufletul strîns în obezile materiale numai treptat le poate învinge. Apoi chiar cînd le-a învins, intervin obstacolele convențiilor sociale care de multe ori sînt mai puternice decît puterile oricărui om. Avîntul sufletului se sfarmă în clipa prăbușirii trupești. Moartea materială descătușează sufletul fără a-i înlesni posibilitatea de unire cu sufletul pereche. Unirea lor numai în viața materială poate fi mîntuitoare. Așa sufletul slobozit după întîia incarnare va pluti în alte planuri ale lumii ca o sărmană conștiință pură, așteptînd prilejul unei noi întrupări omenești. A doua viață pe pămînt începe, și moartea o curmă iar, și sufletul tot nu și-a dobîndit perechea adevărată. Apoi urmează a treia viață, secerată de a treia moarte. Apoi alta și iar alta. Poate că în timpul unei reîncarnări celălalt suflet a rămas în vreo sferă

îndepărtată; atunci omul simte cumplit zădărnicia vieții pămîntești și a tuturor zbcuciumărilor sale, încercînd să se apropie de Dumnezeu prin singurătate și meditație.

5 Cîte vieți terestre alcătuiesc o viață adevărată?... Șapte! ... De ce tocmai șapte? O, Doamne, Doamne, de ce șapte? Dar pentru că șapte e numărul sfînt! A fost sfînt totdeauna, în toate sufletele!

Fiecare moarte materială pecetluiește regretul
10 zădărniceii. în ochii muribundului, în lumina ultimei clipe, tremură durerea neputincioasă a sufletului. A trăit în zadar.

A șaptea viață aduce de-abia fericirea unirii cu celălalt suflet. De aceea a șaptea moarte cuprinde
15 revelația. Fiindcă moartea a șaptea înseamnă sfîrșitul existenței materiale și începutul întoarcerii în lumea spirituală, sufletul re trăiește într-o străfulgerare toate viețile anterioare pentru a se putea bucura mai deplin de strălucirea vieții noi, eterne, ce-l așteaptă.

20 De-acuma nu va mai rătăci în sferile lumii materiale, ci, transformat în principiu pur, echilibrat iarăși în atom spiritual cu celălalt suflet, redevenit de asemenea principiu, își va relua existența divină în planul spiritual.

Și iată cercul închis! Spiritul regenerat prin materie, materia animată prin spirit! Unitatea desăvîrșită prin dualitate.
25

Aleman se oprise de mult în fața lui Toma, care ascultă cu ochii în pămînt. Glasul bătrînului avea inflexiuni ciudate. Cînd tăcu Aleman, Toma tresări
30 parcă tăcerea l-ar fi deșteptat dintr-un vis. Ridică fruntea. Aleman își mîngîia barbișonul cu amîndouă mîinile pe rînd, zîmbea plin de încredere.

— Pe d-ta te mulțumește aieva sistemul? întrebă Novac cu o sfială neobișnuită.

— Care sistem? se minună Aleman. Nu, nu! Nici un sistem! Sistem înseamnă o compoziție savantă, pe cînd eu ți-am povestit doar o evoluție sufletească!

— Dar evoluția d-tale, trebuie să recunoști, e o
5 simplă combinație metafizică, domnule Aleman! zise Toma, iar puțin ironic. Pe de o parte disprețuiești filosofia ca pe o creație hibridă a minții, de altă parte însă clădești pe o revelație îndoielnică un adevărat labirint arbitrar.

10 Bătrînul se posomori și întrerupse cu o amenințare:

— Ai să te convingi totuși odată că vorbele sufletului merită mai multă încredere!

— încrederea nu vine decît prin verificarea directă!

15 — Verificarea directă e rezervată pentru clipa supremă! reluă Aleman mai patetic. Atunci ai să-ți aduci aminte! Eu sînt mai înțelept ca d-ta; am priceput din moartea altora și am învățat. Cei mulți nu se cumițesc decît prin moartea lor.

20 — în orice caz verificarea în clipa supremă e cam tardivă, așa că . . .

— Bine . . . bine . . . bine — repetă bătrînul, mhorît, drept încheiere. Nu mai stăruim! . . . Bine . . . bine . . . bine . . .

25 Totuși se împrieteniră. Se întîlneau des. Vorbeau mereu despre aceleași lucruri. Aleman găsea veșnic amănunte noi care credea că lămuresc mai bine ceea ce nu se poate pătrunde dintr-o singură ochire. Pe Toma însă îl interesa mai mult omul decît construcțiile lui.

3° Uneori, gîndindu-se la el, se tulbura și-i bătea inima, roasă parcă de o teamă. Atunci îndoiala îi șoptea: „Dar dacă?” . . . O alunga îndată. Se rușina că el, profesor de filosofie, poate fi zdruncinat de închipuirile unui bătrîn exaltat . . .

„De ce mi-au venit tocmai acum în minte toate vorbele lui?” se întrebă bolnavul, cuprins deodată de un cutremur.

- 5 O clipă întrebarea rătăci de colo pînă colo printre cutiuțele creierului. Un crîmpei mai chinuitor o izgoni:
„Dar dacă? . . .”

Gîndul nu îndrăznea să se întregească. Inima lui Toma îl simțea însă ispititor, mai dureros decît dacă
10 ar fi fost sfîrșit.

„Clipa supremă conține verificarea directă — își aminti pe urmă, slab, ca o voce dintr-altă lume.”

- Amintirea îi stinse durerea din inimă, încît se simți iar mulțumit, încrezător. Își zise că poate gîndurile
15 stranii ce i se vîltoresc în minte sunt aiurări pricinuite de febra care l-a doborât. Pe urmă își zise totuși că nu poate fi vorba de aiurări. Conștiința i-e foarte limpede, atît de limpede, că acuma aude chiar tic-tacul pendulului, ba și un ciripit de păsări, de-afară,
20 prin geamurile duble. Ar mai fi trebuit, ca să se convingă deplin, să deschidă ochii, dar nu cuteza de frică să nu-l năpădească iar durerile. De cînd s-a trezit, acuma parcă se simțea mai liniștit. Doar respirația îi era grea, fiindcă își auzea plămîinii gemînd.

25 Deodată un zgomot nou îi izbi urechile.

„Vine cineva . . . Cine-o fi?” se gîndi, auzind cum se scoală sora de caritate din jilțul de paie și cum jilțul suspină ușurat de povară.

- Zgomotul dăinui cîteva clipe în coridor, apoi ușa
30 se deschise larg în țîțîni unse. Doctorul Filostrat, înalt, uscat, ras, cu părul bogat și creț, apăru în prag. Făcu un gest de cavalier medieval, zicînd curtenitor:

— Pofitim, doamnă . . . Poftește și d-ta, domnule Aleman.

O doamnă zveltă, blondă, în rochie neagră simplă, cu pălărie mică neagră, intră șovăind, murmurînd ceva cu voce muiată în lacrimi. Tudor Aleman, în jachetă cenușie, cu cravata neagră, cu joben cenușiu într-o
5 mîină și în cealaltă cu un bastonaș tineresc, se repezi în odaie parcă l-ar fi împins cineva de la spate. Privirile amîndurora căutau pe bolnav, fără măcar să observe pe Dafina, rămasă cu gura căscată la doamna frumoasă în care bănuia pe însăși eroina dramei din

10 Strada Albă.

Doctorul închise ușa cu băgare de seamă, se apropie de pat, se uită la bolnav, îi atinse pulsul cu un deget, întrebînd pe sora de caritate.

— Ei?

- 15 — Nimic, domnule doctor — bolborosi Dafina încurcată mai ales de privirile doamnei. Adineaori a deschis puțin ochii, cîteva secunde, și de-atunci e mai neliniștit. Vedeți ce greu respiră!

— Ei da — mormăi Filostrat cu o ușoară strîm-

20 bătură. Ce să facem? Mare-i Dumnezeu...

Doamna veni lîngă Filostrat, întrebătoare și rugătoare, în vreme ce Aleman, în vîrfurile picioarelor, înconjură patul și ajunsese lîngă Dafina.

- Doctore, doctore l șopti doamna atît de încet
25 încît cuvintele păreau un oftat înăbușit.

Filostrat strînse din umeri în semn de compătimire și neputință. Ochii doamnei, verzi, mari, cu lumini de taină, se înmuiară într-un vâl de lacrimi.

- Doamnă, vă rog . . . mult . . . doamnă! zise
30 doctorul, blînd și totuși cu o muștrare. Mi-ați făgăduit c-o să vă stăpîniți durerea . . . Vă rog . . . V-am făcut o favoare deosebită cînd v-am îngăduit să-l vedeți, deși bolnavul are nevoie de liniște absolută. Gîndiți-vă că orice emoție i-ar putea fi fatală. Dacă n-ați fi

îndurat împreună cu el spaima atentatului, vă rog să credeți că niciodată n-aș fi consimțit să trec peste... Așa, am fost silit să fac aceeași excepție și pentru domnul Aleman, prieten bun cu bolnavul.

5 Aleman, care examinase cu înfrigurare fața lui Toma Novac, trecu acuma repede de partea doctorului, bombănind cu imputare:

— De azi dimineată mă zbat să pătrund și . . .

10 — Mulțumesc, doctore — murmură doamna foarte moale și puțin înecată de plîns.

Amîndouă glasurile izbiră ca niște săgeți urechile bolnavului. Auzise clar toate zgomotele, pașii, vorbele Dafinei și pe-ale doctorului. Ascultase însă numai ca să afle ceva despre starea lui. Glasurile noi îi vălmășiră o clipă simțurile.

15 „Ileana !”

Numele i se aprinse în inimă, stăpînitor, umplînd-o de fericire.

încercă să i se încuibeze în minte gîndul :

20 „Aleman a venit pentru verificare... E sigur că trebuie să mor ...”

Trecu însă ca un fulger, lăsînd întipărit în tot cuprinsul sufletului numai tremurarea glasului ei și numele:

25 „Ileana . . .”

— Doctore, te rog, te implor, spune-mi drept, mai e vreo speranță ? întrebă doamna, frîngîndu-și mîinile, cu ochii la bolnavul care se zbuciuma.

Toma sorbea glasul ca o sărutare fierbinte. îi mîngîiau sufletul undele lui mătăsoase. Ileana pronunța cuvintele îndulcindu-le moldovenește, de păreau mai calde.

30 Fericirea era atît de vie în sufletul bolnavului încît se temea să nu-l înece. Inima îi bătea rar, ca și

cînd fiece bătaie ar fi căutat să prelungească clipele fericirii.

— Toate patru gloanțe s-au oprit în corpul victimei — explică Filostrat, grav, adresîndu-se lui Aleman. Situația e îngrijorătoare. Nici n-am încercat să le extragem. Poate să fie vreo hemoragie internă. De altfel a pierdut mult sînge, organismul s-a slăbit ... Extenuarea ... în sfîrșit, Dumnezeu mai face minuni!

5 — Și acuma din cauza mea se prăpădește! izbucni doamna nemaiputîndu-se stăpîni. Iartă-mă, Toma, iubirea mea, singura mea iubire dumnezeiască!

10 — Iubire și Dumnezeu — mormăi Aleman, gros, aspru, cu o lucire subită în ochii de tăciune.

în urechile bolnavului glasul Ilenei se împleti deodată cu al lui Aleman într-un amestec supărător. Simțea privirile lor. îl usturau. Explicațiile doctorului i se păreau stupide. Ce primejdie, cînd conștiința lui e limpede ca apa de izvor! Vru să dovedească tuturor că a biruit moartea și încercă brusc să se ridice.

15 20 reri furtunoase îi transformară mișcarea într-o zvîrcolire neputincioasă. Atunci se îndîrji mai rău și deschise mari ochii negri, cu bulbii înroșiți.

întîlni tocmai privirea ei, tremurătoare de milă. Pe obraji albi lacrămile curgeau șiroaie. Mîinile îi erau

25 împreunate pe piept ca la rugăciune. în adîncimile verzi ale ochilor licărea trist iubirea tainică. în aceeași vreme însă vedea și ochii lui Aleman, două mărgele negre în care filfia o curiozitate bolnăvicioasă.

încrucșarea privirilor dură numai o clipă. Și

30 atîta obosi pe Toma. Pleoapele parcă-i erau de plumb. Simțea că i s-au întepenit deschise. Privirea ostenită i se odihni în peretele dintre cele două ferestre. Zări calendarul cu un șapte negru arab și altul roșu roman, iar deasupra pendula a cărei limbă se legăna rar, rar. . .

Cadranul era acuma lucitor de alb. Minutarele, două dungi negre, însemnau ora șapte precis.

„Trei șapte . . . numărul sfânt . . .” — îi trecu prin minte.

5 Auzi foarte clar și în același timp glasul Ilenei și pe al lui Aleman:

— Doctore, uite că moare . . . Scapă-1, doctore . . . sca . . .

— Vezi strălucirea rece a privirii, doctore ? Ai vă . . .

10 Auzul i se frînse brusc, parcă s-ar fi trântit o ușă tăind în două cuvintele, lăsînd afară silabele din urmă. Apoi geana de lumină i se stinse în ochi, lăsînd suspendată în stînga limba pendulei.

„Acuma e clipa verificării supreme? se gîndi

15 Toma. Acuma ar fi să-mi retrăiesc, într-o fulgerare, toate cele șapte vieți. Și totuși nu se . . .”

Gîndul se opri la mijloc, neterminat.

Sufletul parcă i se prăbușea în veșnicie, vertiginos. Avea senzația scufundării, care însă nici nu-l spăimînta,

20 nici nu-l bucura, ca și cînd orice simțire pămîntească i s-ar fi șters din fire, fără urme. Căderea ținu o secundă sau un lanț de veacuri — nu-și dădea seama. Se schimbă însă pe nesimțite într-o înălțare tot atît de fulgerătoare și tot atît de indiferentă. Conștiința îi era totuși mai

25 trează și mai cuprinzătoare. Plutea deasupra spațiului și în afara timpului.

Golul infinit îl înconjura, monoton. Împrejur, în nesfîrșit, pîlpîiau raze albe, palide, din altă lume, ca niște ispite născătoare de amintiri ale unei existențe
30 divine. Sufletul înțelegea și se îndoia între regrete și speranțe. Singurătatea îl îmbrățișa și îmbrățișarea ei îl tortura . . .

Apoi chinul se lămurii într-o așteptare ca presimțirea unei schimbări inevitabile. Sufletul se zbuciuma în tulburarea viitorului prezent. Conștiința își pierdea treptat limpezimea atotcuprinzătoare, parcă s-ar fi scufundat într-un nour alburii și năbușitor. Sferele lumii noi apăsau ființa sufletului și îl mărgineau din ce în ce. Era o filfiire plăpîndă în spațiul fără început și fără
10 sfîrșit, în bătaia timpului transparent.

Începu senzația unei coborîri prin planuri tot mai dese în care conștiința se subția ca un fir de argint răsucit fără cruțare.

15 Și deodată însăși conștiința parcă se frînse în două, iar sufletul se închise într-un zid nepătruns.

1

— Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar, iar numele tău să fie Mahavira!

F

Așa binecuvîntă păstorul Kaurava pe noul născut, înfățișîndu-l soarelui ce-și sulița lumina răcoroasă în zarea răsăritului. În mîinile noduroase și arse de vînturile fierbinți ale Indiei, copilașul roșcovan gîngurea

5 speriat, sorbind lacom razele viorii ale dimineții.

— Mahavira! suspină Radha, femeia păstorului, cu glas plîngător de fericire, din culcușul de zdrențe, uitîndu-și durerile în mîndria de-a fi dăruit lumii un om.

Kaurava o privi cu recunoștință. Era întîiul
10 lor copil și i se părea că a dobîndit o comoară. Inima lui slăvea pe atotputernicul Vishnu.

— Radha — murmură păstorul cu blîndețe — sunt omul cel mai fericit din lume!

Așeză odrasla la sînul mamei. Radha era în ochii
15 bărbatului mai frumoasă ca o floare roșie de lotus. Acuma însă, cu copilul în brațe, îi apărea asemenea copacului sfînt mango, alcătuiind o singură ființă cu nevinovata floare albă navamalika. Îi îmbrățișă din ochi pe amîndoi și zise:

20 —Mă duc să cer binecuvîntarea înțeleptului rishi.

Porni. După cîțiva pași se întoarse.

— Radha, să-i duc și copilul!

Ochii femeii se umplură de lacrimi. Marele rishi
25 să binecuvinteze rodul pîntecelui ei! Pustnicul vestit, pentru înțelepciunea și cucernicia lui, în tot ținutul pînă la Hastinapur, orașul regelui. Înfașură copilașul într-o haină și-l sărută cu foc:

— Du-te, Kaurava!

30 Soarele se ridica dintre dealurile line, acoperite cu cedri bătrîni. Fața lui purpurie surîdea aspru ca obraji viteazului în viitoarea luptei. Spre miazănoapte, în fundul zărilor, sfînta Himalaya, cu coamele veșnic cărunte, lăcașul puternicului Indra, se înălța ca un zid

ocrotitor. Șiraguri de munți coborau în caturi tot mai joase, în culori tot mai închise pînă la codrul de kesara cu poiana sfîntă unde piosul rishi își petrecea viața în posturi și rugăciuni. În depărtare, spre apus, brîul
5 de argint al rîului Mălini licărea blînd înainte de-a se pierde în valurile tulburi ale sfîntului Ganga care curge de vale, la miazăzi, cale de două zile de-aci. Satul Ram, cîteva colibe sărace de lemn necioplit, era răsfirat pe coasta ușoară. Căsuțele rare, cu loc de
10 pășune printre ele, păreau niște movile cenușii în verdele moale al cîmpului.

Păstorul, cu copilul în brațe, urca voios pe cărarea bătătorită de pașii credincioșilor, spre codrul de kesara. O gazelă, cu ochii mari și curioși, îl întîmpină
15 la marginea pădurii. Kaurava se bucură; era semn bun. Printre crengile cedrilor razele soarelui țeseau painjeniș de aur. În văzduh, mirosul florilor roșii de patala se îmbina cu gîlceava cetelor de maimuțe care se avîntau speriate din copac în copac. Țipetele lor
20 răsunau ascuțite ca niște tăișuri de pumnale, spintecînd val-vîrtej liniștea codrului.

Kaurava ajunsese gîfîind în poiana sfîntă, străbătută de un pîrîu stăvilît în care înțeleptul cu ucenicii săi își făceau băile de pocăință. Coliba sfîntului era
25 proptită de trunchiul unui copac prăvălit de furtuni. Prinprejur, veșminte de scoarță, agățate de crengi, se uscau la soare. Înaintea colibeii, la marginea pîrîului, bătrînul cu barba albă pînă-n brîu se închina, cu ochii pierduți în lumina soarelui, nemișcat ca un stîlp de
30 piatră.

îmbătat de fericirea copilului, păstorul porni să treacă prin pîrîu, din sus de locul de scaldă. Înainte însă de-a atinge apa cu picioarele-i necurate, auzi ca un tunet mînios:

— Num!

Se opri spăimîntat. Era avertismentul pustnicului, supărat că-i tulbura rugăciunea. Se ghemui pe iarbă, la mal, cu odorul în poală. Pe fața-i dogorită
5 de arșițe, bucuria alungă îndată teama. De peste pârîu soseau, ca niște îndemnuri, rugăciunile către Surya, stăpînul soarelui. Buzele moșneagului parcă nici nu se mișcau și totuși cuvintele pluteau în văzduhul îmbălsămat ca niște flori sfinte nevăzute:

io — Ca tîlharii se ascund stelele și noaptea dinaintea ta, Surya, atotvăzătorule! Înalță-te peste mulțimea de zei și oameni, deasupra marelui nesfîrșit, să cercetezi cerul lui Indra! Șapte armăsari roșii poartă carul tău, Surya cu plete de raze, Luminătorule! Urcîndu-te
15 în cerul-cerurilor, mîntuiește-mă de groaza întunecului, Mărinimosule, și alină durerile inimii mele, Binefăcătorule! Surya, Surya!

Cînd isprăvi închinăciunile, înțeleptul făcu semn lui Kaurava să se apropie, dar din jos de locul scaldei.

20 Păstorul se supuse și trecu prin apă pînă-n genunchi, sfios parc-ar fi luat o baie de curățirea păcatelor.

Marele rishi îl aștepta, așezat pe o blană de anti-lopă, avînd alături toiagul cu șapte noduri. În dosul colibei, trei ucenici bătrîni se căzneau să aprindă
25 focul de jertfă, frecînd o uscătură de lemn sami pe o buturugă de măslin. Kaurava se aruncă la picioarele sfîntului și-i sărută haina de scoarță aspră, udă de baia dimineții.

— Stăpîne prea milostive, uite copilul meu!
30 bîlbîi dînsul. Binecuvîntează-1!

Înțeleptul luă copilașul în mîinile-i cu pielea zbîrcită ca și scoarța hainelor, îl privi lung și rosti:

— Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar!

Kaurava se avîntă iar la picioarele moșneagului
5 și i le îmbrățișa cu mai mare izbucnire evlavioasă. Dacă marele înțelept a binecuvîntat copilașul cu aceleași cuvinte, înseamnă negreșit că clipa nașterii a fost pe placul zeilor eterni. Apoi, luîndu-și odorul, adaogă întrebător:

10 — E întiiul născut din sîngele meu, milostive rishi, și l-am numit Mahavira!

— Mahavira! oftă bătrînul cu ochii în depărtare și repetă îngăduitor: Mahavira . . .

Aprobarea înțeleptului desăvîrși fericirea păs-
15 torului care își zise în sine:

— Marele erou înseamnă numele Mahavira, marele Vishnu să-l ocrotească!

Kaurava era toată ziua cu vitele și cu grijile
20 vieții. Radha, tînră și copilăroasă, rămînea cu copilașul. Cu dragostea ei s-a făcut Mahavira de șapte ani. Era blînd ca maică-sa, avea ochii ei negri și sufletul ei visător. Asculta mai bucuros poveștile ei cu regi, viteji, cu brahmani făcători de minuni, cu lupte
25 nesfîrșite între neamuri de eroi, decît să se joace cu copiii din sat.

Pe urmă însă Mahavira trebui să treacă alături de tatăl său, să păzească vitele. Povestirile minunate îl urmăreau mereu. Era harnic și alergător, încît Kaurava putea fi liniștit în privința viitorului bogățiilor sale. Dar în ochii copilului ardea un foc înăbușit care-l
30 umplea de grije.

Cînd ajunse de două ori șapte ani, Mahavira! întrecea în cumișenie chiar pe tatăl său Kaurava, căruia soarta nu-i mai dăruise altă odraslă. Înțelepciunea copilului acuma îl înfricoșă. Se sfătuiă deseori!

5 cu Radha și femeia, rămasă tot nesocotită, dorea să vadă pe Mahavira luptător în oastea regelui Arjuna. Kaurava clătina din cap, uluit. În mintea lui de vaisya nu puteau prinde rădăcini asemenea gînduri. El multe nu știa și nici măcar nu bănuia din tainele lumii. Avea

10 închipuirea de altar în fața colibeii, pe care făcea zilnic jertfele obișnuite, cerînd marelui Vishnu, în vorbe simple, belșug în prășila vitelor, iarbă grasă și vreme bună, ori rugîndu-l umil să-l ferească de fiarele sălbatice pe el și cireada sa. Pentru dînsul Vishnu și Siva

15 erau tot. Alte nume de zei și regi, cuprinse în rugăciuni învățate din copilărie, aveau în inima lui răsunset misterios, îl spăimîntau doar ca duhurile rele Rakshas. Își simțea totuși neștiința ca o povară și de aceea se frămînta pentru Mahavira.

20 într-un amurg apoi luă copilul de mîină și porniră spre poiana sfîntă.

— Stăpîne, primește pe Mahavira să te slujească și să se lumineze din rămășițele înțelepciunii tale! zise Kaurava închinîndu-se. Să afle din gura ta sfîntă

25 ceea ce mintea mea proastă nu e în stare să-l învețe! înțeleptul tăcu îndelung. Se uită de două ori în ochii copilului, luminoși și cumișni. Răspunsul era greu. Brahmanul se murdărește chiar numai vorbind cu oamenii necurați. Și totuși vorbi: Să vie dimineața

30 și seara, înainte de rugăciune, să usuce hainele ucenicilor.

Mahavira mergea voios în poiana sfîntă de cîte două ori pe zi. Sîrguința lui plăcu ucenicilor care întii, de frică să nu se murdărească, nici nu se uitară la

dînsul. Începură să-i vorbească și în cele din urmă îl îndrăgiră, spre mulțumirea brahmanului însuși.

Multe luni de zile se duse Mahavira în poiana sfîntă, în mijlocul ucenicilor marelui înțelept, și mintea

5 i se deschise ca o floare subt sărutarea soarelui. Începea să înțeleagă lucruri despre care nici nu visase, dar care zăceau amorțite în inima lui. Cerul și pămîntul își deschideau tainele și se populau cu ființe vii, cîrmuitoare de lumi. Sufletul nu se mai simțea singur

10 nicăiri.

Era însă de nouăsprezece ani și inima lui avea tresăriri ciudate. Se temea de Yama, judecătorul din împărăția morților, se închina în fața lui Vishnu, marele stăpîn al zeilor, iubea pe Siva, domnul pămîntului, și pe Lakshmi, soția mult iubită a lui Vishnu, și pe Indra, stăpînitorul cerului albastru și pe Surya, soarele binefăcător care-și poartă prin văzduh carul cu șapte armăsari roșii mînați de regina zorilor Aruna, și pe toți cei treizeci și trei de zei din Brahman. Dar

20 în sufletul lui mai viu trăia Kama, copilul frumos, călare pe papagal, cu arcul de trestie împletit cu flori și în tolbă cu cinci săgeți de sirișă. În vreme ce brahmanii își împlineau pocăința zilnică, scufundați în contemplarea sufletului lor, Mahavira privea, cu inima

25 dornică, desigur codrului, așteptînd parcă să se ivească o fecioară cerească Apsara, să-l mîngîie și să-i șoptească vorbe frumoase. Încet-încet dorul i se înfiripă în ochii sufletului: o fecioară subțire, mlădioasă, învălîtă într-o haină străvezie care-i alintă formele, cu ochii

30 verzi ca pajiștea spălată de rouă înainte de arătarea trandafirului Aruna. O vedea rîzînd: gura ei era roșie ca lotusul cel mai scump.

În vremea aceea brahmanii îi vorbeau deseori despre taina tainelor:

— Numai Unul este fără Al Doilea și această singură realitate este Atman. Cel ce se coboară în adîncimea sufletului său găsește acolo pe Atman, lumea cea adevărată unde nu e deosebire între ce a fost și ce va fi, între ce este și ce pare a fi, căci numai mintea omenească, neputincioasă de a cuprinde tot, a născocit împărțirile care sunt pricina tuturor neînțelegerilor. Inima omului dezleagă ușor toate tainele. Inima e cheia înțelepciunii.

10 Mahavira se simțea aieva pe calea adevărului. Inima lui înțelegea și rîvnea scînteia care să aprindă focul cel mare.

— Trebuie să vie fecioara — își zicea dînsul, pitulîndu-se mereu în același loc, nemișcat, cu ochii spre același colț al poienei sfinte.

15 Și, socotind că numai acolo, sub scutul marelui brahman, poate să se apropie de el fecioara cerească, hotărî să rămîie în slujba sfîntului toată viața. Tălmăci tatălui său gîndul ce-l poartă, dar Kaurava se spăimîntă.

— Înțelepciunea îndepărtează pe om de cumințenie — își zise Kaurava, încercînd să se împotrivescă cu vorba hotărîrii feciorului.

Mahavira însă avea mai multă putere în cuvinte.

25 Spuse că marele înțelept ar fi mai binevoitor dacă l-ar vedea gata să-și dăruiască întreaga ființă pentru mîntuirea veșnică. Numai la orașe, unde se adună toată stricăciunea omenească și unde chiar brahmanii se tăvălesc în ticăloșie, omul păcătos e osîndit să rămîină

30 în vecii vecilor în aceeași vama. Iar de nu l-ar primi înțeleptul să trăiască mereu în poiana sfîntă, el e în stare să se ascundă în singurătatea codrului, să se hrănească numai cu iarba musta ca porcii, și totuși

să aștepte ivirea fecioarei cerești Apsara care-i va aduce mîntuirea cea mare.

Auzindu-l Kaurava vorbind așa, se spăimîntă mai rău, încît nici nu îndrăzni să întrebe ce are să se

5 aleagă mai tîrziu de vitele lor dacă Mahavira, singurul său vlăstar, va părăsi pentru totdeauna vatra părintească? Se sfătui cu Radha: ce-i de făcut? Și, după șapte zile de sfat, hotărî să-l însoare. Înainte de a-i spune gîndul lor, trebuiau să-i găsească o fată bună,

10 harnică și cu avere. Radha se însărcina s-o dibuiască. Ea cunoștea mai bine pe toți oamenii din sat, pînă și copiii. Totuși ceru și povețele cîtorva bătrîne iscusite în asemenea treburi. Se opriră asupra fetei Anuya a lui Durga. Se duse însuși Kaurava să se toc-

15 mească. Durga avea multe vaci și oi, un cîmp de orez și robi fără număr care prindeau peștele din rîul Mălini, îl cărau la oraș și aduceau în schimb cîte trebuiau gospodăriei. După ce se înțeleseră din preț, Kaurava chemă pe Radha și cerură să vadă pe Anuya. Le plăcu.

20 Era o fată voinică, cu picioarele mari, cu mîini mari, cu sîinii mari și cu nasul mic. Era bună de muncă și de mamă.

Mahavira se întrista cînd află porunca părinților. Trebuia să se supună, căci Kaurava era stăpînul și

25 tatăl său. Inima lui însă plîngea. Încă nu cunoscuse femeie. Se duse la marele rishi și-i imploră, oftînd, binecuvîntarea. Își luă rămas bun de la brahmanii ucenici și de la fecioara cerească pe care o așteptase în zadar.

30

Mahavira se mai ducea din cînd în cînd în poiana sfîntă, acuma însă ca un străin de viața înțelepților.

Era primit acolo ca și ceilalți nevoiași de prinprejur care veneau să se închine marelui rishi și să-și pocăiască astfel sufletele.

5 într-o zi un brahman din poiana sfântă căută
5 acasă pe Mahavira. Înțeleptul înțelepților, mînat de o poruncă cerească, vrea să plece de îndată la Hastinapur, cetatea sfântă a regilor. N-a spus nimănui de ce, dar ucenicii bănuiau că vrea să dojenească pe regele Arjuna. Înțeleptul are aproape o sută de ani și e slăbit
10 la trup de posturi și rugăciuni, încît nu poate porni la drum așa de lung, singur. Ucenicilor le-a poruncit să rămîie în poiană să urmeze neîntrerupt pocăința. Pe Mahavira l-a ales să-l însoțească. Deci să se pregătească.

15 Se făcu fierbere în satul Ram pentru cinstea nemaipomenită ce dobîndise Mahavira din senin. Se zicea că fiul lui Kaurava are să ajungă dvija, de vreme ce înțeleptul l-a ales soț în călătoria cea marc.
20 Kaurava era mîndru și jertfi un vițel alb lui Vishnu, în semn de bucurie, iar Anuya și Radha se apucară, plîngînd, să-i gătească merinde bogată. Mahavira însă, ascultînd sfatul ucenicilor, dăruie merindea săracilor și nu luă de-acasă decît blana leopardului pe care-l ucisese cu doi ani în urmă. Femeile se bociră
25 mai tare, iar Kaurava îi făgăduie să aibă grije de nepoței și să-i crească, orice s-ar întîmpla.

Satul întreg, cu mic și mare, i-a petrecut pînă la țărnuțul râului Mâhni. Marele înțelept, fiul lui Vasishta, purta obișnuitul vestmînt de scoarță încins cu brîul
*0 de brahman, era desculț și avea în dreapta toiagul cu șapte noduri. Barba-i albă flutura în adierea vîntului, cu sclipiri de argint vechi, întocmai ca și coamele sfîntei Himalaya în miezul zilelor de vară. Cu mîna stîngă se sprijinea pe brațul puternic al lui Mahavira

care, înalt, chipeș, lat în umeri, cu pletele negre și cu blana de leopard strînsă pe coapse, avea în ochii cumînți luciri de bucurie tainică și de umilință pioasă. Nu se uitara de loc înapoi, nici măcar la despărțire,
5 spre mulțimea care-i binecuvînta urîndu-le sănătate și noroc la drum.

Merseră șapte luni de zile, trecură prin șapte orașe și de șapte ori șapte sate și peste nenumărate pîrîuri și ape mari. Cînd oboseau, poposeau unde se nemerea.
10 Mîncau poame și rădăcini găsite în cale. Pretutindeni lume multă îi privea trecînd, căci înaintea lor alerga vestea că marele înțelept, fiul lui Vasishta, merge să dojenească pe regele Arjuna. Și norodul se temea parcă s-ar fi coborît însuși atotputernicul Vishnu pe pămînt.
15 Urcară munți și scoborîră văi multe, străbătură codri sălbateci și cîmpii mănoase pînă ce ajunseră la apele sfîntului Ganga, cel cu ostroave multe și cu tufișuri nepătrunse de trestia vetasa. Zăboviră șapte zile în Doab, pe urmă merseră mai departe, acuma mereu prin cîmpuri nesfîrșite de orez. Sosiră la inima sfîntului Ganga, trecură dincolo, înaintară pînă la sfîntă Djamuna cu apele limpezi albastre-verzui și iară veniră în Doab, luînd-o spre răsărit. Apoi într-o dimineață Mahavira văzu, în fundul zării, zidurile
25 cetății regale și murmură:

— Hastinapur . . .

Brahmanul însă nu ridică ochii, parcă i-ar fi fost scîrbă.

Vestea se îngroșă cu cît se apropia de cetate. Un
30 negustor viclean dădu de știre tuturor că însuși Durvâsa, cel mai strașnic dintre sfinții brahmani, s-a coborît din Himalaya cu blestemele zeilor. Un pescar pios spunea, dimpotrivă, că blîndul și înțeleptul Narâda, fiul lui Brahma, vestitorul zeilor, vine cu o solie

de binecuvîntare de la Siva. Cei mai mulți credeau, totuși că cel ce sosește trebuie să fie chiar V asishta brahmanul sfînt ucis odinioară de către regele Kansa după îndemnul frumoasei Nisumba, adăogînd că
5 mai poartă în piept săgeata otrăvită ca un semn al răutăților regești de totdeauna.

Orașul sfînt Hastinapur creștea mereu în fața drumeților, pe o spinare de deal, închizînd zarea, în mijloc, pe colina turtită, deasupra zidurilor încon-
10 jurătoare înalte de zece coți, se ridicau pereții de marmoră roșie ai palatului regal cu șapte rînduri de coperișuri piramidale, între coroanele verzi ale platanilor seculari ca niște evantaiuri uriașe. Împrejurul cetății, din trei părți, se oploșea orașul, cuprinzînd, în peste
15 zece mii de case, mai mult de o sută de mii de suflete.

O sută de trepte de piatră albă și apoi o alee de platani, prunduită cu multă grije, coborau din cetate, la miazănoapte, spre Ganga, la scăldătoarea regelui.

În Hastinapur, cetatea cu șapte porți, era fră-
20 mîntare ca într-un furnicar. Oamenii ieșeau în fața caselor, se sfătuiau, se adunau în pilcuri pe ulicioarele fără număr și se uitau mereu spre Doab, să zărească pe marele rishi. Din cînd în cînd cîte-un îndrăzneț se repezea cu vești la poarta apuseană a cetății,
25 păzită de soldați mulți cu spete scurte și lănci cu vîrfuri de aramă, așezați pe două rînduri; frunțașul umblînd de ici-colo semeț, nici nu voia să audă. Deabia cînd un bătrîn cărunt spuse că fiul lui Vasishta a sosit la marginea orașului sfînt, mai-marele oștilor
30 șovăi. Trimise șapte oameni să cerceteze dacă-i adevărat, iar el intră grabnic în cetate să vestească pe regele Arjuna care se întorsese de curînd, împreună cu prietenii săi, de la o mare vînătoare de gazele.

Înțeleptul înțelepților, proptindu-se pe umărul lui Mahavira, urca greu ulițele spre cetate. Aripile porții de aramă erau larg deschise. Ostașii căzură în genunchi și-l lăsară să treacă, copleșiți de spaimă. Mulțimea
5 rămase la poartă ca în preajma unei mari nenorociri.

Alături de înțeleptul care mergea cu pleoapele strînse ca să nu mai vadă zădărniciile lumești pierzătoare de suflete și care totuși înainta drept spre țintă parcă ar fi cunoscut locurile și cărările mai bine ca
10 paznicii ori chiar însuși regele, Mahavira se uita împrejur uimit și fermecat. Pagoda cu numeroasele cintri susținute de stîlpi de granit cu bazinurile pentru scaldele zilnice ale brahmanilor, cu copacii pentru uscarea hainelor lor, cu purohitarii în vestminte albe
15 și brîu roșu încremeniți în contemplație pioasă ca niște bolnavi uitați acolo demult, apoi staulele elefanților de război cu sutele de îngrijitori, casele marilor sfetnici, cu colonade de piatră și cu coperișuri și caturi multe, și în sfîrșit palatul regelui Arjuna, cu terase
20 deschise, adumbrite cu învelitori de purpură, sprijinite pe coloane răsucite de bambu, cu trepte albe de marmoră — toate i se păreau minuni din basme, își amintea povestirile din copilărie și-și zicea că ceea ce i-a fost dat să vadă aieva acuma, e mai presus
25 de închipuirile lui de odinioară.

Pășeau numai pe cărări presărate cu prundiș cernuț, străjuite ici de platani falnici, colo de cîteun mango stufos, dincolo de un kesara cu ramurile tremurătoare. Cotiră pe o alee spre palatul regelui. În
30 dreapta, la vreo douăzeci de pași, pe oglinda unui lac cu apa albastră ca undele sfintei Djamuna, se alintau perechi auriu de ciakravaka, rața minunată a brahmanilor. Mahavira întoarse privirea peste capul înțeleptului. Un lanț de fecioare zglobii, în vâluri

subțiri ce le înmuiau trupurile gingașe, se fugăreau^{l*} împrejurul lacului, rîzînd, chemîndu-se . . . Lui Maha^v vira i se părea că vede aievea o ceată de fecioare cerești, cum le visase el altădată în poiana sfîntă. Inima îi

5 bătea de o bucurie nemărginită. între ele zări una cu trupul plăpînd ca trestia încovoiată de mîngîierea zeului Vayu. Tocmai se desprinsese din cerc, acoperindu-și cu mîinile albe sîinii ce tremurau de oboseală ca două porumbițe înfricoșate. Auzi pe celelalte strigînd-o cu drag:

— Navamalika! . . . Navamalika!

Fecioara se întoarse și Mahavira îi întîlni ochii mai verzi ca pajiștea ce împrejmua locul. în blîndețea lor tainică Mahavira își ceti într-o singură clipire tot

15 trecutul și viitorul. Privirea lor îi deschidea parcă porțile cerului și-i arăta calea unirii eterne în Brahma.

Văzîndu-l, rîsul fecioarei încremeni pe buzele umede. Tovarășele ei o chemau, zicîndu-i în glumă:

— Ce e cu tine, Navamalika! Nu cumva te-a lovit

20 vreo săgeată de sirișa din arcul înflorit al șăgalnicului Kama?

Ea nu auzea glasurile lor. îl vedea numai pe el și el era acuma toată lumea ei.

Mahavira și Navamalika simțeau, în aceeași clipă,

25 că s-au mai văzut, că se cunosc din vecii vecilor și că soarta lor e împlinită pentru totdeauna.

— Mahavira! mormăi înțeleptul aspru, băgînd de seamă că însoțitorul său se gîndea să se oprească.

Trebuie să-și urmeze calea alături de moșneagul

30 sfînt; ochii lui însă rămaseră vrăjiți înapoi la gingașa Apsara care stătea în același loc ca o vedenie fermecătoare de suflete.

— Navamalika! își zicea Mahavira. Are numele celei mai gingașe flori și într-adevăr ea e floarea cea mai scumpă din lumea lui Siva!

— Mahavira! își zicea Navamalika. Numele lui

5 e marele bărbat și într-adevăr nu poate să fie subț cerul lui Indra bărbat mai mare ca dînsul!

Cei doi drumeți suiră treptele terasei, trecură prin săli minunate, printre curteni în vestminte strălucitoare de pietre scumpe, și ajunseră în fața tronului.

10 Regele Arjuna ședea falnic în scaunul de aur, avînd la stînga pe femeia care-i născuse trei feciori. împrejurul tronului stăteau celelalte șaptezeci și șapte de femei ale puternicului rege, toate tinere și frumoase, ca niște nestimate într-o coroană domnească, toate

15 îmbrăcate numai în văluri țesute din fir de aur și de argint și împodobite cu diamante, încît sala scînteia de focurile ochilor și ale pietrelor prețioase. în dreapta și în stînga veneau sfetnicii regelui, cu toiagele de bambu, cu bărbile îngrijite, apoi mai departe frunțașii oastei,

20 cu haine aspre, înarmați pînă-n dinți. Puțin la o parte se afla marele purohita, arhiereul casei regale, înconjurat de sacrificatorii cu știința de la bahvrica, de cîntăreții versurilor sâman, blînzii udgâtar, apoi de potrivitorii jertfelor, ucenici de-ai școalei Yayurveda,

25 și în sfîrșit de paznicii tuturor sacrificiilor, neîndurătorii atharva, îngrijitorii celor ce s-au întîmplat și încă nu s-au împlinit.

Mahavira însă parcă nu mai vedea nimic. în sufletul lui nu mai trăia decît fecioara Navamalika.

30 De-abia în fața tronului se mai dezmetici puțin, auzînd glasul dîrz al marelui pustnic:

— Te dojenesc, rege Arjuna! Șapte luni și șapte zile am umblat ca să-mi tîrăsc bătrînețele pînă la tine și să-ți strig în față: oprește-te! Ai uitat

poruncile sufletului, te-ai înconjurat de femei fără] număr și te-ai lăsat copleșit de poftele stîrnite în inima ta slabă de lacoma zeiță Rati. Pilda ta a cuprins țara întreagă, de la un capăt la altul, și toate cele șapte ostroave care împlinesc pămîntul. Tu ai îndemnat pe oamenii nepricepuți să primească stăpînirea plăcerilor trupești și să-și bată joc de poruncile zeilor! Nefericire ție, rege Arjuna! Blestemată va fi amintirea ta! Ia seama, rege! Vremea se apropie! Găsește-ți sufletul și pocăiește-te!

Cuvintele bătrînului cu barba căruntă și spinarea gîrbovită de înțelepciunea anilor scăpărau ca niște fulgere cumplite peste capetele mulțimii de fruntași. Mahavira simți o săgeată de muștrare în inimă. Dojana
15 parcă-l privea și pe dînsul care, toiag de drum al înțeleptului, îmbrățișa în gînd numai pe Navamalika. Ceru în suflet iertare sfîntului, dar în rugăciunea lui se amesteca amintirea fecioarei, ea însăși o rugăciune, unindu-se cu gîndurile cucernice ca o merinde a veșniciei.
20 Atunci regele Arjuna se sculă în picioare și vorbi. Ochii îi erau încărcăți de mînie și vorbele-i parcă erau săbii:

— în lanțuri ar trebui să te arunc pentru dojana-ți nedreaptă, bătrîne fără minte! Oprit-a oare Vishnu
25 vreodată pe oameni să iubească femeia și să se înmulțească? Sfintele datini nu poruncesc oare regilor să-și sature inima în patul femeilor poftite spre a lăsa mulți urmași de sînge curat în lume?

Marele înțelept, ca și cînd n-ar fi auzit răspunsul regelui, murmură:

— Mahavira!

Și porni cu Mahavira afară.

Ieșind, Mahavira auzi din urmă, batjocoritor și amenințător, glasul regelui:

— Tatăl tău, Vasishta, umbla călăuzit de gazela sfîntă, iar tu murdărești casta brahmană, sprijinindu-ți bătrînețea pe brațul unui nemernic sudra!

Inima lui se umplu de înfricoșare, parcă vorbele
5 regelui ar fi deschis deodată o prăpastie între el și Navamalika. De-abia acuma își dădu seama că pînă la inima fecioarei e o cale atît de lungă că o singură viață nu va ajunge poate s-o străbată.

io Coborîră treptele terasei. Slujitorii regelui se aruncau cu fața la pămînt înaintea marelui înțelept. Împrejurul lacului nu se mai zăreau fecioarele zburdalnice. Un glas tînguitor de ciakravaka spinteca tăcerea, ca o prevestire urîță. Văzduhul se întunecase. Munți
15 de nouri negri se frămîntau deasupra orașului. Doar spre apus și miazănoapte stăruia, ca o făgăduință, o dungă vînată de cer.

Pășeau desculți pe prundișul cărărilor albe. Înțeleptul mormăia cuvintele neînțelese în care Maha-
20 vira simțea mînia zeilor jicniți.

Apoi deodată un fulger orbitor despică vălmășagul norilor, iar trăsnetul -zguduî din temelii cetatea regelui. Marele pustnic ridică spre cer toiagul cu șapte noduri, parc-ar fi ispitit mînia lui Rudra, tatăl furtunilor
25 nimicitoare. Mahavira tremura, cuprins de spaimă. I se părea că de acuma va porni ploaia de foc care să prăpădească palatul regelui afurisit și inima lui era îngrijorată că prăpădul nu va cruța pe Navamalika.

Cînd sosiră la poarta de aramă, alt trăsnet cutremură
30 văzduhul. Paznicii îngroziți, văzînd pe înțeleptul mînios, zvîrliră armele și sărutară urmele picioarelor lui.

Și se porni o ploaie fierbinte, cu stropi mari ca boabele de vișine pîrguite. Trăsnetele se înteteau și firele de ploaie leșiatică ciocăneau coperișele caselor ca pliscurile unor nevăzute cobitoare. Norodul, aflînd

5 ce se petrecuse în palatul regelui, se risipise și se ascunsese parc-ar fi așteptat sfîrșitul lumii. Ochi umflați de înfricoșare priveau de prin case cum trecea, în revărsarea apelor cerești, marele sihastru cu barba albă fluturată de vînt, cu părul alb răscolit de ploaie,

10 cu toiagul de brahman înălțat spre tronul lui Rudra. Alături, Mahavira mergea cu fruntea plecată, cu inima toropită de amărăciune. Vecinătatea moșneagului sfînt nu-i mai mulcomea sufletul. Venind spre Hastinapur i se păruse că împrejurul lor erau toți zeii. Acum în-

15 țeleptul îi era o povară, căci din pricina lui trebuia să se depărteze de cetatea în care trăia Navamalika. Și cu cît se depărta, cu atît simțea mai limpede că unde e Navamalika, acolo e și inima, că numai acolo e mîntuirea.

20 Pășeau iar pe cărările cotitoare din Doab, printre cîmpuri de orez, pe sub copaci cu crengile sfișiate de furtună. Mahavira se uita înapoi mereu-mereu. Orașul sfînt Hastinapur, zidurile cetății mărețe dispăruseră. Urgia cerului se potolise. În față soarele

25 scăpata roșu, furios. În dreapta, departe, apele tulburi ale sfîntului Ganga aveau sclipiri trandafirii. Înțeleptul se întoarse într-acolo și Mahavira înțelese că vrea să se curețe de atingerea orașului stricat printr-o baie în fluviul sacru.

30 Pămîntul se înmuia sub picioarele lor. Ochiuri de apă licăreau dintre tufișuri de trestie și ierburi cu frunza lată, înalte cît omul. Cînd pămîntul se simți iarăși vîrtos, se pomeniră în fața sfîntului Ganga,

cu apele liniștite galbene, atît de lat că celălalt țarm de-abia se putea deosebi în zare.

Mahavira se așeză sub un palmier tînăr. Malul era lin. Un prundiș se zugrăvea sub un strat subțire

5 de noroi gălbui, ca un fagure de miere. Brahmanul pășea spre marginea apei. Picioarele desculțe desemnau urme uniforme în care se dezveleau pietricele albe și rotunde. Înțeleptul se opri și își lunecă privirea bătrînă pe oglinda undelor sfinte. Stătu așa un răs-

10 timp, cu gîndurile duse, înfășurat în razele roșii ce i le trimitea din asfințit Surya, ca o haină de glorie. Cînd soarele închise geana luminoasă, moșneagul intră în rîu încet, cu pași șovăitori, pipăind cu toiagul de brahman. Valurile calde și moi mîngîiau picioarele

15 uscate. Iar se opri. În haina de scoarță, cu părul și barba de argint, părea un copac împovărat de zăpadă. Apoi mai înainta spre adînc. Amurgul cernea peste dînsul pulbere de întunec. Mahavira îl privea, cum îl privise de atîtea ori, dar acuma gîndurile lui zburau

20 aiurea. Vedeă că buzele înțeleptului se mișcau. Glasul însă i se împreuna cu gîlgîirea apelor sfinte și se înălța spre cer, tainic, neînțeleș de urechi omenești.

Apoi marele pustnic ridică în sus toiagul cu șapte noduri. Brațul îi tremura. Apa îi venea pînă la șolduri

25 și undele se jucau cu brîul roșu. Glasul i se făcu mai puternic, alergă parcă printre valurile gălăgioase pînă ce, brusc, le stăpîni cu sfîntul cuvînt care răsună ca un tunet:

— Aum!

30 Înțeleptul se aplecă spre răsărit. Barba albă atinse apa, se scufundă. Rămase deasupra numai părul, o pată albă. Toiagul de brahman plutea întins pe valuri. Apoi, într-o clipire, se stinse tot.

Mahavira crezu întâi că moșneagul vrea să guste din apa sfântă. Pe urmă se sperie. Sări în picioare, își lepădă blana de leopard, se repezi în rîu să caute pe marele rishi. Pînzele înserării se îngroșau în văz-

5 duhul plin de murmurul undelor tulburi. Mahavira căută în zadar.

Ieși pe uscat. Singurătatea îl cuprinse în brațe și-i turnă fiori de groază în suflet. își zise că s-a împlinit minunea cea mare. Vishnu a chemat în lumea zeilor

10 pe înțeleptul rănit în inimă de către regele Arjuna.

Se părea că n-au mai rămas pe pămînt decît păcatul și pedeapsa, și-i era frică. Se întreba de ce nu l-a luat și pe dînsul marele înțelept în lumea cealaltă? Din amărăciunea părerilor de rău îi răsări în inimă Navamalika.

15 Amintirea ei îi spori tulburarea. Se crezu vinovat, începu să se bată cu pumnii în piept și strigă desperat:

— A murit înțeleptul!

Plînse amarnic ca și cînd s-ar fi prăbușit lumea întregă și ar fi rămas el singur pe mormîntul de ruine.

20 Împrejur, noaptea își întindea stăpînirea. Prin tufișurile dese, prin coroanele copacilor bătrîni, răcoarea se îngîna tainic cu șoaptele valurilor neostoite, cu fîrîitul de greieri, strident ca niște împunsături de ace. Apoi undeva, aproape, o ciakravaka își începu

25 chemările triste la care soțul amărît răspunse curînd, de pe celălalt țărm al rîului, cu glas stins de depărtare.

Mahavira își curmă deodată lacrimile și ascultă cîntecul raței brahmanilor. Tînguirile pasărilor lovite de crîncen blestem parcă jeleau moartea înțeleptului

30 pustnic. Ciakravaka însă se apropia mereu de locul unde stătea ghemuit Mahavira pe blana de leopard. Cîntecul, cu cît se apropia, devenea mai sfișietor, parc-ar fi pornit din însuși sufletul bărbatului. Mahavira nu-și mai dădea seama dacă plînge moartea

sfîntului sau dorul de Navamalika. Se uită împrejur, așteptînd vreun ajutor nebănuît sau o minune cerească, în tufișuri se iveau sclipiri ciudate: uneori ochii înțeleptului, alteori privirea fecioarei. Erau întâi ca niște

5 mîngîieri. Pe urmă însă îi trecu prin minte că ar putea fi ochi de fiare sălbatece care îl pîndesc sau chiar duhurile rele Raksha care vor să-l chinuiască toată noaptea, închise pleoapele, să nu mai vază nimic. Tînguirile rațelor sfinte îi stăpîneau urechile și-i picurau în suflet,

10 stăruitor, amărăciune și spaimă. Atunci socoti că ar trebui să plece undeva. Nu se poate să adoarmă aici, pradă tuturor duhurilor nopții. Se ridică, își încinse blana. încotro să apuce?! Nici ziua nu cunoștea locurile, dar noaptea? Buimăcit, bolborosi ca o apărare:

15 •— A murit înțeleptul înțelepților . . .

îndată se mulcomi cu gîndul că nu i se poate întîmpla nici o răutate pe țărmul sfîntului Ganga, își așternu blana de leopard, se ghemui, își cuprinse picioarele, peste fluiera, cu amîndouă brațele, își odihni

20 fruntea pe genunchii împreunați. Ciakravaka nu mai contenea cu tînguirile și, prin trestia deasă, vîntul sîsîia ca șerpîi întăritați.

Deodată însă văzduhul se înfiora de trilurile dulci ale unei kokila, pasărea măiastră care îndulcește

25 somnul zeiței Lakshmi. Inima lui Mahavira se umplu de bucurie atotstăpînitoare. Navamalika îi alungă toate temerile. Nu mai auzea nici jeluirile raței brahmane, nici șuierul vîntului, ci numai picurările ferme-cătoarei kokila. Parcă era chiar glasul fecioarei Navamalika. între pleoapele strînse îmbrățișa toată ființa ei. Buzele îi tremurau:

— Navamalika . . . Navamalika . . .

Somnul îi aduse împlinirea speranțelor. Regele Arjuna îl făcu conducătorul carului său de război

și, drept răsplată pentru vitejia cu care a luptat, îi dăruie pe Navamalika... Se deșteaptă cu sărutarea ei pe buze și cu amintirea unei nemărginite fericiri în suflet.

5 își spală obraji în apele sfântului Ganga. Vrea să fie frumos, deși simțea că n-are nevoie să cucerească. Apa răcoroasă îl dezmeteci.

Aruna, cu raze trandafirii în buclele de aur, vestea răsăritul soarelui.

10

5

Mahavira porni singur înapoi, spre sfântul oraș Hastinapur, să dea de veste norodului și regelui că a murit marele rishi în apele râului etern. Avea remușcări pentru că se gândea totuși la Navamalika.

15 Ajunse la marginea orașului tocmai când soarele su-lița mai fierbinte. Mergea pe ulița strămbă către cetatea regală. Nimeni nu-l lua în seamă. Doar copii goi și murdari căscau gura după dînsul din pricina blănii de leopard care-i strîngea mijlocul. Mahavira se miră și
20 apoi se supără că nu-l mai cunoaște lumea. Iuți pașii și începu să strige:

— A murit înțeleptul, fiul lui Vasishta!

Atunci oamenii se opriră, întrebîndu-se cine e stră-inul și ce strigă? Unii își aduseră aminte că l-au văzut
25 ieri întovărășind pe pustnicul de subt Himalaya. în-colți în suflete bănuiala că s-a întîmplat vreo nenorocire. Cîțiva alergară să-l întrebe. Mahavira însă striga într-una:

—• Marele rishi a murit . . .

30 Vestea se întinse ca focul în paie. Paznicii cetății, cuprinși de înfrigurarea norodului, lăsară pe Mahavira să

intre pe poarta de aramă. În vreme ce gura lui repeta plîngător aceleași cuvinte, inima îi tremura și din ochi căuta nerăbdător pe Navamalika.

Strigătele străinului ridicară în picioare toată
5 cetatea. Războinici și brahmani și slujitori furnicau pe cărările întortocheate, înconjurară pe Mahavira care înainta mereu spre palatul regelui Arjuna, uitîndu-se împrejur tot mai îngrijorat. Apoi deodată descoperi pe Navamalika, pe terasa unui
10 palat ascuns între platani uriași, și inima i se făcu cît un puișor speriat de kokila. Fecioara îl zări și se avîntă spre cărarea pe care umbla el. Cînd o văzu în fața lui, cu sîinii palpitînd, i se opriră picioarele, singure, și bilbii zăpăcit:

15 — A murit înțeleptul . . .

Adaogă însă îndată, fierbinte ca o flacără mistuitoare :

— Navamalika! . . .

Privirile lor se sorbeau încrucișîndu-se, îmbrățișîndu-se.
20 du-se. Pînă la treptele palatului regal mai erau doar cîțiva pași. Soarele cernea raze de aur pe covoarele de pajiște, pe oglinda lacului albastru cu perechile de ciakravaka.

— Regele . . . Regele . .

25 Glasuri murmurau împrejur. Pe terasa umbrită se ivise Arjuna cu ochii plini de mare mînie. Mahavira nu auzea glasurile șoptitoare, nici nu vedea privirile spăimîntate. Sufletul lui își simțea înfățișarea în ochii verzi ai fecioarei. Căzu în genunchi, ca înaintea unei zeițe
30 coborîte pe pămînt, și îi cuprinse picioarele cu amîndouă brațele, bolborosînd cuvinte pe care nici el nu le înțelegea și prin care inimile lor totuși se întîlneau.

îl zgudui glasul regelui Arjuna:

— Afară, sîidra!

Mahavira bîgui speriat:

— A murit marele rishi . . .

în aceeași clipă toiagul greu al regelui căzu și-l izbi în creștet, amestecându-l. Zeci de brațe apucară pe

5 Mahavira care striga năuc:

— înțeleptul s-a stins în apele sfântului Ganga!

Ochii lui mai întâlneau privirea fecioarei îngrozite.

Era tîrît spre poartă într-un vălmășag de urlete peste care stăpînea glasul regelui Arjuna rostind parcă ace-

10 lași cuvînt nimicitor:

— Sudra . . . Sudra . . .

La poarta de aramă străjerii îl primiră cu lovituri de spete. Fu zvîrlit pe urmă mai la vale, ca o grămadă de carne netrebnică, în mijlocul unui grup de

15 oameni care vorbeau aprins despre moartea marelui rishi. Cineva recunoscă pe Mahavira; îl văzuse adineaori ducînd vestea cea minunată în cetate. Se ridicară glasuri, întîi sfioase, apoi mînioase, că regele și-a îngreuiat păcatul de ieri schingiuind azi pe solul care venise

20 cu știrea morții înțeleptului. Strînseră pe Mahavira din țărîna uliței, îl adăpostiră în casa giuvaiergiului Gianuka, niște femei îi spălară rănile și-l puseră să povestească pe îndelete cum s-a stins fiul lui Vasishta. Amănuntele treceau din gură în gură și oamenii mur-

25 murau:

— Minune ! . . . Mare minune ! . . .

Un pescar zdrenșos, cu fața murdară, luminată de însuflețire, zise poruncitor:

— Mă duc la sfîntul Ganga, poate să aflu acolo

30 rămășițele înțeleptului!

Porni. Mulți îl urmară, mai ales bătrîni cu ochii înfricoșați de taine și femei speriate de mînia zeilor care amenință să se abată asupra orașului. Curînd alte cete, mai numeroase, alergară spre rîul sfînt. Pe țăr-

mul mlăștinos mii de oameni umblau de ici-colo, gemînd, căutînd și implorînd, îndurare cerului. Unii intrară în valuri și mulți se îneacă, fericiți să poată muri în apele sfinte care au înghițit pe marele înțelept.

5 Mahavira rămase uitat în casa giuvaiergiului. Era vădov de mulți ani Gianuka și trăia singur-cuc, ciocănind toată ziua la brățări, inele și alte podoabe scumpe pentru curtea regelui, pentru mai-marii țării și femeile lor. Îl iubeau toți pentru că îl cunoșteau om supus, mun-

10 citor, blînd și credincios.

Seara, întorcîndu-se din cetate și găsind acasă pe Mahavira, giuvaiergiul se miră, dar nu-l alungă. Îmbucară împreună, apoi ieșiră în fața ușii, se așezară jos și ceru străinului să-i spună tot. Gianuka îl ascultă și

15 zîmbi:

— Am priceput, străine. Mare noroc ai avut că regele n-a poruncit îndată să-ți taie capul!

— Ce-am greșit oare, stăpîne? Pentru că am adus vestea despre sfîrșitul înțeleptului?

20 — Și asta — dădu din cap giuvaiergiul. Regele Arjuna nu poate ierta dojana marelui rishi. Dar mai rău ai păcătuit apropiindu-te de Navamalika. Așa. Căci Navamalika nu e o Apsara, cum crezi tu, ci chiar fata vistiernicului Gutayana. Arjuna a îndrăgît-o atît

25 de mult că în curînd o va lua în palatul său. Tu însă ai murdărit pe Navamalika, îmbrățișîndu-i picioarele albe, și ai răscolit mînia stăpînului care de-abia așteaptă să-i culeagă fecioria, nădăjduind să dobîndească un vlăstar frumos ca maică-sa și viteaz ca dînsul.

30 Mahavira întrebă cu glas de frică:

— Dară părinții ei se învoiesc să o dăruiască regelui?

— Nepriceput ești — se sfătoși Gianuka. S-ar putea oare mai multă cinste pentru un părinte decît să-și vază odrasla în patul regelui?

— Dar ea? urmă Mahavira încăpăținat.

— Navamalika? Ar fi o nebună dacă nu s-ar mîndri că regele îi pofteste trupul și iubirea. De altfel cine întreabă ce vrea o fată fără minte?

5 — Dar regele Arjuna are șaptezeci și șapte de femei! stăruie Mahavira. Navamalika să fie cea din urmă?

— Va fi cea dintîi fiindcă pe ea o iubește mai mult regele! spuse giuvaiergiul cu mîndria slujitorului credin-

10 cios care ocrotește pe stăpînul său.

Mahavira tăcu. Era întunec acuma și Gianuka nu vedea cît de albi s-au făcut obrajii străinului și nici

nu auzea cît de cumplit îi bătea inima.

— Păcat numai că sărmana Navamalika nu prea e
15 bine — urmă giuvaiergiul într-un tîrziu, aproape înduioșat de gîndurile sale. Cînd i-am dus podoabele pe care i le-am gătit din aurul regelui Arjuna, am găsit-o plînsă. Maică-sa îmi spuse că s-a speriat fata din pricina vălmășagului stîrnit de tine. A și chemat o babă
20 să-i descînte.

— Navamalika știe că sunt în casa ta? întrebă deodată Mahavira, apucînd mîna giuvaiergiului.

— Cum să știe, cînd nici eu nu știam? răspunse Gianuka rîzînd de întrebarea lui fără rost. Dacă s-ar
25 afla și apoi s-ar întîmpla să se îmbolnăvească mai rău Navamalika, ar fi vai de tine, căci regele ți-ar curma viața. De aceea acuma culcă-te, să aduni puteri, iar mîine să pleci acasă de unde ai venit!

— Am să plec negreșit! murmură Mahavira cutremurîndu-se parc-ar fi rostit o vorbă de ocară.
30

Se culcă afară, lîngă ușă, pe blana lui de leopard, și toată noaptea o petrecu privind stelele care licăreau întocmai ca ochii fecioarei Navamalika. Inima lui sus-pina, iar în minte i se frămîntau mii de planuri: cum

să mai pătrundă pînă la ea, cum s-o smulgă din brațele regelui, s-o ducă undeva, să trăiască numai ei doi lur
mea lor. își zicea mereu că va pleca acasă, dar mereu
5 adăoga că nu poate pleca singur. Simțea foarte lămurit că aici îl amenință primejdia și, în același timp, că nici o primejdie nu e mai cruntă decît despărțirea de Navamalika. încerca să-și înăbușe inima gîndindu-se la marele rishi, la satul de subt Himalaya, la copiii săi și la Anuya. Gîndurile i se stingeau în creieri ca niște
10 luminițe în bătaia soarelui de amiazi. Dimineața îl găsi cu ochii înroșiți de nesomn și cu sufletul zdrențuit de nehotărîre.

— Fie-ți calea binecuvîntată! îi zise Gianuka, ieșind cu somnul în gene.

15 — Primește-mă slugă în casa ta! îl rugă Mahavira. umil ca un cîine rătăcit într-o ogradă străină.

Giuvaiergiul îl privi nedumerit:

— De ce nu te întorci acasă?

— Nu mai pot pleca de-acî — zise Mahavira cu
20 fruntea în pămînt. Nu mai cunosc calea pînă la poalele sfintei Himalaya.

Gianuka se înfricoșă: cum să adăpostească el, slujitorul curții, pe străinul oropsit de regele Arjuna? Nici măcar n-avea nevoie de dînsul. Mahavira însă i se
25 părea cuminte și supus. Nu-l lăsa inima să-l gonească. Șovăind, amîină răspunsul.

înspre amiazi, plecînd cu o cutie de argint, spuse lui Mahavira:

— Alte podoabe pentru frumoasa Navamalika . . .
30 Se întoarse tîrziu, vesel:

— De-acuma poți sta aici cît poțtești, străine! Oamenii te-au uitat parcă nici n-ai fi umblat prin cetate. Așa uită de repede oamenii! Toată lumea vorbește numai despre serbările ce le pregătește regele

Arjuna în cinstea fecioarei Navamalika. De altfel și ei i-a trecut spaima. Am găsit-o ciripind ca o turturică. Numai ea m-a întrebat de tine, dacă nu cumva te-am văzut. Se vede că ea nu te-a uitat, fie că ai speriat-o
5 prea rău, fie că i-a plăcut înfățișarea ta. Tinără și nesocotită cum e, n-ar fi de mirare să-i fi pătruns inima o săgeată de sirișă.

Mahavira își stăpîni bucuria. Lepădă blana de leopard și se încinse cu un șorț vînat de slujitor. A
10 doua zi însă, cînd Gianuka se gătea să meargă în cetate, Mahavira zise:

— Ia-mă cu tine, stăpîne, să-ți fiu de ajutor!

— Vishnu să mă ferească să fac una ca asta — se
apără giuvaiergiul. Dacă te-ar recunoaște cineva,
15 mi-ai primejdui și mie viața!

Mahavira nu stăruie. Speranța îi oțelea răbdarea, în fiecare zi, Gianuka îi povestea noutățile din cetate. În fiecare zi afla cîte ceva despre Navamalika. Apoi, într-o zi, Gianuka vorbi triumfător:

20 — Mîine dimineată Navamalika se va scâlda în apele sfîntului Ganga, iar seara se va culca în patul regelui Arjuna.

Mahavira îngălbeni. Toate speranțele se risipeau în sufletul său ca mărgelele cînd se rupe ața pe care au
25 fost înșirate. Însuși chipul fecioarei parcă i se topea în inimă, amenințînd să nu mai rămîie decît o durere nesfîrșit de chinuitoare. Își pierdu stăpînirea. Se aruncă la picioarele giuvaiergiului, plîns, îi mărturisii că Navamalika e rostul vieții lui, îl rugă să-l ia cu dînsul în
30 cetate, s-o vază baremi ultima oară. Gianuka nici nu îndrăzni să înțeleagă dintr-o dată, atît de îngrozitor era ce-i auzeau urechile. Îl izgoni cu vorbe blînde, dar hotărîte. Mahavira, ca și cînd i-ar fi încolțit în inimă o nouă speranță, se supuse îndată. Își luă blana de

leopard și plecă fără părere de rău. Văzîndu-l dus, Gianuka respiră ușurat:

— Slavă ție, Vishnu, Atotputernicule, că m-ai scăpat de primejdia cea mare!

5

6

Fără să-și dea seama, Mahavira mergea spre sfîntul Ganga. Amurgul cobora repede. Ajunse pe întunec
nerec afară din oraș. Nu cunoștea locurile, dar nu-i era frică. Departe, în cîmpia înnegrită, riul sfînt se deslu
10 șea ca o panglică cenușie cu unduiri mătăsoase. Într-
colo se îndrepta acuma hotărît, ca spre un liman mîntuitor. Trunchiuri putrede de copaci doborîți de vînturi încercau să-l abată din drum, tufișuri îl plesneau cu crengi subțiri peste față, gropi și șanțuri îi înceti
15 neau pașii, bălți și ochiuri de mlaștini îl trăgeau de picioare. Nimic nu-l oprea. Întreaga ființă îi era pătrunsă de chipul fecioarei. N-avea nici un gînd în creieri. Sufletul însă îi era plin de o încredere stranie și mîngîietoare.

20 Osteneala și somnul îl copleșiră mai tîrziu. Se trînti sub un copac și adormi îndată atît de adînc că nici un vis nu se putu apropia de dînsul.

Îl deșteptă soarele cu raze calde care-i gîdilau pleoapele. Simți în suflet o hotărîre gata, parcă șapte nopți
25 ar fi chibzuit pînă să-i potrivească toate amănuntele. Inima îi era ușoară și veselă ca în preajma unei mari fericiri.

Spre apus, ca un gard viu, se zărea aleea de platan
tani coborînd din cetate și întinzîndu-se pînă la scâl
30 dătoarea regală în Ganga.

— Pe-acolo are să treacă Navamalika—îngîină Mahavira ca și cînd ar fi vorbit cu cineva.

Porni voios. Ajunse repede. Se ascunse într-un
desiș aproape de alee și așteptă liniștit. De la giuvaier-
giul Gianuka știa prea bine că nici un picior de om
nu se poate afla prin preajma scăldătoarei când trece
5 regele, cu atât mai puțin când va trece Navamalika.
Din ascunzătoarea lui vedea bine cărarea bătută cu
nisip alb printre platanii cu trunchiurile groase cât mij-
locul unui bărbat. O urmărea pînă la treptele de piatră
care urcau în cetate și pînă la poarta de bronz cu cuie
10 de aur, zăvorită. În minte i se depăna un plan ce se
închegase singur; cum se va strecura pînă la marginea
aleiei, cum va lua în brațe pe Navamalika, apoi cum
va dispărea cu dînsa în tufișele sfîntului Ganga îna-
inte ca ostașii de pază să-și vie în fire, cum va duce-o
15 departe pînă în codrii de pe Himalaya.

Într-un tîrziu auzi zgomot de pași. Erau ostașii
trimiși să cerceteze ținutul ca nu cumva ochi străini
să pîngărească pe iubita regelui. Mahavira nu se clinti
din loc. Trei vlăjgani, cu sulite lungi scotocind prin tufe,
20 trecură pe-aproape. Vorbeau despre Navamalika, cu
glas tare, amănunțindu-i frumusețea prin cuvinte mur-
dare: Unul oftă:

— Ei, de-aș fi eu la noapte în locul regelui. . .
Ceialți rîseră grosolan.

25 Apoi Mahavira văzu ostașii rînduindu-se pe alee,
cîte unul la o sută de pași, de o parte și de cealaltă.

„De-acuma trebuie să vie!” se gîndi Mahavira și
întoarse privirea spre poarta din capul scării de piatră.

Deodată inima i se strînse ca într-un clește de fier.

30 Poarta de bronz se deschise încet, greoi. Apăru întîi
vistiernicul Gutayana, părintele fecioarei, în haina
strălucitor de albă, cu un toiag lung în dreapta. Apoi,
în urma lui, șapte fecioare în văluri de argint, cu părul
pe spate, cu picioarele goale. Apoi Mahavira se cutre-

mură. În pervazul porții se ivea Navamalika. Era
albă și ea ca celelalte, dar înfășurată într-un văl de
aur presărat cu pietre scumpe care scînteiau în bătaia
soarelui. Două roabe negre, cu apărători de păun, ii
5 țineau umbră și răcoare. Apoi veneau șapte femei de-ale
regelui în vestminte roșii ca lotusul cel scump. Pe
urmă patrusprezece sclave purtau pe umeri litiera de
bambu, așternută cu blănuri de tigru și perne de mă-
tase, în care avea să se urce Navamalika, după baia
10 sfîntă, ca să n-o mai atingă nici o necurătenie pămîn-
tească pînă ce regele se va milostivi s-o facă femeie.

Mahavira stătu împietrit un răstimp, urmărind apro-
pierea alaiului tăcut. O tresărire puternică îl vesti c-a
sosit clipa. Se tîrî printre tufe, domol ca șarpele, îngri-
15 jorat numai să nu-l zărească vreunul din ostașii ce stră-
juiau aleea. Izbuti să se strecoare pînă lîngă un trunchi
scorburos. În dreapta și în stînga paznicii nici nu se
vedeau; dincolo însă, chiar în fața lui, răzimat de tul-
pina platanului, un ostaș voinic, cu niște mîini mari,
20 noduroase, care țineau drept o sulită mai înaltă ca dîn-
sul, se uita cu ochi lacomi spre cetate de unde venea
încet convoiul.

Tăcerea era ca pînza deasă. Doar muștele și niște
bondari greoi bîzîiau sfios printre frunze. Apoi Maha-
25 vira auzi scîrțîit de pași pe nisipul cărării și un zumzet
blînd, cîntecul fecioarelor ce însoțeau pe Navamalika.
În clipa aceea, deasupra lui, în platan, o kokila porni
să psalmodieze duios, ca o melodie de iubire, încît os-
tașul din față ridică ochii căutînd pasărea măiastră a
30 zeului Kama.

Inima lui Mahavira plîngea ca o rană proaspătă,
iar în creieri i se chinuiau roiuri de gînduri. Cîntecul
kokilei se unea cu murmurul fecioarelor într-o armonie
care proslăvea iubirea lui și pe Navamalika.

Se furișă mai aproape de marginea aleiei, cu groaza în suflet că paznicul de dincolo i-ar putea auzi bătăile inimii.

Gutayana trecea agale, cu ochii în pământ, tîrîndu-și prin nisip toiagul. Printre cele șapte fecioare recunosc unele pe care le văzuse lîngă lacul din cetate. Navamalika avea privirea rătăcitoare parcă ar fi căutat mereu pe cineva. Pieptul ei se zbuciuma sub vâlul de fir și șoldurile i se legănau. Deodată ochii ei întîlniră focul privirii lui Mahavira în tufișul ce-l adăpostea. Se opri brusc. Obrajii ei erau luminați de văpaia unei bucurii mîntuitoare.

În aceeași clipire, Mahavira năvăli din ascunzătoare. O ridică în brațe și se întoarse cu ea spre desigurii. Navamalika își răzîmă trupul pe pieptul lui și îi cuprinse capul cu mîinile albe. Fața lui Mahavira se odihnea între sîinii ei feciorelnici. Nările i se umplură de mirosul corpului ei. Își pierdu cumpătul simțind atingerea pielii catifelate. Buzele lui sărutau cu disperare sîinii scăpați din strivirea vâlului. Numai trei pași mai putu face. Fericirea îl copleși. Uită toate primejdiile, toată lumea în îmbrățișarea ei. El și ea erau începutul și sfîrșitul.

Roabele cu apărători de păun amuțiră de spaimă. Femeile regelui însă țipau ca din gură de șarpe. Fecioarele dinainte se întoarseră, Gutayana veni gîfîind. Ostașul de subt platan se repezi ca uliul asupra lui Mahavira, îi smulse din brațe pe Navamalika și apoi, apucîndu-l de gît, începu să-i care la pumni în obraz, căci sulița o scăpase jos în zăpăceală. În cîteva clipe sosiră și alți paznici, năpustindu-se cu toții pe Mahavira, trîntindu-l la pământ, zdrobindu-l în lovituri. Fu legat cobză și azvîrlit deoparte, în vreme ce Navamalika, înconjurată de femei, îngîna:

— Mahavira . . . Mahavira . . .

Vistiernicul o luă de mînă și alaiul își urmă calea, parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Navamalika însă întoarse capul și văzu pe Mahavira însîngerat, încătușat, nemișcat. Avu o tresărire, ca și cînd ar fi vrut să se oprească, dar Gutayana o sprijini, mulcomind-o:

— Liniște, liniște, Navamalika.' A fost un roboticălos, ameuțit de frumusețea ta.

Fecioara suspină. Nu-și mai simțea picioarele. Pe piept o ardeau urmele buzelor lui.

Trei ostași dezlegară pe Mahavira, apoi îl înțepară cu vîrfurile de suliță și-l loviră cu picioarele să se scoale.

— Înainte, înainte, gîfîi răgușit paznicul de subt platan, izbindu-l cu pumnul noduros în coaste.

— Navamalika! murmură Mahavira, cu ochii pe aleea sfîntă.

Alaiul nu se mai vedea.

7

Pe la amiază, Mahavira intra iar în cetate, pe aceeași poartă de aramă, acum însă călăuzit de ostașul cu pumnii noduroși, care-l trăgea de un lanț petrecut pe după gît, și de ceilalți doi care în răstimpuri îi izbeau din spate cu picioarele sau cu vîrfurile de suliță. În cetate se aflase despre întîmplarea de pe aleea regală.

— El e tîlharul? întrebă frunțașul paznicilor de la poartă.

Ostașul dinainte răspunse doar din cap, smucind furios lanțul. Atunci frunțașul se apropie de Mahavira și-l scuipe în obraz:

— Cîine!

Trecură pe cărări lăuntrice pînă la temnița de lîngă poarta Yama. Fu coborît pe niște scări întune-

61

1

coase într-o văgăună ce se afla sub zidul cetății. Acolo
ostașul îi puse cătușe la picioare, îl legă cu lanțul de un
stîlp de piatră și apoi îl lăsă singur. Mahavira auzi
răbufnitul lepedei grele care astupa gura temniței.
5 încercă să se miște, dar nu izbuti decît să se întoarcă
cu fața în sus. Trebui să stea așa, ca un trunchi sfișiat
de dureri. Trupul îi era însîngerat de lovituri, încins
doar peste mijloc cu șorțul de la Gianuka. Blana de
leopard îi rămăsese în ascunzătoarea din tufiș. Pămîn-
10 tul rece și umed îi mai răcorea chinurile.

Ochii deschiși mari sorbeau numai întunec. încet-
încet gîndurile se limpeziră. Amintiri începeau să-i lu-
mineze întunerecul. Navamalika, cu ochii verzi ca
livada înrouată, plutea în jurul lui. îi simțea în nări
15 mirosul sinilor. Buzele îi erau dogorite de urmele săru-
tărilor. Pe gît, în locul lanțului, îl strîngeau brațele
ei calde. Sufletul îi era pătruns de o fericire aromitoare,
iar gura lui șopti fierbinte:

— Navamalika . . .

20 Ca o străfulgerare îi apărui presimțirea morții care
însă se topi fără urme în noianul de fericire. Timpul
însuși parcă se oprise în loc să-i statornicească bucuria.

într-un tîrziu îi trecu prin minte că în noaptea
aceasta regele Arjuna are să strîngă în brațe pe Nava-
25 malika. Și deodată se stinse lumina amintirilor, și
temnița rămase mai neagră, mai chinuitoare ca un
mormînt. Se zvîrcoli ca o rîmă să se scoale să-și rupă
lanțurile și să alerge în ajutorul ei. Guzgani flămînzi
se fugăreau prinprejur. După sfortări crîncene, ajunse
30 să se ridice în picioare. Stătu o vreme așa, răzimat de
stîlpul de piatră. Un zgomot de sus îl dezmetici. Părea
că lepedea grea s-ar fi dat la o parte. Pași mînioși
coborau pe trepte. Mahavira se învioră. Poate că totuși
va împiedeca pîngărirea fecioarei.

Același ostaș îi dezlegă picioarele din lanț și-l tîri
afară. Mahavira văzu mulțumit că soarele e în asfințit
și-și zise că Navamalika mai poate fi mîntuită. O su-
medenie de paznici furioși îl înconjură. Fu pornit pe o
5 cărare. Cineva, din spate, îl pleznea neîncetat cu un
bici. Loviturile îi frigeau inima. își mușca buzele, dar
nu scotea nici un strigăt de durere.

La stînga, pe o terasă albă, femeile regelui se
îmbulzeau să vază pe cel ce a încercat să răpească pe
10 Navamalika. Multe îl compătimizeau. îl găseau frumos,
deși trupul lui era murdar de noroi amestecat cu sînge.

Ajunse într-o hală deschisă. Regele Arjuna ședea
în scaunul de judecată, înconjurat de marii sfetnici și
de brahmanii curții. Ostașul trînti cu fața la pămînt
15 pe Mahavira înaintea stăpînului, care însă făcu semn
să se ridice ca să-l vază mai bine. Paznicii din spate
tăbărîră cu bicele asupra lui Mahavira pînă îl sculară
în picioare.

Regele îl privi lung, vrînd să-i citească din ochi
20 pentru ce s-a năpustit cîinele de sudra la Navamalika.
Ochii lui Mahavira însă rătăceau de ici-colo, aprinși
de îngrijorare, căutînd pe cineva. Arjuna înțelese că
privirea lui umblă după fecioara iubită. Sări de pe
scaun și strigă:

25 — Să piardă lumina ochilor!

Mahavira parcă n-ar fi auzit. Ochii mari negri
aveau o lucire fierbinte și nerăbdătoare.

Două mîini vrăjmașe îl apucară de umeri, iar in
față îi apărui un om scund, uscățiv, cu pielea gălbe-
30 jită, cu gura strîmbă într-un rînjat ciudat, cu ochii
pieziși. Era călăul regelui Arjuna, primit în dar de la
stăpînitorul oamenilor galbeni. Un brîu portocaliu îi
subția mijlocul. Omul galben schimbă o privire cu
paznicii de la spatele lui Mahavira, apoi ridică amîn-

două mâinile strînse în pumni, cu degetele mari întinse și întoarse înlăuntrul. În clipa următoare Mahavira simți o durere sfișietoare, parcă două pumnale i s-ar fi înfipt în orbite zdrobindu-i bulbiile ochilor. Un țipăt de fiară, 5 prelung, șerpui în văzduh. Mahavira căzu în genunchi. Pe obraji îl frigeau două dîre de sînge. Bolborosi totuși în neștire, ca o chemare deznădăjduită.

— Navamalika . . .

Regele Arjuna auzi șoapta, se ridică iar de pe 10 scaunul de judecată și porunci:

— Smulgeți-i limba!

O mîină își înfiptese degetele în pletele lui Mahavira și-i dădu capul pe spate, în vreme ce alte degete osoase îi frămîntau încheieturile fălcilor, silindu-l să caște 15 gura. Un clește rece îi apucă limba pitită în dosul dinților de jos și, cu o smucitură scurtă, i-o rupse din rădăcină. Valuri de sînge bolboceau în gura lui Mahavira, zvîrcolindu-se într-un horcăit înfundat.

— Să-l jupoaie de viu și să-l arunce hrană clinilor! 20 răcni regele Arjuna, furios, parcă în gîlgîirile de durere ar fi auzit iarăși numele fecioarei.

Bicele se abătură pe spinarea lui Mahavira cu atîta poftă că-i sfițicară carnea și-l făcură să se ridice în picioare. Ostașul cu lanțul îl țîri afară. O ceată de 25 robi se repeziră să spele urmele de sînge pe pardoseala lucioasă . . .

Mahavira nu-și simțea picioarele care totuși îl duceau pe aceleași cărări, înapoi spre poarta Yama. Dincolo de zid, în fața porții, se afla terasa chinurilor, unde 30 cei osîndiți erau arătați norodului veșnic doritor de cruzimi. Un vestitor sufla într-un bucium de corn, chemînd poporul să alerge să vază și să se înfricoșeze. La poalele terasei, în piața cea mare din care porneau șapte ulicioare, se și adunase mulțimea deasă, nerăb-

datoare. Zvonuri felurite se încrucișau despre străinul care a pîngărit pe aleasa regelui Arjuna. Cei mai curioși puneau întrebări ostașilor ce păzeau, ca un gard viu, terasa. Și ostașii răspundeau cu glume grosolane, 5 ațîțînd și mai mult așteptările.

Un fior străbătu prin mulțime cînd apăru în poartă călăul care alergase înainte să-și pregătească cele trebuincioase. Era cunoscut și iubit pentru iscusința lui uimitoare. Glasuri prietenoase porniră, chemîndu-l pe nume: 10 — Ham-Ciun! . . . Ham-Ciun!

Omul galben se simțea măgulit. Se închină rînjind și apoi își rîndui sculele aduse într-un săculeț cenușiu despre care se zicea în popor că ar fi din piele de om.

Se făcu tăcere mare împrejurul terasei. Mahavira 15 se ivise, cu orbitele roșii, cu obrajii năcleți de sînge, cu gura ciopîrțită ca o rană căscată. Ostașii îl loveau necentenit cu bicele ca nu cumva, încetînd, osînditul să se prăbușească. Ham-Ciun îi smulse șorțul de la brîu și spuse ceva, foarte încet, ostașilor. Doi cîte doi apucară 20 pe Mahavira de picioare, îl întoarseră cu capul în jos și-l duseră sub piroanele bătute în zidul cetății. În cîteva clipe fu atîrnat întocmai ca o vită înjunghiată gata de jupuit. Trupul se zvîrcolea, capul se legăna măturînd cu pletele lepedele terasei.

25 Călăul alese un cuțit cu lama lungă și îngustă. Îl ascuți îngrijit pe o gresie rotundă. Apoi se apropie de osîndit și trase cu vîrful cuțitului o linie dreaptă de la buric pînă sub gît, încet, cu mare băgare de seamă să nu pătrundă prea adînc și să nu fișnească mult sînge.

30 Mahavira se zbătea mai crunt și din gura însîngerată izbucniră niște glasuri groase, înecate. Ostașii se înșirară de amîndouă părțile și priveau cu ochi lacomi. Jos, norodul se îmbulzea, cu respirația năbușită, urmărind toate mișcărilor. Pe urmă Ham-Ciun luă cuțitul

Capitolul II

ISIT

în dinți, ca să-l aibă la îndemână, și începu jupuirea cu degetele, izbind uneori cu piciorul în capul osînditului care se tot bălăbănea și-i stînjenea meșteșugul.

Munca omului galben se isprăvi de-abia cînd cele din urmă raze ale soarelui se stinseră în apus. Atunci, cu o mulțumire mîndră, reteză pielea vie la mîini și la glezne, și o desfășură, arătînd-o întregă mulțimii. Ostașii dezlegară corpul, îl ridicară în picioare, Mahavira se clătină și se prăvăli. Loviturile de bice șfichiuiră
10 cu sete mormanul de carne crudă, care se mai ridică, mai merse cîțiva pași și apoi se prăbuși fără simțire.

Ham-Ciun luă repede alt cuțit, întoarse pe Mahavira cu fața în sus, îi făcu o creștătură adîncă în piept, ca să-l trezească din leșin. Mahavira își mai veni în
15 fire, simți cuțitul cum îi pătrunde în gît. Trupul se întinse ca într-o sforțare supremă. Conștiința mai morfoli o frîntură de gînd: „Fecioara Navama. . .” Pe urmă se întunecă brusc . . .

20 Sufletul avu senzația unei ușurări înălțătoare. Apoi senzația însăși se subție ca un abur care se împrăștie. Mai dăinuie amintirea unei vieți zadarnice, apoi și ea se stinse.

25 Conștiința pură de-acuma plutea fulgerător spre planuri tot mai înalte, ca și cînd ar fi încercat să ocolească un destin. Mișcarea însă se îngreuiă cu cît sferele se ușurau, pînă ce se transformă în imobilitate chinuitoare.

30 între două lumi, sufletul gol se scufundă în nesfîrșitul singurătății . . .

. . . Singurătatea era cenușie și apăsătoare. Sufletul tremura, o filfîire de eter în nemărginire. Amintirea vieții pure în altă lume străbătea ca un luminiș înviorător, ca o promisiune a împlinirii speranțelor. O așteptare grea îl atrăgea din ce în ce mai stăruitor spre o țintă necunoscută. Timpul alerga alături, apă tulbure în care se îneacă toate schimbările.

10 Apoi reminiscentele se întunecară și așteptarea se prefăcu iar într-o prăbușire dureroasă. Sufletul parcă se subția, în vreme ce conștiința i se împovăra mereu pînă ce, brusc, se stinse ca o flacără peste care s-a lăsat un capac greu . . .

15

Copilul se născu în ziua a șaptea a misterelor lui Osiris, în anul cînd se făcu a șaptea numărătoare a vitelor sub stăpînirea marelui Kufu, domnul celor două coroane.

Era întâiul vlăstar al nomarhului Senusret din Abotu. Bucuria tatălui nu cunoștea margini, mai ales că soția și sora sa Merit îi dăruise fecior. Împlinea patruzeci și trei de ani. Trăise ros de groază că i se
5 va stinge neamul care rîvnea în taină să cucerească tronul faraonilor ajuns în puterea nomarhilor din Nu-Ptah.

Îl numi Unamonu și-1 înfățișă cu mîndrie Celui iubitor de dreptate, bunului Osiris, fiul lui Geb și al lui
10 Nut.

Peste patru ani Senusret avu o nouă bucurie. Merit îi născu o fetiță pe care, după dorința ei, o numi Neferura.

Acum nomarhul din Abotu își zise că poate muri
15 liniștit. Unamonu și Neferura, uniți prin căsătorie, îi vor continua neamul și-i vor păstra curat sîngele.

Cel bun însă îi mai îngădui mulți ani de viață. Senusret avu mîngîierea să învețe pe micul Unamonu a scrie sfintele semne și a le citi, a vindeca boli și a
20 rîndui socoteli, a mînuî săgeata și arcul, lancea și sabia.

Cînd se făcu Unamonu de șaptesprezece ani, nomarhul primi porunca de la Kufu să-i mai trimită degrabă vreo două sute de oameni voinici pentru Casa Veșniciei la care munceau, de multă vreme, mii și mii
25 de robi, fără a ajunge s-o isprăvească. Senusret puse o ceată de ostași să-i adune, de prin locurile de dincolo de Marea Oază, cît mai mulți nubieni. I se aduseră curînd, legați în lanțuri, peste trei sute. Vru să-i pornească, precum era obiceiul, cu un dregător care să-i
30 predea Faraonului. În ultimul moment se răzgîndi. Era un prilej bun spre a înfățișa regelui pe Unamonu.

În fruntea bărcilor cu oamenii negri, plutea corabia nomarhului cu pînza roșie triunghiulară umflată de vîntul cald de miazăzi. Întîlniră sute de vase ce urcau

anevoie spre Svenet după blocurile de piatră trebuincioase pentru piramida uriașă a Faraonului. Senusret arăta lui Unamonu orașele de pe țărmii fluviului sfînt pînă la Nu-Ptah.

5 Kufu primi pe nomarhul din Abotu, prietenește, în sala cea mică a tronului. De pe coloanele albe ce susțineau tavanul înstelat, cuvintele sfînte aurite poșteau viață lungă domnului viteaz și numai biruinți. Faraonul ședea pe un scaun de aur, cu pschentul în cap, cu
10 barba falsă regală pe piept, iar picioarele desculțe i se odihneau pe o lespede de argint. Ascultă bucuros pe Senusret și răspunse prin cîteva vorbe pe care scribul, ghemuit alături, le însemnă cu sfîntenie pe o foaie de papirus. În sală era zăpușeală grea și pe obrazii Faraonului, de sub pschentul împletit din fire de aur curat,
15 se prelingeau dîre de sudori lucitoare. Trei perechi de sclave, goale, cu apărători de pene de struț, se străduiau zadarnic să mai răcorească puțin aerul dimprejurul tronului. Unamonu avu fericirea să poată săruta
20 piciorul faraonului și să primească, din mîinile lui, ca amintire, un scarabeu de aur cu pecetea stăpînului stăpînitorilor.

Senusret, foarte mulțumit de toate, se întoarse apoi acasă, împreună cu Unamonu, în orașul sfînt
25 Abotu, ale cărui împrejurimi adăposteau așezămintele de veșnicie ale întîilor faraoni stăpînitori peste cele două țări egiptene și în mijlocul căruia se înălța falnic marele templu al zeului Osiris, domnul tuturor lucrurilor, binefăcătorul lumii, regentul eternității.

30 Cinci ani trebui să petreacă Unamonu între preoții zeului, să înfrunte toate ispitele, să-și însușească toate învățăturile ca să dobîndească în sfîrșit inițierea în tainele lumilor văzute și nevăzute. După ce se înfă-

țișă zeiței Isis ca un luminos desăvârșit, Senusret îi dădu de soție pe Neferura, împreună cu o casă nouă, clădită înadins pentru ei, urîndu-le doar să-i dăruiască un nepot.

5 Unamonu era acuma bărbat între bărbați. În ochii lui negri domneau parcă visuri și dorinți tainice. Mitra albă, pe craniul ras, îi lungea puțin fața. Avea o fire blîndă, potolită, spre deosebire de sora și soția sa Neferura, mlădioasă și frumoasă ca floarea de lotus,
10 dar aspră și sîcîitoare încît ajunsese spaima tuturor slujitorilor.

Bătrînul Senusret se stinse într-o dimineață caldă de primăvară, fără a fi bolit. Găsindu-l mort, Merit începu să se vaite desperat, își sfîrtică hainele, își
15 smulse puținul păr alburii ce-i mai împodobeau capul. Țipetele ei aduseră degrabă și pe Neferura la căpătîiul mortului, apoi pe toate femeile din Pahimtu, încît palatul și grădina nomarhiei se umplură de bocete.

Numai Unamonu își stăpîni durerea și porunci sclavilor să ridice îndată corpul rece al tatălui său și să-l ducă în casa morților, unde să-l gătească pentru călătoria cea mare. Apoi el însuși merse cu vestea tristă în mijlocul celor șapte mari preoți ai lui Osiris, înștiințîndu-i că, urmaș de sînge al lui Senusret, se urcă în
25 scaunul de nomarh. Preoții și dregătorii de frunte i se închină pînă la pămînt, după obicei, și-i urară să trăiască și să domnească milioane de milioane de ani întru mulțumirea lor și a orașului sfînt Abotu. Noul nomarh însă, în aceeași zi, trimise solie umilă Faraonului, dînd de știre că înțeleptul Senusret s-a săvîrșit
30 din lumea aceasta și că el, Unamonu, este de azi înaintea stăpînitorilor locurilor.

Trei zile Unamonu aproape că nu ieși din casa morților unde, sub privegherea preotului Aahotep care ardea mereu miresme și citea rugăciuni, sclavi pricepuți
5 munceau cu sîrguință la îmbălsămarea cadavrului. Fiind el însuși un hekau care cunoștea toate, așeză cu mîinile lui în pîntecele mortului amuletele sortite să ușureze trecerea sufletului prin primejdiile lumii lui Osiris.

Apoi corpul, acoperit cu pînză de in, fu lăsat să se
10 usuce șaptezeci de zile, iar Unamonu se apucă să cerceteze cu amănuntul pregătirile făcute de răposatul pentru odihna-i de veci. Îi era mare frică să nu fi uitat ceva și astfel să se zădărnicească lunga călătorie a sufletului înspre Cîmpiile Yalu.

15 Senusret își clădise din vreme mormîntul. Șaptezeci de robi au săpat doisprezece ani, în coasta stîncosă dinspre Uahe Psoi, coridor larg și adînc în fundul căruia alți muncitori au tăiat odăițele funerare. Meșteri iscusiți au zugrăvit pe pereți întîmplările mai
20 de seamă ale vieții lui pămîntești, presărîndu-le cu semne de cuvinte sfînte. Chiar sarcofagul de bazalt fusese gata cu șapte ani înainte de moartea lui. Unamonu cobora zilnic în Casa Veșniciei, citea și răscea formulele magice de care are nevoie sufletul spre a
25 dobîndi nemurirea ca Osiris, supraveghea îngrămădirea celor trebuincioase în încăperea zidită alături de lăcașul de odihnă a corpului.

Înmormîntarea se făcu în ziua a șaptezeci și șaptea. Mulțime nesfîrșită veni să însoțească pe Senusret în
30 ultima-i călătorie pămîntească; toți cei trei mii șapte sute de preoți ai marelui templu, apoi mai-marii orașului, capetele tuturor breslelor de meseriași, păstori, țărani, pînă și mult disprețuiții porcari. Femeile se

boceau de se cutremura văzduhul, în vreme ce ostașii cu sulițe aurite și căști de piele păseau țepăn, înconjurând mumia purtată de șasesprezece slujitori și urmată de vaca cu coarnele poleite pentru jertfă. În

5 fruntea cortegiului mergea însuși Unamonu, înfățișând pe credinciosul zeu Horus, avînd în dreapta și în stînga preoți întruchipînd pe Thot și Anubis, iar la spate pe maică-sa Merit, care ținea locul zeiței Isis, și pe Neferura, care avea rolul blîndeii Neftis.

10 Porniră spre marele templu și se opriră cîteva clipe în fața pilonului uriaș străjuit de catarge înalte în vârful cărora fluturau steagurile celor două coroane. Unamonu murmură o rugăciune și pe urmă convoiul se îndreptă spre Casa Veșniciei. Înfașurată într-un lin-

15 țoliu alb, avînd pe piept, ca o podoabă pioasă, chipul bunului Osiris, cu fața ovală și zîmbitoare, cu biciul faraonic într-o mînă și în cealaltă cu toiagul de păstor, mumia fu așezată pe banca de nisip de lîngă gura mormîntului. Preotul sacrificator ucise vaca și împărți

20 carnea.

Ceremonia fu lungă și solemnă, cum se cuvine. Merit și Neferura, neștiind cuvintele sfînte și trebuind să le rostească după șoaptele preoților dimprejur, încurcară puțin slujba, încît de vreo două ori Unamonu

25 încruntă din sprîncene. În cele din urmă însă mumia fu coborîtă sub pămînt și așezată în sarcofag, într-o dungă și cu gîtul pe o răzimătoare ca să poată vedea mai lesne formulele mîntuitoare pentru viața de dincolo ori să și le reamintească de le-ar fi uitat. Zidarii înce-

³⁰pură degrabă să astupe intrarea coridorului subteran, în vreme ce mulțimea întristată se ospăta din pomenile bogate.

Toată noaptea următoare Unamonu urmări în gînd peregrinajul sufletului tatălui său. Îl vedea ajun-

gînd la templul lui Osiris, bătînd la poarta împărăției sufletești, pătrunzînd în sala îndoitei dreptăți unde omul se desparte de păcate spre a se învrednici pentru viața eternă. În fund, sub un naos de sicomor, Zeul

5 cel bun și drept, așteaptă pe fiul Senusret care sosește tremurînd. O cumpănă uriașă se află în mijlocul sălii. Mait, femeia dreptății și a adevărului, stă în picioare, aproape, să cîntărească inima răposatului. Mai încolo, o fiară groaznică, Amait, mîncătoare, jumătate cro-

10 codii și jumătate hipopotam, întoarce gura către Osiris, cerîndu-i parcă voie să sfișie pe cel de-abia venit. Și împrejur, ghemuiți pe călcîie, șed liniștiți cei patruzeci și doi de zei judecători, întocmai atîția cîte nomuri are Egiptul și cîte păcate grele ispitesc pe om în viața

15 pămîntească. Anubis pune inima pe cîntar. Senusret se înfricoșează cumplit și zice: „Inima mamei mele, inima nașterii mele, inima vieții mele, nu te scula cu mărturie împotriva mea, nu fi vrăjmașa mea în fața nemuritorilor!” Isis, bună și iubitoare, e gata să-i sară

20 în ajutor. Dar nu e nevoie. Senusret a fost fără păcate, încît zeul Thot poate vesti stăpînului Osiris: „Răposatul e cîntărit pe cîntar și nu e greșeală într-însul, inima lui e dreaptă, acul cîntarului arată drept...” Atunci Osiris rostește bucuros: „Biruitor să iasă răposatul ca

25 să umble prin toate locurile, printre duhuri și printre zei, iar paznicii porților Apusului deloc să nu-l oprească! . . .” Cuprins de mare veselie, Senusret înșiră toate cele o sută și unu de nume ale lui Osiris, apoi pe ale tuturor zeilor deosebit, apoi pe ale celor

30 șapte săli ale raiului cu patrusprezece porți și patrusprezece locuințe . . .

Unamonu nici nu mai putu adormi în noaptea aceea. Mereu i se părea că a uitat ceva și că sufletul

celui ce i-a dat viață, rămas fără sprijinul talismanului cuvenit, va fi mâncat de vreun duh vrăjmaș și se va pierde în neant pentru vecie. Gîndul îl îngrozea. Primejdia nimicirii i se înfățișa ca o amenințare ce-
5 aștepta și pe el. Trebuia s-o înlătore. Simțea poruncitor că viața lui e nevoie să se prelungească și dincolo de moarte, ca și cînd ar fi avut o însărcinare tainică de împlinit.

A doua zi se hotărî să înceapă îndată a-și clădi
10 Casa Veșniciei. Se sfătui cu meșteri, își alese locul într-o parte ascunsă a dealurilor. Făcu el însuși niște planuri, porni lucrul numai cu oameni de încredere. Și se liniști, parc-ar fi învins de acuma puterea morții.

Peste doi ani închise ochii maică-sa Merit, nu
15 atîta de bătrînețe, cît de jale pentru neuitatul ei Senusret pe care l-a iubit mult și cu care se învoiau în toate.

Și peste alți doi ani, un sol domnesc aduse nomarhului știrea că a murit faraonul. Orașul sfînt Abotu se
20 cutremură de întristare, iar Unamonu se găti grabnic să plece la Nu-Ptah, la înmormîntarea celui ce a fost rege și la încoronarea celui nou. Neferura, cum află de plecarea lui, îl linguși și-l rugă să o ia și pe dînsa. N-a avut parte să iasă nici baremi pînă la Nut-Amon,
25 deși e soție de nomarh și ar avea dreptul să se mai arate și ea în lume. Prinse și își blestemă soarta nenorocită. Toți bărbații își iau nevestele cînd e vorba de niște serbări așa de frumoase. Nu e nici slută, nici proastă, să fie osîndită a-și îngropa tinerețea în orașul
30 unde nu întîlnești decît preoți și morminte. Vrea să cunoască și ea obiceiurile curții, să vorbească cu femeile faraonului.

Unamonu nu putu rezista. O luă.

Nu-Ptah, orașul domnesc, jelea zgomotos pe Kufu, în vreme ce mării preoți ai zeului Amon pregăteau încoronarea principelui regal Dadefra, cel mai mare dintre
5 cei treizeci și trei de feciori ai răposatului.

Unamonu fu găzduit în Casa Faraonilor, ca și ceilalți nomarhi sosiți. Moștenitorul tronului se afla de câteva zile în templu, supunîndu-se curățeniilor obișnuite înainte de încoronare. Kafra, al doilea fecior al
10 lui Kufu, se însărcinase cu primirea nomarhilor. Stătea toată ziua în mijlocul lor, vorbea cu fiecare, se interesa de mersul treburilor. Avea vorba bună și privirea de oțel. Unamonu îl îndrăgi.

în ziua încoronării orașul își întrerupse jalea. Toată
15 lumea se îmbulzi pe ulițele strimte și strîmbe, iar cei mai norocoși pe aleea dintre palatul regal și marele templu al lui Amon, pe unde trebuia să treacă cortegiul. Cînd apăru Dadefra, cu pschentul greu pe cap, cu mantia de fir pe umeri, iar în mîini cu toiagul și
20 biciul zeului Osiris, orașul întreg izbucni într-un clocotitor strigăt de bucurie.

în sala tronului, în templu, pretutindeni, Unamonu urmărise numai fața noului faraon, lată, cu buzele cărnoase și umede. De pe frunte i se prelingeau mereu,
25 împrejurul sprîncenelor, picuri de nădușeală, brăzdînd fardul gros cu care sclavele negre îi rumeniseră obrajii, în ochii măslinii avea oboseala și lîncezeala omului ce-și petrecea vremea numai în brațele femeilor. Privindu-l,
30 Unamonu simțea o ură ciudată împotriva faraonului. Căuta să o înăbușe și nu izbutea. își aduse aminte niște cuvinte pe care i le șoptise odinioară tatăl său despre moștenitorul tronului: „Dadefra mai mult iubește femeia decît pe Amon. . . ” Apoi zvonul ajun-

sese demult pînă la Abotu despre Isit, fata unui rob, pe care Dadefra a luat-o în Casa Femeilor sale. Din pricina ei principele ocolește pe sora și soția sa, și o umilește. Isit l-a fermecat cu farmece necunoscute,

5 făcîndu-1 să poftască mereu alte femei, dar să nu se despartă de ea nici o noapte.

în timp ce înconjurau zidurile sanctuarului, Unamonu întrebă pe un preot din cortegiul:

— Faraonul are copii?

10 — Are trei, cu Isit — răspunse preotul uimit că un nomarh nu știe ceea ce știe ultimul sclav din Nu-Ptah.

Un ospăț minunat sfîrși solemnitatea, în grădinile palatului, bogate în umbre de platani, cu pajiști tunse și înflorite ca niște covoare, cu bănci de sicomor și de

15 marmură. Mese joase erau întinse pe marginile aleielor, pentru căpeteniile breslelor și miile de slujitori ai Casei Faraonului. Chiar în fața palatului, pe terasa albă, se improvizase un chioșc uriaș, acoperit, unde se așezară

20 preoți ai tuturor zeilor.

Dadefra apăru întovărășit de Marea Femeie, sora și soția sa, și de Isit, femeia inimii sale. Toată lumea se închină sărutînd pămîntul, dar în sufletul mai-marilor se ascunse anevoie mirarea că faraonul nici la

25 ospățul încoronării nu s-a putut despărți de Isit. în loc să țină de mîna pe soția sa domnească, Dadefra își sprijinea brațul stîng pe umărul frumoasei ibovnice, care zîmbea triumfătoare și se uita peste mulțimea ploconită ca și cînd ea ar fi fost adevărata stăpîna a

30 celor două țări.

Unamonu ședea la o masă aproape de masa faraonului. Cînd zări pe Isit, tresări parcă i s-ar fi împlîntat o săgeată în inimă. Nu-și mai putu lua ochii de la ea. îl cuprinsese o spaimă care totuși îi mîngîia sufletul.

„Isit . . . Isit . . .”

îi umblă prin minte numele ei într-un vârtej sălbatec parc-ar fi căutat urmele unei amintiri ascunse undeva în taințele sufletului.

5 „O cunosc pe Isit... De unde o cunosc?” se întrebă deodată, încercînd să-și adune într-o grămadă toate clipele vieții, să poată alege pe cele lămuritoare.

Nu găsi nimic, dar simțămîntul stărui, tot mai viu, umplîndu-i inima cu bucuria arzătoare a unei revederi

10 de mult așteptate.

Isit stătu o clipă în picioare, înainte de a se lăsa pe banca așternută cu blănuri de lei, în stînga faraonului. O pană stufoasă de struț, albă, înfiptă în părul

15 arămiu, buzele subțiri, culoarea sîngelui, nasul mic răsfrînt puțin ștregărește . . . Rochia străvezie îi dezmiardă trupul. Gulerul de fir brodat cu pietre scumpe se răsfrînge pe umerii fildeșii, iar în față i se odihnește pe sîinii rotunzi ca două portocale. în picioare poartă sandale de aur.

20 Cete de sclavi alergau printre mese, cu tăvi grele încărcate de mîncări. Giștele fripte întregi erau mai căutate și vinurile vechi în cupe cu două torți pe care le umpleau mereu fecioare slujitoare. Neferura era fericită, se simțea mai frumoasă ca toate femeile,

25 rîdea și mîncea. Dezghiocînd cu degetele-i fine carnea albă de pe un piept de gîscă, șopti lui Unamonu:

— Pîinea noastră de semințe de lotus e mai bună ca asta de orz . . .

Unamonu n-o auzi. Strîngea în mîna o bucată

³⁰ zdravănă de friptură din care nici nu gustase. Se uita neconținut la masa faraonului, în neștire. Neferura îi mai zise ceva. Nu înțelese, dar își veni în fire.

„Isit are într-adevăr vrăji tainice” se gîndi îngrijorat.

Bău două cupe de vin, una după alta, și intră în vorbă cu un nomarh bătrîn despre Casa Veșniciei pe care și-o înălțase răposatul Kufu, sfîrșită de-abia acum un an, parcă faraonul și-ar fi presimțit moartea. Bătrînul mîncăcios, cu fața murdară de unsori și fărîmături de carne, cu ochii holbați de lăcomie, răspundea în monosilabe, înghițind după fiecare gură de mîncare cîte o gură de vin. De-abia cînd isprăvi halca de friptură i se deschise cheful de vorbă, pornind să povestească cum și-a clădit el un mormînt scump în apropierea piramidei marelui faraon, ca să se odihnească în vecii vecilor lîngă stăpînul cel bun și drept. Unamonu nu-l mai putea asculta. Ochii lui sorbeau iar pe Isit care nici baremi nu-l văzuse. Apoi brusc

15 întrerupse povestirea bătrînului, zicînd din toată inima:

— E frumoasă Isit, femeia regelui. . .

Nomarhul clipi șiret, întoarse capul s-o vază și murmură:

20 — Frumoasă. Și nu va îmbătrîni niciodată. Are treizeci de ani, a născut trei copii și iată, parcă-i o fecioară de cincisprezece.

Neferura prinse vorbele bătrînului, oftă și adaogă cu imputare:

²⁵ — A, dacă aș afla și eu tainele ei! Unamonu le știe și nu mi le spune.

Unamonu se uită la ea mirat, parcă ar fi văzut-o întîia oară. Și îi veni în gînd, din senin: „Femeia asta mi-e străină, deși e sora și soția mea, iar Isit, deși mi-e străină, parc-ar fi adevărata mea soră și soție!” Gîndul i se păru ciudat, îl înfricoșa. Vrînd să-l alunge, își aruncă iar ochii la Isit care rîdea zgomotos și se răsfața în vreme ce faraonul îi mîngîia spinarea goală. Ura împotriva lui Dedefra izbucni mai vie în inima lui

Unamonu. Se zbugiuma parc-ar fi plănuit să se repeadă să scape pe Isit de alintările unui dușman. Glasul Neferurei îl potoli:

— Vezi ce frumoasă e rochia marei favorite? Am

5 să-mi fac și eu una la fel. Ce zici, mi-ar sta bine? Îți place tăietura mîneșilor în coadă de rîndunică? Uite cum o îmbrățișează faraonul! O, și sărmana regină zîmbește trist și rabdă. Dar și ea e prea rece. Isit e mult mai dulce.

10 Atunci Isit, cu gîtul întins sub sărutarea regală, întoarse ochii spre masa la care ședea Unamonu, îi întîlni privirea și rămase deodată așa, cu buzele întredeschise și înflorite de surîsul zburdalnic. Unamonu de-abia acuma îi văzu bine ochii mari, albaștri ca cerul

15 dimineții, cu genele lungi încărcate de fard, cu o strălucire misterioasă și ispititoare în care scînteiau amintiri din alte lumi. Privirea ei turburată se odihni atît de lung asupra lui Unamonu că atrase atenția tuturor, însuși faraonul se uită spre masa nomarhului din Abotu

20 și șopti ceva Isitei care avu o înfiorare parcă ar fi trezit-o dintr-un vis plăcut. Neferura observase privirea favoritei și se roși de mîndrie cînd Dedefra învrednici de asemenea cu o privire masa lor. Murmură încîntată:

25 — A i văzut, Unamonu? Isit s-a uitat la mine. Și faraonul. Dintre toate numai la mine s-au uitat. Sunt fericită.

Sclavii aduceau acum fructe și dulcețuri.

în fața mesei regale, în locul pătrat înadins lăsat liber, apăru dansatoarea Tanttuit, goală din cap pînă în picioare, cu un vâl roșu diafan în mîini, cu răsuciri de corp voluptuoase, însoțită de cîntărețele din sistru, flaut și harpă. Ochii faraonului se aprinseră văzînd trupul dansatoarei. O melodie tărăgănată începu. Cîteva

roabe tinere, ghemuite între cîntărețe, băteau din palme în tact rar. Tantnuit dansa cu mișcări de șolduri și tremurări de pîntece, învîrtind vâlul parcă s-ar fi apărat de îmbrățișări prea pătimașe. Dedefra o sorbea, lingîndu-și mereu buzele, cu priviri lacome. Apoi, cînd dansatoarea se grămădi la picioarele lui, la sfîrșit, îi dăruî un inel de cornalină, strîngîndu-i brațul puțin asudat.

Tantnuit nici nu apucase să iasă și piticul Danga, răsfățatul curții, se repezi înlăuntru. Fu primit cu rîsete gălăgioase la care el răspunse scoțînd limba. Umblă în patru labe cu lătrături de cățel flămînd, se dădu peste cap. Faraonul însă nici nu se uita la el acuma. Mînios că Dedefra nu-l ia în seamă, piticul zbieră ceva într-o limbă sălbatică. în zadar. De-abia mai rîseră cîțiva nomarhi necunoscători ai cuviinței obișnuite la ospețele regale.

Veni un harap cu niște maimuțe învățate să joace ca oamenii după o muzică specială de fluiere și tobe. Toată lumea se minună afară de Dedefra. Nu-i mai plăcu regelui nici chiar meșterul străin cu doi papagali dresați să vorbească între ei despre noul faraon și să strige la urmă: „Milioane de milioane de ani stăpînului Dedefra!”

Deodată faraonul porunci cu glasul aspru:

25 — Tantnuit!

Maestrul plăcerilor regale alergă desperat. Tantnuit, înfășurată într-o mantie de in, ședea între tovarășele ei, sub un palmier bătrîn, aproape. Cum o văzu iar, Dedefra se luminează la față. în mijlocul dansului, spuse o vorbă reginei și alta favoritei, se sculă, făcu semn dansatoarei, o luă de mîină și apoi pornîră toți patru spre poarta palatului. Plecînd, Isit se mai uită o

30

dansatoarei Tantnuit, pipăindu-i șoldurile goale cărnose. Se ridicară de pretutindenî murmure de ușurare:

— Dedefra a poftit pe Tantnuit. Dedefra a scăpat de vraja frumoasei Isit! Slăvit fie marele Amon!

5 Unamonu se bucura și nu-și dădea seama de ce; i se făcuse un gol dureros în inimă cînd nu mai văzu pe Isit, și totuși era vesel.

— Mereu s-a uitat la mine Isit — îi spuse la ureche Neferura, triumfătoare. Dar dansatoarea Tantnuit e mai frumoasă și de-acuma ea va fi aleasa faraonului.

Toate cuvintele pe care le auzea i se păreau înmuiate în fericire.

Serbarea continuă. Veniră alte dansatoare, apoi luptătorii libieni. Unamonu privea și zîmbea mereu, pierdut. La o masă alături, femeia nomarhului din Mes-Ra, o bătrînă înăcrită, zise cu glas tare:

— Faraonul va izgoni din Casa Femeilor sale pe Isit, cu toate că e mama copiilor lui, iar Isit va fi iar sclavă cum a fost și maică-sa . . .

20 Unamonu prinse vorbele bătrînei. îi plăcură atît de mult că-i venea s-o îmbrățișeze. îi răspunse rîzînd încrezător:

— Așa! S-o izgonească faraonul! Am s-o cumpăr apoi eu pe Isit, s-o duc acasă la noi, la Abotu.

25 I se încurcă limba parc-ar fi fost beat, deși nu băuse nici pe sfert cît ceilalți.

Neferura surise foarte mulțumită că Unamonu se gîndește să-i cumpere ca roabă pe Isit, iubita faraonului.

30 A doua zi Unamonu se duse la marele preot al lui Osiris, despre care știa că cunoaște toate cele ce se petrec în casele faraonului. Trebuie să afle neapărat

ce-i cu Isit sau baremi să vorbească despre ea. Marele preot cunoscuse și iubise odinioară pe Senusret. Fiind guraliv din fire, nu aștepta decît să fie stîrnit. Încrăzător în fiul lui Senusret, preotul își deschise larg inima,
5 mai ales cînd veni vorba despre noul faraon.

— Nu sunt bune semnele! Dadefra e cu totul robit de femei — mormăi dînsul cu amărăciune. În loc să-I doară grijile cîrmuirii, se gîndește veșnic la poftele trupului nesăturat. Faraonul trebuie să fie asemenea lui
10 Amon, zeul zeilor, și Dadefra nu-și poate stăpîni nici pornirile inimii . . .

Unamону dădea din cap cu gravitatea cuvenită și chibzuia mereu cum ar putea întreba ce s-a făcut cu Isit? Preotul însă îi spuse singur cît de indignați sunt
15 toți slujitorii zeilor din pricina purtării noului faraon. Nu s-a mai pomenit de cînd lumea ca un domn al celor două țări să se arate cu ibovnica de mînă chiar la ospățul încoronării. Să aibă femei cîte îi dorește inima, dar să le păstreze în Pahimtu, cum e obiceiul, pentru
20 potolirea trupului. Ș-apoi cum a plecat de la masă cu Tantnuit, lăsînd de rușine pe mai-marii țării, ca să se culce degrabă cu ea!

— E cu totul robit femeilor — gemu bătrînul iar îndurerat.

25 Atunci Unamону zise cu glas care parcă voia să pipăie:

— Dar baremi așa Dadefra a scăpat din mrejele vrăjitoarei? . . .

Preotul zîmbi îngăduitor:

— Crezi c-a scăpat? Nu cunoști pe Dadefra, tinere!
30 N-a scăpat și nici nu poate scăpa. Isit i-a pătruns în sînge ca otrava dulce de care nimeni nu mai vindecă pe om. De cînd a luat pe Isit în Casa Femeilor sale, Dadefra a mai schimbat mii de femei, după toane. Toate au trecut, Isit a rămas.

— Dansatoarea Tantnuit e prea frumoasă — îngînă Unamону cu o strîngere de inimă.

— Numai trupul ei e frumos, pe cînd Isit are și sufletul frumos! răspunse bătrînul apăsător.

— Isit...—șopti Unamону stîns parcă i s-ar fi topit încet toate nădejtile.

— Tantnuit poate fi bună pentru o noapte, dar Isit pentru toată viața! urmă preotul.

— Faraonul trebuie să alunge pe Isit din Casa
10 Femeilor sale! zise nomarhul cu o lucire de minie în ochii speriați.

— Niciodată! După fiece femeie nouă, Dadefra se leagă mai mult de Isit!

Unamону îngălbeni. Se uita la marele preot ca și
15 cînd i-ar fi cerut îndurare. Bîlbîi apoi îngrozit:

— Trebuie s-o alunge!

— Trebuie? făcu atunci bătrînul zîmbind puțin batjocoritor. Află dar că adineaori am văzut, în grădina palatului, pe Dadefra, în chioșcul de sicomor, împreună
20 cu Isit. El o ținea pe genunchi și o săruta, iar ca de-abia răspundea la mîngîierile lui . . .

Preotul nici nu observă cum se clătina din picioare Unamону, parcă i-ar fi venit amețea. Continuă să-i povestească întîmplări din căsnicia faraonului, să com-pătîmească apoi pe regina care n-a avut norocul să fi
25 născut baremi vreun copil, să laude în sfîrșit pe Kafra și să regrete că răposatul faraon n-a lăsat moștenitor pe Kafra, spre binele și mărirea țării.

Unamону nu mai auzea nimic, ca și cînd ar fi
30 mîncat din carnea spurcată a peștelui oxirinx care a înghițit bărbăția binefăcătorului Osiris. De-abia seara își veni în fire, zicîndu-și că marele preot e un zezec care torăie verzi și uscate, și că Isit, orice-ar fi, nu mai poate rămînea în Casa Femeilor lui Dadefra.

Marea Femeie a Faraonului pofți la o petrecere, în casele ei, pe toate femeile nomarhilor. Neferura se găti de dimineață pînă după amiazi, își puse toate podoabele. Voia să fie iar cea mai frumoasă, cum își zicea că a fost și la ospățul încoronării. Se întoarse de-acolo la Unamonu strălucitoare de fericire:

— Am fost fermecătoare, iubitele! Am petrecut minunat! Toată lumea m-a admirat. Cîteva femei de-ale faraonului au chemat pe loc sclavele să-mi vază rochia, să le facă și lor rochii la fel. . .

Unamonu o așteptase înfrigurat. Spera să afle ceva despre Isit. Neferura îi povesti amănunțit cum a cunoscut pe toate cele optzeci și opt de femei ale lui Dedefra, silindu-se să-și amintească numele lor și mai cu seamă rochiile și podoabele fiecăreia. Regina nu-i prea plăcuse; o găsisse într-adevăr prea rece și tristă. Bărbatul, nerăbdător, întrebă:

— Dar Isit? A izgonit-o faraonul?

Neferura îi aruncă doar o privire disprețuitoare, ca și cînd întrebarea nici n-ar merita răspuns. Mai vorbi un răstimp despre sandalele reginei și pe urmă trecu la Isit. Unamonu suspină.

— Mai toată vremea numai cu mine a stat Isit! zise femeia cu mîndrie. Nu-ți spuneam eu la ospăț că se uită mereu la mine? Chiar așa a fost. Mi-a mărturisit Isit că eu am fost cea mai frumoasă!

Unamonu tremura. Inima îl îndemna să-i pună deodată mii de întrebări. Îi era frică să nu-i ghicească taina Neferura. Tăcea și-i sorbea cuvintele.

— M-a întrebat și de tine — urmă Neferura, strîngînd buzele cam ironic. Parcă-i era rușine să vorbească despre un biet nomarh. Ai avut noroc că i-am plăcut eu mult de tot! Ca să mă măgulească pe mine, m-a întrebat de mai de multe ori și despre tine. Vezi, ce înseamnă

să ai o femeie isteată și frumoasă cum sunt eu? Și cît de puțin m-ai prețuit tu pînă acum! N-ai merita să fac atîtea sacrificii pentru tine, Unamonu!

Bărbatul murmură cu o pizmă ce i se vedea pe

5 față:

•— Fericită ești tu, Neferura!

— Sunt cum mi se cuvine să fiu! zise femeia privind-l de sus. Îmi pare însă rău că nu rămînem aici!

— Pînă la înmormîntarea lui Kufu trebuie să

10 stăm . . .

— Eu vorbeam să rămînem aici totdeauna — făcu Neferura. Păcat că nu se poate. Isit m-a întrebat de ce nu venim în Nu-Ptah, că doar tu ești prietenul faraonului. Nu știa frumoasa că soarta te-a osîndit să trăiești în Abotu. Se îmbiase chiar să vorbească faraonului să ne aducă la curte, să-ți dobîndească vreo dregătorie potrivită.

— S-a îmbiat Isit? întrebă Unamonu cu o izbucnire de bucurie care se îneacă însă repede în amărăciune. Adaogă trist: Adevărat, nimeni în lume, nici chiar faraonul, nu mă poate smulge din marele templu al Celui Bun. Numai moartea.

— I-am spus și totuși ea a mai stăruit — zise femeia. Mă iubește mult de tot, nici nu-ți poți închipui cît mă iubește. E o ființă nespuse de drăgălașă. Nu mă mir că Dedefra îi zice „stăpîna gingășiei” și o ține ca ochii din cap!

— Lumea spunea că are s-o alunge — oftă Unamonu, fără speranță.

30 — Mai curînd va alunga faraonul pe toți preoții și mai-marii țării decît să se despartă de Isit! răspunse Neferura cu o siguranță ce nu mai îngăduia nici cînd o alungă.

Unamonu era zdrobit. Visul, pe care și-l făurise dintr-o vorbă auzită întîmplător, care înflorise în sufletul lui ca o lume aieva, se destrăma. În inimă însă îi rămase dorul după Isit ca un cărbune aprins. Rătăcea

5 pe ulițele murdare, printre oameni urîți și gălăgioși, îmbrăcați în zdrențe, prin aleiele grădinilor palatului, grăbit și speriat parc-ar fi căutat ceva pierdut pentru totdeauna. Apoi, din senin, a doua zi întrebă pe Neferura:

— Cum i-e glasul ?

0 — Glasul reginei ? se miră femeia neînțelegînd îndată.

— Nu ... — șovăi Unamonu. Nu al reginei. . .

— Vorbești de Isit — rîse Neferura. Cald și dulce parcă te mîngîie.

5 Mai trecu o zi pînă ce Unamonu întrebă iar:

— Era veselă ?

— Isit e veselia întrupată — îl lămuri Neferura. Dar inima ei oftează des. Așa e inima, niciodată nu se mulțumește cu ce are.

0 — Poate că nu-l iubește pe Dadefra ? îndrăzni Unamonu.

— Care femeie n-ar iubi un rege ? . . .

Unamonu nu mai avea odihnă. Zile întregi pîndea prinprejurul porților grele ce despărteau Casa Femeilor regale de atingere cu lumea bărbătească. Nădăjduia s-o zărească. I s-ar fi astîmpărat inima întîlnindu-i baremi o privire. Încercă să intre în vorbă cu paznicii scopiți, care însă, de frica morții, îl izgoniră ca pe un sclav pribeag.

) în sfîrșit sosi ziua înmormîntării răposatului Kufu. Ca nomarh al orașului sfînt unde a înviat din morți blîndul zeu Osiris, Unamonu avu rol de frunte în desfășurarea ceremoniei și îndeosebi la ritul deschiderii gurii. Se încurcă totuși în litiunile pe care le știa bine

de mic copil. Ochii lui descoperiseră pe Isit printre celelalte femei regale. În tot timpul slujbei săvîrșite în templul nou ce se ridicase lîngă Casa Veșniciei lui Kufu, nu se mai gîndea decît să-i audă glasul, chiar

5 de-ar fi să-și piarză pe urmă fericirea sufletului în viața de dincolo. Se bucură cînd mumia faraonului dispăru în pîntecele piramidei uriașe.

Mii de vaci și mai multe păsări fură jertfite spre a dobîndi, pentru sufletul mortului, mila Celui ce iubește

10 dreptatea. Mii de mii de oameni înconjurau Casa Veșniciei care părea un munte de lespezi lucitoare. Ospățul pomenilor mulțumi toată lumea. Fumul sacrificiilor acoperea cîmpia întregă, ca un nour albastru, și cobora pînă peste apele Nilului sfînt. Mii de preoți mari și

15 mici împărțeau bucăți de carne sfințită norodului lihnit de foame și totuși certăreț.

Faraonul oferea, chiar cu mîinile sale sfinte, bucațile cele mai bune din vaca cea mai grasă frunțașilor țării, începînd cu Marea Femeie Regală, urmînd cu

20 prinții, frații săi, cu femeile casei sale. Unamonu, ca mare stăpîn peste marele templu al marelui Osiris, dădea mîna de ajutor faraonului. Acuma era fericit. Putea vedea de aproape pe Isit, care a stat toată vremea acolo, lîngă Dadefra și lîngă el. Uneori mantia lui

25 albă atinge haina ei albastră și fină ca pînza de păianjen. S-au privit întîi lung, citind fiecare în ochii celuilalt bucuria inimilor ce s-au regăsit după despărțiri de milioane de ani. Fețele lor erau luminate de sclipirea ochilor care se mîngîiau. Apoi faraonul a

³⁰ întrerupt farmecul cu o întrebare. Isit răspunse și Unamonu îi auzi doar glasul, fără a înțelege cuvintele. Fericirea îl amețea. Își dădea seama că de s-ar mai uita la ea, nu-și va putea stăpîni patima și o va îmbrățișa în fața lumii întregi. Nu mai cuteză un răs-

timp să întoarcă ochii spre dînsa. Simțea însă mereu privirea ei pe obrazii lui, pe pieptul lui, pe mîinile lui care tremurau ciopîrțind un șold rumen de vacă sacrificată. Apoi, însetat după inima ei, ridică iar pleoapele, îi întîlni zîmbetul fierbinte. O văzu cum ținea în mîna o felie de friptură din care de-abia gustase. Văzu bine chiar locul de unde au mușcat dinții ei mici, albi.

Mîinile faraonului erau unsuroase de carnea ce o dăruia, în semn de prietenie, frunțașilor dintre frunțași. Unamonu tăia bucățile cu dibăcie, deși cuțitul îi juca în mîna. Deodată însă, tocmai cînd se uita pierdut la Isit, îl deșteptă o durere ascuțită în arătătorul sfîngei. Tăișul cuțitului îi pătrunsese pînă la os. Scoase un țipăt scurt, năbușit. Sîngele fișnea din rană. Dadefra se întoarse spre el, văzu și surise. Isit, speriată, se repezi întrebînd:

— Te-ai tăiat rău?

— M-am zgîriat puțin — bolborosi Unamonu cu ochii în ochii ei.

— Totuși, să te leg! adaogă Isit aruncînd o privire rugătoare faraonului.

— Leagă-1! porunci Dadefra.

Unamonu zîmbea uluit. Nu-l durea nimic și se uita doar la Isit, care, avînd felia de carne în mîna, nu știa ce să facă. îi veni el în ajutor. Cu același cuțit tăie o fișie din mantia-i albă și o întinse frumoasei Isit. Ea o luă, dar rămase tot atît de încurcată. Atunci Unamonu puse cuțitul pe altarul de piatră și apucă lacom carnea din mîna ei. Isit rîse. Rîsul ei era ca o picurare de grăunțe de argint. Legîndu-l, îi șoptii:

— Te doare?

— Nu! răspunse Unamonu tainic.

Atingerea degetelor ei calde îi dădea fiori de beție- îi simțea respirația ușoară pe mîna murdară de gră-

simi și roșită de sînge. Suflarea ei era ca umbra si-comorului în arșița verii. Cum stătea puțin plecată peste brațul lui, îi vedea umerii plini și, sub rochia ce-i dezvelea gîtul, rotunjimea sinilor. În nări sorbea
5 mirosul trupului ei mai amețitor și mai dulce ca toate parfumurile ânti.

— Cum te cheamă? îl întrebă pe urmă Isit, îndreptîndu-se, privindu-l în adîncul ochilor, în vreme ce degetele ei pipăiau ușor mîna lui înfășurată.

10 — Unamonu din Abotu — zise dînsul domol și înfricoșat de bătăile inimii sale.

— Unamonu! repetă ea cu glas visător, parcă dincolo de sunetul cuvîntului ar fi simțit adierea unei amintiri.

15 Isit se retrase apoi la locul ei și rămase gînditoare, cu buzele repetînd mereu, fără glas, numele lui. Unamonu își privea mîna stînga pe care o mîngîiaseră degetele ei, îngrijorat numai să nu-i dispară urmele. Apoi văzu felia de carne în mîna dreaptă, văzu urmele din-
20 ților ei. Mușcă brusc în același loc, cu o lăcomie sălbatecă, încercînd așa să-și mulcomească pofta inimii. Isit îl zări. În ochii ei ca cerul lucea soarele bucuriei.

25 Peste cîteva zile avea să plece acasă, cu Neferura, la Abotu. Se îngrozea. Toți cei patruzeci și doi de nomarhi își luară rămas bun de la faraonul Dadefra, sărutînd de șapte ori pămîntul. Faraonul le porunci să înceapă degrabă numărătoarea vitelor.

30 Unamonu nădăjduise să mai vadă pe Isit. Trebui să pornească pe Nil în sus cu nădejdea sfărîmată. Începuse vîntul de miazăzi parcă ar fi vrut să oprească corabia care îndepărta pe Unamonu de dragostea inimii

lui. Pe cât era corabia de încărcată cu daruri de-ale faraonului pentru marele templu al lui Osiris, pe atât de împovărat cu dureri era sufletul nomarhului. Treizeci și trei de perechi de lopeți sfîrticau apele râului

5 sfînt vîltorite de mînia vîntului fierbinte. Unamonu ședea afară, în arșiță, pe scaun înalt, cu fața spre orașul în care rămînea Isit. Nemișcat, înfășurat în mantia albă, cu mitra albă în cap, părea un Osiris fără barba sfîntă. Privirea lui cerceta chinuită orizontul, deși era

10 mult de cînd templele, palatele, grădinile pieriseră ca închipuirile unui vis frumos care se spulberă cînd des; chizi ochii. Două sclave negre se sileau să-l apere de sulitele soarelui, făcîndu-i mereu vînt cu niște apărătoare uriașe de papirus.

15 Coborî noaptea și Unamonu rămase singur, în același loc, pe același scaun. Zadarnic îl chema Neferrura în chioșcul unde li se pregătise pat moale și masă bogată. Singurătatea îl ispita. Tăcerea o măsura plescăitul regulat al lopeților, precum sclipirile stelelor

20 pipăiau puterile întunerecului. În urechile lui răsuna din ce în ce mai limpede glasul ei pînă ce auzi, repetate de mii de ori, cuvintele pe care i le spusese ea. Acuma cuvintele acelea parcă aveau înțelesuri multiple, în ele parcă s-ar fi topit toată iubirea lor. Mîna stînga

25 îi era legată de aceeași fișie pe care i-o potrivise ea acum șapte zile. Tîrziu, privind oglinda apei cu licăriri misterioase, îi apăru din valuri însăși Isit, albă, zîmbitoare. Se apropia cu legănări de șolduri și cu o strălucire pătimașe în ochii ca două stele. I se părea mai

30 ademenitoare decît zeița Isis, cea ocrotitoare a iubirilor și a tainelor. Unamonu întinse brațele, însetat. Chipul dispăru ca o vedenie înșelătoare . . .

Acasă, tristețea i se încuiba în suflet ca frigurile cele rele în oase. Neferrura credea că e bolnav și rugă

pe marele rekh-akhet, care cunoștea toate leacurile, să redea lui Unamonu sănătatea și veselia. Nomarhul află și fu cuprins de bănuieli: poate că într-adevăr Isit l-a fermecat cu vreo vrajă, precum a fermecat și pe

5 Dedefra? își aminti cum a mîncat carnea din care mușcase ea. Alergă în sanctuarul templului, mormăi acolo toate formulele mîntuitoare de farmece, înghiți din toate zămurile sfîntite cîte o gură. Dar noaptea următoare Isit îl dojeni în vis: „Așa mă iubești?” și

10 Unamonu avu remușcări și plînse în taină că și-a pîngărit iubirea.

Pe urmă își atîrnă speranțele de marea sărbătoare a bunului Osiris. Noul faraon are să vie la Abotu cu toată curtea, după obiceiul din strămoși. Va veni și

15 Isit. Cu cât se apropia luna Choiak, cu atât Unamonu se înviora. Dedefra sosi fără femei. Nomarhul cunoscuse atunci toate sfișierile deznădejdiei, precum Neferrura gustă toate mulțumirile bucuriei. Era unica femeie de neam mare. Faraonul îi vorbi numai ei ca unei surori

20 de sînge; la ceremonia marelui mister înfățișă pe zeița Isis. Mai avea o singură dorință: s-o îndrăgească Dedefra și s-o ia în Casa Femeilor sale pentru totdeauna.

Același mare preot care îi vorbise lui Unamonu despre Isit, în curtea templului osirian din Nu-Ptah,

25 îi povesti acum frămîntările cele mai noi din casa faraonului. Regina s-a săturat de umilințe. „Dacă merge și Isit la Abotu, eu rămîn acasă!” i-a zis în față faraonului, îndemnată în ascuns de către vrednicul Kafra. Faraonul s-a mîniat și era să vie într-adevăr numai

30 cu Isit și celelalte femei, iar pe Aia s-o lase acasă. Ar fi fost o rușine fără seamăn. În ultima zi, spre ferircirea celor două țări, Dedefra a ascultat rugăciunile marilor preoți și n-a mai adus pe Isit, dar nici pe regină.

Unamonu ascultă povestirea preotului pînă la capăt, apoi îi întoarse spatele fără o vorbă, încît bătrînul se înfurie și-i strigă în gura mare:

— Necuviinciosule!

- 5** înainte de a pleca înapoi, Kafra, care însoțise pe rege la marea sărbătoare, luă deoparte pe Unamonu să schimbe cu el cîteva cuvinte în patru ochi. Nomarhul spera iar în vreo taină care i-ar putea hărăzi pe Isit. Kafra însă îl ispiti mai mult din ochi parc-ar fi vrut
- 10** să-i citească în suflet ceva. Unamonu avu o nouă dezamăgire. Kafra îl întreba despre revărsarea Nilului, despre retragerea apelor, despre culesul viilor . . . Nici măcar nu pomeni de Isit.

Acum Unamonu se găsea fără nici un sprijin.

- 15** Doar vreo minune l-ar mai putea apropia de Isit. începură îndoielile. Poate că ea nici nu se mai gîndește la dînsul. A răstălmăcit el niște cuvinte nevinovate ale ei și a ajuns să-și închipuie că marea favorită a faraonului ar fi în stare să se coboare pînă
- 20** la el. Suferă din pricina prostiei lui. își aduse aminte cum i-a spus Neferura că Isit a întrebat-o despre el și totuși, la înmormîntarea lui Kufu, a rămas pe gînduri, cînd i-a spus numele, parcă nu l-ar fi auzit niciodată.

- Hotărî să și-o smulgă din inimă. își zise că trupul lui pofteste cu patimă bolnavă trupul aleasei faraonului, ca să găsească plăcerea trecătoare pe care nu i-o mai poate dărui sora și soția sa Neferura. Plăcerea aceasta ușoară însă poate s-o caute la alte femei. Tatăl său Sensusret, pregătindu-l pentru marea preoție,
- 30** îl învățase să disprețuiască poftele trușești și să nu vază în femeie decît mijlocul de-a avea urmași care să-i păstreze neamul. De aceea nici n-a cunoscut altă femeie afară de Neferura.

începu să caute femei. Cînd aduse în casă pe cea dintîi, Neferura îngălbeni. Se lăudase către prietene că Unamonu ar muri mai bine decît să o împartă pe ea cu alte muieri. Era singurul nomarh care nici nu avea

- 5** Pahimtu. Ce nevoie de Casa Femeilor, cînd nu dorea nici o femeie? îl ocări, plînse, leșină. Unamonu parcă era de piatră. Porunci îngrijitorului caselor să-i pregătească degrabă un Pahimtu. Femeia cea nouă era frumoasă și foarte tînără; o alesese pentru asemănarea
- 10** ei cu Isit. Era fata unui preot mărunt al marelui templu. Toată familia se bucură și slăvi pe buna Isis că a trimis odraslei lor un noroc așa de mare. Peste șapte zile Unamonu se satură de trupul ei. O păstră însă în Pahimtu și o copleși cu daruri.

- 15** Puse pe păstorul tainelor să-i găsească alta. I se mai aduse o fecioară, mai drăguță, mai fragedă.

Cînd avu șapte femei în Pahimtu, lui Unamonu îi trecu prin minte că mulțumirea plăcerii trușești nu astîmpără focul inimii. Nu se dădu bătut. Voia să

- 20**ucidă în sufletul său pe Isit cu orice preț. Trebuia să nemerească o femeie care s-o înlocuiască baremi. Pe care o poftea, o lua. Nici nu le mai aducea în Casa Femeilor. își împlinea pofta unde se întîmpla. Nu mai alegea. între sclavă și stăpîină nu e deosebire. E aceeași
- 25** femeie.

Totuși cu cît schimba mai multe, cu atît golul din inimă îi creștea. Isit îl urmărea pretutindeni, ziua-noaptea.

- Apoi într-o bună zi, pe neașteptate, porni spre
- ³⁰ Nu-Ptah, cu o barcă ușoară și iute ca săgeata de argint. Se duse la Dadefra și-i ceru voie să dea numele „Bunătatea faraonului Dadefra, fiul lui Kufu" unui canal mare ce plănuse. Faraonul primi bucuros. Unamonu însă n-avu nici o bucurie. Nu izbutise să zărească pe

Isit. Ba mai află că faraonul, spre a o feri de mînia reginei Aia, a clădit un palat nou în mijlocul unei grădini minunate, înadins pentru Isit. Acolo nu poate pătrunde nimeni afară de Dedefra.

Unamonu văzu cu ochii lui zidurile grădinii și coperișul casei de marmoră albă. Era mormîntul sufletului său.

Șase ani se chinui Unamonu, nomarul din Abotu. Se ducea din cînd în cînd la Nu-Ptah, se apropia de palatul alb, așteptînd minunea. S-a împrietenit cu marele scrib Tetunu, purtătorul peceții regale și paznicul tainelor faraonului. Îi aducea daruri scumpe și, prin cuvinte meșteșugite, îi smulgea vești despre Isit, căci Tetunu o vedea uneori. Află că Isit, din veselă și zburdalnică ce era, s-a făcut gînditoare și mohorîtă parcă inima ei ar fi roasă de o durere ascunsă. Unamonu se mîngîia. Isit îl dorește. Isit din pricina lui e întristată.

Neferura își recîștigase mulțumirea de cînd Unamonu renunțase la celelalte femei, deși le mai ținea în Pahimtu. Îi cerea însă, de cîte ori pleca la Nu-Ptah, s-o ia și pe dînsa. În cele din urmă îi împlini dorința socotind că, prin Neferura, va ajunge la Isit. Marele scrib îl sfătui să se potolească. N-ar fi bine să se amestece în cearta din familia faraonului. Dacă s-ar duce Neferura la regina Aia, s-ar putea supăra faraonul; dacă ar pătrunde la Isit, s-ar mînia regina și toți prietenii ei, în cap cu viteazul Kafra. Cei mici să nu se bage în neînțelegerile celor puternici. Unamonu stăruia. Își plăsmuise prea multe speranțe. Neferura trebuie să vorbească cu Isit. Puțin îi pasă de supă-

rările reginei. El numai pe Dedefra vrea să-l slujească. Faraonul e stăpînul lui. Tetunu se înduplecă. Dedefra, prin mijlocirea lui, îngădui bucuros soției nomarului din Abotu să cerceteze pe Isit în casa iubirii
5 regale.

Neferura se minună de bogățiile ce le văzu acolo, dar și mai mult de primirea ce i-o făcu Isit. Parc-ar fi fost surori, așa o îmbrățișa și o cinsti. Era drăgălașă ca și acum șase ani, dar în ochii albaștri plîngea o
10 taină chinuitoare. Vorbiră despre multe nimicuri și mai ales despre solemnitățile de odinioară care le-au prilejuit puțința să se cunoască și să se împrietenească.

— Unamonu ce face? întrebă apoi deodată Isit cu glasul mai dulce.

15 Neferura îi povesti cum s-a schimbat Unamonu, parc-ar fi mereu bolnav. Isit avu o tresărire. Ochii i se umplură de lacrimi.

„Atît de mult mă iubește că o înduioșează chiar suferința soțului meu!” se gîndi Neferura, măgulită.

20 Isit nu se plîngea de singurătate. Avea mii de sclave și faraonul îi ghicea toate dorințele și i le împlinea cu bucurie.

— Mă iubește prea mult faraonul — zise Isit cu un suspin. Din pricina mea nu poate iubi pe sora sa
25 regală. Eu nu sunt vinovată de nimic! Sunt o biată femeie. De cîte ori nu l-am rugat în genunchi să se întoarcă la Aia, iar pe mine să mă lase în voia soartei! Nu-i cer nici măcar să mă păstreze în Casa Femeilor sale. Degeaba! Mai curînd zice c-ar da foc
30 tuturor orașelor din cele două țări, decît să mă piardă pe mine.

Pînă ajunseră acasă, Neferura trebui să-i povestească tot lui Unamonu, de zeci de ori, vorbă cu vorbă. Ascultînd-o, sufletul i se luminează. De-acuma era sigur

că Isit înfățișează însăși taina ființei lui. Fără ea, viața lui nu putea avea înțeles, nici aici, nici în altă lume. În ochii ei e strălucirea luminii lui Osiris. Numai unindu-se cu ea, s-ar topi în sânul marelui zeu. Isit e
5 talismanul nemuririi lui, precum el e cheazășia eternității pentru ea.

De-abia amîndoi, împreună, alcătuiesc un suflet divin vrednic să contemple veșnicia. Iubirea lor e iubirea în Osiris, fericirea fericirilor și tainatanelor.

10 Trebuie să smulg cu orice preț pe Isit din temnița iubirii faraonului! își zise Unamonu.

Se închise în odaia vrăjilor care se afla în dosul sanctuarului. Era hotărît să încerce puterea unui hekau despre care însemnările sfinte spuneau doar atîta:

15 „Dărîmă țările și coroanele!” Nimeni nu îndrăznește să dezlănțuie vraja aceasta, căci cerea moartea vrăjitorului însuși. Unamonu îndrăzni. Fără Isit, viața lui nu mai merita frica morții. Topi zece tabonu de aur curat, îl amestecă cu șapte picături din sîngele său
20 și făcu o statueta întruchipînd pe Isit. Apoi o ascunse într-un palat miniatură asemănător casei albe în care trăia marea favorită. Șaptezeci de zile în șir, de cîte șapte ori pe zi scotea chipul ei de aur din închipuirea de palat, mormăind de cîte șapte ori cuvinte vechi
25 pe care nici el nu le înțelegea. La sfîrșit sfărîmă palatul cu un ciocan de argint, iar statueta o topi din nou și o prefăcu într-un lăntișor pe care și-l atîrnă după gît, ca să-1 poarte pînă la împlinirea vrăjii.

A doua zi sosi în Abotu o veste grozavă: a murit
30 regina Aia. Unamonu își frecă mîinile în ascuns:

— Iată puterea neîncercatului hekau!

Porunci să-i pregătească marea corabie cu trei pînze și porni îndată spre Nu-Ptah. Înainte de a se arăta în zare orașul Mes-Ra, întîlni un șir lung de vase

iuți, venind tocmai dinspre miazănoapte. Steagul lui Kafra filfia pe toate corăbiile. Unamonu nu pricepea: cum pleacă tocmai Kafra de la înmormîntarea reginei Aia? Totuși voia să-și continue calea. I se făcură semne
5 să oprească. Fu chemat pe vasul lui Kafra. îi vorbi însuși principele:

— Faraonul a otrăvit pe Aia, Marea Femeie Regală, sora lui și a mea, ca să ridice pe tron, în locul ei, pe Isit, aleasa inimii sale. Viața mea și a tuturor
10 odraslelor marelui Kufu se află în primejdie mare. Dedefra vrea săucidă pe toți cei din neamul faraonilor, să dăruiască amîndouă țările copiilor săi cu Isit. Marii preoți din Nu-Ptah s-au cutremurat de atîta nelegiuire și m-au îndemnat pe mine să mîntuiesc țările lui Amon
15 de stăpînul stăpînit de o sclavă fără minte. Iată de ce am plecat. Și te întreb, Unamonu, ca să răspunzi îndată: mergi cu mine ori cu nelegiuirea?

— Merg cu tine! zise Unamonu, fără șovăire.

— Te-am crezut dușmanul nostru — urmă Kafra,
20 mulțumit. Soția ta a fost o dată la Isit, în casa iubirii regale. Acuma vom ucide pe Dedefra și vom restabili domnia dreptății!

Unamonu strălucea de bucurie. Se împlinea puterea vrăjii descătușate. Dacă va muri Dedefra, Isit
25 va fi scăpată și va fi a lui.

— Toți nomarhii țării de miazăzi sunt de mult de partea noastră — adaogă Kafra. Tu singur ai tăcut. Acuma ne ducem la vest, să adunăm oștire multă, să ne gătim de luptă. Pînă în șaptezeci de zile trebuie să
30 izbîndim!

7

Un an și jumătate se zvîrcoli războiul pînă ce, într-o ciocnire cruntă, aproape de Mes-Ra, ostile farao-

irului fură zdrobite și împrăștiate. Dadefra însă fugi
 la Nu-Ptah să strîngă în grabă oaste nouă.

Kafra înainta falnic spre miazănoapte, doborînd
 în trecere templele ridicate de Dadefra. Odată cu
 5 moartea regelui nelegiuit, voia să piară toate urmele
 trecerii prin lumea aceasta. În fața orașului Nu-Ptah,
 dădu peste oștirile noi ale faraonului. Se încinse o
 bătălie mai crîncenă; începută îndată după răsăritul
 soarelui, ținu o jumătate de zi. Dadefra, cu oastea sfă-
 10 rimată, fu pus pe fugă, încît nu se mai putu opri pînă
 în spatele piramidei sale neisprăvite unde avea să
 învingă sau să moară.

Unamonu adusese lui Kafra cei mai buni ostași și
 cele mai multe bogății. De aceea era mîna dreaptă și
 15 sfetnicul cel mai ascultat al principelui. Înverșunarea
 pentru zdrobirea cît mai grabnică a lui Dadefra, Unamonu
 o întreținea. Întîrzierile îi frigeau inima. I se
 păru lung sorocul de șaptezeci de zile; soarta n-a îngă-
 duit biruința cea mare nici după ce au trecut de două
 20 ori șapte luni. Nerăbdarea lui sporea cu cît se apropia
 de orașul Nu-Ptah. Îl cuprindeau clipe de groază: dacă în
 vîlmășagul războinic ar fi omorîta și Isit? Îi era frică
 alteori să n-o fi luat cu el Dadefra, să cadă în mîinile
 25 ostașilor însetați de măcel. Bucuria fiecărei victorii îi
 era amărîta: oare n-o fi și ea printre cadavrele pe care
 le batjocoreau învingătorii răzbunători? Descosea fu-
 rios pe toți prizonierii: „Unde-i faraonul . . . Dar
 Isit?” Oamenii tremurau, bîlbîiau, nu știau nimic. Își
 30 crezînd că sîngele lor va astîmpăra setea inimii lui
 chinuite.

Iscoade veniră cu vestea că Dadefra a pus să arda
 mumia reginei Aia și a-i risipi în vînt cenușa. Kafra
 răcni:

•— Tot astfel va pieri Isit!

Unamonu auzi și înmărmuri. Atunci străduințele
 și nădejdiile lui trebuie să se prăbușească. Așteptă să se
 mai mulcomească mînia lui Kafra și apoi îi ceru să-i
 5 dăruiască pe Isit.

— Sufletul meu are nevoie de Isit! stăruia Unamonu.

Kafra văzu o înflăcărare ciudată în ochii lui. În-
 țelese că nomarhul are de gînd să-și împlinească o răz-
 bunare mare. I-o făgădui.

10 Grosul oastei ocoli orașul faraonilor, îndreptîndu-se
 pe urmele lui Dadefra. Unamonu își opri o ceată
 bună de soldați:

— Mergem să găsim pe Isit!

— Dacă cumva n-a luat-o Dadefra! răspunse Kafra,
 15 despărțindu-se.

Unamonu simți un ac în inimă. Intră în oraș. În-
 tîlni un preot.

— Isit! . . . Unde-i Isit! strigă Unamonu.

— Faraonul n-a mai avut vreme s-o ia . . . Isit a
 20 rămas în casa iubirii! zise preotul, ploconindu-se pînă
 la pămînt.

Ulițele erau pustii. Oamenii înfricoșați se ascun-
 deau. Ici-colo fugari răzleți din oastea lui Dadefra în-
 cercau să dobîndească îndurare, aruncîndu-se cu fața
 25 în țărîna în semn de supunere. Biruitorii îi măcelăreau
 ca pe niște vite de jertfă, își muiau armele în sîngele
 fierbinte.

În sfîrșit Unamonu zări zidurile albe care împrej-
 muiau casa iubirii regale, și, printre coroanele de pal-
 30 mieri și sicomori, terasele înflorite ale coperișului. La
 poarta cea mare era o grămădire de oameni. Poate că
 alte cete de ostași au sosit acolo mai de mult și atunci
 Isit . . .

începu să alerge. Cîțiva soldați tineri, agitîndu-și lîncile cu vîrful de bronz ruginit de sînge, îl întrecură. În urma lui pașii celorlalți veneau greoi, amestecați cu gîfiieli obosite, cu vorbe murdare și rîsete grosolane. Era acuma în mijlocul cetei, înconjurat de trupuri goale de la brîu în sus, lucitoare de sudori, cu arcuri lungi pe umeri și tolbe de săgeți în spinare. Încotro întorcea privirea, întîlnea numai oameni.

Apoi deodată se poticni parcă cei din față s-ar fi izbit de un zid. Ceata se risipi. Unamonu se repezi înainte. Poarta cea mare era numai la vreo cincizeci de pași. Cîțiva ostași de-ai lui, străpunși de săgeți, se zvîrcoleau în nisip, gemînd și văitîndu-5c. Un pîlc de dușmani înarmați dispăru pe poarta care se închise cu zgomot greu de bronz.

Unamonu alergă spre poartă, cuprins de spaimă, răcnind către soldații vrăjmași ce se iveau pe zidurile grădinii:

— Dați-mi pe Isit și vă dăruiesc viața!
20 — Vino să ți-o iei! răspunse un glas gros, batjocoritor, urmat de rîsetele celorlalți.

În aceeași clipă Unamonu auzi șuier de săgeți împrejurul său. Se opri năuc. Oamenii lui năvăliră asupra porții, în vreme ce arcașii trăgeau în cei de pe ziduri, silindu-i să se ascundă. Lovituri de pumni, de minere de săbii răbufneau în poarta de cedru întărit cu benzi de bronz. Cîteva topoare începură să sfîrtice așchii. Bolovani grei, aruncați dinlăuntru, întrepușeau truda celor de-afară, întăritîndu-i în sălbătăcie. Unamonu, 30 desperat, în mantia-i albă tivită cu lotuși de aur, cu blana de panteră pe umăr, își frîngea mîinile, umbla de ici-colo, zorindu-și ostașii să spargă poarta mai degrabă și dorind totuși să nu izbutească, de teamă că

nu va putea scăpa pe Isit de furia lor. Glasuri aprinse se întreceau în sudălmii:

— Isit, zdreanță faraonului, să vie aci!... Ea ne trebuie!.. Eu am s-o sugrum cu mîinile mele!.. Eu am să-i rad sîinii cu sabia asta! . . . Nu însă înainte de a-mi fi făcut eu pofta cu ea! . . . Vreau să trec și eu pe unde a trecut faraonul! . . . Și eu . . .

Toate cuvintele lor erau cuțite în inima lui Unamonu. Se amestecă printre ei, să fie baremi acolo 10 cînd se va prăvăli poarta, să alerge, înainte, s-o apere pe Isit. O piatră îi zdreli umărul. Nu simți durerea, într-atîta grija pentru viața ei îi stăpînea inima.

Apoi cineva porunci oamenilor să se împartă în două: o parte să rămîie aici, ceilalți să înconjoare 15 grădina și să escaladeze zidul fără apărare.

— S-a sfîrșit — își zise Unamonu văzînd o ceată depărtîndu-se.

Peste cîtva timp auzi răcnete prelungi în grădină, departe. Cei din fața porții izbeau mai aprig. Apoi 20 urletele din grădină se întetiră, apropiindu-se parcă. Ultimii apărători de la-poartă dispăruseră să înfrunte pe dușmanii pătrunși înlăuntru.

Unamonu zări în colțul porții o spărtură. În vreme ce ostașii loveau cu securile din ce în ce mai furioși, 25 Unamonu încercă să se strecoare în grădină. Blana de panteră îi alunecă, mantia de in se sfîșie, umărul drept îi era însîngerat. Pătrunse totuși. Se rostogoli ca un sac pe prundișul alb. Era fericit. Se ridică sprinten și porni în goană spre clădirea albă, înaltă, cu co- 30 Ioane care sprijineau sus șapte terase transformate în grădinițe de flori. Trepte de marmoră arătau intrarea străjuită de statui colosale ale zeiței Hator cu cap de pisică. Unamonu părăsi cărarea prundită. Alerga în linie dreaptă, peste pajiștea tunsă cu îngrijire, printre

tufe de flori multicolore. Zgomotul luptei rămase în urmă. Se simțea biruitor. Va lua în brațe pe Isit și vor fugi împreună.

Cele două rînduri de zeițe parcă-i făceau semne să se grăbească. Urechile ciulite de pisică se mișcau, încurajîndu-l. Unamonu începu să țipe în culmea bucuriei:

— Isit! . . . Isit! . . . Sufletul meu! . . . Iată-mă!

În capul treptelor albe, între statuile cenușii ale zeiței voluptății, răsări brusc un bărbat înalt, spătos, cu pieptul gol, cu un șorț roșu dinainte, ca un arcaș. Unamonu văzu o față negricioasă, aspră și doi ochi umflați de ură. Întinse amîndouă brațele, parc-ar fi vrut să spuie arcașului că a venit să salveze pe Isit.

15 Omul ridică arcul, ochind. Unamonu strigă cu glas în care tremura numai iubirea:

— Isit! . . . Isit! . . .

Auzi săgeata zbrînînd în aer, o clipă apoi simți o lovitură în gît și îndată o durere ascuțită. Picioarele mai alergară cîțiva pași, se împleticiră, corpul se răsuci cu brațele înălțate spre cer și se prăvăli la pămînt, pe spate. Săgeata înfiptă adînc în gît stătea acuma vertical și se zbătea ca coada unui șarpe furios. Unamonu își simțea sîngele fierbinte bolbocind în rană și prelin-

25 gîndu-se pe gît, cînd în dreapta, cînd în stînga, după cum se clătina săgeata vrășmașă. În aceeași vreme se gîndea însă că Isit poate nici nu mai e aici sau că omul cu ochi de ură a ucis-o ca să nu cadă în mîinile dușmanilor. Gîndul îi ștergea durerea. Ochii lui vedeau foarte

30 sus cerul aproape alb și o ramură uscată de palmier, ca o mîină întinsă în gol. Îi trecu prin minte să facă o efortare și să-și smulgă săgeata din rană, să nu fie otrăvită. Brațele îi erau parcă pironite în pămînt, nu le putu mișca. Doar pieptul i se încovoia într-o

zvîrcolire. Apoi se gîndi fără teamă că trebuie să moară și Isit . . .

Cerul se întunecă brusc, parcă s-ar fi tras o perdea neagră, și în clipa aceea gîndul se stinse neisprăvit.

5

*

Sufletul izbucni ca dintr-o încleștare purificatoare. Zborul se iuțea mereu prin sfere tot mai ușoare. Mișcarea se transforma în plutire fără țintă, apoi în imobilitate. Materia informă înconjura stropul de conștiință

10 ca o temniță de întunec. Pe urmă atmosfera se limpezi într-o pînză de lumină pe care surîdeau amintirile unei existențe divine și speranțe palide.

O încercare de înălțare rupse echilibrul în conștiință. Formele materiei se topiră în golul nemărginirii. Spațiul însuși se stinse în conștiință. Doar timpul se învîrtea subt cercul ei ca o chemare neobosită care îndurerează singurătatea . . .

Capitolul III

HAMMA

... în golul nesfârșit, sufletul stingher pîlpîia ca o licărire de speranță.

Așteptarea dincolo de timp era străbătută mereu de o rază caldă din infinit, aducătoare de îndemnuri.

Apoi așteptarea se subția și timpul parcă începea iar să curgă în linie dreaptă. Conștiința spațiului se încheaga treptat, se îngroșa în unde tot mai dese. Planuri de materie se schimbau caleidoscopic, împovărînd aripile sufletului și născînd senzația mișcării.

Era o coborîre spre o țintă nouă, nelămurită și totuși simțită ca o călăuză sigură. Sufletul parcă își chibzuia forma, în vreme ce conștiința se zbuciuma tot mai neputincioasă.

Și deodată conștiința se curmă copleșită de îmbrățișarea lumii noi. . .

1

Îi dădu numele Gungunum, în amintirea regelui viteaz, înțelept și iubitor de dreptate care a stăpînit

odinioară în Larsa și despre care spunea deseori că ar fi fost un străbun de-al ei. Ea însăși era femeia marelui nubanda Pidur Libur, slujitorul și prietenul regelui Samsu-Iluna, fiul și urmașul neuitatului Hammurabi, 5 domn peste Sumer și Akkad. Se numea Nim-Utumu, era veselă că a născut fecior și aștepta cu nerăbdare plină de mîndrie întoarcerea soțului ei din războiul împotriva regelui Rim-Sin, care năvălise în țară, cuprinzînd orașele Uruk și Isin, măcelărînd mii și mii de 10 oameni.

Nim-Utumu mai născuse de șase ori, dar nu avusesese norocul să-i trăiască nici o odraslă. Tremura pentru viața lui Gungunum și jertfa zilnic cîte o vacă albă marelui zeu Marduk, implorîndu-i ocrotirea. Bătrîna 15 Luballat, sclava meșteră în dădăcirea copiilor, îl scălda de cîte trei ori pe zi în apă neîncepută, adusă din rîul sfînt Buranun, mormăind fel de fel de descîntece care alungă negreșit duhurile tuturor bolilor.

Pidur Libur sosi mohorît din război. Biruiseră oas- 20 tea dușmană în cîteva bătălii, dar regele Rim-Sin izbutise să scape. Și pînă ce nu va fi jupuit de viu Rim-Sin, se știa că n-are să fie pace și liniște la hotare. Supărarea însă îi trecu în clipa cînd Nim-Utumu îi înfățișă copilașul de două luni, voinic și să- 25 nătos. Îl strînse la piept, făgădui jertfe bogate zeilor și porunci lui Ululai, feciorul bătrînei Luballat, să fie cîinele lui Gungunum.

Așa crescuseră Gungunum nedespărțit de Ululai. Cînd împlini Gungunum cinci ani, Ululai împlinea 30 douăzeci.

Acuma hoinăreau împreună pe ulițele și prin grădinile falnicului oraș Babilu. Se duceau deseori pe țăr- murile zidite ale rîului sfînt Buranun care spinteca în două orașul ocrotit de marele Marduk, zeul zeilor. Acolo

mai ales, privind bărcile nenumărate ce mișunau pe valurile nămolose, Ululai îi povestea câte grozăvii din războaiele regilor din Babilu cu vecinii neastâmpărați și hrăpăreți. Lui Gungunum nu prea îi plăceau, dar asculta
5 cuminte pentru că iubea mult pe Ululai, deși Ululai îl bătea în ascuns, fiind o fire sîngeroasă ca toți oamenii din Assur. Și Ululai din Assur era. Ajunsesese în Babilu cînd fusese numai de trei ani, cu maică-sa, Luballat, pe care o luase prizonieră de război un ostaș de-al rege-
10 lui Hammurabi și o vînduse pe un preț de nimic, deoarece avea copil mic, părinților lui Nim-Utumu, care apoi a adus-o în zestre lui Pidur Libur.

Mai ales despre războiul cu kasiții știa multe Ululai. I-l povestise de atîtea ori încît Gungunum cunoștea
15 cum a pornit regele Samsu-Iluna împotriva lor, cum i-a înfrînt, dincolo de orașul Kuta, că șapte mii au căzut în luptă și nouă mii în prinsoare împreună cu regele Ulamburiaș, iar ceilalți, încercînd să fugă, s-au înecat cu miile în apele rîului Idigna ca șoarecii. Plă-
20 cerea cea mare pentru Ululai era răzbunarea lui Samsu-Iluna asupra dușmanilor ajunși în mîinile lui. îi luceau ochii ca ai tigrlui, fața i se strîmba și nările i se umflau parc-ar fi mirosit sînge proaspăt, cînd spunea, cu glas răgușit, cum Samsu-Iluna, după ce și-a îngropat
25 morții, a pus să jupoaie de vii o mie de prizonieri; iar pe ceilalți i-a tras în țeapă și a făcut din ei gard de spaimă la graniță, lăsîndu-i acolo să-i mănînce ciorile și să fie de învătătură celor ce ar mai îndrăzni să năvălească în țară. Regele Samsu-Iluna a scos, cu
30 mîinile sale, ochii regelui Ulamburiaș, precum frunțașii oastei babiluiane au scos ochii frunțașilor kasiți prinși. Pe urmă i-au legat în fiare pe toți și i-au adus în Babilu, minați dinapoi cu bicele, ca o turmă de porci. Aici, la poarta templului Esagil, lăcașul marelui

Marduk, le-au tăiat brațele din coate și apoi au fost lăsați să-i scuipe și să-i schingiuiască poporul, să moară de foame și să-i sfîșie cîinii pribegi.

— Și eu am scuipat pe Ulamburiaș — gîfția Ululai
5 cu patimă — și l-am lovit cu băț de trestie peste obraz. Gemea și se zvîrcolea. Eram de două ori șapte ani. Atunci tu nici nu erai pe lume, Gungunum! Peste un an de-abia te-a născut pe tine Nim-Utumu!

Gungunum privea tăcut, înfiorat. într-un tîrziu
10 murmura:

— Eu nu vreau sînge . . .

Ululai scuipa cu dispreț, se înfuria și jura că nu-i va mai povesti niciodată nimic. Mînia însă îi trecea repede. Era guraliv și tăcerea îl chinuia mai tare chiar
15 decît duhurile rele de care se temea cumplit, îndeosebi de cînd, din nebăgare de seamă, a săvîrșit marele păcat de-a fi scuipat în sfîntul rîu Buranun. A avut noroc că nu l-a văzut nimeni, altfel judecătorii regelui l-ar fi osîndit să i se smulgă limba din gură. De-atunci se
20 simte veșnic urmărit de duhurile utukke, chiar și în somn. I-e frică să iasă noaptea pe-afară, să nu-l sugrume vreun utukku hain care-l pîndește, știut fiind că în beznă puterea duhurilor e mai mare ca a zeilor. Spaima lui Ululai se mai întetise de cînd, deunăzi, în
25 templul zeiței Iștar, un ghicitor abkallu, scrutîndu-i viitorul în ulei plutitor pe apă, i-a spus că va muri de mîna dușmanului.

Ceasuri întregi petreceau prin multele temple ale zeilor, căscînd gura la mulțimea de oameni ce forfoteau
30 în curțile pardosite cu lespezi albe și negre, la altarele de jertfe și la preoții sacrificatori, supărăcioși, pătați de sînge ca și măcelarii. Lui Ululai îi era drag să hoinărească mai mult prin Emah, casa minunată a zeiței Iștar, cu grădina plină de Femeile Plăcerii, care jert-

feau neconținut ocrotitoarei lor sîmburi de măsline ca să le dăruiască bărbați mulți și bogăți. Ululai trăgea nădejdea că o dată și o dată va pune mîna și el pe o harimatu grasă și frumoasă, cum îi plăcea lui să fie

5 femeia bună de iubit. Gungunum însă era mai bucuros să stea toată ziua în Esagil, mai ales cînd se țineau judecățile, sub poarta cea mare străjuită afară de doi gigantici lamasse cu trup de taur, cu cinci picioare, cu cap de om și cu aripi de balaur. Se uita pierdut numai

10 la scriitorul care însemna sentințele pe tăblițe de lut. I se păreau o jucărie nespuse de plăcută semnele ciudate ce le zgîria iscusitul dușaru, cu stilul de trestie, pe cărămida de lut moale. Mergînd apoi acasă ruga mereu pe Ululai să-i facă și lui o tăbliță și un stil, dar sclavul se

15 temea de semnele care întemnițează numele oamenilor și-i făcea mai bucuros săbii de lemn ori alte jucării. Într-o zi, fiindcă era prea cumplită arșița și Nim-Utumu le poruncise să stea acasă la umbră, Ululai se apucă să împletească un coș asirian pentru

20 Gungunum. Împletind firele subțiri de trestie, povestea niște vitezii sîngeroase ale unui luptător din Assur. Gungunum privea și asculta. Vedea iar pe brațul drept al sclavului semnul săpat în carne. Niciodată n-a îndrăznit să-l întreb, socotind că ar fi ceva în legătura

²⁵ cu duhurile rele de care se temea Ululai. Acuma nu-și putu stăpîni curiozitatea și zise, întrerupîndu-l:

— Ce e acolo, pe brațul tău, Ululai?

— Asta? făcu sclavul cu un rînjit ciudat. E semnul care nu se stinge niciodată. Arată că sunt ardu și că

30 stăpînul meu e Pidur Libur, marele nubanda din Babilu. Un scriitor mi-a spus demult că aici stă chiar numele tatălui tău.

— Cine ți-a făcut semnul care nu se stinge? mai întrebă copilul pipăind cu un deget urma de rană veche:

— Fierul înroșit în foc — rîse Ululai.

— Te-a durut rău?

— Nu-mi aduc aminte, eram cît tine de mic!

— Îmi face și mie semn cu fierul înroșit? zise

5 Gungunum deodată înfricoșat.

— Tu ești amelu și stăpîn — răspunse sclavul. Dar dacă ai cădea în mîinile dușmanului, ai fi și tu ardu și te-ar însemna negreșit cu fierul roșu!

— Eu nu vreau să mă bat cu dușmanul — făcu

10 copilul repede, adăogînd apoi cu o înșeninare: Eu vreau să fac semne pe tăblițe de lut!

Ululai se înfurie și, uitîndu-se împrejur, îl zgîlțîi de urechi zdravăn. Gungunum nu cuteză a plînge, dar, cu ochii năpădiți de lacrimi, se depărta și nici nu se opri

15 pînă sub poarta păzită de cîinele cel rău, veșnic legat în lanț. Acolo îl găsi Pidur Libur care tocmai sosea acasă. Întîi se spăimîntă: dacă l-ar fi mușcat cîinele? Pe urmă strigă pe Ululai:

— Cîine ticălos, cum ai lăsat copilul în primejdie?

20 îl bătu cumplit, umplîndu-l de sînge. Nemulțumit cu atîta, vru să-i taie brațele amîndouă din coate, pedeapsa cuvenită slugii necredincioase. Numai rugămintile soției sale Nim-Utumu îl înduplecară să-l ierte.

Sclavul, ca să se răzbune, pîrî a doua zi pe Gungunum că îi bate mereu capul să-i facă tăblițe de lut. Asirianul era sigur că Pidur Libur va stîlci în bătaie pe copilul care-l face de rîs umblînd să învețe a zgîria

semne în lut, în loc să se gătească a mînuie bine armele. Rămase însă uluit cînd marele nubanda, mîna

30 dreaptă a regelui, rîse de bucurie și-i porunci să împlinească pe dată dorința lui Gungunum. Ululai făcu o tăbliță care semăna mai degrabă cu o cărămidă, și un stil ca un băț de împuns bivoliei cînd se tăvălesc în nămol. Copilul se juca acuma toată ziua cu bățul

I

și cărămida, spre marea mulțumire a lui Pidur Libur care, văzîndu-i străduințele, îi aduse într-o seară cîteva tăblițe și un stil de la însuși marele scriitor al regelui. Ba într-o zi, mai zăbovind pe-acasă, arătă lui Gungunum cum se ține stilul între degete și cum se apasă cu vârful în lutul moale pentru a dobîndi semne frumoase ca urmele de cuie culcate.

Gungunum, sîrguitor, ruga de-acuma mereu pe tatăl său să-l mai învețe. Pidur Libur însă nu voia să-l pună la muncă grea. Mai are vreme. Deocamdată era mulțumit că Gungunum iubește meseria scrisului. Astfel avea încredere că își va putea arăta recunoștința față de ocrotitorul zeu Nabu. Căci Pidur Libur din simplu dușșaru a ajuns întîiul sfetnic al regelui Samsu-Huna. Pe vremea înțeleptului Hammurabi a învățat dînsul în școala cea mare de la Borsippa, în templul Ezida al zeului Nabu, născocitorul scrisului și oblăduitorul scriitorilor. Fiind silitor și deschis la minte, a învățat în trei ani cît alții nu sunt în stare a cuprinde nici în zece ani sau mai mulți. Marele preot al zeului, mai mare peste toți învățătorii din Borsippa, îl iubea din toată inima și, cînd i-a cerut Hammurabi un dușșaru isteț, i-a trimis îndată pe tînărul Pidur Libur. Așa s-a făcut scriitor al regelui, cu locuința la palatul cel mareț din Babilu, cunoscînd pe Samsu-Iluna și împrietenindu-se cu el, încît, în ziua cînd s-a stins Hammurabi și s-a suit pe tron Samsu-Iluna, Pidur Libur a fost ales mare nubanda în grija căruia cade toată averea regelui, toate moșiile sale și toată țara în vreme de pace, iar în război fiind căpetenia oastei alături de marele stăpîn.

De-abia în toamna cînd sosi la Babilu uriașul bloc de granit din muntele Amurru spre a se ridica un monument nemaipomenit marelui Marduk, zeul-zeilor

care a purtat regelui Samsu-Iluna numai noroc în războaie, în vremea cînd Gungunum împlini treisprezece ani, Pidur Libur zise, într-o dimineață, către femeia sa Nim-Utumu:

5 — La vară, după sărbătoarea Akiti, voi pune pe Gungunum în grija ocrotitorului Nabu, la Borsippa, să învețe sfintele semne . . .

Nim-Utumu îi căzu în genunchi, să n-o despartă de lumina ochilor ei. Pidur Libur se supără și o lovi cu piciorul. Femeia țipă, se prefăcu că leșină, apoi toată ziua se plînze sclavelor că Pidur Libur are de gînd să înstrăineze copilul. Fiindcă bărbatul nu mai aduse de loc vorba despre planul său, Nim-Utumu se liniști, își închipuia că bocetele și lacrimile ei l-au convins.

15 Avea și ea planuri pentru viitorul lui Gungunum: să-l însoare cu o fată de neam mare, poate chiar cu vreuna din Casa Femeilor regale, și să-l vază apoi işakku peste vreun oraș mare.

2

20 Sosi întîia dimineață a lunii Nisanu, cînd începea sărbătoarea Akiti, care ținea unsprezece zile neînterupte. Orașul Babilu, cu terase și temple fără număr, cu palate și grădini fără pereche, cu mii de ulițe șerpuid printre căsuțe sărace de trestie și lut, înconjurat cu ziduri înalte de cărămidă arsă, late cît să meargă pe ele, alături, două care trase de cîte trei măgari, apărat de șanțul adînc, de trei ori mai larg ca zidul și veșnic plin cu apă curgătoare din Buranun — trebuia să adăpostească acum lume multă din toate cele patru regiuni ale țării. Zeii din diferitele orașe, întovărășiți de sumedenie de preoți și credincioși, veneau să se închine

marelui Marduk, care avea să hotărască destinele pentru un an întreg. Fiindcă zeii erau mai mulți de câte temple se aflau în orașul colosal, cei mai săraci și mai puțin temuți fură nevoiți să se mulțumească cu niște corturi ridicate înadins pentru ei în grădini.

Cum în prima zi regele Samsu-Iluna, însoțit de Pidur Libur și alți mari sfetnici, plecă la Borsippa de unde aveau să se întoarcă împreună cu zeul Nabu, Gungunum voia să vadă și să înțeleagă bine toate ceremoniile sfintei sărbători Akiti. Umblă pînă seara, cu nedespărțitul Ululai, să cunoască pe zeii străini.

A doua zi ulițele orașului gemeau de lume. Gungunum știa că încă n-are de văzut nimic deosebit. Marele preot urigallu s-a scaldat, înainte de răsăritul soarelui, în apă de rîu, s-a îmbrăcat în vestmînt alb de in, a intrat în sanctuarul lui Marduk și a spus acolo o rugăciune tainică. Cel puțin așa îi povestise odinioară un slujitor al templului, căci despre lucrurile acestea tatăl său n-a vrut să-i vorbească niciodată, zicînd că are vreme să le învețe mai tîrziu, cînd le va și pricepe rostul.

De altfel nici ziua a treia nu aducea nimic pentru cei necuprinzători ai tainelor. Doar seara, trei ceasuri după ce apune soarele, se spunea că un argintar, un lemnar și un țesător au să meargă la templu, să facă acolo două statuete, una din lemn de cedru și alta din lemn de tamarin, pentru întîmpinarea zeului de la Borsippa. Gungunum dorea să-i vadă intrînd pe poarta cea mare de la Esagil. I se părea că, văzînd pe lucrători, va înțelege ceva neînțeles. Ieși mai tîrziu de-acasă, cu Ululai. Pînă la sfîrșitul soarelui, se gîndea să privească puțin pregătirile ce se făceau pe malurile canalului Arahtu, ce venea de la Borsippa, pentru primirea bărcii divine. Ululai însă îl duse spre

templul Emah, în grădina minunată a zeiței Iștar, unde mii de curtezane sacre se îmbiau trecătorilor, căci de dragul lor a păstrat Iștar pe bărbat și l-a dăruit lor. Cărările albe erau bătătorite de sute de bărbați de toate vîrstele, toți dornici de plăceri pătimașe și gratuite, cum numai în vremea sărbătoarei Akiti se găseau în grădina zeiței. Pe pajiștea tunsă, la poalele copacilor, sub tufele de flori, pretutindenii femeile voluptăților, care goale de tot, care umbrite de văluri diafane mergeau să le facă mai ispititoare, se lăfăiau în așteptarea poftitorilor, unele lungite cu fața în sus, altele ghemuite și repetînd felurite semne obscene, fiindcă prin grai nu le era îngăduit să oprească pe nimeni.

Ululai plescăia din limbă cînd vedea câte o kizretu mai grăsună și cu sîinii mari. Avea el acuma acasă o femeie pe care i-o cumpăraseră mai de mult Pidur Libur și care îi născuse vreo patru copii. Îi era scîrbă de ea și de trupul ei istovit de muncă. Îi trebuia femeii meștere în dragoste. Soarele încă nu apuseră, dar în grădina iubirii coborîseră umbre ademenitoare. Gungunum privea uluit corpurile curtezanelor sacre, se roșea și simțea valurile de sînge care îi strîngeau inima.

— Haidem, Ululai, la Esagil! Iată, sfințește soarele și ajungem prea tîrziu! zise apoi deodată, cuprins parcă de o teamă.

— Mai stai, stăpîne! Îl rugă sclavul. Avem vreme destulă. Nu putem pleca de aici așa . . .

Gungunum nu văzu fața lui Ululai, dar înțelese și se roși mai tare. Totuși stăruința îi plăcea. Inima îi bătea ca niciodată. Ici-colo, din tufișuri, se auzeau oftări și gemete de plăcere. Ululai zăbovea, voia să se uite mai bine și se strîmba de rîs. Apoi, la o cotitură, chiar la marginea cărării, dădură peste o pereche încopciată, nepăsătoare de oamenii care treceau și

care, nici ei, n-o luau în seamă, ca și când ar fi fost mînați înainte de gînduri grele.

— Uite! șopti Ululai apucîndu-l de mîna și încercînd să-l oprească.

5 Gungunum își smulse mîna și trecu mai departe, îi tremurau genunchii.

Subt un salcîm cu crengile atîrnate pînă la pămînt, ca o perdea străvezie, Ululai zări două harimate. Bilbii răgușit:

10 — Aici!

Gungunum îl urmă aproape în neștire. Rămurelele îl mîngîiară pe obraji întocmai ca niște degete dojenitoare. Amîndouă femeile erau goale; mama și fata, slujitoarele zeiței Iștar. Mama grasă, cu pîntecele

15 și șoldurile ca pernele, își ținea în mîini sîinii mari și vorbea foarte încet cu fata mlădioasă, fragedă, cu coapse de băiat, cu pieptul de-abia rotunjit, învăluită în părui lung bălai, ca într-o blană de pui de leu. Văzîndu-i că se apropie de ele, cea grasă se lăsă îndată

20 pe spate, rîzînd către fată și îngînînd batjocoritor: — Pomana de Akiti...

Ululai se aruncă asupra ei ca un tigrul flămînd. Cea tînără sărise în picioare. Avea un surîs speriat pe față. Gungunum o privea rușinat, mai ales că sclavul

25 gîfîia alături și se zvîrcolea. Fata își reveni, zîmbi, îl luă de mîna și-i șopti:

— Culcușul meu e dincolo. Aici e locul mamei.

De cealaltă parte a tulpinei era întins pe pajiște un covoraș pestriț. Fata se așeză, trăgînd jos și pe Gungunum care tremura și-și simțea fruntea brobonată de sudori. Fiindcă stătea fără măcar să o privească, fata îi înțelese sfiala, avu o lucire de mîndrie în ochi și zise fierbinte:

— Copile, eu am să te fac bărbat!

t

f

\

f

I

I

f

|

f

|

îi smulse cingătoarea de la brîu, îl sărută pe buze, îi cuprinse gîtul cu brațele ei moi și se întinse pe covor încolăcîndu-l cu picioarele. Sîngele clocotea în vinele lui Gungunum parcă s-ar fi aprins.

5 Cînd ieșiră din grădina templului Emah, era întunerec de-a binelea. Secera lunii albea pe cerul negru, ciuruit de stele. Pe ulițe oamenii se îmbulzeau ca ziua. Pașii desculți tipăiau înfundat ca niște șoapte înfricoșate. Gungunum era atît de rușinat parcă ar fi

10 săvîrșit o murdărie. Ululai fluiera mulțumit, uitînd chiar de duhurile care-l pîndeau. Mergea drept spre casă, fără să-și mai aducă aminte că fusese vorba să se ducă la Esagil, să vadă pe cei trei lucrători. Aproape de casă, Ululai zise deodată, cu un rîs gros:

15 — Acum ești și tu bărbat, stăpîne!

Gungunum nu răspunse. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii mamei sale în seara aceea. Se culcă și toată noaptea se visă numai în grădina iubirii, printre trupuri de femei și suspine de voluptate.

20

3

A doua zi, Gungunum porni de acasă mai devreme. Ululai îi zîmbea cu înțeles, aducîndu-i aminte astfel grădina zeiței Iștar. Gungunum se mai roși puțin, dar amintirea i se stinse repede. Erau multe de vă-

25 zut azi. Curiozitatea îl copleșea. De altfel tot orașul ieșise pe ulițe. Oamenii se îmbulzeau împrejurul templelor în care, două ceasuri după răsăritul soarelui, începeau purificările cele mari.

Gungunum se duse la Esagil să vadă ieșirea mare-

30 lui urigallu din sanctuarul nebiruitului zeu Marduk. Se credea că aceasta poartă mult noroc. Era o lume ca

nisipul mării în curtea cea mare, pătrată, mai cu seamă străini veniți de departe și care încă n-avuseseră parte să se bucure de contemplarea ceremoniei. Gungunum se înghesui și ajunse chiar în față. Tocmai atunci
5 începea curățirea. Un preot kalu, îmbrăcat în alb, avînd pe umăr un ștergar și în mîna o cădelniță în care ardeau miresme, stropea pereții cu apă sfîntă luată din Buranun și Idigna, ce o purta în urma lui, într-un
10 vas de argint, alt preot, mai tînăr, în vreme ce un al treilea bătea cu pumnul în toba de aramă balaggu. Toți trei cîntau rugăciuni, cu glasuri aspre, spăimîntătoare, iar bătrînul kalu, trecînd pe lîngă uși, se închina deosebit și freca ținîile cu ștergarul alb de in. Isprăvind, plecară pe poarta cea sfîntă, afară, cîntînd și
15 bătînd mai zdravăn în toba balaggu, spre lăcașul zeului Nabu, cel înțelept. Gungunum cu Ululai îi urmară singuri, căci încolo toată lumea rămase să aștepte ivirea norocoasă a marelui urigallu din sanctuarul zeului zeilor.

20 — Noi am văzut pe urigallu și anul trecut — zise Gungunum ca o scuză către sclavul care mormăia nemulțumit. E mai frumos acolo.

Ululai nu răspunse. El nu pricepea de ce n-au stat acolo unde surîde norocul. Nici Gungunum nu-și
25 dădea seama. îl rodea o nerăbdare parc-ar fi fost în preajma unei întîmplări inevitabile. Nu-și găsea locul. Căuta ceva și nici nu bănuia ce.

în curtea templului, lîngă altarul micilor jertfe, aștepta o oaie albă, păzită de un preot așipu cu sabia
30 la umăr, iar pe altar un vas cu ulei de cedru. în clipa cînd se iviră în poartă preoții lui Marduk, cel cu sabia reteză dintr-o singură lovitură capul victimei și apoi începu să bată furios într-un balaggu pînă ce se scurse tot sîngele. Atunci bătrînul kalu luă vasul cu ulei.

celălalt puse capul de oaie pe altar și ridică în brațe cadavrul cald încă. Moșneagul porni să ungă cu ulei porțile templului și mai vîrtos ușa sanctuarului, în vreme ce tovarășul său ștergea pereții cu trupul oaiei,
5 iar ceilalți răcneau rugăciunile cuvenite. în sfîrșit adunară rămășițele jertfei și plecară zgomotos pînă afară din oraș, să le arunce în Buranun.

Gungunum făcu întîi cîțiva pași, să-i însoțească, își luă seama. Se uita însă mereu împrejur, umbla de
10 ici-colo prin mulțimea de oameni, parcă ar fi avut să se întîlnească negreșit cu cineva. Peste vreun ceas veni o ceată de preoți, aducînd din visterie cerul de aur cu care trebuia să îmbrace întreg templul înțeleptului Nabu, de sus pînă jos. Ceremonia ținu mult.
15 Grupuri de kale, unii din lire halhallatu, alții din timpine lilissu, făceau un zgomot asurzitor din care țîșneau, ca niște plîngeri sugrumate, cuvintele rugăciunilor cîntate de glasuri înfricoșate.

înainte de-a se sfîrși investmîntarea templului, Gungunum făcu semn lui Ululai și se strecurară afară.
20 Era aproape de amiazi și tocmai la amiazi avea să sosească barca de aur de la Borsippa, cu zeul Nabu și cu regele Samsu-Iluna. De-abia mai apucă să mănînce ceva. Maică-sa, Nim-Utumu, îl zorea; îi era
25 frică să nu întîrzie.

Amîndouă țărmurile zidite ale canalului Arahtu gemeau de oameni. La debarcader se afla masa de aur pe care adineaori s-au slujit jertfe de miere marelui Marduk și pe care acuma se vor dărui altele celui mai
30 înțelept dintre zei. Toți marii preoți, în frunte cu marele urigallu, înconjurați de fruntașii țării și sfătuitoarii regelui, așteptau pe terasa debarcaderului. Oile albe, ce urmau să fie sacrificate, behăiau speriate, puțin mai la o parte. Pe treptele de piatră, subt un

umbrar improvisat din frunze de palmier, femeile celor mari, în podoabe sclipitoare, vorbeau tare despre lucruri de nimic, îngrijorate să nu li se strice frumusețea din pricina zăpușelii. Aici, în rîndul întii, era și Nim-

5 Utumu cu Gungunum.

Deodată, dinspre Borsippa, pe țărmurile canalului, se apropie o bucurie sălbatică în valuri tot mai puternice. Un clocot de mii de glasuri umplu văzduhul moleșit de căldură. Mii de brațe goale se frămîntau peste capetele mulțimii cuprinsă de însuflețire. Barca divină, îmbrăcată în aur, se ivea în zare. Gungunum se uita, mișcat și uluit, ca într-o așteptare dureroasă. Căutînd din ochi, în depărtare, barca zeului, întîlni, numai la cîțiva pași, pe treptele femeilor, o fetiță de 15 vreo doisprezece ani. Privea și ea, ca toată lumea, spre locul de unde sosea zeul cu regele. Se ținea de brațul unei femei mai bătrîne, desigur maică-sa. După haina albastră ca cerul, subțire și străbătută cu figuri de fir, prinsă în jurul gîtului cu un lăntișor de aur, după 20 părul lung ce-i atîrna pe spate, strîns doar la ceafă cu o panglică albastră care-i înfășură și fruntea, după brățările simple de aur ce-i împodobeau brațele goale din sus de coate, Gungunum știa că era o fecioară zărmașitu. Numai fața nu i-o vedea și totuși nu mai 25 putea să-și ia ochii de la ea.

Apoi, tocmai cînd barca divină ajungea la debarcader, fecioara întoarse capul parcă ar fi simțit privirea arzătoare. Gungunum se cutremură pînă în rădăcinile sufletului. întîlni niște ochi albaștri peste 30 care genele lungi negre aruncau umbre, dîndu-le o întunecime viorie. În lumina lor erau moliciune și o văpaie ciudată. Cînd i se încrucișa privirea cu a lui Gungunum, parcă toată înfățișarea fecioarei se schimbă. Pe buzele subțiri încremeni surîsul ștregăresc, iar

ochii i se umplură de o duiosie în care licărea și speranța, și chemarea, și o iubire tulburătoare.

De-aci înainte Gungunum nici nu mai voia să știe de ceremonia pe care o aștepta, în fiecare an, 5 cu neastîmpăr. Barca se oprise, cîntecul preoților și zgomotul tuturor instrumentelor acopereau chiotele de entuziasm ale mulțimii. El privea în ochii fecioarei necunoscute, sorbindu-le lumina cu o dorință atotstăpînitoare. De-abia cînd coborî regele pe țărm, 10 urmat de Pidur Libur, Gungunum socoti c-ar fi mai bine să meargă la tatăl său, de unde s-ar putea uita mai liniștit numai la ea. În vreme ce fură jertfite cele nouăsprezece oi și pe urmă pînă ce zeul Nabu fu așezat pe carul tras de mării preoți îmbrăcați în al- 15 bastru, Gungunum văzu pe tatăl său vorbind cu un bătrîn care mai apoi se duse drept la fecioara necunoscută și o alintă ca pe un copil.

— Cine e bătrînul cu care vorbeai adineaori? întrebă repede Gungunum.

20 — E Ahnuri, fiul lui Șamaiatu, vechi ișakku din Eridu, un oraș care e departe tare, tocmai lîngă mare — răspunse Pidur Libur, mîngîindu-l, luîndu-l de mînă și apoi amestecîndu-se în vorbă cu alți bărbați.

Cortegiul se urni. Preoți cîntăreți mergeau în 25 frunte, apoi venea carul zeului, apoi regele Samsu-Iluna pe jos și, după el, îndată Pidur Libur cu Gungunum de mînă, apoi încet-încet mai-marii orașului și toată lumea, pînă la templul lui Nabu unde zeul fu închis cu mare pompă în sanctuar. De-acolo, precedat de marele urigallu, regele plecă spre Esagil. 30 Gungunum era amărît, pierduse pe fecioara cu ochii albaștri și nici măcar n-avea nădejde s-o mai întîlnească, fiindcă femeile nu puteau lua parte, nici ca privitoare, la ceremonia din templul lui Marduk.

La poarta cea mare toată lumea se opri. Chiar Pidur Libur rămase lângă stîlpul colțuros de-afară. Regele singur, îmbrăcat cu toate podoabele domnești, pătrunse în curtea templului și stătu acolo, umil, 5 așteptînd în bătaia soarelui arzător. Peste cîtva timp marele urigallu ieși din sanctuar, despuie pe Samsu-Iluna de sceptrul greu, de mantia scumpă, de cercul înfățișînd mărirea, de arma șaruru, de mitra regală, și le duse de le așeză pe toate pe un scaun în fața marelui 10 Marduk. Apoi se întoarse la rege, îi trase o palmă peste obraz, îl călăuzi înaintea zeului, acolo îl mai trase de urechi și-l puse în genunchi să se spovedească. Pe cînd Samsu-Iluna era la picioarele zeului zeilor, Gungunum descoperi sub poartă, mai departe, pe Ahnuri 15 din Eridu. Se umplu de bucurie și începu să se frămînte cum s-ar putea apropia de dînsul să-l întrebe despre fecioara fermecătoare.

Regele apăru iar în curte cu marele urigallu care-i aducea insignele domniei. Pidur Libur, ca mare nuba, 20 banda, îi ajută să se împodobească iarăși. Urmă o clipă de tăcere adîncă. O îngrijorare cumplită stăpînea toate sufletele. Samsu-Iluna însuși parcă era cuprins de spaimă. Marele urigallu, în tăcerea dureroasă, se apropia încet, cu pași întinși, cu privirea înflăcărată. 25 Se auzeau limpede lipăirile picioarelor desculțe pe pardoseala curții. Se opri în fața regelui și apoi, brusc, îi trăsni o palmă zdravănă peste obrazul drept, încît răsună curtea. Ochii regelui fură năpădiți de lacrimi. Pidur Libur se aruncă la picioarele lui, strigînd 30 fericit:

— Au curs lacrimi!

Parcă s-ar fi ridicat o povară de pe toate inimile. Lumea izbucni în urlete de bucurie. Mulți se tîrau să sărute haina regelui. El însuși rîdea mîndru, șter-

gîndu-și lacrimile cu dosul palmei. Minunea se împlinise: dacă au curs lacrimi, înseamnă că anul va fi cu belșug și războaiele vor fi biruitoare.

Gungunum, profitînd de emoția generală, se furișă 5 lângă bătrînul Ahnuri și, apucîndu-l de ciucurii hainei, îl întrebă:

— Ișakku, spune-mi cum se numește fata ta?

Bătrînul îl măsură o clipă mirat și, recunoscîndu-l, răspunse:

10 — Tu ești feciorul lui Pidur Libur? . . . Aha . . . Pe fata mea? . . . Îți place? . . . O cheamă Hamma!

Gungunum se făcu roșu ca sîngele proaspăt, nu mai îndrăzni să întrebe altceva, ci alergă la tatăl său care se apropia de ieșire, în urma regelui. Ahnuri 15 clătina din cap, se gîndi că n-ar fi rău dacă feciorul marelui nubanda ar lua de soție pe Hamma, și rîse mulțumit.

Seara, după asfințitul soarelui, Gungunum merse iar cu tatăl său la Esagil, unde urma o ceremonie 20 nouă. Lui însă puțin îi mai păsa de toate ceremoniile. Se gîndea mereu la Hamma și voia să mai intre în vorbă cu Ahnuri, să-l mai întrebe despre ea. Era sigur că acuma are să-l întîlnească. Marele urigallu legase, cu viță de palmier, într-un snop, patruzeci de trestii. 25 Snopul fu așezat solemn într-un șanț anume săpat în mijlocul curții, și apoi stropit din belșug cu miere, lapte și ulei. Un taur alb fu adus pentru jertfă. Regele Samsu-Iluna îi împlîntă, cu mîna lui, un cuțit drept în inimă. Pe urmă un preot kalu veni cu o trestie 30 aprinsă, o dădu regelui, iar regele, cu mîna lui, dădu foc snopului. Alți preoți se repeziră îndată cu torțe și le aprinseră la focul snopului sacru. Curtea se umplu de lumini roșiatice și de umbre mari ce jucau pe pereții dimprejur. Gungunum alerga acuma de ici-colo să

dibuiască pe Ahnuri din Eridu. Nu-l găsi. întorcându-se acasă, târziu, întrebă pe tatăl său de ce n-a venit la serbarea aceasta guvernatorul orașului Eridu.

— A trebuit să plece în orașul său, îndată după
5 spovedania regelui — zise Pidur Libur îngrijorat, parcă întrebarea i-ar fi răscolit o rană ascunsă. Trei soli, unul după altul, au venit cu vești negre de la miazăzi. Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, se mișcă și amenință cu foc și sânge granița noastră. De aceea stăpînul
10 Samsu-Iluna a poruncit să meargă acasă îndată Ahnuri și să pregătească apărarea hotarului.

Toate nădejtile lui Gungunum se sfărîmară. Plînse, în noaptea aceea, cu fața înfundată în culcuș, să nu i se auză suspinele. Adormi sperînd s-o mai vază
15 baremi în vis. în zadar. A doua zi se deșteptă abătut parcă și-ar fi pierdut rostul vieții. în loc să se ducă la serbările sfinte, care continuau, ascultă pe Ululai și merse la Emah în grădina iubirii. Trupurile de femei îl scîrbiră însă. Dorea numai pe Hamma.

în ziua a șaptea, Pidur Libur îl luă să vază îmbrăcarea lui Marduk în hainele de aur. Gungunum se plictisi cumplit chiar și ziua următoare, cînd îi fu hărăzit să privească de aproape cum dă mîna Samsu-Iluna cu Marduk spre a-l conduce la Akiti. Nimica nu-l
20 mai mulțumea.

îndată după sărbătorile Akiti, Pidur Libur porunci lui Gungunum să se pregătească să meargă la Borsippa, la școala de scriitori. Nim-Utumu se îngrozi mai tare ca odinioară. Bărbatul însă o liniști repede: se
30 va muta și ea, cu Gungunum, la Borsippa. Avea el acolo, chiar lîngă Ezida lui Nabu, o casă cumpărată, de cîțiva ani, cu două mîne și zece sicile de argint, pe care o păstra numai pentru solemnități religioase, să aibă unde să se odihnească. în casa aceea vor sta

pînă ce Gungunum va isprăvi învățătura în școala cea mare a vestitului magician Gimilu.

Pregătirile ținură aproape două luni. în sfîrșit se hotărî ziua plecării. Pidur Libur se retrase într-o
5 odaie cu Gungunum. Era foarte înnourat.

— Ești bărbat, Gungunum, și trebuie să știi toate! îi zise. Află dar că Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, a năvălit cu oaste mare și a luat cetatea noastră Eridu, a măcelărit oamenii, a pîngărit templele.
10 Bătrînul ișakku Ahnuri a fost ucis în grele chinuri. . .

— Dar Hamma? întreabă brusc Gungunum, tremurînd de spaimă.

— Care Hamma? se miră Pidur Libur, neînțelegînd despre cine vorbește.

15 — Fata lui Ahnuri — îngîină tînărul, rușinat, stăpînindu-și inima.

— Nu știu — făcu tatăl, puțin supărat că Gungunum întreabă asemenea mărunțișuri. Cine se gîndește la o muiere, cînd se prăpădesc atîți bărbați? O fi omo-
20 rît-o sau o fi luat-o sclavă vreun ostaș dușman. Acum însă noi trebuie să răzbunăm cutezanța cîinelui de la Mare. înțeleptul oracol paazu a prorocit chiar azi biruințe stăpînului nostru Samsu-Iluna. Deci războiul poate începe. Zeii noștri ne vor sprijini. Marele Marduk e cu
25 noi, iar Șamaș ne va îngădui să spălăm în sânge bațjocura vrăjmașului. Eu voi pleca în curînd cu oastea, tu însă apucă-te cu suflet de învățătură. Dacă ar fi să mor și să mă scufund în țara de unde nimeni nu se mai întoarce, tu să rămîi la învățătură și apoi să
30 slujești pe regele nostru cu cinste și bărbăție!

Gungunum asculta cu ochii mari și nu înțelegea nimic. în mintea lui pusese stăpînire singur gîndul că Hamma s-a prăpădit. I se părea că s-a prăbușit toată lumea.

în Boisippa fu urmărit multă vreme de amintirea fecioarei fermecătoare. Simțea mereu c-a cunoscut-o de când lumea, că a trăit cu ea în același adăpost, 5 că soarta lui se leagă de soarta ei. Dacă s-a pierdut ea, de ce mai trăiește el? Se întreba deseori și totdeauna îi tresărea inima.

Încetul cu încetul viața de toate zilele îl cuprinse în mrejele ei, făcându-l să mai uite pe Hamma. Învă- 10 țătura îl obosea, mai ales la început când a trebuit să frământa lut, să facă tăblițe și stiluri de trestie pentru cei înaintați în cunoștințe. Era o muncă de sclav care îl amărea. Apoi învățătorii, preoți bătrâni și supărăcioși, nu sufereau nici o lenevire și pedepseau 15 cu bătaie orice abatere. Dacă nu i-ar fi fost frică de mânia lui Pidur Libur, s-ar fi lăsat de meserie în prima lună, mai ales că maică-sa îl încuraja în disprețuirea învățaturii.

După trei luni însă, când trecu la semnele vorbirii, 20 dragostea de lumină îi reveni și se schimbă repede în adevărată patimă. Într-un sigur an a învățat toate slovele și semnele simple, precum și diferitele lor feluri de-a fi citite. În anul al doilea își însuși grupurile de semne, formulele obișnuite și legile împreunării 25 cuvintelor, iar în al treilea formulele vechi și rare, apoi toate socotelile. Între timp mai fu inițiat și în unele taine religioase, învățând zeci de litanii pentru sacrificii la felurite ocazii, ba chiar și descânțece pentru bolile mai ușoare și ceva din știința prezicerii.

30 Fiind ager la minte, fu îndrăgît de toți învățătorii. După al patrulea an, însuși marele machu al școalei spuse lui Pidur Libur că Gungunum n-are ce să mai învețe aici, iar când regina Barnamtara, femeia lui

Samsu-Iluna, avu nevoie de un dușșaru mai iscusit, Gungunum fu ales și trimis fără șovăire.

În Casa Femeii mai erau doi scriitori pentru trebuințele obișnuite. Gungunum avea să orînduiască 5 niște tăblițe vechi pe care regele Samsu-Iluna le adunase ca pradă de prin orașele sumeriene subjugate și le dăruise doamnei Barnamtara.

Cînd văzu Gungunum odăi întregi pline de coșuri cu tăblițe, îl îngrozi gîndul că va trebui să citească 10 toată biblioteca aceasta. Se apucă totuși de lucru. Puse deoparte întii tăblițele cu cîntece rituale, fără să le mai cerceteze, fiindcă la Borsippa mai ales cu ele fusese hrănit. Le cunoștea dintr-o aruncătură de ochi. În cîteva zile le înșiră pe sfori, le pecetlui cu etichete 15 de lut în formă de măslina găurite pe care însemna cuprinsul coșului. Zăbovi mai îndelung la tăblițele cu diferite formule magice și îndeosebi la cele tîlmăcitoare de visuri. Ziua aproape nici nu se mai gîndea, demult, la Hamma; noaptea însă îi apărea mereu în toate vi- 20 șurile, îl chema, îl dojenea. Întrebase el și la Borsippa pe un șailu, dar lămuririle nu-l mulțumiră. Înceerca acum să găsească în tăblițele de lut cheia tîlmăcirii adevărate. După multe zile pierdute, renunță. Erau numai formule generale, goale de înțeles.

25 Apoi dădu peste niște coșuri cu tăblițe care păstrau povestirile despre luptele dintre zei, despre facerea lumii și a oamenilor, despre potopul cel mare, despre coborîrea zeiței Iștar în arallu, despre vitejiile lui Gilgameș . . . Povestirile acestea îi mîngîiau inima. 30 Citindu-le, parcă se ridică într-o lume nouă unde toate tainele se dezleagă. Din nenorocire, tocmai coșurile cu tăblițe interesante aveau lipsuri mari. Unele tăblițe erau sparte, din altele rămăseseră doar cioburi, iar multe nici nu se găseau. Așa povestirile ieșeau

trunchiate chiar în părțile mai ispititoare. Datoria lui era să le întregască, fiindcă regina Barnamtara, deși nu știa să citească, de altfel ca și Samsu-Iluna, ținea negreșit să aibă o bibliotecă asemenea celei pe care

5 o avea marea școală de scriitori de la Sippar.

În vreme ce Gungunum trăia în lumea legendelor, maică-sa Nim-Utumu stăruia să-l însoare. Pidur Libur găsea înțelepte gândurile femeii, mai ales că el era acum veșnic la război și nu se știa ce soartă i-au hă-

10 răzit Marduk și Inurta, viață sau moarte. De ani de zile Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, nu se astîmpăra. Se năpustea din țara lui mlăștinoasă asupra orașelor sumeriene, le jefuia, necinstea templele, omora oamenii. Samsu-Iluna alerga cu oastea să-l lovească,

15 dar Iluma-Ilum nu-l aștepta, iar când primea lupta, biruia, căci își spălase armele în apele mării și un kalamachu i-a proorocit izbînzi fără număr. Samsu-Iluna a făcut mare jurămînt în fața lui Marduk că nu se va odihni pînă ce nu va jupui de viu cu mîna lui pe Iluma-

20 Ilum, dar deocamdată dușmanul cuprinsese orașele Eridu, Ur, Kutalla, Uruk din care n-a mai putut fi alungat. Războiul, firește, urmează mai crîncen, dar sfîrșitul cine să-l ghicească? De cîte ori n-a văzut Pidur Libur moartea cu ochii? într-o zi fără noroc

25 poate să-i rămîie oasele pe cîmpuri. Baremi să știe pe Gungunum așezat, înainte de a pleca iar la război. Numai în privința viitoarei nurori nu se puteau înțelege. Pidur Libur ochise pe Babilitum, fata lui Bel-Ilâni, pe cînd Nim-Utumu ținea morțiș la Nubta, fata

30 văduvei Gaga, frumoasă, bogată și de neam mare. În cele din urmă lăsară să hotărască Gungunum. Auzind propunerea părinților, Gungunum se zăpăci. Nici nu se gîndise pînă acum la însurătoare. Le ceru

voie să cumpănească, să caute a le cunoaște. Îi apărui în inimă chipul fecioarei Hamma, ca o muștrare.

În aceeași noapte apoi o văzu mai bine în vis: îi porunca hotărît să n-o părăsească, să aibă răbdare.

5 În visuri el credea mai mult chiar decît în puterea zeilor, socotind că visurile sunt porunci divine misterioase pe care mintea omenească slabă nu le poate înțelege îndeajuns. Acuma nici tălmăcire nu-i trebuia. Simțea că, sub chipul fecioarei, i s-a arătat însăși zeița

10 Iștar, binefăcătoarea.

Ululai îl însoțea mereu în palatul reginei, îi dădea ajutor mutînd de ici-colo coșurile, ștergînd de praf tăblițele. Visul lui era să fie măcar o lună stăpîn peste Casa Femeilor regale sau mare preot al zeiței

15 Iștar în mijlocul curtezanelor sacre. A doua zi, mergînd la slujbă, Gungunum îi spuse că are de gînd să se însoare. Ululai rîse:

— Stăpîne, femeia e duhul rău cînd o aduci cu tăbliță în casă! Ori multe, ori nici una, căci una

20 singură e pacoste!

Gungunum zîmbi, dar nu mai vorbi. Iubirea lui tăinuită îl durea.

Regina Barnamtara, iubitoare a povestirilor din bătrîni, aflînd din gura lui Gungunum despre lipsurile

25 bibliotecii, porunci să găsească, oriunde ar fi, tăblițe întregi și să le ia pentru dînsa ori barem să le copieze. Gungunum se sfătui cu ceilalți doi scriitori ai casei reginei. Nu putu afla nimic, ei neînțelegînd nici despre ce e vorba. Erau niște bieți slujbași buni numai pentru

30 corespondența obișnuită. Întrebă apoi pe marele dușaru al regelui, care avea faima unui mare învățat și cunoscător al tainelor magiei. Nu știa nimic. Atunci luă pe rînd templele, să descoasă pe scriitorii tainelor, în Emah, în sfîrșit, găsi un dușaru bătrîn, anume

Lulana, care cunoștea povestirile. Le citise odinioară în biblioteca zeului Enlil, la Nippur, orașul sfânt. **Adaogă** că acolo s-ar mai afla multe tăblițe necunoscute, vechi din moși-strămoși, pe care nimeni nu le mai slo-
5 venește, fiindcă scrisul e foarte încurcat cu semne sfinte neînțelese acuma.

Bucuros de cele auzite, Gungunum se abătu în templul zeiței care, spre deosebire de toate celelalte, era alb pe dinăuntru ca fruntea munților înzăpeziți,
10 avînd doar pe sus, lîngă tavan, un brîu simplu de aur. Se apropie de altar cu mierea și uleiul ce le cumpăraseră de la diaconii negustori, să facă o jertfă de mulțumire, în vreme ce, cu fața la pămînt, murmură obișnuitele cuvinte sfinte, simți deodată un glas limpede în inimă:

15 „Du-te cu oastea să găsești pe Hamma!”

Se sculă plin de mirare. Prinprejur nu mai era nimeni. Însăși zeița Istar, ocrotitoarea iubirii, i-a suflat dar porunca de plecare, fiindcă unirea lor e dorită de sfatul zeilor puternici.

20 Șovăirea dispăru din sufletul lui Gungunum. În aceeași seară dădu de știre tatălui său că zeița Iștar i-a poruncit să plece la război. Pidur Libur, războinic pătimaș, tresări de mîndrie auzind rugămintea lui. Îi plăcea că Gungunum, ca și dînsul odinioară,
Î5 rîvnește gloria luptei cu dușmanul, cea mai frumoasă pentru un adevărat bărbat. Nim-Utumu însă se împotrivi din rășputeri și se boci amarnic că odorul ei se va prăpădi.

A doua zi Gungunum se duse întîi la regina Barnam-
10 tamara și îi spuse ce a auzit de la bătrînul dușaru Lulana. Pe urmă se înfățișă cu tatăl său înaintea regelui, îi sărutară împreună picioarele și Pidur Libur îl rugă să îngăduie odraslei sale să lupte împotriva

vrăjmașului. Samsu-Iluna privi lung pe Gungunum, parcă l-ar fi cîntărit dacă e bun de ostaș, apoi zise:

— Tu să mergi la Nippur, să scrii tăblițele pentru casa Femeii mele Barnamtara! Așa e dorința ei și porunca mea!

Îi sărutară iar picioarele, fără a mai crîcni.

Regele însă bătu din palme să se aducă o tăbliță de corespondență și puse chiar pe Gungunum să scrie guvernatorului din Nippur:

io „Porunca regelui Samsu-Iluna către marele ișaku Uș, fiul lui Aplâ, din Nippur, orașul sfînt. Eu sunt sănătos. Inima ta fie fericită. În ziua cînd citești tăblița aceasta a mea, să primești bine pe Gungunum, fiul lui Pidur Libur, scriitorul Casei Femeii, trimisul
15 meu. Îndată să aduni pe toți scriitorii templului Enlil, să-i arate toate tăblițele bătrîne, cele despre viteazul Gilgameș, cele despre facerea lumii, cele despre coborîrea zeiței Iștar și toate tăblițele de mare preț ce le aveți, caută-le și arată-le lui Gungunum. Și poruncește
20 scriitorilor să asculte poruncile lui, să scrie ce poruncește el, să nu greșească. Așa să faci!”

Scriind, Gungunum înghițea noduri amare și stilul de trestie îi tremura în mîină încît semnele se strîmbau ciudat pe lutul moale. I se părea că își scrie osînda la
25 moarte. Două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Regele Samsu-Iluna le văzu și întrebă:

— De ce plîngi?

— De bucurie, stăpîne — îngîină Gungunum.

— Atunci du-te cu inima veselă! sfîrși regele.

Chiar a doua zi, după ce făcu jertfa cuvenită zeului Nabu și zeiței Iștar, Gungunum porni pe Calea

Sacră, însoțit de Ululai, care ducea un coș cu haine și merinde. La Buranun îi aștepta, gata de plecare, barca regală cu douăzeci și patru de vîslași, încărcată cu daruri mari pentru templele din Suruppak.

- 5 Pînă la Nippur, pe apă, era cale de cincisprezece leghe akkadiene. Merșeră toată ziua, cu pînza înfășurată, căci vîntul sufla de la miazăzi. Lopețile vîslașilor băteau neîncetat valurile tulburi ale rîului sfînt. Seara poposiră la Dilbat. Dădură jertfe bogate zeului Gibil,
- 10 cel ce păzește apele curgătoare împreună cu soția sa Nina, fiica lui Ea, de asemenea și zeului Adad, stăpînul văzduhului, implorîndu-le un vînt prielnic. Jertfele fură primite cu bunăvoință și Adad le trimise dimineața următoare vîntul răcoritor care, umflînd puternic pînza triumfiulară a bărcii, îi duse pînă seara la Nippur, încît nici nu mai opriseră la Kiș, cum era obiceiul.

- Marele ișakku Uș al orașului sfînt Nippur sărută de șapte ori tăblița cu pecetea de lut a regelui, puse
- 20 pe scriitorul său să o citească, o sărută iar și porunci îndată să se îplinească întocmai dorința stăpînului Samsu-Iluna. Pe Gungunum, atît ca trimis al regelui cît și ca vlăstar al marelui nubanda Pidur Libur, îl găzdui chiar în casele sale. Peste trei zile însă veni
- 25 poruncă nouă de la Samsu-Iluna: oștirea orașului Nippur să se adune degrabă și să pornească împotriva, lui Iluma-Ilum.

- Gungunum fu îndrumat de marele dușșaru al templului Enlil, mare cunoscător al tuturor tăblițelor.
- 30 Acesta îi arată șapte coșuri cu tăblițe vechi pe care erau însemnate cele douăsprezece cîntece despre faptele mărețe săvîrșite de către viteazul Gilgameș, rege din Uruk, împreună cu tovarășul său Enkidu, chiar și călătoria lui în lumea cealaltă, precum și po-

vestea cu iarba tinereții veșnice. În alte cinci coșuri se găseau tăblițele cu facerea lumii și a oamenilor prin bunătatea și înțelepciunea marelui zeu Enlil care locuiește în orașul sfînt Nippur.

- 5 Se apucă de lucru, dar cu inima îndoită. Mai avusesse nădejde, venind aci, că va sfîrși repede și se va putea întoarce înainte de izbucnirea războiului, încît așa să îplinească și porunca zeiței Iștar, cea scumpă sufletului său. Acuma vedea că și nădejdea aceasta l-a
- io înșelat. De altfel și copierea tăblițelor mergea greu. Trebuia să ceară mereu marelui dușșaru să-i tălmăcească semne și cuvinte bătrîne neînțelese. Erau lucruri scrise cu aproape o mie de ani înainte.

- După ce plecă marele ișakku Uș cu oastea, Gungunum se simți cuprins de o tristețe din ce în ce mai apăsătoare. Avea visuri stranii, foarte întortocheate, care-l chinuiau noaptea și pe care le uita de cum deschidea ochii, parcă o ființă nevăzută i le-ar fi șters din minte.
- 20 Pe urmă îi pieri pofta de mîncare. Smochinele, rodiile, curmalele îi erau deopotrivă de nesuferite. Peștii cei mai buni, prăjiți în uleiuri fine, mîncarea lui favorită, acum îl scîrbeau.

- Căzu la pat. Un așipu, cel mai înțelept, îi făcu toate
- 25 descîntecele și mai ales cele împotriva duhurilor limnuti. Gungunum gemea și în somn vedea mereu pe Hamma, deseori de mîna cu stăpîna Iștar care i-o arăta și-l dojenea că nu i-a ascultat îndemnul să plece la război, chiar peste voia regelui, căci regele însuși
- 30 nu e decît servitorul ei. În sfîrșit mărturisi neobositului așipu ce i-a poruncit odinioară Iștar. Atunci preotul îi recită un descîntec deosebit și jertfi o vacă albă zeiței ca să-l ierte. Peste zece zile, după trei luni de bolire, Gungunum se sculă. Era însă ca o umbră.

Ululai, care îl slujea ca un câine, îi spuse într-o zi: prin oraș umbliă vestea că regele Țării de la Mare ar fi zdrobit oștirile akkadiene și că regele Samsu-Iluna de-abia a scăpat prin fugă.

5 — Poate că totuși zeii m-au ocrotit — se gândi Gungunum. M-au scăpat de la moarte.

Peste câteva zile un sclav de-al casei reginei aduse o scrisoare pentru Gungunum. Nu era nici în plic de pînză, nici sigilată, ci o tăbliță simplă, scrisă în mare grabă. O citi cu spaimă: „Lui Gungunum, fiul lui Pidur Libur, spune: Așa vorbește Nim-Utumu, femeia marelui nubanda Pidur Libur, către Gungunum, copilul ei. Află că Pidur Libur, tatăl tău care te-a zămislit, în război a pierit. Regele Țării de la Mare cu mîna lui **15** a ucis pe Pidur Libur, în luptă. Sclavul lui a adus vestea. Pleacă degrabă înapoi la Babilu. Trebuie bărbat în casă. Pămînturile nu se muncesc bine, sclavii sunt leneși dacă nu e stăpîn. Grăbește-te. Nu mai zăbovi.”

Gungunum răspunse, prin același sclav, că se va **20** întoarce negreșit îndată ce va isprăvi lucrul, căci nu poate pleca cu mîna goală să supere pe regina Barnam-tara. Făcu apoi cuvenitele jertfe pentru tatăl său din arallu, gîndindu-se iarăși:

— Zeii m-au ferit, altfel aș fi acum și eu în locul **25** de unde nimeni nu se mai întoarce.

Deși slăbit, începu să lucreze de zor. Cu ajutorul marelui dușaru, credea că într-o lună va avea copiate tăblițele trebuincioase.

în oraș însă zvonurile cele mai crîncene se întrecuau. Soseau fugari care aduceau groaza. Șapte mii ³⁰ de ostași akkadieni au pierit în lupta cea mare, împreună cu Pidur Libur, iar alte mii au căzut în prinoarea dușmanului. Regele Samsu-Iluna a fugit cu rămășițele oștirii pe dincolo de rîu și vine spre Babilu, dar că

oastea vrăjmașă se apropie pe dincoace de Buranun, dînd foc orașelor și măcelărind locuitorii, vrînd să taie calea akkadienilor ca să prindă de viu pe Samsu-Iluna.

Peste șapte zile sosi în oraș marele ișakku Uș cu **5** două mii de oșteni prăpădiți, dinspre Isin, de peste rîu, să oprească înaintarea lui Iluma-Ilum. Cetățenii fură înarmați grabnic, iar sclavii fură puși să întărească zidurile și porțile cetății ca să poată ținea piept oastei dușmane. Zidurile însă nu erau mai late de șapte coți **10** și nici destul de înalte să înfrunte un asalt puternic.

Apoi uraganul veni. Ostile lui Iluma-Ilum împresurară cetatea din două părți, dădură foc semănturilor și tuturor caselor de pe cîmp. Fiindcă Uș nu deschise îndată porțile și nu alergă, împreună cu frun- **15** tașii orașului, să îmbrățișeze picioarele regelui dușman, porni bătălia. În zece zile o poartă fu siluită. Dușmanul răzbi în cetate. Lupta fu mai cumplită pe ulițele strimte, care se umplură de cadavre. Ostașii ucideau fără cruțare bărbați, femei, copii. Pînă seara orașul fu **20** îngenuncheat. Marele ișakku căzu viu în mîinile vrăjmașului.

Iluma-Ilum puse stăpînire pe palatul marelui ișakku Uș. în grădina palatului se ținu ospățul de biruință, începu seara și nu se isprăvi pînă în zori. **25** Platani bătrîni aprinși luminau poiana în care regele Țării de la Mare, cu fruntașii oastei sale își întinseră mesele. La dreapta și la stînga regelui ședeau, goale și îngrozite, cele două fete-fecioare ale marelui ișakku Uș. Fete de-ale fruntașilor din Nippur, de asemenea ³⁰ despuiate, slujeau pe biruitorii care beau din vase grele de argint. în fața mesei regale fură aduși, cu mare alai, peste o mie de prizonieri, cu lanțuri de gît, cu coatele strînse pe spinare, cei mai mulți sîngeiînd încă din răni proaspete. între ei se afla și marele ișakku,

încătușat ca și ceilalți, avînd în locul ochiului stîng o pată de sînge ce se scurgea pe obraz și în barba jumulită, iar în moalele capului altă pată de sînge încheșat din care se burzuluiiau smocuri de păr încîlcit. Ceva
5 mai tîrziu un convoi nou de prinși: slujitorii templelor, în cap cu marele preot al zeului Enlil. Gungunum era în mijlocul lor. Templele și odoarele fuseseră cruțate, fiindcă lui Enlil se închina și Iluma-Ilum. Grupul preoților fu rînduit mai departe, să privească și să se
10 umple de spaimă.

Băutorii zvîrleau cupele goale în grămada de prizonieri răniți. Cei izbiți horcăiau prelung de durere, spre veselia mesenilor care, din ce în ce mai amețiți de vinurile tari, rîdeau cu hohote sfidătoare și-și fre-
15 cau bărbile negre muiate de bale. De altfel, pentru a spori mulțumirea chefuitoarelor, ostașii alergau mereu de ici-colo printre prizonieri, lovindu-i cu bice sau sfîrticîndu-le carnea cu săbii scurte strîmbe ca niște secere.

20 Înspre miezul nopții, regele Iluma-Ilum șopti ceva unui dregător care stătea neconținut la spatele său, cu brațele încrucișate, așteptînd porunci. Dregătorul dispăru o clipă și reveni aducînd o canapea akkadiană, așternută cu perne și covoare scumpe, pe care o așeză
25 puțin mai la o parte, mai ferit de lumina torțelor. Atunci Iluma-Ilum se sculă de la masă. Pe fața-i bārboasă, bronzată, lucea un surîs ciudat. Făcu semn cu degetul unei fete-fecioare de-a marelui ișakku. Fata înțelese și se întinse umilă pe canapea. Iluma-Ilum
30 se repezi asupra ei. Toată lumea se închină cu respect în fața spectacolului, iar țipetele fecioarei umplură de bucurie toate inimile supuse.

De-abia sculat de lîngă fata aproape leșinată, Iluma-Ilum se îndreptă spre marele ișakku Uș, tatăl ei, și cu

o apăsare de deget meșteșugită îi smulse din orbită și ochiul drept, aruncîndu-l cu mîndrie în obrazul altui prizonier. Marele ișakku se prăbuși cu un răcnet sfișietor care stîrni nespūsă plăcere tuturor frunțașilor de la
5 mese. Regele se așeză iar la petrecere. Apoi, cînd vinurile îi ațîțară pofta, porunci celeilalte fecioare să se lungească pe canapeaua din umbră.

În zori începu uciderea prizonierilor în fața învingătorilor sātui de vinuri, dar însetați mereu de sînge.
10 Marele ișakku fu jupuit de viu, iar pielea lui fu dusă îndată să fie bătută în cuie pe poarta palatului. La fel fură chinuiți încă doisprezece frunțași din Nippur. În sfișit o ceată de șasezeci de ostași porni să înjunghie pe ceilalți prizonieri. Corpurile fură tîrîte de sclavi afară
15 din oraș, să slujească de ospăț clinilor pribegi și corbilor, capetele însă fură așezate în grămezi dinaintea mesei regale.

Cînd răsări soarele, Iluma-Ilum, istovit de plăceri și de beție, se retrase în palat, să se odihnească, poruncind
20 ca grupul de preoți încătușați să fie închis deocamdată în templul zeului Inurta.

A doua zi regele Țării de la Mare se arată mai mi-
lostiv. Pe cele două fete ale lui Uș le trimise la Eridu, pentru Casa Femeilor sale. Prizonierilor care nu fuseseră
25 omorîți le îngădui să-i sārute picioarele, dāruidu-le viața, dar lāsîndu-i în lanțuri. Toți preoții fură scoși din fiare, afară de Gungunum care era babiluiian. Fiind dupșaru, i se ceru, pentru rāscompārare, pînă într-o lună, să plătească cinci mîne de argint; altfel
30 avea să fie ucis împreună cu alți cîtiva oameni din Babilu, surprinși în Nippur de către oștirea dușmană.

Gungunum se simțea nespūs de fericit că se află încă în viață chiar așa încătușat. Nădejdea întoarcerii

acasă îi stăpînea inima. Era sigur că va fi răscumpărat. Fie regele Samsu-Iluna, fie regina Barnamtara, fie maică-sa Nim-Utumu vor trimite cele cinci mâne de argint, numai să le poată da de știre. Ceru voie să

5 trimită la Babilu pe Ululai, care scăpase din vălmășeală doar cu o bătaie zdravănă. Scrise o tăbliță frumoasă și jalnică chiar regelui Samsu-Iluna:

„Stăpînului meu glorios în strălucire, vlăstarul cerului, lumina regilor mîndră ca soarele, călăuzitorul

10 domnilor puternici și spăimîntători, hrana poporului, masa frunțașilor, eroul neamului, cărui Anu, Enlil, Ea și Marduk i-au dăruit neistovite bogății de milă și dreptate, stăpînului meu spune: Așa vorbește Gungunum, fiul lui Pidur Libur, scriitorul Casei Femeii, pulbere

15 umilă și slujitorul care te iubește. Află, stăpîne luminos, că regele Țării de la Mare m-a prins viu în Nippur. în lanțuri m-a pus regele Țării de la Mare. Dacă aduce sclavul tău Ululai cinci mâne de argint, viață îți dăruiesc. Dacă nu aduce nimic Ululai, peste o lună să

20 mori ca un cîine. Așa zice regele Țării de la Mare. Trimite, stăpîne, cinci mâne de argint pentru viața mea, căci n-am venit la Nippur de bunăvoie. Mi-ai poruncit tu să viu negreșit. Povestirile bătrîne să le scrii pe tăblițe în Nippur. Așa mi-ai poruncit. Acuma m-a prins

25 regele Țării de la Mare. Să nu se întoarcă Ululai cu mîinile goale. Dacă vine cu mîinile goale, cîinii și corbii mă mănîncă. Nu mă lăsa să mor în casa ticăloșiei. Trimite argint să-mi răscumpere viața, stăpîne.”

Cu tăblița sigilată, Ululai plecă îndată, pe jos, pe

30 marginea rîului sfînt Buranun, pe cărarea bătătorită de robi ce trăgeau la deal bărcile. Gungunum rămase liniștit. Își zicea plin de încredere:

—Nabu a fost milostiv și mi-a cruțat viața.

Prizonierii, cîteva sute, fură aruncați în curtea porcilor din fundul grădinii orașului. Spatele temniței se răsima de zidul cetății lîngă care se ticluse un coperiș

5 de trestie pentru adăpostirea rîmătorilor în vreme de ploaie și furtună. Curtea întregă de altfel era mică, de-abia vreo zece sari, fiindcă nu se aduceau niciodată de la moșii decît vitele trebuincioase pentru șapte zile. Nu se rînise însă niciodată, așa că gunoiul și

10 duhoarea stăpîneau aici înăbușitor.

Un pîlc de treizeci de ostași păzeau, pe dinafară, poarta temniței. Numai cîte doi supravegheau pe dinăuntru numai ziua și numai cîte un ceas, pe prizonierii legați, doi cîte doi, cu lanțuri de gît. în zilele

15 dintîi grupul de pază se schimba, pe urmă aceiași paznici fură uitați parcă acolo. Hrana celor închiși venea din mila oamenilor: curmale, ceapă, pîine, usturoi, castraveți, chiar smochine și uneori pește sărat. Din ce era mai bun se ospătau paznicii, iar rămășițele se

20 azvîrleau înlăuntru ca să se bată pe ele prizonierii ca niște dini flămînzi, spre veselia tuturor străjerilor.

Gungunum avea tovarăș de lanț pe un mușkinu bogat din Babilu care venise la Nippur numai pentru negoț și căzuse așa în viitoarea războiului. Era gras și

25 cu o rană de lance în coastă. I-o făcuse ostașul care l-a prins, numai din plăcerea de-a schingiui, căci el se trîntise pe pîntece umil și supus, fără gînd de vreo împotrivire, ca omul ce n-a pus niciodată mîna pe armă. Negustorul gemea toată ziua și nu voia să se

30 urnească de subt adăpostul de trestie unde era ferit baremi de soarele ce frigea cumplit. Îi era frică tare că va fi ucis în cele din urmă și se plîngea lui Gungunum că ar fi mai bucuros să stea o viață întregă în

curtea porcilor, decît să moară, să ajungă pradă duhurilor rele din arallu și să se hrănească numai cu noroi și țărînă. Gungunum îl îmbărbăta. Încrederea lui sporea cu cît se înmulțeau suferințele. Inima lui îi

5 spunea că trebuie să trăiască.

Într-o zi veni marele dușșaru să vadă pe Gungunum, aducîndu-i mîngîiere și merinde. Îl îndrăgise cît lucrase în templu și voia să-i fie acuma folositor în nenorocire. De la dînsul află Gungunum că regele

10 Iluma-Ilum a plecat cu oaste spre Kiș, după ce a pus peste Nippur un nou ișakku. Totuși marele dușșaru credea că războiul are să înceteze curînd, căci și Iluma-Ilum a avut pierderi grele. Poate că nici cetatea Kiș n-o va mai putea cuprinde, avînd ziduri groase, înalte

15 și bine apărate.

De-acî înaintea paznicilor fură mai blînzi cu Gungunum. Nu-l mai loveau, ca pe ceilalți, ba stăteau și de vorbă cu dînsul, socotindu-l un mare machu care ar putea ajunge chiar sîngiu, dacă ar avea zile de trăit.

20 Atunci Gungunum vru să întrebe despre Hamma. Mîni că marele ișakku Ahnuri din Eridu a fost văr cu maică-sa, de aceea ar fi bucuros să afle ceva despre soarta lui și a familiei, cu toate că au trecut de-atunci peste zece ani. Căpetenia paznicilor, mai bătrîn, voinic

25 și înalt, cu o falcă purtînd urmele unei răni vechi, luptase în toate războaiele regelui Iluma-Ilum. Îl chema Ahușunu, vorbea gros și se lăuda bucuros cu vitejiile lui.

— Eridu? făcu dînsul cu mare mîndrie. Am fost

30 acolo! Acum zece ani! . . . Eu am urcat cel dintîi pe zidul cetății. . . Am ucis cu mîna mea trei sute de dușmani! . . . Mult sînge a fost la Eridu, și multă pradă! . . . Tot am omorît și am aprins . . . Templul zeului Ningirsu eu l-am aprins!

Paznicii și prizonierii făcură cerc, ascultîndu-l cu admirație. Inima fruntașului se umfla de mulțumire.

— Rana asta, de la Eridu! strigă apoi mînios, parcă i-ar fi reamintit o durere crîncenă. Dar am

5 răzbunat-o! . . . Toți morții dușmani i-am împrăștiat pe cîmp să-i mănînce șacalii și păsările . . .

Gungunum rosti numele lui Ahnuri.

— Cîine turbat a fost Ahnuri din Eridu! răcni Ahușunu. Iluma-Ilum l-a prins viu și pe dată i-a tăiat

10 amîndouă brațele din coate! . . . Pe urmă l-a jupuit și l-a chinuit șapte zile!

Atunci Gungunum întrebă iar, cu glas tremurător:

— Ahnuri avea o fată, Hamma? . . .

Fața ostașului se descreți deodată.

15 — Ce fată! zise apoi, lingîndu-și buzele. Regele Iluma-Ilum a culcat-o degrabă în pat și i-a luat fecioria. Dar n-a ucis-o nici după ce și-a săturat pofta. I-a plăcut trupul ei și a pus-o în Casa Femeilor sale . .

— • Mai trăiește? făcu Gungunum cu ochii ieșiți

20 din orbite.

— Trebuie să trăiască — răspunse Ahușunu. În Casa Femeilor lui Iluma-Ilum sunt fete multe, ca nisipul mării, toate frumoase, cu sclave să le slujească și cu mîncare bună . . Regele iubește femeile, nu le omoară.

25 Gungunum aflase destul. În sufletul lui cîntau mereu de-acuma numai două cuvinte:

— Hamma trăiește!

Cuvintele acestea îi răsturnară deodată toate gîndurile. Ce să mai caute el în Babilu, cînd Hamma nu e

30 acolo? Ce preț ar mai putea avea viața lui trăită despărțit de ea? Mai bine să fie sclav la picioarele ei, decît chiar rege departe de ea. Subt coperișul de trestie, în murdăria duhnitoare, în vreme ce tovarășul său de lanț se văita, el visa cu ochii deschiși. Se vedea iar

la serbarea Akiti de odinioară, pe cheiul canalului Arahtu, așteptînd barca divină. Între femei, la cîțiva pași. umărul ei rotund, șoldul ei plin, apoi ochii ei cu privirea caldă în care își descoperea însuși sufletul
5 lui ca într-o oglindă fermecată . . .

îi părea rău că a mai trimis pe Ululai după prețul răscumpărării din robie. Îi era frică să nu se întoarcă prea curînd sclavul cu argintul, înainte de a fi descoperit un mijloc pentru a ajunge la curtea regelui Iluma-

10 Ilum. Atîta rîvnea acuma: să ajungă acolo. Orișicum, numai să se apropie de pămîntul binecuvîntat pe care pășesc picioarele ei. Era sigur că, ajuns acolo, va întîlni pe Hamma, precum i-a făgăduit zeița Iștar, ocrotitoarea iubirii lor.

15 Cînd veni iar marele dușaru să-l cerceteze, Gungunum îl rugă fierbinte să-i mijlocească favoarea de-a putea merge la curtea regelui Țării de la Mare. Bătrînul scriitor se miră și crezu că suferințele i-au turburat mintea. Gungunum stăruie. Spuse că știe, încă de pe
20 cînd era în școala de la Borsippa, despre o bibliotecă bogată a lui Iluma-Ilum, unde s-ar găsi tăblițe cuprinzînd învățăturile cele mai tainice. Ar vrea să petreacă în biblioteca aceea un răstimp, fie și ca sclav, numai să poată citi tăblițele sfînte. Marele dușaru se îndu-
25 ioșă. Atîta dragoste de învățătură nu mai pomenise, îi făgădui să vorbească negreșit marelui preot al lui Enlil.

Gungunum rămase fericit. Dacă marele preot va ruga pe Iluma-Ilum, dorința lui va fi împlinită. Cum
30 crezuse pînă acum cîteva zile în scăparea de robie, așa spera azi în revederea fecioarei de la Akiti. încă nu umblase prin lume. Despre Țara de la Mare știa doar atîta că e departe, fără canale, cu multe mlaștini și sălbătăcimi. Nu-l înfricoșă nimic. Unde e Hamma,

trebuie să fie bine. O visa iar, mereu. Iar cînd se deștepta, în gemetele tovarășului de lanț ori în răcnetele paznicilor, surîdea: toate acestea vor fi curînd răscum-
părate prin fericirea cea mare.

5 Avu, peste trei zile, o veste bună: marele preot a vorbit deocamdată cu noul ișakku care a făgăduit să talmăcească regelui rugămîntea lui Gungunum. De altfel Iluma-Ilum are să sosească la Nippur foarte curînd. A curmat războiul și se întoarce cu oștirea,
10 dînd foc semănăturilor și satelor, nestînjedit de dușman.

7

Ululai sosi. Aducea argintul. Cinci mîne, măsurat din belșug în casa reginei Barnamtara. Povesti că
15 Nim-Utumu e desperată, și-a smuls părul, și-a zgîriat pielea și nu va conțeni cu plînsul pînă ce nu va vedea pe Gungunum în Babilu. Îi spuse că a fost cu argintul la marele ișakku, care l-a cîntărit, i-a dat și tăbliță-chitanță de primire. El însă nu poate scoate din robie
20 pe Gungunum, căci Iluma-Ilum singur hotărăște. Dar Gungunum să aibă răbdare. Scăparea e aproape. I-a adus și merinde, dar mai bine de jumătate i-au mîncat-o paznicii.

Gungunum fu cuprins de îndoieli. De ce a mai
25 primit marele ișakku argintul, dacă are de gînd să vorbească cu regele? Dojeni pe Ululai că s-a dus la ișakku, dar nu-i spuse nimic despre planul său, de teamă să nu-i pună vreo piedecă. Ululai vru să rămîie să-l slujească. Paznicii îl goniră. Venea totuși de
30 multe ori pe zi să-i aducă știri despre apropierea regelui Iluma-Ilum. în sfîrșit, într-o dimineață sosi strălucitor de bucurie:

— Peste trei ceasuri Iluma-Ilum e în oraș. Se vede de pe coperișele caselor cum se apropie pe carul de argint tras de trei armăsari. Toată lumea e pe zidurile cetății. Stăpîne, a venit scăparea ta! Oamenii șoptesc că Iluma-Ilum e mînios, dar eu am adus argintul! N-ai grije, stăpîne, s-a isprăvit robia ta. Am jertfit o vacă zeului Nabu, pentru tine, cum mi-a poruncit maică-ta Nim-Utumu.

Nerăbdarea se încuiba în inima lui Gungunum. Tovarășul său de lanț începu să plîngă, sigur că i-a sosit ceasul morții. Gungunum îl compătimea și nu-l înțelegea. Din sufletul lui parcă s-ar fi stins cu totul frica de moarte. Groaza lui era că va fi izgonit din robie și că astfel va pierde pe Hamma pentru totdeauna.

Trecură ceasurile înăbușitor de grele. Apoi se auziră chiotele de bucurie ale norodului. Apoi se făcu tăcere și iar trecură ceasuri, mai apăsătoare. Gungunum ardea. Simțea limpede că acuma, în ceasurile acestea, se hotărăște soarta lui și îi tremura inima.

Și deodată se deschise cu zgomot mare poarta închisorii. Gungunum respiră parc-ar fi scăpat dintr-o încheștare chinuitoare. Ostași mulți intrară și legară la spate, cu lanțuri, coatele prizonierilor. Gungunum iar se ului: „Dacă s-a sfîrșit robia, de ce-mi leagă brațele la spate?” Cu lovituri de bice și sulițe, fură scoși afară. Cotiră prin cîteva ulițe pînă ce ajunseră la templul zeului Enlil. În curtea principală, regele Iluma-Ilum, pe tron de argint, era înconjurat de tarrantii săi, de ostași și mulțime mare de akkadieni. Gungunum parcă se dumeri: „Înainte de a ne da drumul, regele vrea să se bucure văzînd cum vom fi însemnați cu fierul roșu al robiei!”

Sosiră înaintea regelui Iluma-Ilum îngrămădiți, murdari și duhnind greu ca porcii. Gungunum apucă să vadă fața regelui, întunecată și cu ochii însetați de sînge.

„Acuma ne ucide!” îi trecu prin gînd ca o lumină orbitoare.

Un răcnet îi făcu pe toți să se prăvale cu fața la pămînt. Și numai decît Gurgunum auzi, de aproape, o lovitură scurtă ca și cînd se înfige între oase arma strîmbă care ucide mai repede. Lovitura fu urmată de un țipăt înfundat și apoi de un horcăit. Aceeași lovitură se auzi apoi din nou, însă însoțită de alt țipăt mai puternic.

Acuma Gungunum, stînd ghemuit cu obrazul la pămînt, pricepu tot parcă i-ar fi spus cineva la ureche ce s-a întîmplat. Iluma-Ilum vrea să răzbune neputința de-a lua cetatea Kiș, ca să împace pe zeii lui nesăturați de sînge. De aceea a adus pe prizonierii din Babihi în curtea templului. Sîngele lor trebuie să curgă pe lespezile din casa zeului. îl rodea să ridice puțin capul, să vadă ce se petrece, dar nu îndrăznea de frică să nu-l lovească vreun paznic. Tovarășul său de lanț ofta și plîngea. Alții gemeau din ce în ce mai îngroziți, așteptîndu-și rîndul. Și lovitura săbiei strîmbe ca secera cădea mereu, în răstimpuri egale, cu același zgomot ciudat scîrțîitor, urmată doar de țipete deosebite.

Apoi se simți o mișcare, ca și cînd o serbare solemnă e tulburată de o întîmplare supărătoare. Glasuri indignate se ridicară, printre care însă răzbea o plîngere desperată :

— Argintul . . . plătit . . . Gungunum . . . răscumpărare . . .

Era Ululai care izbutise să se strecoare pînă la picioarele regelui Iluma-Ilum, întinzînd tăblița-chitanță

ca o protestare. Ostașii se repeziră asupra lui. Cîteva
sulițe îl străpunseră deodată. Gungunum ridică puțin
ochii și, printre picioarele păroase ale ostașilor, zări
trupul lui Ululai zvîrcolindu-se, fără a fi scăpat din
5 mîna tăblița doveditoare că a plătit argintul de răs-
cumpărare.

Apoi iar se făcu liniște și iar porniră loviturile ar-
mei strîmbe.

Deodată tovarășul de lanț țipă și Gungunum
10 simți pe obrazul drept stropi fierbinți. Înainte de a-și
putea da seama, o mîna puternică îl apucă de umărul
stîng, ridicîndu-l puțin. Gungunum zări ca o fulgerare
lama săbiei strîmbe de pe care picura sînge. O izbitură
ascuțită în coșul pieptului și apoi o sfișiere parcă i-ar
15 fi smuls inima. Aceeași mîna îl îmbrînci la o parte,
întorcîndu-l cu fața în sus. O sandală umedă de sînge
îl calcă pe obraz. Mai simți apăsarea sandalei grele
turtindu-i nasul. Apoi gura i se umplu de ceva cald.
Apoi se făcu întunec și gîndurile se risipiră ca aburii
20 în vînt . . .

Sufletul rătăci un răstimp parcă și-ar fi încercat
zborul spre o lume nouă. Conștiința pură se reînchega
pe cît rămîneau mai departe urmele vieții materiale.
25 încet-încet sufletul își redobîndi limpezimea. Mișcarea
se intensifica mereu, prin planuri tot mai luminoase.
Spațiul însuși se rotunjea în nemărginire pînă unde
timpul se confundă cu imobilitatea.

O senzație albă stăpînea sufletul, cu atît mai
30 vie cu cît deosebirea dintre lumea materiei și a spiri-
tului se subția. În aceeași măsură însă creștea conștiința
nedesăvîrșirii care se transformă în simțămîntul singu-
rătății dureroase . . .

. . . Conștiința singurătății rîvnea existența pură.
Golul încă era nemărginit și sufletul nu-și găsea calea
5 desăvîrșirii. Începu așteptarea chinuitoare a unui des-
tin ce se apropie și de care nu te poți feri.

Apoi așteptarea luă iar forma mișcării spre o
țintă necunoscută, cu înălțări și coborîri, cu zigzaguri
neînțelese. Spațiul se îngroșa, străbătut de curgerea
io timpului ca o țesătură din ce în ce mai deasă. Sufletul
se zbuciuma în mrejele lumii noi, șerpuiind neîncetat
parcă în căutarea unui adăpost. Conștiința i se îndoia,
se mlădia și se subția ca o flacără în bătaia vîntului.

Apoi mișcarea se stinse deodată și conștiința se
15 întunecă parcă s-ar fi topit în strînsoarea unei vieți
noi . . .

1

Al șaptelea copil nu era așteptat cu prea mare
bucurie în casa din Antium a lui Nigidius Saturnius,
20 cavaler roman. Nașterea fu atît de grea că era să

pricinuiască moartea mamei, dacă n-ar fi avut ajutorul priceputei sclave, Atia. Fericit că Lollia, soția lui mult iubită, a scăpat cu bine, Nigidius oferi un sacrificiu de vin și tămâie în templul Fortunei. Copilului

5 însă îi dădură numele Axius, în cinstea edilului Axius Sofronius, prieten scump al familiei, pe care bătrînul Caesar Augustus îl numise în slujbă chiar în acel an.

Totuși Axius deveni curînd răsfațatul tuturor. Lollia îl iubea pentru că a suferit atît de mult dîndu-i

10 viață și sperînd că va rămîne ultimul ei vlăstar. Nigidius era mîndru că mai are un fecior să-i perpetueze numele și să fie rezerva viitorului familiei. Dintre șase copii, numai cel dintîi, Nonius, fusese băiat. Grija pentru soarta celor cinci fete îl neliniștea, deși era

15 bogat. îl rodeau ambiții. Spunea că se trage dintr-o veche familie patriciană sărăcită. Prin muncă și noroc el s-a ridicat în rîndul cavalerilor, dar n-avea pregătire destulă să poată juca vreun rol în viața publică. Zeii nu-l înzestraseră cu talent oratoric și nici baremi nu

20 învățase gramatica. Prin Nonius spera să ajungă și el, la bătrînețe, omul zilei. îi dăruie o creștere aleasă, punîndu-l să ia lecții numai cu maeștrii cei mai scumpi. Cînd Nonius va fi bărbat cu faimă în Roma, surorile lui se vor putea mărita, avînd și zestre mare, chiar cu

25 senatori. Axius sporea perspectivele familiei. Ce n-ar putea dobîndi Nigidius prin Nonius, va înfăptui negreșit Axius.

Curînd după ce îmbracă toga virilă, Nonius fu trimis la legiunile proconsulului Publius Quintilianus

>° Varus, să lupte contra germanilor, ca apoi, întorcîndu-se acasă cu glorie militară, să obțină mai lesne onorurile ce i s-ar cuveni. Deși Nonius a plecat sub auspiciile cele mai favorabile, familia întregă a rămas tristă și chinuită de îngrijorare. Vrînd să afle știri

mai dese și mai directe de la eroul lor, se mutară cu totul la Roma, în casa lor de pe Yicus Patricius. Mutarea de altfel era plănuită mai de mult, din pricina fetelor care trebuiau să fie mai în văzul lumii bune.

5 Axius însă rămase în Antium, în grija bunicii, o matroană pioasă, și a unui pedagog, Myro, cumpărat anume pe o sumă mare, avînd faima unui gramatic desăvîrșit, cunoscînd deopotrivă de bine limba latină și elenă. Bunica avea să-i completeze educația religioasă, după tradiția romană, iar pedagogul să-l inițieze în meșteșugul scrierii și citirii.

împlinea zece ani și era copil blînd, ascultător. Iubea mult pe maică-sa Lollia, și despărțirea de ea îl amără, mai ales în primele zile. Se simțea oropsitul

15 familiei. Explicațiile bunicii îl împăcară puțin, iar libertatea deplină îl făcu să uite despărțirea. Casa din Antium era în mijlocul unei grădini mari, nu tocmai îngrijite, lîngă mare, cu o priveștițe minunată asupra orașelului de vilegiatură pentru patricianii și bogătașii

20 romani. Nigidius o cumpărase, împreună cu grădina, pe un preț de nimic, a restaurat-o, a împodobit-o cu colonade de marmoră. Fusese casa norocului. Micului Axius îi era mai dragă marea în ale cărei veșnice frămîntări presimțea taine multe. însoțit de pedagogul

25 Myro și urmat de un capsarius, care aducea cele trebuincioase pentru scris, copilul petrecea toată ziua pe afară pe aleiele și cărările umbroase. îi plăcea să stea ceasuri întregi pe țărmul mării, cu cerata în mînă, scriind, citind și mai cu seamă ascultînd cu nesăturată curiozitate glasul pedagogului care-i povestea și-i explica faptele zeilor. Șoaptele spumoase ale mării, adierile răcoroase și alinătoare ale zefirului se îmbinau cu basmele minunate ca niște murmure misterioase din altă lume. Zeii trăiau în inima lui atît de vii că se

I

aștepta mereu să-i întâlnească. Deseori, în zare, i se părea că se apropie Neptun, plutind pe valurile verzi, despicînd cu tridentul de aur adîncimile, în vreme ce pe malul nisipos, spălat de unduri moi ce lăseau în

5 urmă îngrămădiri lăptoase de spume, se deslușeau conturile albe și ispititoare ale etern tinerei Venere . . .
în trei ani, Nigidius a venit de multe ori prin Antium, totdeauna grăbit și fără a se interesa prea mult de Axius. Intrase în cîteva mari combinații comerciale și

10 era mereu pe drumuri. Lollia cu fetele soseau, în fiecare an, la sfîrșitul verii, pentru cîte-o lună, înainte de-a trece la Baiae unde se aduna, toamna, lumea cea mai aleasă.
Acuma însă, îndată după calendele lui noiembrie,

15 într-o seară, pe neașteptate, pică toată familia în Antium, spre marea mirare a lui Axius. Toți păreau posomorîți, îngrijorați și-l îmbrățișau, pe rînd, care de care mai călduros, chiar și tatăl său, rece și serios din fire. în cele din urmă Lollia nu s-a mai putut stăpîni, a

20 izbucnit în hohote de plîns și, sărutînd furtunos pe Axius, a strigat:
— Tu ești speranța noastră, unica speranță!
A doua zi Axius află de la Myro ceea ce se întimplase, mai lămurit decît din șoaptele misterioase ale

25 surorilor sale, căci Myro se informase de la sclavii ce întovărășiseră familia și care cunoșteau toate veștile romane. De cîteva zile umblase prin Roma o știre pribeagă despre înfrîngerea legiunilor lui Varus. Nu se știa cine a adus-o, dar creștea din ceas în ceas, se stre-

germanii au și trecut Alpii . . . Se povestea că împăratul s-a închis într-o odaie unde plînge neîncetat și se izbește cu capul de pereți. Străzile gemeau de mulțimea îngrozită, alergînd de ici-colo, fără țintă, doritoare de

5 amănunte. Se găseau mulți care blestemau pe Caesar Augustus pentru că el ar fi pricina nenorocirii naționale. Paza orașului fu întărită. _Erau temeri de tulburări și de revolte. Apoi alaltăieri, un edict îndurerat anunța poporului roman catastrofa, îndemnînd pe

10 toți să o suporte cu demnitate. Casa lui Nigidius s-a umplut de doliu. Nonius, fala familiei, se afla printre cei pierduți. în sfîrșit, de frica unei răscoale a poporului, s-au hotărît brusc să părăsească Roma și să se stabilească, baremi pînă se vor liniști lucrurile, în

15 Antium, unde era și Axius, acuma singurul reazim pentru ambițiile lui Nigidius.
Viața lui Axius se schimbă cu totul de-acîi încolo, însuși Nigidius îi povesti, peste cîteva zile, cum s-a prăpădit Nonius, atrăgîndu-i atenția că viitorul fa-

20 miliei se află în mîinile lui. Copilul, deși nu înțelegea tocmai bine, se simțea mîndru.
Familia nu rămase multă vreme în Antium. De îndată ce aflară că Roma s-a potolit, se reîntoarseră acolo cu toții luînd acuma și pe Axius. Myro se bucură mai

25 mult, dar bucuria îi fu scurtă căci Nigidius, pentru a desăvîrși educația copilului, îi tocmi un retor faimos, pe Caius Orbilius, care dădea lecții de oratorie tuturor odraslelor marilor familii romane. Așa, Myro rămase simplu pedagog însoțitor al lui Axius. Apoi, fiindcă

30 Axius era cam moleșit și visător pentru cei treisprezece ani ce-i avea, primi un atlet special care să-l învețe gimnastica și mînuirea armelor.
Primăvara aduse un eveniment mai important în viața lui Axius. Spre a-și pune în valoare averea și

planurile de înălțare, Nigidius îl logodi cu Chrysilla Autronia, fiica de zece ani a lui Publius Autronius. Logodna era menită să deschidă imediat porțile caselor patriciene pe seama fetelor lui Nigidius. Autronius
5 deși sărac, era înrudit de aproape cu câteva familii mari. El însuși se lăuda mult cu un străbun de-al său care ar fi fost consul cu vreo trei secole în urmă. Neamurile îl ajutau cât puteau el însă disprețuia ajutoarele, primindu-le totuși. Consimțământul de logodnă
10 al lui Autronius l-a costat pe Nigidius un împrumut de două sute mii sesterții, fără dobândă. Axius a îndurat ceremonia cu demnitatea cuvenită, asemenea și logodnica.

însemnătatea lui Axius, în sînul familiei, cresc
15 mult pe urma logodnei. Chiar el se simțea bărbat, deși Chrysilla Autronia i-a rămas tot atât de străină ca și mai înainte. De altfel nici n-avea prilej s-o întâlnească decât rareori. Numai de la surorile sale află că Autronia e o fire orgolioasă, că îi place să vorbească grecește
20 și că de aceea i se zice în familie Chrysilla.

Rezultatele logodnei lui Axius fură mai fericite pentru familie. Chiar în toamna următoare, două surori își găsiră norocul, măritîndu-se una cu un cavaler roman foarte bogat, cealaltă cu fiul unui senator.

25

2

Retorul Orbilius spuse în curînd lui Nigidius că Axius nu e tocmai tare în *controversia*, dar că e eminent la *suasoria*, ceea ce dovedește o fantazie bogată. Cu același prilej, celebrul învățător făcu oarecare com-
30 plimente și lui Myro pentru eleganța și puritatea pronunțării limbii elene.

Myro rămase confidentul lui Axius. îl iubea din ce în ce mai mult. împreună au cutreierat Roma pe care Myro o cunoștea și care pentru Axius era încă o taină uluitoare. Ceasurile libere le petreceau, la început,
5 în splendidele grădini ale lui Maecena. Erau destul de aproape de casa lor din Vicus Patricius. Pe aleiele adumbrite de platani și străjuite de statui, Myro încerca uneori să-i explice că diferiții zei sînt, în realitate, înfățișarea multiplă a unei divinități atotcuprinzătoare,
10 Axius clătina din cap, neîncrezător. Farmecul multiplicității s-ar fi distrus prin reducerea la unitate. Mulțimea face armonia. Cînd la fiecare pas întâlnești un zeu sau baremi manifestarea unei divinități, lumea e mai bogată, mai încîntătoare. Ce aridă ar fi viața pe
15 pămînt dacă nu s-ar amesteca printre oameni în permanență și zeii cu dorințele, pasiunile și ordinele lor. Pedagogul nu stăruia, dar îi prevestea tainic că va înțelege toate cînd va face cunoștință cu filosofii.

Mai tîrziu Myro îl obișnuia să treacă aproape zilnic
20 prin Argiletum, pe strada îngustă și îmbîcsită ce leagă Subura cu Forul Roman. Acolo sunt cele mai multe librării. Pancarte cu titlul noilor cărți atîrnau pe toate coloanele, iar din ușile deschise răbufnea afară mirosul greu de șofran și ulei de cedru care apăra de insecte rolele
25 sau volumele păstrate în pungi de pergament ori în lădițe de lemn tare. Căscau gura pe stradă, privind după oamenii celebri, ascultînd uneori convorbirile lor. Myro ar fi cumpărat bucuros cîte-o noutate, despre care auzea mereu vorbindu-se, dar el n-avea bani și
30 nici Axius. Ca să-și astîmpere setea de-a citi, intrau din cînd în cînd în biblioteca publică, înființată de Augustus în templul lui Apollo. Acolo a citit cu glas tare vestitul *Metamorphoseon* al lui Ovidiu, care încîntă mult pe Axius.

în curînd Nigidius, aflînd că în toate casele mari se cuvine să fie o bibliotecă, porunci lui Myro să-i alcătuiască una vrednică de o persoană consulară. Se gîndea în sine că Axius, cît e de deștept, ar putea să
5 ajungă și senator, și chiar consul. Urmă un an fericit pentru Myro. Cutreierară toate librăriile, răscoliră toate rafturile și adunară vreo două mii de volume, spre bucuria lui Nigidius care, deși nu citea nimic, se lăuda pretutindeni cu biblioteca. În acest răstimp, în schimb,
10 Axius dobîndi o pasiune pentru cărți atît de mare că își neglija chiar studiile de retorică și exercițiile de gimnastică.

Pîna să îmbrace Axius toga virilă, se mai măritară și celelalte trei surori, făcînd partide nu mai puțin
15 strălucite ca cele două dintîi. Acuma Nigidius se gîndea să-l trimită la legiunile lui Germanicus, să-și împlinească datoria militară către patrie, cum se cere unui viitor senator. Moartea împăratului îi încurcă puțin socotelile. I se părea de rău augur ca Axius să plece la
20 oaste tocmai cînd se stinge un om mare și se temeă să nu-l piarză cum a pierdut pe sărmanul Nonius. Consultă un oracol egiptean din Alba care-i spuse că Axius va trăi mulți ani și va muri în baie. Totuși Nigidius mai șovăi pîna în primăvara viitoare. Atunci, prin Autro-
25 nius, obținu permisiunea pentru Axius de-a pleca. Axius însă mai zăbovi cîteva luni și porni de-abia în august. Cînd ajunse la poalele Alpilor, întîlni soli care vesteau că Germanicus a zdrobit oștirile lui Arminius în cîmpiile Idifiaviso și la valul Angrivarilor. Făcu un popas
30 de șapte zile într-un orașel, cumpănind dacă trebuie să-și mai urmeze calea sau să se întoarcă acasă. Se întoarse. Nu voia să fie ridicol ajungînd la oaste cînd s-a isprăvit războiul, să creadă lumea că umblă doar să figureze și el în triumful lui Germanicus.

Sosi acasă numai prin noiembrie și găsi pe tatăl său pe moarte. Întoarcerea lui neașteptată fu socotită ca un semn misterios al zeilor care n-au lăsat pe Nigidius să se stingă înainte de a-și revedea feciorul. Bă-
5 trînul îi dădu sfaturi pentru viață. Îi lăsa o avere de cîteva milioane de sesterții. Să profite de ea, intrînd în serviciul republicei, să fie stăruitor, energic, activ. Axius îi făgădui solemn că-i va urma povețele. Îi și improviza niște planuri grandioase de viitor care umplură
10 de fericire inima muribundului.

Rămășițele pămîntești ale lui Nigidius fură transportate la Antium unde le aștepta un mic mausoleu ridicat mai de mult prin grija răposatului. Bătrîna Lollia se hotărî să rămîie acolo, nemaivînd ce căuta
15 de-acuma la Roma. Și Axius petrecu aproape toată iarna în Antium, discutînd cu Myro asupra morții și a zeilor. Explicațiile sclavului filosof nu-l mulțumeau, își puse în gînd să studieze filosofia, să găsească răspunsuri satisfăcătoare la întrebările ce-l nelinișteau
20 deseori. În martie trecu la Roma înadins ca să se inițieze în filosofie. Capitala era un adevărat furnicar de filosofi de toate categoriile. Chiar prin tavernele de pe Subura, epicuriani vagabonzi propovăduiau filosofia plăcerilor, angajați în acest scop, cu lefuri grase, de
25 curtezane care astfel cucereau mai mulți curtenitori bogați și darnici. Axius vorbi cu cîteva, la împlinire. Fiecare îi glorifica altă înțelepciune și-i promitea alte fericiri. Se înfricoșa de perspectivele încurcate și amină pentru altă dată alegerea.

30 De altfel acuma Roma se interesa de triumful lui Germanicus, fixat pentru sfîrșitul lunii mai. Pretutindeni și toată lumea numai despre învingătorul germanilor vorbea, cu un entuziasm care-l cuprinse curînd și pe Axius. Se pregătea o primire măreață. Două

cohorte de pretorienii fură trimise întru întâmpinarea eroului, dar plecară toate, fără ordin. În preziua sosirii zeci de mii de oameni porniră pe toate căile să salute mai degrabă pe salvatorul onoarei romane. Axius, în-

5 tovrășit numai de Myro, se afla printre cei mai însuflețiți. Seara însă se întoarse acasă cam obosit. În ziua triumfului, pe o vreme minunată, Axius ieși iar pe Via Lata pînă la Porta Flaminia și așteptă acolo două ceasuri pînă ce apărură în depărtare cortegiul,

10 Apoi, alături de carul triumfal tras de patru armăsari albi, în mijlocul mulțimii înflăcărate care cînta, dansa, asuda și se îmbrîncea, veni înapoi pe Via Lata, coti printre Saepta Iulia și Iseum & Serapeum și trecu chiar pe subt poarta triumfală. De aici însă se despărți

15 de alai și o luă pe Vicus Argentarius, sperînd să ajungă mai repede pe Forum Romanum, să poată vedea sosirea în fața templului lui Jupiter. Strada era înțesată de oameni care toți se îmbulzeau în aceeași direcție. Axius izbuti să străbată pînă aproape de Carcer Mamer-

20 tinae. Aici învîlmășeala era cumplită. Oamenii se zvîrcoleau care să răzbească înainte, care să se întoarcă înapoi, răcnind, înjurînd. Multe femei leșinară în îngheșuială. După o adevărată și desperată luptă cu coatele, Axius se smulse din mulțimea înfierbîntată.

25 De altfel Germanicus trebuie să fi ajuns de mult pe Capitoliu, cel puțin după urletele de entuziasm ce se auzeau furtunoase și pe care le îngroșau țipetele celor ce își manifestau din depărtare bucuria.

Ocolind anevoie Capitoliul și Palatinul, de-abia

30 tîrziu după-amiază reuși să se strecoare pînă la Vicus Patricius, acasă. Toga-i tivită cu purpură era sfișiată și murdărită, iar corpul îi era vrîstat de vîntăi.

„Gloria militară nu se cucerește privind triumfurile altora, ci luptînd!” își zise Axius a doua zi, rușinat că s-a amestecat în mulțimea dornică de spectacole.

5 Nu simțea însă nici o chemare pentru viața ostășească. Vru să se apuce de altceva și își dădu seama, curînd, că nici o activitate nu-l ispitește. Avea dorințe vagi, nelămurite. Îi lipsea parcă mereu ceva și întrebări tot mai ciudate îi apăreau în suflet.

10 Totuși, socotind că un cavaler roman tînăr și bogat nu poate sta degeaba, ceru sfatul lui Myro pe care îl privea ca pe un prieten.

— Să nu faci nimic, stăpîne — îi spuse sclavul. Cavalerul roman să trăiască, să petreacă și să mediteze.

15 E cea mai frumoasă viață.

— Mă plictisesc îngrozitor, Myro! Am să mă sinucid dacă nu-mi voi găsi o ocupație sau baremi un scop în viață! murmură Axius, amărît.

— Numai filosofia poate destăinui omului rostul

20 vieții și al lumii! zise Myro.

Șase ani jerfi Axius filosofiei. Începu cu Seleucus, prietenul împăratului, epicurian faimos care-și vindea scump învățăturile numai odraslelor de patriciani bogați. Lui Axius i-a luat într-un an peste cincizeci de

25 mii de sesterții. În cele din urmă Axius s-a săturat de lecțiile lui pomădate și i-a întors spatele. A întîlnit un stoic bătrîn, grec, foarte de treabă, l-a adus acasă și l-a ținut trei ani, crezînd că a găsit calea înțelepciunii. Atunci a cunoscut pe liberta Thesmina, a

30 îndrăgit-o și a adoptat teoriile hedoniste ale lui Aristion care era nomenclatorul curtezanei și se lăuda că e discipolul lui Aristipp din Cyrene. S-a scîrbit însă și de el, mai curînd decît de grațiile Thesminei. În sfîrșit

a plecat cu Myro la Atena, în patria filosofiei adevărate, a ascultat câteva luni pe scepticul Chrysipp și s-a întors acasă nemîngîiat. Golul din sufletul lui parcă se mărea cu cît încerca să se lumineze.

5 Se duse la Antium, să mai vadă pe maică-sa.
— Adu-ți aminte că ești logodit cu Chrysilla Autronia! îi zise Lollia.

Cuvintele mamei îl înviorară. Socoti că ea are dreptate. În căsnicie va găsi fericirea și liniștea. Era

10 de douăzeci și patru de ani.

îndată ce se întoarse în Capitală, se gîndi cum să reia relațiile cu familia Autronius. Se simțea rușinat că, de vreo doi ani, nici măcar n-a trecut pragul casei lor. Autronius trebuie să fie supărat, deși Nigidius i-a

15 lăsat prin testament un dar frumos de bani. Prea vinovat însă nu se găsea. Logodnica îi rămăsese aproape străină, în orice caz nu-l ispitea. I se păruse totdeauna rece, mîndră și prefăcută. Își zisese mereu că are vreme destulă să trăiască cu ea. Pînă atunci să cunoască

20 bine viața. Fiindcă în căsnicie avea de gînd să păstreze virtutea veche romană, iubind numai pe soția sa și mama copiilor săi, se crezuse îndreptățit să guste toate voluptățile iubirii înainte de a se însura, încît să nu-l mai poată ademeni nici o femeie.

25 Nomenclatorul îl anunță și apoi îl conduse într-un atrium sobru și modest unde Autronius îl aștepta, mirat și muștrător.

— Credeam că ți-ai uitat logodnica de dragul filosofiei!

30 — M-am pregătit numai ca să o pot respecta mai mult! zise Axius cu un surîs blînd care risipi repede supărarea bătrînului.

*
I
I
I
I

în vestibul, un sclav ținea în mîini, cu mare grijă, o lădiță de lemn sculptat. Fiindcă Autronius îl privi nedumerit, Axius adaogă în semn de explicație:

— Pentru Chrysilla . . .

5 Ochii de oțel ai bătrînului avură o lucire de bucurie pe care însă o stăpîni repede. Luîndu-l de braț, zise cu o nepăsare compusă:

— Chrysilla e în grădină cu maică-sa. Să mergem la ele!

10 Casa lui Autronius se afla în colțul dintre Clivus Mamuri și Vicus Longus, înconjurată de o grădină mică, foarte bine îngrijită. Un pavilion hexagonal, cu coloane subțiri de marmură, cu trepte albe, era fala stăpînului fiindcă îngăduia o priveliște frumoasă spre

15 Viminal, spre Forul Cesarilor și spre Capitoliu. Statuete, colonade potrivite, cîțiva platani și adevărate covoare de flori împodobeau grădina. În dosul pavilionului era chiar și o piscină în mijlocul căreia o nimfă speriată se ferea zadarnic de miile de fire de apă ce o stropeau

20 din toate părțile. Cîteva sclave tundeau iarba lălăind, în vreme ce grădinarul hirsut, german, plivea un rond de flori roșii.

Cei doi bărbați urcau spre pavilion, pe cărarea albă șerpuitoare. De cum ieșiseră din casă, Axius ză-

25 rise lîngă pavilion două siluete. Pe cînd Autronius îi lăuda calitățile grădinarului, tînrul se uita numai la figura albă, cu mîna întinsă spre o căprioară care se apropia puțin și apoi fugea. O recunoscuse. Era Chrysilla. Autronius observă privirea lui și începu să-i spună cum

30 căprioara a fost crescută de Chrysilla care a primit-o în dar, la Tusculum, de la administratorul unui senator, rudă de-a lor, în vila căruia au fost găzduiți vara trecută.

— A venit Axius! strigă Autronius de departe, întrerupându-și povestirea.

Atît Chrysilla, cît și maică-sa rămaseră pe loc, nemișcate. Amîndouă văzuseră și recunoscuseră pe Axius. Fata scutura de pe degetele mînei drepte firele de iarbă cu care momise căprioara. Autronius le povesti, cu mare lux de cuvinte, cum s-a mirat cînd nomenclatorul i-a vestit pe logodnicul rătăcit, cum nu-i venea să crează . . . Axius examina, zîmbind, pe Chrysilla care se uita numai la tatăl ei, simțea că e privită și surîdea puțin cam disprețuitor. Avea ochii mari, negri și gene foarte lungi care le moleșeau lumina, și o gură mică cu buzele subțiri. Tunica albă îi mlădia formele corpului.

Cînd Autronius conțeni, Axius luă lădița din mîinile sclavului și o oferî Chrysillei, murmurînd:

— Frumusețea ta n-are nevoie de podoabe. Dar admirația mea simte nevoia unei mărturisiri.

Fata luă lădița, scoase darurile, mulțumi cu același surîs indiferent. Schimbară cu toții cîteva vorbe banale. Atmosfera însă rămînea greoaie. În cele din urmă Autronius, sub pretext că are ceva cu grădinarul, plecă împreună cu bătrîna, lăsînd singuri pe logodnici. După un răstimp de tăcere, Axius îi spuse că acuma, deplin pregătît pentru viața serioasă, dorește să-și îplinească obligația veche și atît de plăcută de-a o duce în casa lui și-a o face fericită, că deși o cunoaște prea puțin, știe că ea îi va fi soție demnă, iubitoare și credincioasă. Chrysilla îl asculta cu sfiala cuvenită, privindu-l însă mereu curioasă și cercetătoare, parcă ar fi vrut să-l încurce. Ținuta lui frumoasă, îmbrăcămîntea elegantă îi plăceau tot atît ca și ochii lui blînzi în care dormeau mistere. Totuși voia să-l pedepsească pentru că a neglijat-o atîta vreme. De altfel i se credea superioară prin noblețea familiei și rîvnea să-și păs-

treze superioritatea și în căsnicie. Îi răspunse calm, aproape rece, amestecînd multe cuvinte grecești în fraze, ca să-i arate că are o educație subțire.

Axius plecă nemulțumit. Cînd ajunse acasă, era hotărît să o repudieze și să-și caute altă mireasă. Pe urmă se răzgîndi. Trebuie s-o ia, tocmai fiindcă e orgolioasă. Are s-o îmblînzească, s-o subjuge. O adevărată femeie romană așa se cuvine să fie, mîndră și nestăpînită. Pînă acuma a avut legături numai cu femeii care, fie pentru averea lui, fie pentru frumusețea lui, parcă nu așteptaseră, pentru a-i cădea în brațe, decît să facă el primul pas. Rezistența ei e o calitate.

Stabili cu Autronius ziua căsătoriei. Pînă atunci mai văzu pe Chrysilla de trei ori. O îndrăgi. Ardea de nerăbdare s-o strîngă în brațe.

Bătrînul Autronius ținu să-și aducă el însuși fiica la templul lui Jupiter, spre a face acolo jertfa focului, după datină. Aleseseră templul lui Jupiter Stator, de pe Velia, aproape de Via Sacra. Era un templu mic, foarte vechi. Se zicea c-ar fi fost clădit, cu trei secole în urmă, de consulul Attilius Regulus. Avea șase coloane albe, cu fațada spre Capitoliu, iar pe fronton fascia cu fulgerele, în cella minusculă statuia marelui zeu, șezînd, era vopsită în roșu, ca și a lui Jupiter Capitolinus.

Axius aștepta acasă sosirea miresei. Însăși Lollia venise de la Antium să supravegheze și să se bucure. Toată casa era în fierbere. Sclavii, îmbrăcați de sărbătoare, umblau veseli după treburi. Se răspîndise printre ei zvonul că, în cinstea Chrysillei, stăpînul avea să le dăruiască tuturor libertatea.

În atrium, împrejurul impluviului pătrat, Axius se plimba din ce în ce mai nerăbdător. Pașii lui răsunau lipicios pe pardoseala lucioasă, frecată cu ulei. În apa impluviului se oglindea de sus cerul foarte albastru.

Sclavi alergători, iuți de picior, îl vestiră când a pornit cortegiul de la Autronius, când a sosit la templu. Acuma însă, de o veșnicie, nu mai venea nimeni să-i anunțe sfârșitul ceremoniei de-acolo. Se gândi că poate
5 sclavul căscînd gura la lume, a uitat să-și împlinească datoria. Scrișni mînios și-și zise că va pune să-l biciuiască pînă la moarte. În aceeași clipă apărură în vestibul sclavul grec, istovit de alergătură, gîfîind: „Au pornit . . .” și apoi prăbușindu-se ca un mînz cu firea
10 plesnită.

Axius se luminează. Trecu în peristilul vast, sprijinit pe patru rînduri de coloane corintice. În fund, în oecus, se înălțase altarul împodobit cu flori, înconjurat de socluri cu statuetele de marmoră ale străbunilor și
15 figurile de lut ars ale zeilor Larii. Lollia nu era aici. O găsi în triclinium unde o ceată de sclavi pregăteau ospățul nupțial. Îi spuse că a pornit cortegiul și, fiindcă mai era timp, se reîntoarse în atrium, reluîndu-și plimbarea în jurul impluviului.

20 în sfîrșit auzi din stradă un zgomot surd, îngroșîndu-se mereu. De prin toate încăperile sclavi și slave năvăleau afară să întîmpine mireasa. Axius aștepta pe Lollia, răzimat de o coloană. Ieșiră împreună.

Strada gemea de lume. Curioși și cerșetori se adunaseră, mulțime mare, să privească spectacolul. Libertinii familiei rînduiau în semicerc pe sclavii cu flori în mîini.

Carul nupțial opri în fața porții. Chrysilla, în peplum alb, cu cununia de verbină în păr peste care se
30 mlădia vâlul de argint, coborî ca o zeiță în sărbătoare. Sclavii căzură în genunchi și cu fața la pămînt. Mireasa pășea numai pe petale de trandafiri albi. Autronius o luă de mînă și o duse întîi la Lollia, care o sărută pe frunte.

În peristil îmbulzeala era imensă. Toată lumea căuta să fie mai aproape, să vadă mai bine. Însuși marele flamin al lui Jupiter venise să slujească. Căciula-i conică albă, de piele de oaie, se ridica deasupra tuturor pe când, cu lingurița de aur, picura grăunțele de tămîie peste flacăra de pe altar, murmurînd cuvinte neînțelese într-o latinească arhaică. Mirii gustară din aluatul sacru, băură din aceeași cupă vin îndulcit cu miere și primiră binecuvîntarea flaminului.

io Pe urmă Axius se așeză cu mireasa pe un tron improvizat, acoperit cu o blană de miel. Îi cuprinse blînd mijlocul. Brațul îi tremura atingînd corpul ei cald. O privea cu ochi care o sorbeau. Chrysilla era acuma fără vâl și i se părea mai frumoasă. În zîmbetul ce-i
15 înflorea în ochi și pe buze, el simțea o chemare tainică.

— Chrysilla — îngîna dînsul cu o voce arzătoare —
tc iubesc!

Mireasa închise pleoapele ca și când ar fi vrut să-și ascundă sfiala. Axius nu înțelese gestul și avu o să-
20 geată în inimă. Atunci însă simți mîna ei mică așezîndu-se pe brațul lui, mîngîindu-l. Mîna era fierbinte și tremura. Axius tresări de fericire. Își alunecă degetele pe șoldul ei rotund, de-abia stăpînindu-și iubirea,
începură felicitările . . .

Peste un an Chrysilla Autronia născu un băiat pe care îl numiră Nigidius, după tatăl lui Axius. Peste alți doi ani născu alt băiat, Balbus, și apoi, înainte de-a se împlini un an, o fetiță, Saturnina. Pe urmă trecură
30 trei ani pînă ce născu iar băiat, pe Marcus.

Axius era fericit. Diviniza pe Chrysilla în care își zicea că și-a găsit rostul vieții. Fecunditatea ei i se

părea o favoare specială a zeilor, mai ales că, după fiecare naștere, Chrysilla se făcea mai frumoasă. Se simțea iubit și simțimîntul îl măgulea, fiindcă vedea în soția sa o ființă superioară. Iubirea îi era tirană și
5 exclusivistă. Din prima noapte i-a declarat că nu vrea să fie împărțită cu nici o femeie, precum ea nu-l va împărți cu niciun bărbat. Axius i-a jurat atunci credință eternă, fără să-i atribuie vreo însemnătate, știind că jurămintele de iubire sunt făcute anume pentru a fi
10 călcate. Curînd însă a trebuit să-și dea seama că Chrysilla ține morțiș la promisiunile ce și le-au făcut atunci. îl urmărea mereu cu o gelozie pătimașă. Pe cînd fusese însărcinată cu Saturnina, a ucis cu mîna ei pe o sclavă blondă care i s-a părut că iubește în taină
15 pe Axius. Gelozia ei era de prisos, căci Axius într-adevăr, nici nu mai visa alte femei.

O singură neînțelegere le întuneca fericirea. Chrysilla, așîtată și de tatăl ei, era nenorocită că Axius nu vrea să intre în viața publică, să dobîndească ono-
20 ruri și glorie. Din pricina aceasta aveau deseori schimburi de vorbe neplăcute. Axius se împotriva din răsuputeri. Nu-și simțea destulă energie pentru a cîrmui pe alții, cînd el însuși avea nevoie de cîrmuitor. Spunea că gloria oferă mai multe primejdii decît mulțumiri.îi
25 scotea mereu pilda lui Germanicus și o întreba dacă invidiază soarta Agrippinei.

Ani de zile, Chrysilla n-a pierdut speranța că totuși îl va îndupleca. A pătruns și în intimitatea bătrînei Livia Augusta care, îndrăgind-o, de multe ori a vrut
30 să intervieve la împăratul Tiberius pentru Axius. în sffrșit se ivi o ocazie strălucită. Sosise la Roma o delegație de iudei cu o plîngere împotriva procuratorului Pontius Pilatus care administra de șase ani Iudeea și Samaria cu o severitate excesivă. Consulul Camillus

Scribonianus, prieten vechi al lui Autronius, înainte de a primi delegația, chemă pe Chrysilla și o întrebă dacă Axius ar vrea să meargă la Ierusalim în locul lui Pontius, cerîndu-i un răspuns pînă a doua zi. Atunci Chrysilla își puse în luptă toate armele: rugăciuni, lacrimi, amenințări. . . Zadarnic. Axius refuză categoric, mai ales că era vorba și de un prieten de-al răposatului său frate Nonius.

Femeia capitulă și de-acî încolo nici nu-i mai pomeni de slujbe și însărcinări. Pacea cea mai deplină stăpînea căsnicia. Axius nu rîvnea nimic. Dragostea ei și a copiilor îi umpleau viața. Ca să nu stea tocmai degeaba, își înfrumuseța casa din Roma, se interesa de moșia din Antium; numai la cea din Patavium nu
15 se duse niciodată, era prea departe și chiar se gîndea s-o vîndă sau s-o schimbe. încolo trăia cu cărțile. Pentru biblioteca bogată îl învidiau mulți bibliofili. Pe Myro, fostul său pedagog, îl liberase din sclavie și-l făcuse bibliotecar, fericindu-l. Unii prieteni îl credeau moleșit
20 de trîndăvie și, în spate, îl disprețuiau ca pe un exemplar tipic al decăderii romane. Alții însă, mai puțini, ziceau că e un înțelept care știe să întrebuițeze viața spre binele său și al familiei.

într-o zi un librar șiret îi oferi în mare taină un
25 volum în care, spunea el, un filosof grec din Alexandria dezvăluia cuprinsul celor patruzeci și două de cărți ermetice egiptene, împreună cu învățăturile dictate marilor preoți de către însuși Hermes Trismegistos. Prin acestea ei stăpîneau misterele vieții și ale morții.
30 Volumul, nefiind multiplicat, stîrni curiozitatea lui Axius care îl cumpără îndată pe trei mii de sesterții.

De cum începu să citească, Axius se simți cuprins de o emoție stranie, parcă i s-ar fi răscolit toate adîncimile sufletului. Citind i se părea mereu că întîl-

nește lucruri care dormeau într-insul, pe care le-a visat cândva și apoi le-a uitat când s-a deșteptat. Și cu toate acestea era vorba de lucruri de care, știa foarte bine, nu mai auzise niciodată în viața aceasta.

- 5 În trei zile isprăvi cartea și o trecu lui Myro, vrînd să-și controleze prin el impresiile ciudate ce i le născuse. Myro însă nu găsi nimic deosebit. Ba, cînd Axius îi ceru părerea, libertul spuse că autorul volumului nu poate fi un filosof, deoarece a îngrămădit
- 10 superstiții, prodigii și miracole pe care nu le iau în serios decît spiritele naive; el credea că, prin cartea aceasta, se urmărește doar o propagandă pentru cultul isiac. Axius, auzindu-l, se supără parcă l-ar fi jicnit în ce avea mai sacru, strigă și apoi se înfurie într-atîta
- 15 că îl amenință cu flagelatorul. Bibliotecarul se spăimîntă, îi imploră mila, scuzîndu-se că se obișnuise a vorbi deschis cînd stăpînul binevoia să-i asculte părerea. Axius se potoli îndată, rușinat de o ieșire pe care singur nu și-o putea explica.
- 20 Peste cîteva zile se apucă să citească iar volumul misterios. Cum îl deschise, impresia ciudată îl prinse iar în rețelele ei. Era singur în bibliotecă. Amurcea și lumina slăbea. Pe cînd citea tocmai despre judecata lui Osiris, auzi brusc un glas care îl făcu să sară în picioare parcă ar fi răsunit dintr-o adîncime necunoscută a sufletului său:
- Stăpîne . . .
- în fața lui, lîngă una din coloanele ce despărteau biblioteca de atrium, stătea o sclavă tînără, într-o
- 30 tunică verde-mohorîtă, cu brațele goale, cu niște sandale brune de lînă, cu părul blond-auriu împletit în două coade ce-i atîrnau pe spate.
- Ce vrei? . . . Cine ești? întrebă Axius buimac, parcă-ar fi văzut o fantomă.

— Servilia . . .

— Servilia? bîlbîi Axius, mai nedumerit.

— Sclava stăpînei Chrysilla Autronia . . .

— Nu te-am mai văzut pe-aici — zise el, mereu

5 încurcat.

— Sunt numai de trei zile în casa voastră, stăpîne. Am crescut în Patavium, pe moșia ta, și am fost învățată de mică meșteșugul de-a servi pe stăpîna mea cînd vrea să se împodobească.

10 Sclava vorbea foarte blînd, cu glasul tremurat de o emoție mare, totuși limpede și grăbit, ca o lecție spusă pe dinafară. Vorbind, privirile ei minunate și aprinse se înfîgeau în ochii lui Axius, care o sorbea din ce în ce mai lacom. Ochii ei erau verzi și adînci ca

15 un vîrtej de ape și aveau o lumină fermecătoare.

— Ce vrei? o întrerupse Axius cu o asprime prin care căuta parcă să se apere de vraja ce-l înlănțuia.

Servilia plecă ochii, ca surprinsă asupra unei fapte nesocotite. Buzele ei pline și umede șoptiră

20 încet, umil:

— Chrysilla Autronia te vestește că . . .

— Bine! Du-te, du-te! strigă Axius, fără să mai aștepte să afle pentru ce a venit, simțind acuma că, de va mai sta în fața lui și de-i va mai auzi glasul,

25 nu se va putea stăpîni să n-o ia în brațe.

Sclava puțin speriată de vocea lui, ridică ușor pleoapele, îi întîlni privirea, se întoarse și porni spre atrium. Axius o vedea îndepărtîndu-se. Șoldurile ei se legăneau chemătoare. Pulpele plăpînde, goale, luceau

30 în lumina stinsă a amurgului. Și deodată fu cuprins de o teamă sugrumătoare, parcă plecarea Serviliei i-ar seca inima. Simțea că, nemaivăzîndu-i ochii și neauzîndu-i glasul, lumea întreagă are să se sfărîme,

iar el va rămînea singur, strivit între dărîmături.
Și atunci, fără să-și dea seama, murmură rugător:

— Servilia . . .

Ea se opri și întoarse capul. În ochii ei străfulgera
5 o bucurie pe care însă o înăbuși scurt. Răspunse supusă:

— Stăpîne. . .

În aceeași clipă Axius tresări, ca smuls dintr-un
farmec, și zise cu o liniște stăpînită:

— Nimica . . . Du-te!

10 Servilia dispăru. În tăcerea deasă Axius mai auzi
foșnetul molatec al sandalelor ei pe lespezile pardo-
selei. În bibliotecă, în aerul pătruns cu miros de șo-
fran, pluteau undele unui parfum ca și cînd urmele
sufletului ei ar fi rămas să-l ispitească.

15 De-abia într-un tîrziu își veni cu totul în fire,
întrebîndu-se cum s-a putut pierde așa în fața unei
sclave? Pînă azi privise numai ca obiecte de muncă
pe sclavele multe ce le avea aici, ca și la Antium sau
la Patavium. Și tocmai o sclavă să-i zdruncine iubirea
20 pentru Chrysilla și poate chiar toată fericirea vieții?
Rîse singur, ridică din umeri cu dispreț și se gîndi că
a fost o rătăcire neroadă întîmplarea cu Servilia
aceasta. Dar imediat, peste gîndul disprețuitor, se ivi
o înduioșare:

25 „Servilia . . . Ce nume și ce privire ciudată!”

Inima îi bătea ca în preajma unei bucurii mari.
Văzu iar pe Servilia, în același loc, parcă s-ar fi întors,
și-i auzi glasul alinător. Își aduse aminte că nici baremi
n-a lăsat-o să-i spună de ce a venit. Îi părea rău.

30 Vrînd să-și alunge din suflet părerea de rău,
își zise că desigur Chrysilla a trimis-o și poate pentru
ceva important. Cum să fie atît de bătăran cu Chry-
silla din pricina unei sclave necunoscute care l-a turburat

cine știe cum, poate printr-o vrajă? Trebuie să meargă,
să vadă ce dorește Chrysilla.

Puse volumul cu tainele lui Hermes Trismegistos
în raft, apoi trecu în atrium. Mergînd și zicîndu-și
5 că vrea să împace pe Chrysilla, își dădea seama că do-
rește pe Servilia și că numai pentru ea caută pe Chry-
silla. Gîndul i se păru jicnitor, încercă să-l gonească,
dar îi revenea neîncetat ca o muscă stăruitoare.

Găsi pe Chrysilla cu sclava care tocmai îi povestea
10 cum a alungat-o fără nici o vină, stăpînul. De cum o
zări, tulburarea i se mulcomi parcă s-ar fi înlăturat
o mare primejdie. Inima însă îi bătea speriată, nepu-
tincios a o mulcomi. Se apropie de Chrysilla, căutînd
să nu se uite la sclava pe care totuși o vedea și chiar
15 îi simțea privirile. Chrysilla îi zîmbi cu o muștrare
drăgăstoasă:

— Vai, Axius, nici n-ai vrut să ascuți pe Servilia?

Auzind numele ei iar se încurcă, mai ales că în
aceeași clipă întîlni aieva, la spatele Chrysillei, ochii
20 verzi ai sclavei. Erau atît de adînci și-l chemau atît
de ispititor, că trebui să facă eforturi dureroase să nu
uite că la mijloc se află femeia lui. Vorbi ceva, chinuit
numai de teama să nu-i observe Chrysilla zbuciumarea.
Și totuși, vorbind, nu-și lua ochii de la Servilia care
25 se retrăsese lîngă ușă și acuma stătea, neclintită, cu
corpul puțin plecat, cu brațele atîrnate, cu capul în
piept. Axius simțea, de subt genele îmbinate, privirea
ei arzătoare urmărindu-l neîncetat ca și cînd ar fi fost
călăuzită de o putere supraomenească. În vreme ce
30 inima lui o mîngîia, fața i se schimonosea din pricina
încordării de a-și înăbuși o pornire împotriva căreia
rațiunea lui se revolta. Chrysilla îi văzu încruntarea
și vru să i-o potolească încolăcindu-i gîtul cu amîn-
două brațele și murmurînd:

— Lasă, nu mai fi supărat pe ea.

Cuvintele ei blînde îl întăritară deodată parcă i-ar fi descoperit taina ascunsă cu atîta chin. I se roșiră obrazii, vinele i se îngroșară pe tîmple strigînd cu un glas răgușit ca și cînd o mîna nevăzută ar fi încercat să-i înăbușe vorbele:

— Pleacă! . . . Pleacă!

Servilia ieși. Pe cînd închidea ușa, Axius repetă, dar cu altă voce, aproape chemătoare:

10 — Pleacă!

Cînd n-o mai văzu, se simți brusc atît de singur parcă și-ar fi pierdut sufletul. Sărutarea Chrysiliei, care căuta să-i astîmpere mînia, îl ardea ca o insultă.

— De ce ești rău cu Servilia? îi șopti Chrysilla.

15 E o fată așa de blîndă. Mi-e dragă ca o soră. Numai de trei zile o am și parcă am fi crescut împreună. De altfel libertul tău favorit mi-a adus-o, ca să-mi facă o surpriză cu ea. În ziua căsătoriei noastre a trimis poruncă la Patavium să crească pentru mine o sclavă și s-o
20 învețe toate iscusințele unei bune slujitoare . . . Cei de-acolo au ales pe Servilia, pe atunci o copilă. Libertul voia să mi-o dăruiască în ziua cînd vom împlini zece ani de căsnicie. Și mi-ar fi oferit-o de-acum o lună, dar sărmana fată a întîrziat pe drum și apoi a mai
25 ținut-o și libertul ascunsă, cîteva zile, să se odihnească, s-o pună la încercare, s-o îmbrace înainte de-a mi-o arăta.

Vorbind îl duse pe nesimțite pînă la un bisellium pe care se așezară amîndoi. Femeia îi cuprinse mijlocul
30 și-și lipi sîinii plini de pieptul lui, vrînd astfel, prin ațîțarea cărnii, să-i schimbe gîndurile mînioase. Axius asculta bucuros lămuririle ei asupra slavei, dar mîngîierile amoroase îl supărau, parcă, răbdîndu-le, ar fi jicnit pe cealaltă.

— Are o privire atît de stranie — zise dînsul încet, desfăcîndu-se din îmbrățișarea ei stăruitoare.

— Ți se pare — murmură Chrysilla cu alt glas, puțin vexată că avansurile ei n-au fost luate în seamă.

5 Apoi ce mai atîta vorbă pentru o sclavă. Dacă te supără vederea ei, poruncește flagelatorului s-o bată bine, ca să te răcorești auzindu-i vaietele.

— Nu, nu! făcu Axius aproape îngrozit. Ar fi o nedreptate să fie biciuită fără vină!

10 — Sau spune-mi că dorești și chiar azi o trimit înapoi la Patavium, să nu te mai enerveze prezența ei în casă! adaogă femeia, în picioare, cu o mîndrie rece.

— Nu, nici asta! se apără bărbatul, mai spăimîntat. De ce să te lipsești tu de o sclavă bună pentru un capriciu
15 prostesc al meu? Nu, nu vreau! De altfel nu mă simt prea bine și poate de aceea mă necăjesc toate nimicu-

20 rile. îi veni în gînd că, într-adevăr, poate să fie la mijloc, dacă nu o boală, cel puțin o vrajă. I-ar fi fost însă rușine să mărturisească temerea de vrăji, nedemnă pentru un om ca el, cu cunoștințe bogate filosofice. Superstițiile sunt bune numai pentru cei simpli și fără învățătură.

— Și tocmai ar trebui să plec la Antium unde pare
25 să se fi întîmplat ceva, căci mă cheamă mama — adaogă, după o mică pauză, cu un oftat de ușurare ca și cînd ar fi scăpat dintr-o primejdie.

Mînțea. Nu-l chemase nimeni nicăiri. Gîndul plecării îi răsărise acuma. Fiindcă Chrysiliei nu-i putea
30 spune că se simte fermecat de o sclavă, are să se sfătuiască cu Lollia care, obișnuită să se lupte mereu cu toate soiurile de vrăji, poate va ști o iarbă sau vreun descîntec, să-i vindece boala ciudată ce-i zdruncină sufletul.

Auzindu-l că nu i-e bine, Chrysilla își uită îndată orgoliul rănit și îl imploră să nu plece, să nu se îmbolnăvească mai rău, să trimită pe un libert. Axius se încurcă și nu cutează să se uite în ochii ei:

5 •— Bine, bine ... Să mai vedem!

5

înserarea era caldă și veselă. Axius porni pe Via Suburana, înșesată de o lume gălăgioasă prin care puținele lectice de-abia își puteau face drum. Subt
10 porticuri, curtezanele gătite și fardate ca și prostituatele cele ieftine, pîndind pe amatori, rîdeau și făceau semne obscene trecătorilor. O clipă Axius simți ispita de-a intra la vreo curtezană, să-și alunge în patul ei chipul obsedant al sclavei. Gîndul însă pieri singur ca o im-
15 pietate. Mulțimea și îmbulzeala și mai ales bucuria de viață ce înviora toate fețele, îl supărau. Coti brusc pe o stradă lăturalnică, ajunsese subt Palatin, apoi se îndreptă spre Circus Maximus, o luă iar la dreapta spre Forum Holitorium, în spatele Capitolului, rătăci
20 pe Cîmpul lui Marte pînă ce se pomeni lîngă Tibru.

Umbla ca un lunatec, chibzuind și cumpănind, parcă nimic n-ar mai fi existat pe lume afară de gîndurile lui. încerca să-și explice motivele tulburării ce i-o pricinuieste o sclavă ca atîtea altele. Nu găsea nimic.
25 Servilia nu era mai frumoasă ca Chrysilla și nici baremi interesantă. Numai în ochi avea o licărire ciudată, sau cel puțin lui i se părea. Se disprețuia că se lasă învins de o slăbiciune și-și zicea că, de-ar fi ales o viață mai activă, n-ar fi ajuns aci. îi trecea prin minte, ca
50 o amăgire, rîvna de-a lua pe Servilia, de-a pleca cu ea undeva, să înceapă o viață nouă, adevărată. Alunga însă ispita care l-ar fi despărțit de femeia și copiii lui,

făcîndu-l de ocară lumii, înjosindu-l în fața oamenilor. Socotea apoi că și-ar putea potoli simțurile culcîndu-se o dată cu sclava tulburătoare. Dar aceasta ar fi însemnat o umilire pentru Chrysilla, nemeritată, pe care ea n-ar
5 ierta-o niciodată. Nu voia să se încovoie sub jugul unei porniri degradatoare. I se păru rușinoasă chiar rătăcirea de-acuma, pe străzi, ferindu-se de oameni ca un lepros.

— Trebuie să plec! bombăni, parc-ar fi vrut să
10 se scuture de niște lanțuri.

Ajunse tîrziu acasă. Ducîndu-se la culcare, se întreba unde o fi dormind Servilia ? O visă toată noaptea: erau numai ei doi, în toată lumea, uniți într-o fericire divină.

15 Se trezi abătut. în inimă îl durea dorința de-a vedea pe Servilia, întunecîndu-i orice alte preocupări. Se sili să nu se mai gîndească la ea. Plecă îndată spre bibliotecă, dar în loc să meargă direct, trecu prin toate încăperile, călăuzit parcă de o putere mai tare decît
20 voința lui, sperînd inconștient că baremi va zări-o undeva. Cînd își dădu seama, se rușina, traversă peristilul, uitîndu-se totuși mereu în dreapta și stînga. în bibliotecă întîlni pe Myro și nu-i vorbi nimic. Luă cartea misterioasă, crezînd că farmecul ei va destrăma
25 vraja sclavei. Minte lui nu mai primea nici un înțeles, în fiecă rînd îi zîmbeau ochii Serviliei, ca o mustrare ostentivă.

în sfîrșit, pe la a patra oră, chemă pe libertul administrator și-i spuse că vrea să meargă imediat
30 la Antium. Se duse repede să-și ia rămas bun de la Chrysilla, voios deodată că va putea vedea totuși pe Servilia. Chrysilla era singură. Prelungi convorbirea, în speranța că sclava va apărea. Trebui să plece fără a o întîlni.

în fața casei aștepta un cisium cu două roți. Axius se urcă. Vizitiul galic dădu bice catîrilor care porniră în goană. În dosul marelui circ cotiră pe Via Appia, merseră un răstimp printre monumentele
5 funerare. Catîrii galopau arși din cînd în cînd de șfichiul sclavului. Axius întorcea mereu capul spre orașul strălucitor în bătaia soarelui, cu palatele, grădinile, arcurile, porticurile îngrămădite pe colinele care se micșorau din ce în ce. Cu cît se depărta, cu atît
10 simțea în inimă mai adînc dorul sfișietor.

Maică-sa, Lollia, îmbătrînită rău, se bucură văzîndu-l. El însă îi povesti îndată toată întîmplarea care i-a răscolit brusc liniștea. Bătrîna se spăimîntă. Era sigură că sclava l-a fermecat. Trimise îndată
15 după baba meșteră în vrăji și descîntece. În aceeași seară baba făcu, într-un loc dosnic și prăpăstios, pe malul mării, un altar mic de cărămizi vechi, sacrifică o puică neagră, topi pe jăratec mocnit o inimă de ceară, descîntă o amforă cu buza spartă, în care puse apă
20 de mare și cine știe ce ierburi, apoi, exact la miezul nopții, dădu lui Axius să soarbă de trei ori din zeama afurisită și amară ca fierea stătută, bolborosind că tot astfel să se scîrbească inima lui de farmecele negre ale sclavei blestemate.

25 Axius plănuise să rămînă aici cîteva zile. A doua zi de dimineață, în ciuda descîntecelor, se simțea ca pe spini. Lollia îl descusu dacă i-a fost mîntuitor leacul babei. Minți: da. Se zvîrcoli toată ziua: ce să mai facă? Noaptea îi aduse o nouă dezlegare. E nevoie de o ruptură
30 lungă. De mult plănuia să facă o călătorie mare în Orient, începînd cu Grecia, continuînd cu Asia Minoră și sfîrșind cu Egiptul. A amînat-o an de an, mai mult din lene. Acuma călătoria aceasta poate să-l salveze de boala ce amenința să-i distrugă toată viața.

Cum sosi la Roma, de-abia avu răbdare să se odihnească puțin. Îmbracă toga laticlavă, porunci să-i vie lectica și merse la consulul Paulus Fabius, un prieten din copilărie de-al tatălui său, care i-a arătat totdeauna
5 bunăvoință. Fabius știa mai demult că Axius dorea să cunoască Orientul și chiar îl îndemnase să plece. Aflînd acuma că s-a hotărît, îi făcu repede o scrisoare prin care îl recomanda călduros tuturor legațiilor și procuratorilor din provinciile răsăritene.

10 — Dacă îmi spunei mai dinainte — adaogă consulul — îți obțineam o scrisoare de la Tiberius, căci imperiul meu se sfîrșește peste cîteva luni. Dar fiindcă te-ai hotărît să pleci îndată, e mai bine să te mulțumești cu recomandăția mea. Altfel te pomenești că te răz-
15 gîndești și rămh iar acasă.

Îl bătu pe umăr și-i ură călătorie bună.

Chrysilla ceru să-l însoțească. Axius refuză categoric. De altminteri, în fundul inimii, îl plictisea și o învino-
20 vășea că numai din pricina ei trebuie să se ferească de Servilia. Chrysilla stăruî, îl imploră, plînse. Atunci intră, nechemată, Servilia. Axius n-o văzuse de trei zile. I se aprinse fața de o bucurie mare. Ochii lui o mîngîiau. Voia să-i mai audă glasul. Dar Chrysilla gema și-și frîngea mîinile. Aceasta îl înfurie încît răcni
25 deodată ca un nebun:

— Flagelatorul! . . . Să vie flagelatorul!

Servilia, speriată, alergă și aduse pe libertul pedepsitor.

— Douăzeci de vergi pentru Servilia! . . . îndată!

30 Sclava se făcu albă. Chrysilla își curmă plînsul și se aruncă la dînsul, strigînd:

— Axius, iartă-o! . . . Axius! . . . N-a mai fost biciuită niciodată!

Flagelatorul se uita o clipă la stăpînul care rămase împietrit, cu o încordare sălbatecă pe față. Apucă de braț pe Servilia și o tîrî afară. Axius îi întovărăși parcă ar fi vrut să supravegheze pedeapsa. În urma lui,

5 Chrysilla îl ruga, plîngînd, s-o ierte. El nici n-o auzea, într-un colț al grădinii, sub un copac, flagelatorul smulse tunica Serviliei. Rămasă goală din cap pînă-n picioare, fata își uită o clipă spaima și își acoperi sîinii cu un braț, iar cu celălalt pîntecele. Axius, la cîțiva

10 pași, privea ca ieșit din minți. Trupul ei era alb și fraged și tremura. Părul lung i se despletise și-i acoperea spatele ca o mantie de aur, iar sîinii mici aveau sfîrcuri trandafirii ca doi stropi de sînge. Libertul îi legă mîinile și petrecu sfoara peste o creangă, încît corpul sclavei

15 se întinse. Chrysilla plîngea, își sfîșia haina, se agăța de brațul lui Axius, s-o ierte. El părea de gheață. Cu ochii ieșiți din orbite, cu respirația reținută, se uita la trupul alb cu șoldurile puțin cambrate, cu pîntecele plăpînd, cu picioarele delicate, în care se concentrase

20 parcă acuma toată lumea de la începutul începuturilor pînă la sfîrșitul sfîrșitului.

Apoi, brusc, flagelatorul își șuieră nuiaua.

Din gura Serviliei țîșni un țipăt ascuțit care se înfipse ca un ac lung în inima lui Axius. În aceeași

25 clipă ochii ei îngroziți întîlniră ochii lui. Luminile lor se împreunară. Pe urmă sclava nu mai strigă, parcă n-ar mai fi simțit nici o durere. Doar boabele mari de lacrimi ce-i izvorau neîncetat și i se revărsau pe obrajii palizi, arătau suferința cărnii. Și alături, Chrysilla

30 hohotea de plîns, gemînd într-una:

— Iart-o, Axius, iart-o!

După cîteva lovituri, Axius deșteptat parcă dintr-o amețeală, mormăi:

— Destul!

Și se depărta grabnic, aproape fugind spre casă, se ascunse într-o încăpere întunecoasă și izbucni într-un plîns amar.

6

5 în aceeași seară, întovărășit numai de Myro și de doi sclavi, Axius plecă spre Orient. Dacă ar mai fi pregetat, nimica nu i-ar mai fi putut stăvili dragostea pentru Servilia aceasta fermecătoare și spăimîntătoare.

Pînă la Brundisium nici nu deschise gura. Se

10 îmbarcă pe o triemă pentru Corint. Myro avea să-i fie călăuză. Grecul era fericit că se poate întoarce prin țara lui și, de la Roma pînă la Brundisium, alcătui un itinerar de șase luni numai pentru Grecia. Pe corabie Axius nu-și mai putu ascunde suferința. De altfel

15 Myro, fiind scribul și secretarul lui, îi cunoștea secretele. I se destăinuie. Myro îl îndemnă să ceară un sfat Pythiei de la Delphi.

— Sunt mistere pe care nici un filosof nu le poate lămuri, ci numai zeii și inițiații lor — adaogă Myro

20 ca o scuză că el, atît de încrezător în puterea științei, îl povățuiește totuși să recurgă la sprijinul credințelor populare disprețuite.

Trirema făcu escală la Delphi. Axius coborî fără multă încredere. Trebui să aștepte șapte zile pînă i

25 se primi jertfa. Văzu apoi el însuși pe bătrîna preoteasă, în hlamidă solemnă, bînd din apa izvorului sacru, rozînd frunze de lauri și apoi așezîndu-se pe trepidul de aur, deasupra deschizăturii din care bolboceau aburii amețitori. Pythia, în extaz, bâigui crîmpeie de

30 cuvinte, fără legătură și neînțelese. Profetii, dimprejurul ei, le însemnară cu grije pe tăblițe de aramă.

Și a doua zi primi povața zeului: „Ferește-te de puterea
mîinilor tale!”

Axius nu se dumeri din răspunsul Pythiei, dar
inima lui se liniști. Cutreieră toată Boeotia, trecu în

5 Atica și stătu trei luni în Atena.

Cînd Myro îl văzu iar mai abătut, îi propuse să
meargă la Oropos, la templul lui Amphiaraos. Axius
se duse, ajuna o zi și sacrifică un taur, dormi o noapte
pe pielea animalului jertfit, într-o odaie de lîngă altarul

10 zeului și în somn îi apăru într-adevăr Amphiaraos,
zicîndu-i numai atît: „Eros e zeul zeilor”.

Oracolul, în loc să-l mulcomească, mai rău îl tul-
bură. I se păru o chemare misterioasă și o dezapro-
bare a despărțirii de Servilia. Myro îl rugă atunci

15 să mai încerce tămăduirea în cel mai vestit și mai vechi
templu, unde s-au făcut secole de-a rîndul nenumărate
minuni, în Asklepieion din Epidauros. Docil, Axius
îl ascultă. Împrejurimile templului erau pline de bol-
navi sosiți din toată lumea. Pînă să-i vie rîndul,
20 i se urî și renunță la leacurile zeului. Își zise că, pentru
dînsul, singurul leac e uitarea, iar uitarea cere depărtare.

Pe la sfîrșitul lui octomvrie ajunse în Alexandria.
Plănuise să petreacă aici mai multă vreme. În primele
zile îi plăcu orașul tumultos ca o a doua Roma. Dar

25 se satură repede. Încrușarea pestriță a Europei,
Africei și Asiei, cu vîlmășagul de zei și de neamuri,
furnicarul de curtezane luxoase și perverse care înlocuiau
miilor de călători grăbiți soțiiile, mamele și surorile,
îi reaminteau neconținut iubirea ce căuta, dacă nu s-o
30 stîrpească, măcar s-o adoarmă în tainițele sufletului său.

Peste zece zile porni pe Nil în sus, poposi la Helio-
polis și apoi se opri mai îndelung în Memphis. Reco-
mandația consulară îi deschidea toate porțile și toate
bunavoințele. Ordine grăbite îl precedau, ca să poată

vedea și cerceta orice ar dori. Se duse la mormintele
faraonilor, își zgîrie numele pe un bloc din piramida
lui Keops și pe creștetul sfinxului. Mai acasă se simți
însă în orașul vechi, printre ruinele pe care le înmulțise

5 și le răvășise cutremurul de pămînt de-acum vreo
șase ani. Parcă nici nu-i venea să mai plece. Din primul
moment avu impresia că a mai umblat cîndva pe-aci.
Simțămîntul acesta era și mai ciudat pentru că se împe-
rechea cu un dor mai mistuitor după Servilia. Printre
10 uriașele coloane rupte și prăvălite îi apărea mereu,
ca o filfiire eterică, privirea ei ademenitoare și muștră-
toare, îl chinuiau remușcări: de ce a pus s-o biciuiască?
Loviturile parcă îi șfichiuiuau inima. Auzea uneori șuie-
ratul nuielui și zgomotul cîrnos cînd atingea trupul
15 fecioarei. Se răzima istovit de cîte un zid străvechi.
Fluturări tainice umpleau aerul în care nisipul fin,
vîltorit de vînturi, plutea ca niște nourași albi.

Pe Myro îl exaspera șederea printre ruine, care
se prelungea mereu. De cîteva ori Axius, cuprins de o
20 pornire năvalnică, se pregăti să plece acasă, la Roma,
declarînd fățiș libertului că nu mai poate trăi fără
Servilia, că altfel ar trebui să se sinucidă.

După o lună se imbarcă pe o corabie egipteană
și porni spre sud. Impresia că cunoaște locurile con-
25 tinua. Nu voia să se oprească decît la Theba. Totuși
la Abydos, împotriva sfatului corăbierilor cunosători
ai ținutului, zăbovi zece zile, simțindu-se foarte bine,
visînd mereu pe Servilia, o dată chiar subt înfățișarea
unei prințese egiptene.

30 în Theba puterea farmecului slăbi. Nici aleea
sfînxilor nu-l interesă. Trecu repede dincolo de rîu,
la cele două statui uriașe ale lui Memnon, voind să audă
negreșit glasul oracolului care cînta dintr-un colos
de cînd a umblat și pe-aici cutremurul cel mare. Își

ridică un cort în apropiere. Cîteva sute de oameni de toate neamurile aşteptau ca şi dînsul. De-abia a treia zi, dis-de-diminează, colosul de granit începu să cînte aievea. întîi nişte tonuri stridente, ca un fluier
5 răguşit. Apoi o pauză pînă la răsăritul soarelui. Apoi, îmbinîndu-se cu adierea zefirului, porni un cîntec nou, cu modulări stranii, ca o plîngere de om bătut. În sfîrşit, după o tăcere mai scurtă, urmă a treia strofă cu glas de femeie. Axius se cutremură: era chiar glasul Serviliei.

10 Ghemuit pe soclul statuiei, lingă piciorul uriaş, stătu toată ziua să mai audă oracolul. Colosul rămase mut.

Călătoria continuă pe Nil pînă la Elephantine, unde Myro văzu fîntîna miraculoasă care înregistrează urcarea apelor binefăcătoare, apoi la insula Philae
15 cu vestitul templu al Isidei. Pe Axius nu-l mai interesa nimic. Cîntecul uriaşului de granit îi răsuna mereu în suflet ca o chemare poruncitoare. De-abia aştepta să plece mai degrabă acasă.

În Alexandria se mai linişti puţin. Se ruşina să
20 se întoarcă la Roma, după o lipsă de un an, fără a fi văzut baremi pămîntul Asiei. Imperiul lui Fabius se terminase şi deci recomandăţia lui nu-i mai folosea, ba mai curînd i-ar fi stricat, fiindcă între Fabius şi unul din noii consuli, Marcus Servilus, era o duşmănie
25 veche, cunoscută de toată lumea. Se hotărî să cerceteze doar Palestina, unde avea pe procuratorul Pontius Pilatus.

Trecu pe mare la Caesarea şi de-acolo porni îndată spre Ierusalim, pe drum lung şi obositor, mai ales
30 cît ţine deşertul Saron. Văzu de departe turnul Antonia, reşedinţa procuratorului imperial, dominator şi greoi ca un pumn de gladiator.

Pontius Pilatus îl primi cu mare bucurie. Era de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu figura aspră, cu părul

puţin nins. îl duse degrabă la soţia sa Claudia Procula, mai tînără ca el cu aproape douăzeci de ani, foarte blinda şi cu ochii visători ca o profantidă.

Procuratorul îi vorbi despre Nonius, cu care a fost
5 odinioară camarad de arme. îi povesti cum a scăpat el atunci de la moarte, printr-o minune. Apoi începu să se plîngă de greutăţile guvernării. Se simţea aici ca un exilat şi n-avea dorinţă mai fierbinte decît să fie strămutat în altă provincie. Ura şi dispreţuia poporul iudeilor. îl indignau superstiţiile lor şi veşnicele certuri cu care-l plectiseau.

— Sînt turbulenţi şi pîrîtori! De două ori s-au plîns contra mea Cesarului — zise Pilatus scrîşnind din dinţi.

15 Axius aprobă din cap. Despre o plîngere ştia şi dînsul — cînd Scribonianus i-a oferit lui locul de procurator. Dacă ar bănuî Pontius!

În sfîrşit, procuratorul, ca să-i dovedească cît sunt de nebuni oamenii aceştia, îi spuse că, nu mai
20 departe decît cu două săptămîni în urmă, au venit la dînsul, cerîndu-i zgomotos să condamne pe un anume Iehoşua pentru un sacrilegiu împotriva zeului lor invizibil. Cererea i s-a părut nedreaptă, totuşi, ca să scape de gura lor şi mai ales ca să nu-l pîrască iar la
25 Roma că ar favoriza pe un duşman al împăratului, deşi asemenea duşman e mai mult o ruşine decît o primejdie, le-a făcut pe plac şi a răstignit pe Iehoşua. Iată însă că prietenii celui răstignit au răspîndit zvonul că Iehoşua s-ar fi sculat din mormînt şi s-ar fi înălţat
30 în cer, alături de zei. Cei ce i-au cerut moartea s-au înfricoşat să nu prindă zvonul în popor şi acuma umblă să condamne şi pe prietenii mortului.

— Mai interesant e totuși că și Claudia crede basmul cu învierea din morți! sfârși Pilatus cu un rîs din toată inima.

— Da, cred — murmură Claudia Procula, uitîndu-se cu încredere la Axius. L-am văzut. Avea în ochi atîta bunătate cum nu s-a mai pomenit în lume. Era zeul bunătății coborît pe pămînt.

Axius se înfiora și răspunse:

— Toate minunile sunt posibile.

10 Le mărturisi durerea lui cu Servilia. Claudia, înțelegătoare și blîndă, îl sfătui să nu mai șovăie, ci să asculte porunca zeilor care i s-a încuibat în inimă. Pontius Pilatus însă zise aspru, disprețuitor:

— Ar fi rușinos pentru un cavaler roman să-și
15 izgonească soția de neam din pricina unei sclave ticăloase! Servilia trebuie ucisă fără întârziere și atunci se va sfârși vraja ei demonică asupra ta!

Cu cît se apropia de Italia, cu atît calea i se părea
20 mai lungă. Cele cîteva zile, de la Brundisium la Roma, fură o eternitate. Glasul colosului de granit îi cînta iar în inimă ca o poruncă supremă.

Sosi pe neașteptate. Nomenclatorul se minună
văzîndu-l, parcă nu l-ar fi recunoscut. De altfel Axius
25 slăbise; pielea i se întinsese pe obraji și se bronzase, iar în ochii măriți avea o lucire misterioasă ca o revelație.

Sclavii casei năpădiră în atrium, înconjurînd
cu o bucurie zgomotoasă pe stăpînul reîntors dintr-o
30 călătorie atît de lungă. Gălăgia neobișnuită chemă îndată pe Chrysilla. îl zări din peristil în mijlocul sclavilor. Se repezi la dînsul cu o izbucnire de lacrimi,

il îmbrățișa vijelios, pipăindu-l cu mîinile parcă n-ar fi crezut că este el aievea. Sclavii dispărură. Rămaseră singuri.

— Axius, iubitul meu, bine-ai venit! Și nici nu
5 m-ai vestit ca să te aștept — îngîna Chrysilla, sărutîndu-i cînd obrazii, cînd mîinile, plîngînd și rîzînd deodată.

Axius stătea nemișcat, căutînd doar din ochi pe cineva, cum căutase mereu de cînd trecuse pragul
10 vestibulului, printre mulțimea sclavilor, ca și acuma în singurătatea peristilului împodobit cu coloane de porfir și statui albe de marmoră. Apoi, cuprins de o îngrijorare, întrebă cu glas stins:

— Unde e Servilia?

15 Chrysilla, copleșită de bucurie, auzi întrebarea numai ca prin vis și totuși o simți în inimă ca o împunsătură de pumnal. își curmă brusc efuziunile de iubire și ridică ochii în ochii lui. Văzînd privirea ceea stranie, Chrysilla se retrase instinctiv. Plin încă de pulberea
20 drumului, cu fața murdară și barba nerasă de trei zile, Axius părea un barbar cu sufletul stăpînit de o taină cumplită pe care o trădează ochii aprinși într-o lumină sălbatecă și totuși cuminte. Din privirea lui apoi înțelese deodată tot. Ca o rază de fulger, privirea aceasta evocă
25 în sufletul ei crîmpeie din trecut care acum dobîndeau o înfățișare nouă: ura lui nemotivată pe Servilia, biciuirea sclavei, călătoria însăși. În urechi îi răsună mai clar întrebarea lui Axius, parcă i-ar fi repetat-o, și într-însa simți o primejdie care-i pune în cumpănă
30 toată soarta. îngrijorarea lui o făcu să ghicească răs-punsul ce se cuvine să i-1 dea.

— Servilia? murmură ea cu un dispreț tăios
ca o lovitură de sabie.

Ridică mîndră capul, îl măsură de sus pînă jos, strîngînd puţin pleoapele şi zîmbind cu silă. Era într-o tunică culoarea şofranului, care-i mlădia corpul şi o înălţa. Adaogă din vîrful buzelor:

5 — Hm!

Apoi întoarse spatele şi se îndreptă spre uşa de stejar a încăperilor ei. În deschizătura neagră se mai profila o clipă silueta ei galbenă, ca o ameninţare.

Axius rămase pe loc, cu aceeaşi întrebare în ochi:

io —• Unde e Servilia?

Simţindu-se singur, îngrijorarea lui se schimbă în groază. De ce n-a apărut Servilia? Poate că nici nu mai e aici? Pentru ce n-a răspuns Chrysilla? De-abia acuma îşi aduse aminte că Chrysilla a spus ceva.

15 sul ei acuma îl spăimîntă. O văzu iar întorcîndu-i spatele, hotărîtă parcă. În aceeaşi clipă o durere violentă îl zgudui, ca şi cînd i s-ar fi împlîntat un pumnal în piept.

Alergă desperat pe urmele Chrysillei. În cubiculum, f
 20 la picioarele patului dublu, Servilia se zvîrcolea, cu |
 faţa în sus, horcăind greu. La cîteva paşi, alături,]
 Chrysilla o privea rece, mulţumită, cu pumnii strînşi.]
 Auzind paşii lui Axius, întoarse ochii spre el şi-i zise]
 sfidător:

'5 —• Iată pe Servilia!

Axius se aruncă urlînd de durere asupra sclavei, în pieptul căreia rămăsese înfipt pumnalul mic de argint cu minerul de fildeş sculptat.

— Nu muri, Servilia, nu muri! strigă Axius,
 >° luîndu-i capul în mîini şi privind acuma de-aproape lumina ochilor care de un an de zile a trăit în sufletul lui cu speranţa eternităţii.

Pe faţa Serviliei apăru o undă de bucurie, iar în ochii verzi, întîlnind ochii lui Axius se aprinse o flacără

vie de fericire nemărginită. Axius însă repetă în neştire, parcă prin cuvîntul lui ar fi crezut că-i poate păstra viaţa:

— Nu muri . . .

5 Atunci atinse minerul pumnalului. Se sperie şi-l smulse din rană, sigur că aşa are s-o salveze. Pe tunica verde a Serviliei se ivi o pată roşie de sînge care se înnegri repede. În ochii sticloşi mai dăinui o clipă filfierea de fericire, apoi se stinse.

io Axius o chemă pe nume, din ce în ce mai deznădăduit, pînă ce se prăbuşi cu fruntea pe pieptul ei, într-un hohot de plîns.

Peste un răstimp auzi glasul Chrysillei care-l făcu să sară deodată în picioare. Parcă numai acuma şi-ar

15 fi dat seama că ea a ucis-o, avu o mişcare de furie, în mîna stînga strîngea minerul pumnalului însîngerat. Femeia îl înfruntă cu o linişte care îi zdrobi chiar rădăcina mîniei. De altfel un gînd îi spunea stăruitor că de-acuma ar fi de prisos orice.

20 Ieşi năucit. Picioarele îl duceau singure. Cînd se pomeni în tepidarium, unde cîteva sclavi se întreceau să-i pregătească baia, îşi aduse aminte:

— Adevărat . . . trebuie să mă spăl. Sînt murdar de drum şi de oboseală . . .

25 Un sclav cu trupul arămiu se apropie plecat să-i dezlege încălţămîntea. Axius se dădu înapoi mirat. Zîmbi trist şi făcu semn slujitorului să plece, că nu mai are nevoie de el. În baia de marmoră trandafirie apa caldă se mai clătina uşor ca o oglindă de argint viu.

30 Axius se uita curios, parc-ar fi văzut pentru întîia oară nu numai odaia, dar chiar lumea. Simţi în stînga minerul de fildeş şi-i dădu drumul ca şi cînd atingerea l-ar fi îngrozit. Pumnalul căzu zîngănind pe pardoseala lucioasă, săltă de cîteva ori ca un şarpe lovit şi pe urmă

alunecă în baie, la fund. O bolbocire tulbură oglinda
apei și se pierdu în rotocoale tot mai line. Axius avu
o tresărire scurtă, apoi uită totul.

5 în mintea lui gândurile se zbăteau neputincioase,
nimicindu-se unele pe altele într-un vâlmășag haotic.
In suflet însă i se deslușea un simțămînt dureros
de zădărnice.

Se răsuci din umeri, parcă s-ar fi smuls dintr-o
înceleștare, se cutremură și începu să se dezbrace în
10 mare grabă. Coborî cele cinci trepte. Apa caldă și par-
fumată îi mîngîia picioarele ca îmbrățișarea unei femei
iubite. Cînd își scufundă tot corpul, se simți atît de bine
parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Bîjbîind cu mîinile pe fundul bazinului, dădu peste
15 pumnalul care pîndea acolo. îl scoase deasupra apei
și-l privi un răstimp cu mirare, întrebîndu-se ce caută
pumnalul aici? Tăișul era spălat, cu stropi lucitori
ca niște diamante. Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte
deodată, își deschise vinele, foarte liniștit, cu vîrful de
20 argint, întîi la brațul stîng cu mîna dreaptă, apoi la
brațul drept cu mîna stingă, și așeză pumnalul pe mar-
ginea bazinului. întinse picioarele, își răzimă spinarea
pe treptele de marmoră așa încît capul să i se odihnească
pe cea de sus. Simțea cum i se scurge sîngele și-și zicea
25 că apa trebuie să se roșească, dar nu se uita de loc la
oglindea ei, ci numai în sus, fără a vedea nimic.

Mai tîrziu auzi un zgomot ciudat, apăsător și se
gîndi că pumnalul iar a alunecat în apă, parcă ar fi
viu și l-ar ispiti mereu.

30 Apoi gândurile i se înșirară ca într-un cerc în care
nu mai putea pătrunde nimic afară de Servilia. Re-
mușcări și păreri de rău încadrau toate crîmpeiele
de amintiri șoptindu-i că a scăpat din mîini un noroc
ce nu se mai întoarce niciodată.

O oboseală mare îi îngreua tot corpul. Pleoapele
îi apăsau bulbii ochilor ca niște capace de plumb.
Gîndurile i se încurcau iar, din ce în ce mai palide.
O lumină gălbuie îi stăruia în ochi, tot mai slabă,
5 mai tulbure. Simțea cum i se subția conștiința mereu
pînă ce se pierdu în ușurarea întunecului deplin . . .

Sufletul, slobozit din înceleștarea materială se
înalță vertiginos ca spre o țintă sigură care-l ademe-
10 nește și pe care totuși n-o poate atinge. Urmele vieții
se pierd în golul nemărginirii.

Conștiința singurătății îl însoțește între planurile
celor două lumi. Pîlpăirile palide ale existenței pure
îi aduc îndemnuri și speranțe. între infinitul trecutului
15 și infinitul viitorului sufletul șovăie CP. în fața unei i-
mense porți închise . . .

... Șovăirea sufletului părea o filfiire fără început și fără sfârșit. Prin conștiință i se perindau imagini diafane din alte existențe, trecute și viitoare. Nedesăvârșirea se lumina în suflet ca o senzație dureroasă care provoacă o rîvnă nouă.

Și deodată mișcarea reîncepu ca o coborîre vijelioasă. Poarta timpului se deschise și căderea continuă în linie dreaptă, mereu de-a lungul unui plan marginitor de lume. Sufletul își dă seama că trebuie să se scufunde în lumea aceasta și totuși alunecă cu teamă înainte, parcă nu și-ar fi găsit încă momentul.

Apoi în planul lumii nedorite se înfățișează deschizătura în care sufletul pătrunde călăuzit de o predestinație supremă. Stăpînirea spațiului frămîntă formele materiei într-o schimbare neîntreruptă. Conștiința se zbugiumă cumplit sub apăsarea înconjurătoare, se mlădie, se subțiază pînă ce se împreună cu materia informă . . .

Fu botezat în bazilica mînăstirii, a doua zi după ce veni pe lume. Primi numele Hans și binecuvîntarea abatelui. Crescu oropsit de toți, fiindcă era slăbuț și fără spor la muncă.

Cînd împlini treisprezece ani, într-o duminică de primăvară, tatăl său îl luă de mînă și porniră împreună pe drumul cu multe cotituri ce suie din satul Odenhain, așezat pe rîulețul Wischnitz, spre mînăstirea Lorsch, ale cărei ziduri cu creneluri se văd de departe, dominate de cele trei turnuri ale bazilicei bătrîne.

Hans cunoștea bine calea. O bătuse de multe ori, mîinînd vitele la pășune prin poienile pădurilor de fag ce înconjoară mînăstirea. Niciodată însă nu i-a tremurat inima ca azi. De săptămîni de zile nu se vorbise în casa lor decît despre duminica aceasta. Toți îl învățau, îl speriau sau îl încurajau. Tatăl său îl dăscălea și acuma neîncetat cum să sărute mîna abatelui, cum să răspundă cuviincios la toate întrebările.

Poarta mînăstirii era deschisă. Pe podul suspendat peste șanțul ce apăra zidul din afară, se îmbulzea o gloată de cerșetori și bolnavi în așteptarea pomenilor duminicale mai grase. Portarul, călugăr laic, cunoștea pe țăranul Michel Boenheim, slujitor pe pămîntul mînăstirii, om de treabă și cu frica lui Dumnezeu. îi și dădu mîna să i-o sărute și-l întrebă, prietenește, de sănătate. Țăranul îi povesti îndată, cu mare belșug de vorbe, c-a venit să dea pe Hans la mînăstire, c-ar vrea să-l facă negreșit călugăr. Portarul, fecior de țăran și el, foarte mîndru de haina călugărească pe care o purta, clătină grav din cap, tăcu un răstimp ca un înțelept, apoi zise că s-au dus vremurile cînd oricine se putea călugări de azi pe mîine, că lui nu-i vine a

crede că abatele va primi pe Hans în mînăstire. Totuși, ca să-i arate un semn de bunăvoință, îl sfătui să vorbească întîi cu celariarul, care e adevăratul stăpîn al mînăstirii, mai puternic chiar decît abatele, și de

5 care atîrnă tot.

Celariarul Primin era un călugăr gras, roșcovan, cu fața rasă și părul tuns chilug. Avea în grije toată administrația mînăstirii și era veșnic nervos și răgușit de cît răcnea. Acuma se necăjea cu cîtiva călugări

10 laici care potriveau porțiile pomenilor. Văzînd pe Michel Boenheim, deși altfel îi vorbea cu blîndețe, se răsti:

— Ce vrei, Michel? Nu cumva ai venit și tu la po-

15 Mare rușine! Se vede că Satana vă împinge pe toți numai la blestemății!

Drept răspuns, țaranul se repezi plecat și-i sărută mîna grasă, zicînd către copil:

20 — Ce stai, Hans? Sărută frumos mîna prea-sfîntului.

Umilința lui Michel îl dezarma într-atîta că binevoi să mîngîie obrazii și pletele bălaie proaspăt pieptănate ale copilului, mormăind:

25 — Spune ce dorești, Michel, spune degrabă, că, vezi bine, eu n-am nici duminecă, nici sărbători, ca toți creștinii. . .

Michel Boenheim începu povestea de la Adam: că Dumnezeu i-a dăruit cincisprezece copii, că viața e grea, că multe păcate s-au abătut pe oamenii sărmani,

30 că a venit vremea să ne gîndim și la cele sufletești mai cu nădejde. . . De-abia după ce izbuti să enerveze rău pe celariarul Primin, își spuse verde păsul:

— Și așa ne-am sfătuit și ne-am socotit să dăruim pe Hans bunului Dumnezeu, să se roage și el pentru

noi și să mijlocească o soartă mai fericită pe lumea cealaltă pe seama părinților și fraților lui. De altminteri e copil sfînt, precum a fost de cînd a deschis ochișorii în lume, și plătînd, și supus, tocmai cum se cade să

5 fie slujitorul celui Atotputernic. Ca mîine trec și cei șapte ani pînă se împlinește sorocul judecării din urmă și cel puțin să nu apuce ziua cea mare fără pic de apărător în fața Mîntuitorului și numai înnegriți de păcatele ticăloșiei.

10 —Ce judecată din urmă, nerodule? se înfurie călugărul. Ați înnebunit rău, Michel! Unde vezi tu sfîrșitul lumii?

— Apoi să ne ierți, prea sfinte, așa merge vestea prin prostime — se umili țaranul. Că dacă se împlinesc

15 o mie de ani de la venirea Mîntuitorului, lumea asta păcătoasă trebuie să piară și să înceapă judecata tuturor — așa zice că scrie la Sfînta Scriptură. Noi carte nu știm, că nu-i de noi cartea, dar semnele sfîrșitului se arată și orbilor: războaiele nu mai conținesc,

20 molimile și blestemățiile se lăfăiesc alături de foamete și sărăcie, om pe om se năpustește mai cumplit cum se spune c-ar fi fost pe vremea paginilor...

Era atîta credință în ochii țaranului, că celariarul se mulțumi să-l dojenească cu bunăvoință, învățîndu-l

25 să nu mai răspîndească asemenea prostii păcătoase pe care numai diavolii le șoptesc oamenilor ca să=i ispitească și să-i prăpădească.

— De cîți ani e copilul? întrebă apoi, examinînd pe Hans cu luare aminte.

30 — Răspunde, Hans — îl îndemnă Michel. Să nu-ți fie rușine, Hans! Răspunde frumos, că doar ești băiat mare și cuminte.

— La Paști am împlinit treisprezece — făcu Hans cu glas cald și privind drept în ochii celariarului.

I

— Și poștești aieva să slujești cu frică pe Dumnezeu și numai pe Dumnezeu?

— Dumnezeu vrea și Sfînta Fecioară — răspuse copilul cu o lumină mare în ochii limpezi, uimind pe călugăr.

Atunci Michel se dădu mai aproape și șopti tainic celariarului:

— A spus de multe ori maică-si, că mie n-a îndrăznit, că eu n-am vreme să ascult palavrele copiilor, 10 că zice i s-ar fi arătat mereu în vis Domnul nostru Isus Hristos, în haină albă pînă-n pămînt și cu coroană de raze pe cap și cu semnele cuielor la mîini și la picioare, și l-a mîngîiat pe obraz, uite-așa, și i-a zis: „Vino după mine!” Și a pornit copilul, dar pe urmă s-a trezit . . .

15 Călugărul Primin se închină ca în fața unei minuni, îi fulgerase prin minte să primească pe Hans în tagma călugărilor laici, să-l aibă pentru muncă, fiindcă de meseriași harnici e mai multă nevoie în mînăstire decît de învățați. Avea șovăiri din pricina înfățișării costelive 20 a candidatului. Întîlnind însă lumina stranie din ochii copilului, apoi mai auzind și cuvintele lui Michel, celariarul se înfricoșă. Slujba lui neîngăduindu-i o viață cucernică și ferită de păcate, trăia în groaza amară și a pedepsei lui Dumnezeu și a ispitelor Diavolului.

25 — Bine, bine, să mergem la . . .

Porni, fără să poată sfîrși, spre bazilica severă, printre clădirile scunde cu coperișe țuguiate ale meseriașilor, ca pe o uliță, urmat de aproape de Michel și Hans.

30 La intrarea bazilicei, celariarul se opri un moment și ridică ochii la cer, întrebător, căutînd parcă o povață. Privirea lui alunecă peste bolțile portalului, peste cele șapte rînduri de ferestre ale turnului principal, pînă la crucea neagră, cu brațele subțiri. Apoi, lămurit și hotărît parc-ar fi primit o poruncă de sus, intră repede în

atrium își muie degetele în apa sfințită și își făcu cruce. Pe o ușă laterală ieși în curtea pardosită și acoperită ca un gang, trecu pe dinaintea vorbitorului și a școalei, ajunse la casa abatelui, lipită de bazilică și comunicînd 5 cu naosul printr-un coridor.

Locuința avea numai două încăperi mici ca și chiliile fraților. Abatele era în genunchi, în fața unui altar, adîncit în rugăciuni. Nici nu observă cînd intrară cei trei. Celariarul însă auzi foarte clar cuvintele.

10 — Benedictus qui venit in nomine Domini!

Fu cuprins de spaimă parcă ar fi fost o întîmpinare cerească. Plecă genunchii și bîlbîi înmărmurit:

— Părinte, a venit un copil sînt în mijlocul nostru...

Michel îngenunche de asemenea, șoptind copilului:

15 — Aide, Hans, îngenunchează frumos, să vază preasfîntul cît ești de cuminte.

Abatele, ca și cînd n-ar fi auzit nimic, își urmă rugăciunile pînă la sfîrșit. Apoi întoarse capul întrebător. Cu barba albă și capul tuns, cu ochii înflăcărați de o 20 lumină pioasă, părea un pustnic sînt, rătăcit printre oameni. Hans, parcă l-ar fi cunoscut de mult, se apropie, îi sărută mîna și rosti rugător:

— Tată . . .

25 Anul de noviciat fu greu ca un păcat de moarte.

Ispta tăcerii și a singurătății ținu șapte săptămîni. Închis în chilia dosnică, nu putea vorbi cu nimeni afară de Dumnezeu. Un călugăr mut îl conducea, disde-dimineată, în capela novicilor unde trebuia să asculte, 30 în genunchi, o liturghie lungă urmată de predici nesfîrșite. Apoi iar singurătatea chiliei în care de-abia pătrundeau cîteva raze de lumină cenușie.

O revoltă crîncenă îl frămîntă în primele zile. Genunchii îl dureau, iar tăcerea și singurătatea îi vîltorau amintirile vieții de-afară, zgomotoasă, veselă, pestriță, îl chinuiau păreri de rău și dorinți de evadare.

5 Se simțea ca îngropat de viu într-o criptă străveche. Pe urmă amintirile se împutinau, cernute parcă prin site tot mai dese. Resemnarea i se coborî în suflet, înfrumusețată de așteptarea unei revelații care trebuie să vie și pe care trebuie s-o merite. începu să dorească

10 un semn de încurajare din altă lume, o vedenie sfîntă care să-i oțelească inima. Umbla de ici-colo prin chilia ca o cușcă, murmurînd neîncetat cuvinte de rugăciune. Patul de scîndură cu perna de lemn îl întăreau. O măsută șubredă și un scaun fără spetează mai avea,

15 și pe perete, la căpătîi, o icoană a Maicii Domnului, veche, cu rama mîncată de carii. în fața ei se oprea din ce în ce mai mult, ca înaintea unei ființe vii. Zugrăveala stîngace arăta un cap frumos de femeie, cu ochii mari, cu privirea blîndă și plină de mistere. Și ochii

20 ei îl urmăreau neconținut, oriunde se mișca în chilie, parcă s-ar fi întors după el, chemători și mîngîietori. Privirea lor, cunoscută, parc-ar fi întîlnit-o de mult, ascundea taina revelației pe care o rîvnea din adîncimile sufletului.

25 De-acuma nu se mai simțea singur. Privirea icoanei îl însoțea pretutindeni, îi lumina sufletul chiar în bezna nopților petrecute pe patul de scîndură. în rugăciuni învoaca mereu pe Maica Precista, adăpostul și sprijinul vieții lui.

30 Cînd se isprăviră cele șapte săptămîni de încercare și fu mutat între ceilalți novici, zgomotoși și indiscreți, i se păru că s-a coborît în purgatoriu. Convorbirile lor lumești, întrebările lor necuviincioase îl răneau în su-

flet. Smerenia și cuvioșia le erau necunoscute. Sfiala lui ajunse repede bătaia lor de joc.

începu școala: citit, scris, socotit, cînt, religie.

5 Celariarul recomandase pe Hans magistrului novicilor ca pe un sfînt care a vorbit cu Mîntuitorul. Magistrul era sceptic în privința vedeniilor mistice, spunînd că au devenit atît de numeroase încît primejduiesc bazele credinței adevărate. Fiindcă Hans era ascultător și silitor în toate, îl luă cu blîndețe, împotriva obiceiului

1# său de-a bruftului pe novici spre a le strivi gîndurile lumești.

învățătura însă nu-l ademenea. Iubirea tainică pentru Dumnezeu îi epuiza toate dorințele. Numai cîntul îi plăcea. Melodiile triste parcă-i răscoleau în suflet

15 altă viață. învăța totuși cu sîrguință citirea și scrierea. Voia să știe latinește ca să afle din cărți, fără ajutorul oamenilor, viețile sfinților după care să-și călăuzească viitorul. La socotit mîncă deseori bătaie, împreună cu ceilalți elevi, ca să le intre mai bine în cap misterele

20 adunării și scăderii. Singur Hans plîngea amarnic, ca o fată, spre uimirea și chiar disprețul colegilor. Pentru toate suferințele găsea alinare în privirea icoanei sfînte din chilia tăcerii. Ca să nu se despartă de ea, ceruse să rămîie acolo, și celariarul Primin, în mod excepțional,

25 îi îngăduise.

De altfel celariarul se mîndrea a fi protectorul novicelui Hans. îl ajuta unde putea și se gîndea mereu ce nume să-i dea, sfātuindu-se în privința aceasta cu călugării mai bătrîni. Unii propuneau să-l numească

30 Chrodegang, în amintirea piosului și întîiului abate care a sfințit mînăstirea Lorsch acum două secole și jumătate. Magistrul novicilor, consultat de asemenea ca mai învățat între toți, stăruia pentru numele Lollus, purtat odinioară cu mare cinste de abatele care a

slujit întâia oară în bazilica nouă, în fața împăratului Carol cel Mare. Celariarul șovăi și, în cele din urmă, se opri la Adeodatus, după numele în care și-a botezat copilul sfântul Augustin.

5 în duminica dinaintea ceremoniei legământului solemn, celariarul chemă la mînăstire toată familia lui Michel Boenheim să-și ia rămas bun de la Hans, spunîndu-le:

— De-acuma Hans e ca și mort pentru voi! E
10 numai al lui Dumnezeu și al nostru.

Țăranul zîmbi încurcat și înduioșat, mormăind ceva despre sprijinul ce-l vor avea, prin Hans, pe lumea cealaltă. Mama copilului însă se porni pe niște bocete de răsună vorbitorul cu tavanul boltit. Hans,
15 alb ca varul stins, cu un surîs de resemnare pe față, sărută pe toți cei patru sprezece frați ai săi.

Ceremonia se făcu apoi cu deosebită pompă. însuși abatele Kempten, deși bolnav, sluji liturghia și ținu chiar o homilie specială, aducînd ca pilde, pentru
20 novicele care intra în viața monacală, virtuțile marilor cenobiți și reamintind cele trei calități indispensabile celor ce vor să servească aieva biserica Domnului: stabilitas, conversio morum, obedientia.

După serbarea din bazilică, celariarul Primin, lăcrămînd de emoție, îmbrățișa pe tînărul frate, murmurînd:

— Adeodatus, roagă-te și pentru mine, căci multe greșeli îmi apasă sufletul!

Spre toamnă, ciurma cea mare care bîntuise Italia,
30 ajunsese în cîmpia Rinului ca o vijelie năpraznică, răspîndind moartea și groaza. Satul mînăstirii rămase pustiu; oamenii ce nu apucaseră să fugă spre miazănoapte, pieriră în mai puțin de două săptămîni. Morții neîngropați putrezeau pe ulițe și prin case. Cîțiva că-

I
I
I
I
I
I
I
I

lugări, care coborîseră în sat să îngrijească pe bolnavi, nu se mai întorseseră, iar alții nu mai îndrăzniră să iasă dintre zidurile mînăstirii. Atunci Adeodatus se oferă să plece să înmormînteze cadavrele, și exemplul lui îmbărbăta și pe alții. Toată familia lui Michel Boenheim fusese secerată de moartea neagră; Adeodatus își îngropa plîngînd părinții și frații.

Rămas de-acuma singur pe lume, Adeodatus se simțea mai aproape de Dumnezeu. în tovărășia călugărilor, în dormitorul comun, în refectoriul comun, parcă era un străin. Ceru și obținu o chilie, chiar alături de camera flagelației. își luă și icoana Maicii Domnului, în seara cînd o văzu în chilia sa, avu o fericire atît de mare că el însuși se spăimîntă. Visuri necurate
15 îl chinuiră. Ispita Diavolului îi tulbură inima. Dori o ispășire aspră. Intră de dimineață în odaia torturilor cucernice. Rugă pe un frate să-l pedepsească. Trebui să stăruie mult pînă ce primi, pe spinarea goală, cincizeci de curele. Carnea i se învineți. Durerea îi potoli
20 sîngele. Se întoarse mulțumit în chilie, căzu în genunchi în fața icoanei bătrîne și plînse:

— Sfîntă Fecioară, îndură-te . . .

3

Celariarul Primin socotea că Adeodatus a atît de
25 sfînt încît îi ajunge școala inferioară. De altă părere era însă magistrul care, cu încuviințarea abatelui, trecu pe tînărul călugăr în școala superioară, să studieze artele liberale, de o parte gramatica, dialectica și retorica, iar de altă parte aritmetica, geometria, muzica și astronomia.
30

Adeodatus se supunea cu umilință tuturor îndemnurilor. Dragostea învățaturii îl cucerea cu cît înainta

mai mult în cunoașterea limbii latine. Magistrul, cărturar pasionat, îl încuraja, îi alegea cărțile potrivite, ba îl introduse și în biblioteca mănăstirii, aflată la stînga corului. Era o singură odaie vastă, cu dulapuri deschise de lemn înnegrit de vremuri, pe ale căror rafturi se odihneau, colbuite, feluritele volume legate în piele, scrise pe pergament cu litere greoaie. Îi povesti că biblioteca a fost adunată de primii călugări, toți cărturari mari care, din ordinul abatelui, copiau ziua-noaptea manuscrise împrumutate. Acuma însă, de vreo sută de ani, patima învățaturii a dispărut din sufletul fraților și biblioteca e mai mult pustie. Doar magistrul și un bibliotecar bătrîn mai scormonesc arar prin foliantele uitate.

În trei ani, Adeodatus citi multe volume latinești, ferindu-se de cele grecești, ebraice și arabe, pe care nu le pricepea. Dintre toate însă mai mult îi atîță curiozitatea o carte cu povestirea lui Siegfried, aflînd de-acolo cu uimire că eroul ar fi îngropat chiar în mînăstirea Lorsch și că locul unde a fost ucis mișelește ar fi de asemenea prin apropiere. Ceru bibliotecarului lămuriri mai bogate. Bătrînul habar n-avea. Magistrul însă îi spuse că volumul e o copie după colecția de legende eroice, făcută din porunca împăratului Carolus Magnus. Îi arătă, în dreapta altarului, crucea neagră pe o lespede subt care se odihnesc rămășițele pămîntești ale viteazului, între mormintele celor doi împărați Ludovic Piui și Ludovic cel Tînăr. Îi făgădui să-l ducă, într-o zi, să cerceteze ținutul unde s-a prăpădit eroul-eroilor.

În sfîrșit magistrul, după multe amînări, porni cu Adeodatus pe marginea rîului, în sus, prin pădurea ce adumbrea dealurile line. Inima tînărului tresaltă ca o pasăre scăpată din colivie. În vreme ce învățătorul îi

povestea întîmplări de demult, Adeodatus se gîndea că, de ani de zile, azi e întîia oară cînd a ieșit pe poarta mînăstirii. I se părea mai vesel aici soarele primăverii, mai fumos cîntecul păsărilor, iar în foșnetul frunzelor auzea chemări ispititoare. Își aducea aminte zilele dinainte de-a îmbrăca haina călugărească: cum se ducea cu vitele la pășune, voios, împreună cu alți copii de vîrsta lui. Parcă vedea iar pe Margareta Hippler, mai mică decît dînsul, pierzîndu-și mereu vacile prin pădure și bocindu-se pînă ce alerga el să i le găsească.

Sosind la un pîrîu, cotiră în dreapta. Urcușul era mai greu și magistrul, grăsun, gîfîia și-și ștergea într-una fruntea și capul pleșuv, cu mîneca sutanei. Se opriră la un izvor clădit cu bolovani ca o fîntînă. Magistrul se așeză, istovit, se odihni puțin și pe urmă explică: Uite, colo s-a plecat Siegfried să-și astîmpere setea; uite, colea teiul bătrîn în care și-a agățat armele; pe-aici, s-a furișat Hagen, i-a luat lancea și l-a izbit în crucea spetelor; dincolo și-a sfărîmat scutul Siegfried; pînă colo s-a dus cu lancea înfiptă în spate; mai încolo și-a dat sufletul. . . Adeodatus se minuna. El mai umblase pe-aici, știa de la oameni doar că fîntîna e fermecată și văzuse fete din Odenhain, venind în zorii zilei să ia apă de izvor, s-o dea de băut celor pe care doreau să-i înlănțuiască. Magistrul zîmbi: așa-i poporul, își uită eroii și schimbă neconținut legendele despre ei.

Adeodatus, ajuns iar în chilia lui întunecoasă și tăcută, se simțea vinovat în suflet și nu-și dădea seama pentru ce. Își ceru iertare de la icoana sfîntă, dar noaptea visă numai viteji înarmați care se ucideau de dragul femeilor.

De-acuma se ducea deseori la izvorul din poiana de tei, singur, parc-ar fi căutat pe cineva. Visa cu ochii deschiși, copacii luau înfățișări omenești, vîjîitul

codrului îl împresura când cu chiote de veselie, când cu plînsuri înfundate.

Apoi, într-o duminică, întorcîndu-se pe înserat spre mînăstire, întîlni pe cărare o femeie. Plecă fruntea, să
5 n-ovază. Simți însă că ea s-a oprit și, ajungînd în dreptul ei, îi auzi glasul care îl chema pe nume:

— Hans!

Glasul îi era cunoscut. Vru să treacă înainte și totuși se pomeni stînd pe loc. Fără să vrea, ridică ochii.
10 Era o fetișcană de vreo șaptesprezece ani. Ochii ei câprii îl priveau cu bucurie. Cozile ei groase, împletite, cînepii, coborau pe umeri în jos, pe lîngă sîinii plini care se rotunjeau, subt cămașa strîmtă, ca două mere pîrguite. Adeodatus văzu tocmai sîinii fetei și deodată i se
15 aprinse sîngele într-o văpaie ciudată, iar inima începu să-i zguduie pieptul.

— Nu mă mai cunoști Hans? îi zise fata cu un surîs de mirare. Margareta . . . A lui Hippler . . . Nu îți
minte când îmi pierdeam vacile prin pădure?

20 Adeodatus nu auzea nimic. Privirea lui se frămînta pe sîinii ademenitori și pe buzele ei umede care, vorbind și zîmbind, parcă-l dojeneau și-l chemau. Încerca să plece ochii, să înăbușe ispita clocotitoare. Nu izbutea. Și fata ciripea mereu:

25 — Știi, Hans, acum patru ani, când a venit moartea cea neagră, noi am fugit în lume și am stat doi ani departe, într-un ținut unde-s numai munți și păduri. Mult am pătimit pe-acolo, vai de sufletele noastre, dai pe urmă ne-am întors acasă. Și acuma tata vrea să mă
30 mărite cu Wendel, îl mai îți minte? Oamenii, prin sat, spun că tu ești un adevărat sfînt, zău, așa vorbește lumea. Se zice c-ai făcut și minuni. Apoi dacă mă mărit, să știi, Hans, că . . .

Călugărul își dădea seama că se pierde. O clipă de va mai asculta glasul ei și nu-și va smulge privirea de pe sîinii ei, are s-o ia în brațe, s-o omoare în sărutări. Cu o sforțare cumplită închise pleoapele și în-
5 gînă răgușit, desperat:

— Piei, Satano! . . . Satano! . . . Satano! . . .

începu să alerge nebunește, cu pleoapele strînse, cu inima îngrozită, să scape din vraja pierzaniei. Nici nu cuteză să se mai uite înapoi, ca și când i-ar fi fost
10 frică să nu-l întoarcă ispita.

în tăcerea chiliei se bătu cu pumnii în piept, implorînd sprijinul Domnului împotriva Diavolului care încercă să-i zdruncine cuvioșia. Pe când se ruga însă, prin inimă îi umbla, ca un tîlhar, regretul că baremi n-a
15 sărutat pe Margareta. Uluit, ridică ochii spre icoana Maicii Sfinte, dar și ea parcă-l muștra: de ce n-a sărutat-o?

Se crezu pierdut și părăsit. Plînse multe nopți, nemaîștiind bine nici pentru ce plînge: că n-a strîns în
20 brațe pe fata cu sîinii ațîțători sau de teamă că o prăbușire mare îi amenință sufletul?

Fură cartea cîntecelor de vitejie și iubire, pîndi o clipă când nu era nimeni în bucătăria cea mică și aruncă în foc volumul cu file îngălbenite, legat în piele
25 de capră sălbatecă.

4

Asa se liniști. Își zicea că toată tulburarea numai cărțile i-au pricinuit-o, deschizîndu-i ferestrele altei vieți, cu ispitiri și păcate. Cine trăiește pentru Isus,
30 n-are trebuință de învățătură, ci numai de credință. Adevăratul suflet cucernic se ferește de prilejurile care-i pot zdruncina credința. Întocmai cum spuneau și ceilalți frați disprețuitori ai bibliotecii.

Peste câteva săptămîni amintirea Margaretei pieri ca un vis fără urme. De altfel gîndurile îi fură întoarse spre grija cea mare ce stăpînea tot mai stăruitor sufletele pioase. Nici doi ani nu mai erau pînă la împlinirea
5 miei de ani de la Hristos, care însemna sfîrșitul lumii și judecata supremă. În mînăstire se vorbea mereu de apropierea vremii. Înfricoșarea sporea. Semne dese vesteau venirea Mielului. A fost moartea cea neagră: acuma amenința foametea, căci de trei ani seceta e așa
10 de aprigă încît oamenii de-abia își mai trag zilele din rodul pămîntului. Totuși mulțimea nu părăsea calea păcatelor și nu se pocăia. Ticăloșiile lumii se înteteau încît duhoarea lor se ridica, sfidătoare, pînă la cer. Preoții și călugării se bălăceau în rele întocmai ca și
15 slăbănogii și nemernicii vieții.

Episcopii și cîrmuitorii se întreceau în încercări de-a lămuri poporul că credința despre sfîrșitul lumii e păcătoasă. Lămuririle lor mai mult măreau îngrijorarea.

Adeodatus credea puternic în apropierea sfîrșitului cînd Satana cel încătușat va fi slobozit pe pămînt să distrugă viața și sămînța omenească ticăloasă. Dormea cu Apocalipsul la căpătîi. Cu cît îl citea mai sîrguincios, cu atît cuvintele întunecate i se înfățișau ca niște lumini strălucitoare. Compara cele ce auzea că se
20 petrec în lume cu prevestirile din cartea sfîntă și se cutremura de orbirea celor ce nu vor să vadă.

Începu să-i roadă în inimă o îndoială: poate că păcătuiește stînd la adăpostul zidurilor unde nu pătrunde ispita? Nu ferindu-se de încercări, ci înfruntîndu-le și
30 biruindu-le se întărește credința slujitorului Domnului. E ușor să fii curat cînd mîna Diavolului nu te atinge. Binele n-ar exista în lume, dacă n-ar fi și răul. De-abia în lupta cu răul se poate învedera binele și virtutea.

Vru să caute ispitele, să iasă în lume și să-și oțelească sufletul. Se gîndi să facă un pelerinaj pînă la Ierusalim sau baremi la Roma, să sufere chinuri și durere pentru credința lui. Celariarul Primin, aflîndu-i
5 planurile, îl convinse să mai aștepte.

Apoi, în toiul iernii, aproape de Crăciun, se ivi pe cer o cometă care spăimîntă toată lumea. Era atît de luminoasă că se vedea și ziua, parc-ar fi umblat să înghită soarele. Oamenii așteptau din ceas în ceas pră-
10 pădul. Chiar episcopii împărțeau binecuvîntarea apostolică și iertarea păcatelor spre a mîntui cît mai multe suflete pentru viața eternă. Țăranii dimprejur se adunară sub zidurile mînăstirii, să-i găsească lîngă lăcașul sfînt trîmbițele judecății din urmă, se îmbulzeau
15 la spovedanie și se rugau fierbinte cu ochii în sus, spre cerul tănuitor de primejdii.

După ce se stinse semnul ceresc și lumea reîntră repede în făgașul vieții desfrînate, inima lui Adeodatus se umplu de amărăciune. Se simțea nevrednic de mila
20 Atotputernicului pentru că el huzurea în chilie, în loc să propovăduiască prin vorbe și fapte credința binefăcătoare. Cum se desprimăvără, se înfățișă la abatele Kempten și-i mărturisi plîngînd zbuciumările, cerîndu-i voie să plece printre oamenii rătăciți, să-i întoarcă pe
25 calea mîntuirii. Abatelui îi plăcu gîndul tînărului călugăr. Ca să-l pună la o încercare prealabilă, îl însărcina să-i ducă o scrisoare către arhiepiscopul Willegis din Mainz, să se înapoieze curînd cu răspunsul și, dacă dorința de plecare îi va mai stăruia în suflet, pe urmă să
30 meargă încotro îl va îndrepta Dumnezeu.

Adeodatus coborî în valea Rinului, trecu prin sate și orașe, sosi într-o seară sub zidurile bătrînei cetăți Mainz și mase pe cîmp, nevroid să se adăpostească prin hanurile ce se aflau în apropierea porților

închise și despre care auzise că sunt cuiburi de pierzanie pentru sufletele cele mai tari în credință. În noaptea aceasta, pe când se odihnea ghemuit sub un copac înmugurit, i se arată întâia oară Diavolul, sub chipul unui cățeluș negru cu ochii ca doi cărbuni aprinși. Necuratul se apropia mereu, tiptil, dar dispărea în beznă îndată ce călugărul își făcea semnul crucii. Spre miezul nopții, ațipind puțin, văzu chipul Fecioarei Măria, coborînd parcă din icoana lui scumpă. Prea-
10 Curata îi zîmbea blînd. Pe buzele-i sfinte, Adeodatus citea cuvîntul: „Iubește. . .” în aceeași clipă se trezi, simțind aproape de obrazul drept o respirație caldă și văzînd iar ochii ca doi cărbuni aprinși. Sudori reci îi broboneau fruntea. Brațul îi tremura încît de-abia putu
15 schița semnul mîntuitor al crucii. Se ridică în genunchi și începu să se roage fierbinte. Așa îl găsi răsăritul soarelui.

Intră în Mainz împreună cu carele țărănilor care duceau merinde și dijme. Paznicii porții, văzîndu-l murdar de noroi, rîseră:

— Uite, călugărașul, cum s-a tăvălit ca un purcel printre purcele!

Adeodatus roși, dar nici nu ridică ochii. Merse pe străzile întortocheate, printre casele cu coperișuri țuguiate și cu zidurile mohorîte, înainte, ca și când ar fi umblat toată viața numai pe-aici. Oamenii se opreau, se mirau de înfățișarea lui sălbatecă și se închinau ori îl ocărau. Dădu peste un halebardier ce se plimba sever prin fața unui palat. Își aduse atunci aminte că are
25 de împlinit o misiune și că nu știe unde poate găsi pe arhiepiscopul Willegis. Halebardierul îi arătă, fără a scoate un cuvînt, un turn ascuțit și înalt care se ridica departe deasupra tuturor caselor. Călugărul porni într-acolo. Se rătăci. Pe la amiazi de-abia nemeri în

piața dominată de reședința guvernatorului spiritual și militar al orașului. Pătrunse în clădirea greoaie și întunecoasă, cu ochii mereu în pămînt, pe o scară cu treptele tocite, cuprins într-un vîlmășag de oameni
5 urcînd spre aceeași țintă. Își făcea cruce din când în când și murmura frînturi de rugăciuni. Vedea numai cizme mari cu pîteni lungi și sandale cu curele subt sutane castanii. Apoi deodată se pomeni într-o sală vastă, cu ferestrele întocmai ca ale bazilicei din Lorsch
10 și cu un tron strălucitor în care ședea un bătrîn cu barba neagră pișcată abia de cărunțeală, cu obrazii roșii, îmbrăcat în haină scumpă de hexamiton cu ape mătăsoase și avînd în dreapta toiagul episcopal. Adeodatus își croi drum cu coatele prin mulțimea de preoți
15 și ostași, și se prăbuși la picioarele tronului, parc-ar fi căutat acolo apărare și odihnă. Un lăncier îl apucă de umăr, vrînd să-l arunce înapoi. Arhiepiscopul însă făcu semn să-l lase. Călugărul scoase din sîn scrisoarea și o întinse, bîlbîind istovit:

20 — Abatele . . . sfîntul. . . Lorsch . . .

Fața stăpînului orașului se însenină. Luă scrisoarea și începu să citească. Adeodatus îl privea și în privirea aceasta tremurau mii de speranțe tulburi. Văzu în ochii marelui păstor aprinzîndu-se o lumină ciudată, batjocoritoare, care-l spăimîntă. Apoi auzi glasul lui compătimitor:

— Ei, sârmanul Kempton! A rămas tot cu nălucirile pioase.

Arhiepiscopul Willegis se uită zîmbind la cei dimprejur, clătînd din cap și adaogă:

— Spune abatelui, tinere, să fie liniștit! N-a sosit încă sfîrșitul lumii! Să citească mai cu luare aminte cărțile sfinte și să-și alunge din suflet îngrijorarea, așa

să-i spui, tinere! De altfel îi vom trimite și răspuns scris, mai târziu.

Adeodatus nici nu mai sărută mîna arhiepiscopului. Fugi din sală, coborî pe scara de piatră, alergă pe ulițe, **5** îngrozit, așteptînd din moment în moment să se pornească o ploaie de foc și pucioasă care să nimicească cuibul nelegiurii, precum au fost prăpădite odinioară Sodoma și Gomora.

Ieși din oraș plîngînd cu hohot. Paznicii se hîrjoneau cu niște țărance și nici nu-l luară în seamă. Adeodatus, desculț, cu capul gol, alerga parcă l-ar fi gonit. Spre seară ajunsese într-un sat. Bătu la multe porți în zadar. Țăranii se fereau de călugării rătăcitori ca de diavoli. De-abia porcarul îl găzdui după oarecare șovăiri, **15** fiindcă avea o fată mărișoară. Era evlavios și nevoiaș, cu o droaie de copii. Povesti călugărului mulțime de întâmplări destrăbălate și crime monstruoase care vesteau sfîrșitul lumii. îl îndemnă să se oprească negreșit la Niersteyn, să caute pe pustnicul sfințit dacă vrea **20** într-adevăr să audă glasul Domnului.

Pînă la Niersteyn merse două zile. Un copil îl călăuzi la lăcașul schimnicului, sub o stîncă, lîngă apele Rinului. Copilul îi spuse că sfințul n-are nume, că trăiește acolo de ani de zile, singur, și că afurisește pe **25** oricine încearcă să se apropie. Adeodatus se apropie umilit. Pe o lespede de piatră, în genunchi, pustnicul se ruga, scrutînd cerul cu privirea înflăcărată, lovindu-și pieptul cu pumnii încît îi tremura barba încîlcită, plină de noroi și mărăcini. Cuvintele nu se înțelegeau, ci **30** doar un mormăit prelung. Cînd simți pe Adeodatus, întoarse capul spre el, îl cîntări și rosti răspicat:

— Vii să mă ispitești, Diavole, sub chip de om?
Călugărul căzu în genunchi, se închină și tăcu. În ochi avea lacrimi și o privire atît de amărită că sfințul murmură:

— Am fost și eu ca tine, iar acuma iată-mă mai ticălos, nevrednic să mă alinte lumina soarelui.

Își continuă apoi rugăciunile pînă se coborî întunerecul, fără a se mai uita la tînărul călugăr care se **5** simțea fericit că baremi poate sta în apropierea unui sfințit. De cîteva ori, în cursul nopții, Adeodatus se deșteptă în mormăituri mînioase: pustnicul alunga diavoli ce încercau să se apropie.

Șapte zile și șapte nopți petrecu Adeodatus în **10** preajma anahoretului. Nu-i află numele, dar îi descoperi povestea. Era dintre călugării de la mînăstirea Farfa, cei ce uciseseră pe abatele Dagobert, aduseseră acolo femei și trăiseră mulți ani numai în desfrîu și blestemății, într-o bună zi, pustnicul de azi, cuprins de **15** remușcări, a fugit dintre tovarășii criminali, a rătăcit prin Italia, a căutat să urce pe muntele Gargano în vîrful căruia se zice că **sihastrii** sfinți stau de vorbă cu îngerii, a fost însă oprit la jumătate cale de un glas care i-a poruncit să trăiască și să ispășească dacă vrea **20** să dobîndească iertare de la Dumnezeu. Atunci a plecat mai departe prin lume, s-a hrănit numai cu rădăcini și a nemerit aici unde vrea să-și încheie viața păcătoasă vestind apelor cuvîntul Domnului, căci oamenii, scufundați în noroi pînă-n gît, nu mai sunt în stare să se **25** pocăiască și vor fi stîrpiți curînd de pe fața pămîntului. A început anul cînd se împlinește mileniul, se înmulțesc mereu semnele sfîrșitului, dar nimeni nu ia seama. Numai cînd vor suna trîmbițele arhanghelilor, se vor dezmeteci păcătoșii, dar va fi prea târziu.

³⁰ Adeodatus sosi la mînăstire împăcat și mîngîiat. Avea singura grije să-l găsească judecata cea mare cu inima curată. Cuvintele arhiepiscopului stîrniră indignare în Lorsch. Abatele Kempten muri înainte de-a veni răspunsul scris de la Mainz. Călugării văzură în

moartea cuviosului lor stăpîn favoarea Mîntuitorului care a vrut înadins să-l ferească de chinurile pierzaniei obștești.

Iar nu mai părăsea chilia Adeodatus, decît cînd se ducea la bazilică. Postea și ajuna și se ruga. Nu citea nimic. Chiar cărțile de rugăciuni le aruncase. Îi spusese și pustnicului: cartea e izvorul relelor, începutul și sfîrșitul tuturor păcatelor de moarte. Icoana Fecioarei Măria veghea asupra lui, neîncetat, cu ochii ei prea iertători. Uneori totuși se mai surprindea morfолind amintiri lumești: ba o scenă nerușinată zărită pe drumul spre Mainz, ba iarăși întîlnirea de odinioară cu Margareta Hippler . . . Nu șovăia deloc. Trecea îndată în camera flagelației și își tortura carnea pînă i se potolea sîngele.

Veni un abate nou în fruntea mînăstirii. Era tînăr, se îmbrăca îngrijit și iubea cărțile. Adeodatus nu vedea într-însul nici urmă de adevărată cucernicie. Începu în mînăstire o viață mai slobodă. Fură aduși cîțiva frați învățați să reorganizeze școala, iar alții să cerceteze volumele bibliotecii și să le înmulțească.

Noul abate nu mai dădea voie călugărilor nici să vorbească despre sfîrșitul lumii, deși era acuma aproape. Declară într-o homilie, de pe amvon, că e o erezie să se creadă în asemenea copilării, că nicăieri în cărțile sfînte nu se spune asemenea absurditate.

— Iartă-1, Doamne, că nu știe ce vorbește! bolborosi Adeodatus auzind vorbele abatelui care i se păreau un sacrilegiu.

Ultima zi sosi cu un semn îngrozitor. Pe cer se ivise brusc o cometă. Însuși abatele se sperie, iar călugării așteptau din clipă în clipă să răsunе trîmbițele sfîrșitului. Noaptea spori înfricoșarea. Se făcu în bazilică o liturghie care avea să dureze pînă va începe judecata

divină. Toți frații, chiar cei laici, se îmbulzeau să fie mai aproape de altar în momentul suprem. Curtea mînăstirii se umpluse de țărani. Cînd înfloriră zorile în ferestrele multicolore, abatele încheie repede slujba și plecă să se culce, șoptind celor dimprejur:

— Nu v-am spus că n-are să fie nimic?

Toată lumea respiră ușurată și se împrăstie.

Adeodatus însă rămase în genunchi, în același loc, cu ochii la crucea de aur de pe altar, cu ghimpele dezamăgirii în inimă, așteptînd totuși minunea. Luminările se stinseră pe rînd. Doar cîteva candelے mai pîlpiuau ici-colo. Era acuma singur în bazilica întunecoasă. Inima îi tremura, sfioasă, într-o așteptare mare. Gîndurile toate i se împletiră într-o fișie luminoasă în care înțelesurile se pierdeau încet-încet. Avea simțămîntul că sufletul i se desprinde ușor și plutește lin deasupra vieții. Biserica se umplu apoi de o lumină viorie. Dintr-o firidă înaltă, Fecioara Măria în haină albă, cu surîsul blînd pe fața-i albă, coborî de pe soclu și veni spre dînsul, cu brațele întinse, albe, îngînînd cuvinte pe care inima lui le simțea, înțelegîndu-le. O fericire atît de mare îi cuprindea sufletul încît își dădea seama că n-ar putea-o îndura dacă ar ține mai mult. Și deodată lumina se stinse, vedenia se risipi, iar Adeodatus se prăbuși în nesimțire pe treptele altarului.

Se deșteptă în chilie, pe patul de scînduri, întîlnind îndată privirea Fecioarei din icoană. Spinul îndoielii îi dispăruse din inimă. Acuma știa că a tălmăcit greșit proorocirea din Apocalips.

— Cînd se vor implini o mie de ani de la învierea Mielului, nu de la naștere! își zise cu încredere. Mila Domnului e nemărginită! Iată treizeci și trei de ani pentru pocăința deplină a oamenilor!

Totuși nu se mai simțea bine în mînăstire, subt
 oblăduirea tînărului abate care, în locul cucerniciei, pu-
 nea năzuințele cărturărești, poruncind tuturor călu-
 5 gărilor să citească, ba chiar să copieze cărți păgîne. Apoi
 cînd, într-o zi, abatele își bătu joc de zbuciumările lui
 pioase, îndrăznind a le socoti exagerări sau prefăcă-
 torii, Adeodatus nu se mai putu stăpîni, îl afurisi în
 fața mai multor frați, își luă icoana sfîntă și plecă în lume.
 10 Ani de zile pribegi de la Franconovurd pînă la Spira,
 oprindu-se cînd la o mînăstire, cînd la alta. Apoi îl
 cuprinse dorul de-a vedea Roma, orașul în care au su-
 ferit mai mult martirii și peste care azi domnește ur-
 masul Sfîntului Petru. Trecu Alpii, desculț, cum umbla
 15 de altfel totdeauna. Cînd ajunse subt zidurile stră-
 vechi, era de treizeci de ani. Orașul însă îl nemul-
 țumi. I se păru mai ticălos chiar decît Mainz. Ruinele
 din vremile păgîne îl supărau ca niște sfidări. Rătăci
 pe străzile fără viață, călăuzit de un călugăr care cu-
 20 noștea bine Roma și care-i spunea că acuma orașul
 nu adăpostește nici treizeci de mii de suflete. îi arăta
 uliți întregi, pustii, părăginindu-se văzînd cu ochii.
 Adeodatus ar fi pornit mai departe a doua zi, dacă
 nu l-ar fi reținut dorința de-a săruta mîna Pontificu-
 25 lui. Ca să pătrundă însă la papa Sergius, trebuia să
 aștepte cel puțin o săptămînă. Fu găzduit într-o casă
 veche, pe Viminal, anume pentru pelerini. Locul i se
 păru cunoscut parc-ar mai fi umblat cîndva pe-acolo.
 în casă se simți deodată în puterea unui farmec ciu-
 30 dat. Crezu într-o ispitire a Necuratului. în odăița
 întunecoasă așeză icoana Fecioarei pe mescioara mur-
 dară, căzu în genunchi și rosti de cîteva zeci de ori, cum
 obișnuia cînd voia să-și înalțe inima:

— Domine, Jesu, Rex pie, Rex clemens, Pie
 Deux . . .

Fecioara îi zîmbi. Și zîmbetul era atît de ispititor
 încît Adeodatus luă icoana, cu amîndouă mîinile, și o
 5 sărută pierdut, fără să-și dea seama că patima lui ar
 putea fi necurată.

Lemnul vopsit se încălzi de buzele-i arse. Inima îl
 durea.

Noaptea avu visuri de care se rușina dimineața și
 10 pe care totuși le alintă cu drag, parcă n-ar fi fost în
 stare să se despartă de ele. Fecioara Măria părea o
 femeie ca toate femeile, iar el însuși fără credința ade-
 vărată în suflet. Și se iubeau cu o iubire păcătoasă:
 se îmbrățișau vijelios și își mușcau buzele cu o plăcere
 15 atît de drăcească încît, trezindu-se, mai simți cîteva
 clipe în tot corpul voluptatea pierzătoare de suflet.

Izbucni în plîns amarnic. Satana l-a biruit, murdă-
 rindu-i chiar icoana Fecioarei Măria. Toată ziua își bi-
 ciui trupul, dar nu cuteză să se uite la icoană. Și noap-
 20 tea următoare visul se repetă mai nelegiuit, lăsîndu-i
 în minte și niște cuvinte de-ale femeii: „Eu sunt pe-
 rechea ta adevărată, numai eu. . .” Și a treia
 noapte la fel.

Adeodatus își vedea prăbușirea, dacă va mai
 25 stărui în orașul ruinelor. Renunță brusc de a mai
 săruta mîna papei, își înfășură icoana și fugi din Roma,
 parc-ar fi săvîrșit toate crimele lumii. Pribegi fără țintă
 pe drumurile Italiei, huiduit de țărani și de mercenarii
 baronilor războinici. îi trecu prin minte că dragos-
 30 tea exagerată pentru icoană poate să fie idolatrie și că,
 tocmai punîndu-și în ea toate speranțele de mîntuire,
 păcătuiește statornic împotriva Sfintei Treimi. Poate că
 e chipul cioplit de care Domnul a poruncit să ne
 ferim? Nu cuteză s-o arunce, ci o dăruie unei bisericuțe.

Peste trei zile însă se întoarse și o reluă, căci fără icoană îl încercau mereu gânduri de sinucidere și se temea să nu ajungă cu totul în mrejele Necuratului. Se abătu într-o mînăstire, învătă meșteșugul fierăriei și își făcu un brîu de cuie pe care îl încinse pe corpul gol ca să-i ciopîrtească neîncetat carnea și astfel să alunge, prin dureri grele, poftele sîngelui neostoit.

Totuși ispitele Diavolului îl urmăreau ca umbra, pretutindeni. Cu cît se ruga mai mult, cu atît Satana se înviersuna mai tare împotriva lui. începea să se gîndească, desperat, că Dumnezeu o fi lăsat înadins omenirea în puterea Necuratului și că deci orice luptă ar fi deșartă. Se zvîrcolea aprig să nu se scufunde în mocrirla păcatelor în care se bălăcea pămîntul.

15 Douăzeci de ani se chinui, mai mult pe drumuri. Deseori, în ceasuri de mari încercări, a căutat să se refugieze pe Muntele Gargano. Nu l-a putut găsi și sfîrși prin a se îndoi dacă într-adevăr există undeva pe pămînt vreun munte sfînt. Pustnicul de la Niersteyn 20 spunea că l-a aflat, dar poate că vorbele lui au fost în pilde. Cînd în sfîrșit își dete seama că vrea să suie pe sfîntul munte numai pentru a putea sta de vorbă cu Fecioara Măria, se flagelă ca un nemernic și nici nu vru să se mai gîndească la cuvîntul Gargano.

25 Prin Sicilia se gîndi că mai sunt de-abia trei ani pînă la împlinirea sorocului adevărat al sfîrșitului lumii. Nu se poate să-l apuce în pribegie judecata cea dreaptă. în Lorsch trebuie să-l găsească glasul Domnului, acolo unde a făcut legămîntul de statornicie. Călători 30 tori doi ani încheiați pînă ce ajunse iar în valea Rinului.

Nici celariarul Primin, acuma moșneag de peste optzeci, nu recunosc în călugărul bărbos, sălbăticit, pe Adeodatus, fratele blînd și înfocat de odinioară.

De altfel și mînăstirea Lorsch suferise schimbări multe. Abatele cărturar era azi episcop la Spira. La Lorsch venise un stăpîn evlavios, bătrîn, căruia Adeodatus îi sărută mîna ca unui sfînt. Dintre frații de-atunci de-abia 5 vreo zece mai erau de față. Ceilalți se risipiseră, care pe la alte mînăstiri, care morți, care rătăciți în lumea plăcerilor vinovate.

Lui Adeodatus i se dădu vechea chilie, de lîngă camera flagelației, din care nu lipsea decît icoana luată 10 de dînsul.

Nici aici nu găsi liniștea și pacea. Ispitele nu încetau. Toate luptele lui parc-au fost zadarnice. Se simțea ostenit. Groaza îi rodea inima ca un cariu. A avut treizeci și trei de ani pentru pocăința deplină și acuma su- 15 fletul e bolnav și mai nevrednic ca atunci cînd așteptase întîia oară sfîrșitul. I se părea că Diavolul și-a făcut cuib statornic în chiar sufletul său și de aceea nu se mai poate feri de ispită nicăiri subț soare.

Era sfîrșitul primăverii și ploaia neconținut ca în 20 preajma potopului. Cîmpurile nu apucau să înverzească. Firicelele de iarbă de-abia răsărite putrezeau ca și mugurii copacilor. Pe cerul plumburiu soarele nu se mai arătase de șapte luni. Părea că Dumnezeu vrea să nimicească omenirea a doua oară prin apă și foamete.

25 Adeodatus înțelegea rostul ploilor pedepsitoare, dar cu cine vorbea despre apropierea sfîrșitului acuma, strîngea din umeri, necrezător. Unii călugări îi spuseră chiar pe față că a fost de-ajuns înfricoșarea de odinioară și că azi nici un om cuminte n-ar mai putea 30 crede asemenea basme. O dată se poate înșela lumea, a doua oară se ferește. Adeodatus se întrista și își închise în suflet durerea pentru nesocotința omenească. Era sigur însă că Dumnezeu, înainte de a zdrobi pe păcătoși, va trimite un semn care să deschidă toate

mințile, ca să fie cu atît mai crîncenă pedeapsa ce va urma îndată.

într-a șaptea duminică cerul se însenină deodată și soarele străluci mai mîndru ca altădată. Lume multă din împrejurimi se strînse la mînăstire să mulțumească Domnului că s-a îndurat de suferințele oamenilor. în cîteva ceasuri cîmpiile înverziră. Iarba creștea aieva văzînd cu ochii și pomii înfloreau. Pe toate buzele filfîia același cuvînt:

10 —Minune!

Adeodatus văzu soarele cu un simțimînt de resemnare. Se duse de-a dreptul în bazilică, unde îl întîmpinară numai fețe lucitoare de mulțumire. Se așeză în genunchi, la locul său, cu ochii în pămînt, murmurînd

15 deznădăjduit:

—Doamne, Doamne, nu mă părăsi!

Pînă la sfîrșitul liturghiei ferestrele bazilicei se întunecară din nou, încît oamenii de-abia se mai vedeau unii pe alții. Lumea năvăli afară, în curtea mînăstirii. Cerul era senin, de un vînat întunecat, ca în amurgurile de vară. Soarele însă se zvîrcolea subt zăbranic, împrôșcînd raze neputincioase în lumina cărora oamenii păreau cenușii la față și îmbătrîniți. Abatele căzu în genunchi, apoi întreg poporul, implorînd mila Cerului.

25 Adeodatus ieșise cel din urmă. Curiozitatea îl îmboldea, dar o stăpînea, socotind-o un păcat. Ridică ochii în sus și avu un mormăit de satisfacție. întunecimea soarelui era semnul suprem pe care îl rîvnise inima lui întru mărirea Domnului. Singur în picioare, 30 în mijlocul mulțimii prosternate, cu sutana murdară, desculț și nespălat, cu părul și barba vîlvoi — nu mai voia să-și murdărească sufletul, îngrijindu-și trupul — părea un profet mînios. în ochii negri avea o înflăcă-

rare dojenitoare și rugătoare. Izbucni deodată cu glas tunător:

— Fraților, înglodați în păcate, fraților care în fiecare clipă mîhniți pe Domnul, iată, a sosit începutul sfîrșitului! în curînd trîmbițele arhanghelilor vor scula morții, chemînd pe toți la judecata cea mare. Fraților nelegiuți, pocăiți-vă cît mai e vreme! Alungați din inima voastră pe Satana! Pocăiți-vă!

6

io Cerul se înnoura iarăși înaintea soarelui să-și recapete strălucirea. Și ploaia porni iar, mai nimicitoare, înăbușînd degrabă înmuguririle pămîntului.

Adeodatus se închise în chilia lui și petrecu toată ziua în rugăciuni fierbinți. Noaptea însă îi zdruncină 15 toată mulțumirea zilei. în vis îi apărură Diavolul și, mai îndrăzneț ca totdeauna, încercă să-i fure icoana Fecioarei Măria. Adeodatus se aruncă desperat asupra Necuratului. Se deșteptă. își făcu cruce și simți cum se golește repede chilia de urmele drăcești, cum se limpezește întunerecul și cum i se coboară liniștea în inimă. 20 Se zvîrcoli un răstimp pe patul de lemn, mormăind cuvinte mîntuitoare pînă ce adormi din nou. Diavolul îl mai trezi de cîteva ori din somn, căutînd parcă să-l biruiască prin hărțuieli necontenite.

25 Dimineața, obosit de ispitele Satanei, vru să mai stea în pat, să strîngă puteri. Era o lumină tulbure, cenușie în chilia strîmtă și umedă. Adeodatus, cu ochii în tavanul boltit, se gîndea la luptele ce le poartă de peste treizeci de ani cu vicleniile Diavolului care de 30 atîtea ori erau să-l piarză, căci nenumărate sunt înfățișările răului și numai cel drept găsește mijloacele de împotrăvire pînă la moarte. De cîte ori n-a zărit dîn-

sul prin copaci și pe lingă fîntîni forme ciudate care se stingeau îndată ce le încerca cu semnul crucii. Își aduse aminte că odată, într-un sat din Alpi, a văzut pe Necuratul strîmbîndu-se chiar în vârful unei biserițe și

5 zgîlțîind crucea de lemn pînă ce a mișcat-o din loc. Atunci el a scos un țipăt de indignare atît de crîncen că demonul a intrat în pămînt, dar crucea s-a prăvălit și a rămas împiedecată pe acoperiș. Preotul, cînd i-a spus vedenia, a zîmbit necrezător, explicîndu-i că

10 lemnul crucii era putred și tocmai voise să o înlocuiască cu una nouă de fier. Adeodatus se revoltă de atîta orbire necredincioasă. Avu însă mulțumirea să afle peste trei zile că preotul a căzut bolnav la pat. Pedepsa Domnului a venit ca trăznetul.

15 Pe cînd frămînta în minte amintiri și temeri, Adeodatus auzi deodată un zgomot ușor, parc-ar fi intrat cineva în chilie. Coborî privirea și văzu, foarte bine, pe Satana chiar la picioarele patului. Era un monstru negru, mititel și cu chip de om. Avea gîtul

20 subțire și lung, fața uscată, ochii roșii, fruntea îngustă și păroasă, nasul turtit, gura pînă la urechi și buzele lătărețe, o bărbîță bîrligată de țap, urechile mari de catîr, părul ca țepile ariciului, colți de cîine, o cocoasă în piept și alta în spate, hainele scîrnave. Se zvîrcolea

25 furios și clănțănea dinții. Adeodatus încremeni de groază, uitînd să se închine. Așa de clar și aproape nu i se arătase Necuratul niciodată. Crezînd că acuma l-a învins, Diavolul, cu niște degete ca ghearele, apucă picioarele călugărului și strigă rînjind triumfător:

30 — Ești al meu!

Adeodatus își reveni, își făcu cruce, sări jos din pat și se repezi afară cu spaima în suflet, neoprindu-se decît pe treptele altarului, în biserică. Sudori îi curgeau pe tîmple. Rugăciunile salvatoare de-abia

fi mai veneau în minte. Primejdia pierzaniei îi vîjîia în tot corpul.

Într-un tîrziu, mai potolindu-se, își aminti că același glas triumfător l-a mai auzit o dată, acum vreo

5 trei ani. Era în Sicilia, într-o seară veselă, într-un orașel. Pe străzi se lăfăiau fără rușine păcatele dragostei. Atunci, dintre ruinele unei clădiri păgîne care servea de adăpost femeilor ce-și vindeau pe bani trupul, a auzit un glas vestindu-l cu mîndrie că Diavolul a fost

io descătușat din temnițele iadului și că începe domnia lui pe pămînt pînă la sfîrșitul lumii. I s-a părut o nălucire, totuși clipa aceea l-a îndemnat să se întoarcă la mînăstirea Lorsch, reamintindu-i apropierea judecării.

Repetarea glasului îl puse pe gînduri. Poate că e

15 vreun semn?

Luă *Apocalipsul* și căută să dezlege proorocirile ascunse în pilde adînci. Răsfoi cărțile Sfîntului Augustin în care știa că se află toate socotelile întîmplărilor viitoare, tălmăcite după cuvintele Mîntuitorului și ale

20 apostolilor. Citi că, între descătușarea Diavolului și judecata din urmă, patruzeci și două de luni va stăpîni Satana pe pămînt, în care răstimp are să se aleagă grîul de neghină. Îi trebuiă cîteva zile pînă ce își aminti ziua cînd Necuratul i-a vestit descătușarea. Fusese

25 13 octombrie. Patruzeci și două de luni se vor împlini la 14 aprilie 1034, iar 13 aprilie cade în sîmbăta Pastelor, adică tocmai cînd se încheie o mie de ani de la învierea Mielului din morți.

Descoperirea îl spăimîntă întîi. Pe urmă însă înțelese favoarea cerească. O mîndrie pioasă îi mîngîie sufletul că Dumnezeu, chiar prin ispitele diavolești, îl deosebește din gloata păcătoșilor. Acuma își dădea seama de ce s-au înmulțit sforțările Necuratului pentru a-l abate din calea virtuții. Iată, mai sunt doar cîteva

luni pînă se sfîrșește stăpînirea lui ticăloasă și cine va fi rezistent, va dobîndi aieva fericirea veșnică.

Satana i se arăta mereu, îl ademenea neconținut pînă și în bazilică. Adeodatus îl vedea rînjind uneori pe un capitel dintre două ferestre, alteori pe speteaza unei strane sau între ogivele unui portal. Nu-i mai era frică. Se închina cu încredere și Necuratul se depărta scrișnind mînios.

Credința îi era acuma atît de vie în suflet că începuse să se amestece iar printre ceilalți călugări, dorind să le înmoaie inimile pentru a putea primi vestea cea mare. Îndoielile ce le întîlnea pe fața lor nu-l mai supărau și nici nu-l descurajau. Asculta povestirile lor despre ticăloșirea lumii, despre fărădelegile urmașilor Sfințului Petru, despre ereticii care zăpăcesc mințea mulțimii și pentru a căror stîrpire nu ajung toate rugurile, despre războaiele ce pustiesc în toate părțile, răspîndind foametea, desfrîul și moartea. În toate vedea semnele domniei Satanei și îndemna pe toți frații să se pregătească de judecata care bate la ușă.

Într-o zi, un călugăr tînăr, anume Ioan, venit de curînd de la Lyon unde învățase multă carte, vru să dovedească lui Adeodatus că socotelile lui despre sfîrșitul lumii sînt cu totul greșite. Tînărul era socotit în mînașterea ca un adevărat înțelept. Se spunea că ar fi citit toate cărțile sfinte și că ar cunoaște chiar învățăturile paginilor. Adeodatus zîmbi și primi discuția. Ioan susținea că Sfîntul Augustin n-a precizat nimic. În cărțile lui și ale altor învățați creștini se spune doar că va fi o luptă cumplită între Isus și Anticrist, războiul dintre lumină și întunec înțrevăzut de profetul Daniel, proorocit de Sfîntul Ioan și confirmat de Sfîntul Paul. De-abia după aceasta va urma o mie de ani de domnie a Mielului pe pămînt și numai pe urmă va în-

cepe judecata cea mare peste vii și morți. Sfîrșitu-s-a oare lupta sau început-a? Numai Dumnezeu poate să știe. Adeodatus însă se învierșună cu cele patruzeci și două de luni, cu semnele care arată chiar orbilor voința Domnului, aruncă în cumpănă glasul Diavolului care i-a vestit descătușarea din iad.

Disputele ținură zile și săptămîni și luni. Călugării se împărțiră în tabere. În cele din urmă cerură cuvîntul abatelui:

— Nimeni nu poate pătrunde planurile Atotputericului, dar omul dator este să fie gata totdeauna!

Răspunsul nu mulțumi pe nimeni și discuția continuă pînă ce, într-o noapte, chiar în ajunul Crăciunului, tînărul Ioan fugi din mînașterea, lepădînd haina monacală, începînd o viață de plăceri desfrîinate.

În loc să-și glorifice izbînda aceasta cumplită, Adeodatus își simți inima mai împovărată de întristare. Se credea vinovat pentru că n-a găsit cuvinte destule de puternice să deschidă ochii omului și să-l scape din ghearele Satanei. Se hotărî să-și jertfească de-acuma toate puterile pentru mîntuirea celor rătăciți și slabi.

În duminica a treia, chiar în timpul liturghiei, își aminti un imn pe care-l auzise undeva în pribegia lui. Se sculă îndată și-l cîntă spre uimirea tuturor, cu glas profetic, care răsuna în biserica vastă ca revărsarea unei dureri imense a unui suflet sugrumat de îngrijorare:

Audi, tellus, audi, magni maris limbus;

Audi, homo, audi, omne quod vivit sub sole:

Veniet, prope est, dies irae supremae,

Dies invisae, dies amarae;

Qua coelum fugiet, sol erubescet,

Luna mutabitur dies nigrescet,

Sidera supra terram cadent.

Heu miseri, heu miseri! Quid, homo, ineptam

Sequeris laetitiam?

, .£»'•••'!••,•

Toată lumea fu cuprinsă de mare duiosie, parcă un avertisment ceresc ar fi vorbit oamenilor prin gura lui Adeodatus. Abatele porunci călugărilor să învețe pe dată imnul sfânt și să fie cîntat apoi la toate liturgiile.

- 5 Ca și cînd glasul ar fi răsunit pînă dincolo de zidurile mînăstirii, peste șapte săptămîni Ioan fugarul se întoarse pocăit înapoi, cu cenușă pe cap, mărturisindu-și păcatele, cerșind milă și iertare. întoarcerea păcătosului fu privită ca o minune. însuși Adeodatus
- 10 îl îmbrățișa cu drag, mulțumind Cerului că i-a ascultat rugăciunile. Era întîia oaie rătăcită și scăpată din ghearele Diavolului.

Vremea ploioasă continuă pînă la sfîrșitul lui

15 februarie. Lumea aștepta zăpada. Veniră însă niște călduri năbușitoare, parcă, în locul iernii, ar fi sosit vara pe pămînt. Cîmpurile și pădurile înverziră. Apoi într-o noapte, în postul Pastelor, se porni o ninsoare cumplită. Dimineața zăpada era de doi coți.

²⁰ — Semnele se înmulțesc! zise Adeodatus către călugării îngroziți. Chiar vremea și-a ieșit din făgașul obișnuit, pentru a deschide ochii oamenilor și a-i întoarce pe calea pocăinții.

- Prin zăpada aspră coborî în satul Odenhain să
- 25 propovăduiască mîntuirea apropiată și să întărească sufletele șovăitoare. Țăranii, speriați de schimbarea vremii, îl ascultară cu umilință încît inima lui se umplu de bucurie. își puse în gînd să meargă zilnic între ei, să-i mîngîie. Și se ținu de vorbă. Oamenii
- 30 însă se obișnuiră cu iarna ce începuse cînd altădată venea primăvara. Murmurau cînd Adeodatus le zugrăvea în culori strigătoare sfîrșitul pămîntului. în

cele din urmă un țăran bătrîn îi și spuse cu un fel de imputare:

— Așa ne-au amețit călugării și acum peste treizeci de ani, și lumea-i tot lume!

- 5 Adeodatus nu se supără de loc, găsi chiar întemeiată observația țăranului și îndată se sili să lămurească pe toți, prin amănunte multe, că atunci s-au greșit socotelile, azi însă nu mai încape nici o îndoială. Nu convinse pe nimeni. Margareta Hippler, văduvă bă-
- 10 trînă și arțăgoasă, îi strigă în față cu dispreț:

— Dar dacă o fi și acuma vreo greșeală în socoteli?

Ajunse să nu-l mai asculte nici copiii, ba unii răutăcioși asmuțeau cîinii asupra lui cînd voia să intre în ogradă cu vestea Domnului. Decepțiile nu-l descurajau.

- 15 își zicea că puterea Diavolului descătușat e atît de mare că rătăcește mințile cele mai agere. Trebuie multă răbdare celui ce vrea să-i smulgă prada din gheare. Așa, după ce fu alungat din satul său natal, își urmă învățăturile în satele vecine, fără preget, huiduit și batjocorit
- 20 și bucuros că poate suferi pentru mărirea Sfintei Treimi.

Veni Săptămîna patimilor. Adeodatus își simțea trupul atît de trudit că trebui să înceteze ieșirile din mînăstire. De altfel era ultima săptămîna și se cuvenea

25 să-și pregătească sufletul pentru ceasul izbăvirii. Stătu toate zilele în biserică, în genunchi, să fie mai ferit de orice ispită. Se spovedi abatelui, descoperindu-și mii de păcate și implorînd cu lacrimi iertarea.

Vineri noaptea de-abia se mai tîrî pînă în chilie.

- 30 Dorea să petreacă în rugăciuni penultima noapte a lumii. Slăbiciunea îl doborî la pat. Adormi istovit. Somnul îi fu greu, fără vise, dar cu gemete dureroase. Un călugăr din chilia vecină, care îi auzise vaietele, îl

întrebă a doua zi dacă nu e bolnav. Adeodatus zîmbi trist:

— Numai cînd se îmbolnăvește sufletul, numai atunci e primejdie.

5 Toată ziua de sîmbătă o petrecu în chilie, ajunînd și rugîndu-se. Icoana Fecioarei Măria era pe lectoriu, răzimată de perete. Îl privea și azi cu ochii de odinioară, blînzi și iertători. Își aduse aminte ispitele trecutului și se cutremură de rușine și de groază. Se uită lung la
10 chipul sfînt, parcă ar fi vrut să-și încerce inima și, prin încercare, să șteargă amintirea păcatului cu gîndul. I se născură în minte întrebări pe care însă le izgonea, zicîndu-și:

„Ziua de mîine nu va mai fi.”

15 O întrebare alungată adaogă numaidecît:

„Și dacă totuși va fi?”

„Eu sunt pregătit pentru orice vaorîndui Domnul— se mîngîie, ca și cînd n-ar fi luat în seamă îndoiala vicleană., O viață întreagă m-am luptat împotriva
20 Satanei și l-am biruit.”

„O viață pierdută!” îi fulgeră prin ascunzișurile minții.

Își făcu cruce ca și cînd ar fi fost sigur că Diavolul îi suflă șoaptele neîncrederii. Se uită chiar îm-
5 prejur dacă nu s-o fi pitind undeva Necuratul. Și, ca să-și redobîndească liniștea deplină, aruncă patru cruci spre cele patru colțuri ale chiliei. Întrebările ciudate rămaseră însă ca niște bondari nevăzuți, rotindu-se mereu în jurul lui, cînd mai aproape, cînd mai departe.

o Aștepta înfricoșat întunerecul nopții din urmă. Căzu în genunchi, cu fața spre ușă, să vază cum se va în-negri ochiul de lumină. Cu cît se îngroșa întunerecul, cu atît inima lui se umplea de mulcomirea încrederii. Bătu trei sute de mătănii. Brîul de cuie îi frigea carnea.

Mila Domnului se apropia. O simțea. Sufletul i se deschidea s-o primească. Rămase cu ochii în gol, cu inima însetată . . .

încet-încet chilia se luminează. Ușa se topi într-un
5 potop de raze trandafirii. Fecioara Măria, albă și vie, pogora din ceruri, înconjurată de îngeri înaripați cu obrajii strălucitori de nevinovăție și cu părul de aur ca păpușile. Adeodatus auzea filfîitul aripilor de argint și o melodie dulce care-i picura în inimă. Cu privirea
10 din icoană, Fecioara, în haină albă, stătea în pervazul ușii și zîmbea. Călugărul se uita în ochii ei adînci ca tainele, dar vedea, în același timp, și pieptul rotunjit sub vestmîntul mătăsos. Își dojenea în gînd privirea scîrnavă. Fecioara, parcă i-ar fi citit gîndul, se apropie
15 cu pași fără zgomot. Numai haina fișia mîngîindu-i picioarele. Adeodatus întinse capul. Fecioara era acuma în fața lui, lîngă el. Îi cuprinse gîtul cu brațele moi dezvălîte și se plecă încet asupra lui. Adeodatus, într-un extaz de fericire, închise ochii, așteptînd sărutarea mîntuitoare. Simți pe obraji o respirație fierbinte, apoi pe
20 buzele-i crîmpoțite de rugăciuni se apăsă o gură voluptoasă care îi sorbea sufletul, împrăștiindu-i în sîngele aprins fulgerele unei fericiri necunoscute . . .

Un rîs batjocoritor răsună deodată în chilie. Ridică
25 pleoapele. Acolo unde văzuse pe Fecioara Măria cu îngerii, rînjea acuma Satana înconjurat de o ceată de diavoli care se strîmbau și trepădau într-o lumină leșiatică. Adeodatus încercă să facă semnul sfîntei cruci, dar nu-și putu mișca mîna, ca și cînd i-ar fi încremenit-o
30 Necuratul care striga biruitor:

— Mă cunoști, Hans? . . . Eu sunt, Hans! Eu, cel mai puternic peste cei puternici, împăratul împăraților, stăpînul pămîntului!

Călugărul izbuti să întoarcă puțin capul, spre icoana mîntuitoare. Diavolul îi opri mișcarea, rînjind:

— Pe Măria o cauți, Hans? De ce n-ai căutat-o aieva pînă azi? Ți-ai pierdut viața împotrivindu-te
5 voințelor mele, în loc să o urmărești numai pe ea! N-ai iubit niciodată, nefericitele, și doar nimic nu-i mai prețios în lume ca iubirea femeii! Acuma ai să mori și simți că ai trăit în zadar.

Un zgomot colțuros întrerupse glasul Necuratului,
10 parcă s-ar fi rostogolit ceva. Chilia se umplu de întunerec ca smoala. Adeodatus, în genunchi, se zvîrcolea cu o chinuitoare părere de rău în inimă.

„A căzut icoana” — îi trecu prin gînd și, fără să-și dea seama, se plecă și începu a pipăi cu amîndouă mîi-
15 nile, căutînd-o.

Icoana căzînd, alunecase tocmai lîngă dînsul.

„Poate că într-adevăr mi-a sosit ceasul morții” — își zise, ridicînd icoana. „De altfel tot se sfîrșește lumea acuma. Adică ce-mi pasă mie de lume?”

20 Părerea de rău îi sfredelea sufletul. Sărută prelung icoana. Era rece ca un cadavru. O strînse apoi la piept, în neștire. O durere ascuțită i se înfipse în inimă, răsucindu-se adînc ca un cuțit. Îi venea să țipe. Buzele de-abia îngînară:

25 — Măria . . .

Glasul se topi în întunerecul chiliei ca o șoaptă de iubire.

Se prăbuși cu fața la pămînt, cu icoana sfîntă în brațe. Nasul, izbind podeaua, mai smulse o fulgerare
30 de durere, apoi simțirea se stinse în întunerecul fără margini. . .

Sufletul, ca o tremurare luminoasă, se înalță vertiginos prin sfere tot mai transparente. Urme de senzații străine se resfirau din conștiința pură ca niște fulgi care
5 îngreuiază plutirea în singurătatea nemărginirilor.

Apoi, peste ușurarea sufletului se așternu apăsarea așteptării dincolo de timp și spațiu. Speranțele lumilor se încrucișau în conștiință într-un echilibru dureros.

10 Cumpăna destinelor unea și despărțea existențele în liniile infinitului . . .

. . . Linia destinului se întindea între două lumi. Echilibrul tremurător cumpănea în conștiința pură speranțele. Și așteptarea se lămurii într-o mișcare continuă spre o țintă nouă.

Sufletul plutea pe linia lumii ce se deschidea în planuri multiple. Nemărginirea spațiului îl cuprinsese în vârtejul timpului. Conștiința se zbugiuma în transformări tot mai grele, se răsucea și se subția.

Ca o pîlpîire sfioasă, sufletul se mlădia mereu.

Apoi conștiința se topi într-o formă nouă, o licărire infimă într-un întunec năbușitor . . .

15 Gaston Duhem deschise ochii asupra lumii în Rue des Rapporteurs, în farmacia L'Etoile Bleue, cea mai mică și mai cinstită din vechiul oraș Arras. De șaptezeci de ani dăinuia farmacia în aceeași casă cu ușă și fereastră spre stradă, cu coperișul greoi de țigle, cu poarta
20 monumentală de stejar care mărginea vederea în curtea

largă unde se afla gospodăria spițerului Duhem, grădina de zarzavaturi și medicinală, acareturile bogate. Și copilul crescuse printre borcanele cu alifii suverane pe care Duhem, în colaborare frățească cu doctorul Flavigny, le prepara întru vindecarea mai mult sau mai puțin promptă a diverselor boli ce bîntuiau pe pacienții credincioși.

Duhem era mare admirator al științelor în general, citea uneori și stătea mereu de vorbă cu clienții și
10 vecinii care-l socoteau om superior. Nașterea lui Gaston, în al treisprezecelea an de căsnicie, îl îndemnă să studieze în mare grabă și problema educației, fiind hotărît să-și crească odorul așa încît să-l invidieze toată lumea. Chiar atunci apăruse *Emile*. Spițerul
15 dibui cartea, o citi și se umplu de entuziasm, declarînd doctorului Flavigny, care n-o cunoștea, că Rousseau e un savant incomparabil. Scandalul ce se iscă în jurul operei îl făcu să șovăie puțin. Totuși în public se lăuda că, în ciuda tuturor prejudecăților, Gaston, atunci
20 de vreo trei ani, va fi educat după preceptele înțeleptului Rousseau. Între timp citi cartea și doctorul, începură controverse violente. Enciclopedist înflăcărat, Flavigny acuza pe Duhem de inconsecvență, spunînd în gura mare, în farmacie, că un adevărat
25 spirit științific nu se poate împăca cu ideile simpliste din *Emile*. Spițerul, altfel și el enciclopedist dîrz, riposta că doctorul n-a înțeles nimic din cartea proscrisă și-i demonstra că deosebirea dintre el și Rousseau e numai aparentă. Discuțiile continuară luni de zile,
30 aruncînd chiar o umbră de răceală peste prietenia lor veche, încheată din înclinări și interese comune.

Duhem se înverșuna numai pentru a-și spori autoritatea. A fi pentru *Emile*, cînd toată lumea e contra, i se părea o atitudine de efect. În realitate, Gaston

creștea subțilă, d-nea Duhem, femeie evlavioasă și fără învățătură. De altfel acasă și Duhem era bun catolic și, în fiecare duminică după amiază, citea cu glas tare *Biblia*, spre bucuria soției sale.

5 la școala cea mai bună, ținută de călugării benedictini. Mai târziu, când un profesor îi spuse că băiatul e plin de speranțe, Duhem se înțelese cu nevastă-sa să-l facă preot. Planul lor fu zdruncinat din temelii de-abia peste câțiva ani, în urma unei pedepse grele

10 ce o primea Gaston pentru că a scris pe tablă cu litere mari: „Ecrasez l'infâme!” cu intenția vădită de a insulta pe profesorii clerici. Spițerul se zăpăci, consultă pe nevastă-sa. Îi era frică să nu fie eliminat copilul din școală. Avu o explicație gravă, între patru ochi,

15 cu Gaston care împlinea cincisprezece ani. Băiatul îi făcu mărturisiri complete. Mai mulți prieteni și colegi, având aceleași convingeri, au hotărât să-și manifeste indignarea împotriva profesorilor care încearcă, prin naivități popești, să le ascundă sau să le ponegrească

20 adevărurile științei. Fiindcă deviza lor este sentința d-lui de Voltaire, cu ea au vrut să protesteze. Au tras la sorți: Rigouard, Villeneuve-Esclapon; Robespierre, Taillefer . . . Soarta l-a desemnat pe el. S-a executat cu bucurie.

25 — Și nu ți-e teamă că te va bate Dumnezeu? se cruci Duhem.

— Cum să mă bată cineva care nu există? răspunse Gaston cu o seninătate glacială.

Spițerul rămase perplex. Apoi îl descusu de aproape

30 și descoperi că Gaston îi citise în ascuns toate cărțile, cu predilecție pe cele mai periculoase, și că, în sfârșit, era un ateu îngrozitor, cam așa cum se fălea Duhem în lume, dar cum el n-ar fi îndrăznit niciodată să fie aieva, ca să nu-l trăznească Dumnezeu din senin. Bătrînul

se simți vinovat, totuși îl dojeni aspru, îl amenință. Trebuia să-l smulgă dintre prietenii vițioși. Se plînsese profesorilor, le ceru povește și mută pe Gaston în altă școală.

5 Gaston câștigă prieteni noi, păstrându-i însă pe cei vechi. Îl iubeau toți pentru firea lui deschisă și-l respectau pentru că era mai inteligent ca toți. Mai legat se simțea însă de frații Robespierre cu care a copilărit împreună, fiind aproape vecini. Când a fost Maximilien bolnav de vărsat, de era să moară, Gaston nu s-a mișcat de lângă căpățiul lui. Avea proiecte de viitor comune; toți trei se vor face avocați și vor lupta pentru libertate și umanitate. Prietenia lor avea să fie pecetluită apoi prin căsătoria lui Gaston

15 cu Charlotte, sora celor doi colegi.

Sosind vremea alegerii carierei, planurile tinerilor se încurcară. Duhem, fiindcă trebuise să renunțe la gândul de a-l convinge pe Gaston să îmbrățișeze taina preoției, dorea să-l lase baremi urmaș în farmacia părintească.

20 Doctorul Flavigny se amestecă: De ce n-ar studia tînărul medicina, în definitiv o știință mai nobilă? Iar se născură discuții între bunii prieteni. Duhem apăra, cu energie, noblețea artei farmaceutice. Flavigny își dezvăluie intențiile: voi să dea lui Gaston de soție pe fiica sa Antoinette, împreună cu pacienții lui siguri și credincioși. Spițerul se îmblînzi, dar mai șovăi: Cum rămîne farmacia? Doctorul surise șiret: farmacia o va păstra, luîndu-și un ajutor ieftin și harnic. Duhem capitulă bucuros. Gaston, medic și

30 farmacist, era o culme. Apoi Flavigny are avere și toată va reveni Antoinettei, adică lui Gaston. Perspective mai strălucite pentru viitorul băiatului nici nu se pot închipui. E certat cu religia, iubește știința — tocmai bine!

Tînărul încercă să-l înduplece, zugrăvindu-i idealul lui de-a deveni emancipatorul celor ce tînjesc în întunerecul robiei. Găsi urechi surde. Se supuse dorinței părintești. Plecă la Paris, îndrăgi medicina.

5 Maximilien era acolo mai de mult. Studia într-adevăr dreptul, dar avea ambiții literare și chiar obținuse cîteva premii mediocre. Se întîlneau rar. Gaston rămase franc și bonom* Maximilien devenea din zi în zi mai grav, mai mohorît. își închidea în inimă

10 invidiile și visurile. în ochii lui reci apăreau uneori străfulgerări ciudate. întîlnindu-l odată, în Cartierul Latin, și prinzîndu-i o asemenea privire, Gaston îi zise glumind:

— Ești un fanatic, Maximilien!

15 —Dar tu? replică Robespierre cu un zîmbet.

— Eu sunt rațional! murmură Gaston.

2

Precum la moartea lui Voltaire purtase cu pietate doliul, tot astfel îi păstrase și lozinca: „Ecrasez l'in-

20 fâme!" în ea își înfășură chiar diploma de doctor cu care se întoarse acasă după studii strălucite.

Duhem dădu o masă mare în onoarea tînărului doctor. Printre invitați, cei dintîi fură Flavigny cu fiica sa Antoinette. La sfîrșitul banchetului se făcu,

25 o surpriză aranjată de bătrîni în toate amănuntele, logodna lui Gaston cu drăgălașa Antoinette. Elocința comesenilor se revărsă în numeroase discursuri de felicitare, stropite cu vinuri numai din anul nașterii logodnicului. Un orator indiscret și neinițiat își îngă-

30 dui o aluzie la vîrsta Antoinettei, cerînd să guste din vinul anului ei care trebuie să fie mai nou și mai dulce.

I se astupă gura cu glume, dar Flavigny șopti spițerului să-l șteargă din lista invitaților la nuntă.

Antoinette era într-adevăr cu cinci ani mai mare ca Gaston. Rămasă orfană de mamă la zece ani, Fla-

5 vigny o crescuse la călugărițele ursuline în mijlocul cărora Antoinette s-a umplut de credință în Dumnezeu și de respect adînc pentru manierele nobleței. înaltă, slabă, cu figura uscățivă și lunguiață, cu nasul subțire și ochii severi, avea înfățișarea unei abatise înăcrite.

10 în copilărie, Gaston a disprețuit-o din pricina bigotismului ei încăpățînat. Mai tîrziu, cînd venea în vacanță de la Paris, s-au ciocnit deseori, totdeauna pe chestii religioase. Gaston n-o ura, nici n-o iubea. Iubiri sentimentale avusese el la Paris, mai mult sau mai puțin

15 durabile, cu fete care vorbeau numai despre inimă. Pentru căsnicie iubirea nu o credea indispensabilă. O potrivire sufletească, bazată pe o comunitate de idei, i se părea mai rațional. Pe Antoinette o lua numai ca să nu amărască pe tatăl său. De-abia după ce se hotărîse

20 să se însoare cu ea, își stabili ca scop convertirea Antoinettei la cultul rațiunii.

Tinerii căsătoriți își începură viața comună în casa spițerului. Antoinette se înțelegea de minune cu mama lui Gaston și amîndouă nu se înțelegeau

25 de loc cu el. încercară să-l convingă să meargă și el la biserică duminica; Gaston refuză surîzînd. D-na Duhem nu stăruî, fiindcă nici Duhem nu era mai bun. Antoinette se înverșuna. De altfel ea își pusese în gînd, din ziua cînd s-a hotărît căsnicia, să împace

30 pe Gaston cu bunul Dumnezeu. Pentru a ajunge la acest rezultat pios, renunță, cel puțin deocamdată, chiar la ambițiile ei de noblețe. Cînd trebui să-și dea seama că toate sforțările directe se frîng de cerbicia lui, îi făcu imputări că-și pierde vremea cu studii ne-

folositoare în loc să caute a-și câștiga o clientelă serioasă. Se plînsese și lui Duhem care, în privința aceasta, îi luă partea. În cele din urmă ținură un consiliu de familie spre a dezbate și remedia toate greutățile noilor

5 căsătoriți. Sfatul fu udat de lacrimile Antoinettei și ale d-nei Duhem, în fața cărora toți trei bărbații se dovediră niște păgîni primejdioși. Avură însă o satisfacție cînd cei doi socri convinseseră pe Gaston că trebuie să practice medicina efectiv, hotărînd mutarea

10 tinerilor în casa din Place des Espagnols, unde Flavigny îl va introduce printre pacienții săi statornici.

Nici în casa socrului său, Gaston nu se dădu pe brazdă. Ce-i drept, tînărul spori grabnic clientela doctorului Flavigny, dar în aceeași proporție îi micșoră

15 veniturile, refuzînd sistematic onorariul de la pacienții care nu i se păreau în stare să plătească. În cîteva luni merse atît de departe că, în loc să prefere pe bolnavii nobili și bogați, floarea pacienților, cum zicea Flavigny, umbla să vindece pe calicii din cartierele mărginașe.

20 Ba, într-o bună zi, Flavigny află cu groază că Gaston ducea și medicamente unor nenorociți care n-aveau bani să le cumpere. Atunci alergă la Duhem și-i spuse tot. Spițerul se spăimîntă, încît trebui să-l liniștească doctorul zicînd:

25 — Excelent băiat, dar cu desăvîrșire lipsit de simț practic!

Căzură de acord că ar fi cazul să-i facă niște muștrări blînde. Nici unul nu îndrăznea să se însarcineze a i le comunica, atît de serios li se părea Gaston, a cărui

30 știință îi uimise de multe ori. Se gîndiră o clipă să recurgă la d-na Duhem care, ca mamă, i-ar putea vorbi chiar despre un lucru atît de grav. În sfîrșit făcură apel la Antoinette să-i atragă atenția, foarte fin, bine-

înțeles, că sistemul lui îi va ruina în curînd pe toți și că medicul adevărat, tocmai spre a servi mai bine interesele bolnavilor, trebuie să-și îngrijească în primul rînd propriile-i interese.

5 Era de-abia a șaptea lună de căsnicie și Antoinette se simțea profund dezamăgită. Încă nu-și pierduse toate speranțele, dar își zicea în taină că va trebui să renunțe la multe. O jicnea îndeosebi mentalitatea lui Gaston în care predomina o gravă lipsă de deferentă

10 față de tot ce avea ea mai scump: noblețe, rege, Dumnezeu . . . Deși îi sîngera inima, nu scăpa nici un prilej fără a-i învedera manifestările grației divine în lucrurile cele mai neînsemnate. Răspunsul lui însă era invariabil același: n-avem nevoie de grația divină cîtă vreme

15 știința oferă explicații mai plauzibile. Și urmau lămuririle științifice, uneori atît de clare că aproape s-o ispitească și pe ea, dacă n-ar fi avut în suflet rezistența solidă a credinței.

Gaston o ascultă și acuma cu surîsul care o exaspera, fiindcă într-însul era și ironie și încredere, și chiar o amabilitate deosebită de cea practică în societatea nobilimei. Cînd isprăvi Antoinette, el vorbi cu glas blajin și totuși hotărît:

— Draga mea, d-ta ești soră cu Isus și fiică cre-

25 dincioasă a bisericii catolice, și cauți să răstălmăcești preceptele lor elementare; eu rămîn păgîn, dar țin să-mi împlinesc obligațiile umanitare față de frații de azi ai lui Hristos!

Antoinette avu o clipă de ezitare. I se păru că în

30 răspunsul lui ar fi o licărire de dreptate. Își reveni repede. Urmă o discuție, întîi calmă și împetrișată doar cu aluzii ironice. Pe urmă Antoinette se aprinse, îi impută toate vinile trecute și viitoare, sfîrșind prin

argumentul lacrimilor. Gaston se înmuie, îi ceru iertării dacă ea crede că a jicnit-o, jurîndu-i că o iubește.

— Ce folos că mă iubești, cît timp nu mă respectî? Î plînse femeia.

5 Bărbatul îi făcu îndată o declarație solemnă de respect.

— Dacă nu respectî pe Dumnezeu, cum să cred că mă respectî pe mine? insistă ea, tot nemulțumită.

— Dumnezeu nu există, draga mea, pe cînd d-ta
10 ești aici în carne și oase! zîmbi Gaston, încercînd să-i sărute mîna.

— Asemenea cuvinte merită Bastilia! strigă Antoinette ferindu-se cu indignare.

— Și chiar eșafodul! complectă bărbatul cu o
15 lucire în ochi care consterna pe Antoinette. Dar nici Bastilia și nici eșafodul nu mi-ar putea schimba convingerea că Dumnezeu nu există!

Privirea lui ciudată zdruncină din temelie încrederea Antoinettei. În loc să continue străduințele de a-l
20 converti, se mulțumi de-acî înaintea să se roage pentru dînsul, seara și dimineața, să-i ierte Dumnezeu păcatele, își compuse, și pentru viața de toate zilele, o înfățișare de martiră prin care să-i dea o pildă vie și mută a superiorității virtuții creștine.

25 Rezultatul negativ al intervenției Antoinettei tulbură puțin pe Duhem și Flavigny. Se împăcară însă cu speranța că viața are să schimbe pe Gaston în bine. Pînă atunci farmacia va merge cu Duhem ca și înainte, iar Flavigny va îngriji singur de pacienții
30 de seamă, ca în trecut, lăsînd pe seama ginerelui numai sărăcimea.

Astfel stima lor pentru Gaston creștea tocmai din pricina ateismului său fără compromisuri. încer-

cau deseori să discute cu dînsul despre Dumnezeu. El se ferea. Cînd vorbea, era mai mult în glumă. Necredința lor de paradă îl plictisea ca și bigotismul Antoinettei. își dăduse seama repede că armele lui sunt

5 neputincioase față de fanatismul lor inconștient. Flavigny, în fiecare seară, după ce se încălzea în discuții cu prietenii, se fălea acasă că a părăsit definitiv pe Dumnezeu și că în știință găsește mîngîierea supremă. Gaston zîmbea. O singură dată îi aminti că, deunăzi,
10 cînd o răceală rebelă l-a trîntit la pat, a chemat grabnic pe duhovnicul său benedictin. Doctorul se supără, ripostă că atunci a fost vorba doar de împlinirea unei obligații sociale fără de care, în caz de moarte, ar fi rămas neîngropat.

15 Scăpînd de bolnavii bogați, Gaston se bucură. Putea să-și dăruiască toată vremea și munca numai celor oropsiți. Umbla prin cartierele sărace unde era așteptat ca Mîntuitorul. Se simțea mîndru seara cînd își putea zice că a dus o rază de mîngîiere măcar într-o singură casă
20 de nenorociți. Visa o societate în care toți oamenii să fie deopotrivă de fericiți. Lumea începu să-l iubească. Deveni repede popular în tot orașul. Fu poreclit „doctorul calicilor”. Porecla îl mîgulea, deși colegii îl batjocureau cu ea. Nu-i păsa de părerile lumii. În toate
25 își consulta numai propria-i conștiință care era mai severă cu dînsul decît toți judecătorii pămîntului.

— Omul e Dumnezeu! își zicea tot mai des cu un entuziasm ce-i dădea ochilor o strălucire deosebită.

Numai pe clerici nu-i socotea oameni. Avea o
30 aversiune bolnăvicioasă pentru haina preoțească. Voia să și-o explice și nu găsea motive. Se gîndea uneori că poate chiar ateismul lui izvorăște din ura împotriva castei clericale.

— Preoții sunt pricina tuturor relelor din lume! •
spunea atât de amărît parcă ar fi suferit de pe urma B
clericilor cine știe ce nedreptate îngrozitoare. H

într-o seară de toamnă, tîrziu, după ce se culcase I
5 toată casa, Gaston fu deșteptat din somn de zbîrniitul S
prelung al clopoțelului de la poartă. Afară de cazuri
speciale, pacienții nocturni cădeau în sarcina lui,
deoarece Flavigny, dacă își tulbura odihna, se resim-
țea cîte două-trei zile. Zbîrni a doua oară clopoțelul
10 pînă să se urnească din pat Gaston, să-și ia halatul și fe-
linarul. Trecu în odaia de consultații care comunica di-
rect cu gangul dinspre poarta cea mare. înainte de-a
deschide, întrebă:

— Cine sună?

15 — Caut pe doctorul Duhem — răspunse o voce
zgribulită.

Gaston deschise poarta. în piața întunecoasă
ploua cu găleata. Un vînt aspru răbufni în gang. Doc-
torul ridică felinarul, ferindu-se de stropii ce pătrun-
20 deau înlăuntru:

— Ce poștești? . . . Intră mai repede!

Străinul se strecură în gang. Avea în mîna un
felinar stins. O glugă neagră îl îmbrăca din cap pînă
la genunchi.

25 — Tatăl meu trage să moară . . . I-a venit rău
adineaori. . . Numai d-voastră îl puteți scăpa...
Vă rog din toată inima . . .

Gaston luminează fața străinului. De subt glugă
îl priveau doi ochi cenușii, înfricoșați. Doctorul se
30 dădu înapoi parcă s-ar fi speriat de privirea lui.

— Cine e tatăl d-tale?

— Dogarul Lebon.

—• Bine. Mergem! zise Gaston, stăpînindu-și ne-
încrederea.

îl pofti în odaia de consultații, aprinse o luminare
și-l lăsă acolo să aștepte pînă se va îmbrăca. înainte
5 de-a trece în dormitor, mai întrebă:

— Cum te cheamă pe d-ta?

— Joseph Lebon — murmură străinul, adăogînd
îndată cu un surîs de umilință și sfială: Ploaia m-a pă-
truns pînă la piele . . . Mi-e frică să nu se scurgă apă,
10 să murdăresc pardoseala . . . Mai bine să aștept afară,
în gang!

— Nu, nu! Fii liniștit! Vin numaidecît! se rușina
doctorul, dispărînd.

Figura străinului îl obseda. I se părea cunoscută,
15 inspirîndu-i o teamă ciudată. Cînd reveni, găsi pe Lebon
cu gluga descheiată, cu felinarul aprins. De-abia acuma
observă, subt glugă, haina preotească.

— D-ta ești preot? făcu doctorul, uimit.

— încă nu — zise tînărul. Sînt în ordinul Orato-
20 rienilor. Monseniorul de Talleyrand, episcopul din Autun,
mi-a făgăduit însă o parohie pentru sărbătorile Cră-
ciunului viitor.

— Așa? Acuma înțeleg . . . — mormăi Gaston,
parcă ar fi găsit explicația simțămîntului ciudat de
25 adineaori! Bine! Gata! Mergem!

Pe drum, prin ploaia care-i biciuia, Lebon vorbea
numai despre Dumnezeu, cu glas de suferință cucer-
nică. Gaston asculta tăcut; prin minte îi șerpuia ne-
încetat gîndul că pe tovarășul lui de-acuma nu-l va mai
3. putea uita niciodată . . . Gîndul i se părea bizar și
superstițios. încerca să-l alunge și nu reușea.

- Duhem-tatăl și Flavigny erau tot mai mult cuprinși în afacerile publice care se încurcau și pasionau toată lumea. Flavigny, făcînd vizitele zilnice
- 5 la pacienții săi de seamă, afla tainele cele mai importante pentru mersul evenimentelor, iar Duhem primea în farmacie multe știri proaspete de la călători sosiți din Paris sau baremi de la prietenii prietenilor acelora. Dată fiind însemnătatea vremilor, Flavigny se ducea
- 10 după cină pe la cuscrul său, își împărțeau noutățile zilei și le dezbăteau cu mare aprindere. Firește, amîndoi erau partizani entuziaști ai libertății, dar fiecare ținea să se arate mai generos și mai înaintat. De aceea convorbirile lor erau animate de cuvinte aspre uneori,
- 15 iar alteori se întrerupeau brusc prin supărări care însă se potoleau pînă a doua zi.
- Nu mai există Bastilia! strigă într-o zi Flavigny, năvălind în farmacie, urmat de Gaston și Antoinette pe care-i adusese fără să le divulge marea veste.
- 20 — Nu se poate! se miră Duhem.
- S-a sfîrșit! triumfă doctorul. Ieri, poporul din Paris a dat drumul tuturor prizonierilor, a măcelărit gărzile, a dărîmat zidurile... în sfîrșit, Bastilia a fost și nu mai este!
- 25 — Cum, a dat voie regele? se amestecă Antoinette, aproape indignată.
- Poporul e suveran! decretă Duhem, solemn, ștergînd cu un șervet curat un borcan pe care tocmai îl deșertase.
- 30 — Atunci avem revoluție! murmură Gaston mișcat, cu o licărire de satisfacție reținută în ochi.
- Revoluție! Revoluție! repetară cei doi prieteni.

Se îmbrățișară. Băură cîteva pahare de vin în cinstea revoluției.

Peste vreo trei săptămîni, spițerul alergă la Flavigny:

- 5 — S-au dus privilegiile! Libertate, egalitate, fraternitate!

Fiecare zi aducea cîte-o veste nouă. Gaston totuși, după primul moment de bucurie, ofta veșnic:

- Libertate adevărată nu va fi cît timp poporul
- 10 e lăsat în ghearele popilor.

Flavigny și Duhem îl aprobau. Avea însă neînțelegeri din ce în ce mai serioase cu Antoinette care rămînea credincioasă regelui și lui Dumnezeu și găsea un sacrilegiu profund jicnitor pentru sentimentele ei

15 cele mai sfînte, în cuvintele lui. Pentru a restabili pacea în familie, Gaston declară spontan că, pînă la alungarea regelui, nu va mai deschide gura despre slujitorii Domnului. Antoinette se înfurie mai rău, amenință că se va retrage la o mînăstire... Gaston însă se

20 ținu de cuvînt. Numai cînd se află de fuga regelui și de prinderea lui la Varennes, zise strălucitor:

— Ei, de-acuma pregătește-ți o rochie de doliu! Zilele tiranului sunt numărate!

- Citea cu pasiune ziarele ce soseau, cam neregulat
- 25 și cu mari întîrzieri, din Paris. În *L'Ami du Peuple* găsea însă frazele care-i mulțumeau mai adînc sufletul. Dintre toți oamenii revoluției, Marat i se părea cel mai sincer. Îl iubea ca pe un zeu. Îi trimise scrisori de admirație și primi chiar un răspuns măgulitor.
- 30 Proclamarea Republicii stîrni un delir de însuflețire. Flavigny și Duhem paradau de cîtva timp cu cocarda tricoloră. Acuma și Gaston se împodobii cu insigna libertății și ieși în oraș, se amestecă în mul-

țimea zgomotoasă, *avînd* simțămîntul că a început
 raiul pe pămînt. S
 •
 Antoinette plînsese din toată inima cînd aiizi despre
 I
 •
 5 vigny povestea amănunte autentice, mișcat, fiindcă era
 9
 din fire foarte milos, frecîndu-și mereu mîinile și rîzînd
 m
 •
 cu hohote scurte, ca să nu-și trădeze emoția. Duhem
 ț
 se mira și întrerupea: 9
 — Bravo! . . . Bine i-a făcut! . . . Să se învețe
 10
 minte toți tiranii din lume și să nu mai conspire împo-
 m
 triva poporului I
 •
 Gaston tăcea. Pentru el toate zvîrcolirile revoluției,
 după proclamarea drepturilor omului, erau bune sau
 m
 15 din lume. Convențiunea Națională i se părea insufle-
 țită de multe intenții salutare în privința aceasta,
 1
 dar lucra prea încet. Simpatiile lui îmbrățișau din
 1
 depărtare cu căldură pe cei ce combăteau fanatismul
 X
 religios. Toate măsurile împotriva preoților și a re-
 1
 20 ligiei îi mîngîiau sufletul. În gazete încadra cu roșu
 i
 pasagiile în care se arătau relele pricinuite omenirii
 I
 de către reprezentanții lui Dumnezeu pe pămînt. 9
 Citi în *L'Ami du Peuple* o frază rostită de un membru
 1
 al Comunei din Paris: „într-o țară liberă orice idee
 1
 25 de superstiție și fanatism trebuie distrusă și înlocuită
 I
 prin sentimentele unei filosofii sănătoase și ale unei
 morale pure". O învăță pe dinafară, găsind-o demnă
 de lozinca lui Voltaire. „Pretutindeni unde se urzesc
 comploturi contra patriei sau contra rațiunii, trebuie
 30 să fie la mijloc preoții!" scria în gazeta *Revolutions*
de Paris, și Gaston simțea parcă ar fi vorbit cineva
 chiar din sufletul lui. De altfel atît în comitetul In-
 strucției Publice cît și în Comuna din Paris, descoperirea
 tot mai mulți dușmani hotărîți ai clericalismului

subt orice formă și care propovăduiau adoptarea Cul-
 tului Rațiunii. Primea cu strîngeri de inimă orice amă-
 nunte despre oamenii dragi. Știa că Romme și pictorul
 David își pierd sîngele rece chiar numai gîndindu-se
 5 la preoți, că Fourcroy strigă pretutindeni: „Trebuie
 zdrobită infama religie!" că pentru Chaumette sutana
 preoțească e ca postavul roșu, că Lakanal a spus:
 „Preoții sunt obiect de execrație pentru oricine n-a
 fost transformat în bestie feroce!" Totuși n-avea
 10 răbdare. Convențiunea chibzuia prea mult pînă să
 voteze legile care ar pune capăt tiraniei invizibile
 a religiei. Îi trebuia un simplu decret care să ordone
 arestarea și ghilotinarea imediată a tuturor clericilor.
 Vestea uciderii lui Marat îl îngrozi. Era sigur
 15 că Charlotte Corday a lucrat din îndemnul preoților.
 Scrise un articol fulgerător și-l trimise gazetei *Pere*
Duchesne. Nu apăru. Gaston era convins că manu-
 scrisul s-a rătăcit în mîinile vreunui agent secret al
 fanaticilor, pripășit în redacția lui Hebert.
 20 în aceeași vreme Antoinette, deși rămasă credin-
 cioasă regelui asasinat, începu să mustre pe Gaston
 că revoluția nu i-a dăruit nici o demnitate cînd atîția
 alții, fără meritele lui, au ajuns în fruntea republicii.
 Zadarnic se apăra bărbatul că el nu dorește nimic,
 25 că el servește patria prin exemplul abnegației. Antoi-
 nette îi aducea pilda fraților Robespierre, prietenii
 lui din copilărie, pe care el îi socotise mult inferiori
 și care sunt azi stăpîinii Franței.
 — Dar Lebas, dar Hermann? Pînă și Lebon
 30 a izbutit să fie ales în Convențiune, numai d-ta ai rămas
 doctorașul calicimii! se revolta Antoinette.
 Gaston avu șovăiri. Le învinse fără greutate.
 Conștiința lui era împăcată. Nu rîvnea nimic, afară
 de binele obștesc. Nu-și simțea puteri de luptător

și nici ambiții de mărire nu-l rodeau. Îi era frică de ridicol, de aceea își stăpînea totdeauna chiar entuziasmul. Avea deseori impresia unei zădărnicii chinuitoare, parcă i s-ar fi golit inima. Cîte-o dorință plătîndă
5 după o iubire mare, visată cîndva fără să-și dea seama, îi răsuna brusc în suflet, stingîndu-se însă tot atît de iute, alungată de răceala chibzuirilor lui nemiloase.

Amintirea lui Lebon i se așezase în minte ca un motiv de enervare. De cîte ori se gîndea la întîlnirea
10 lor ciudată, la ochii lui cenușii, i se încleșta inima subț presimțirea unei primejdii inevitabile. Aflase cum a trecut de partea revoluției, cînd s-a cerut preoților să jure pe Constituție, apoi cum și-a părăsit parohia și, intrînd în politică, cum s-a ales reprezentant
15 suplinitor pentru Convențiunea Națională. Își amintea mereu vorbele lui pioase despre Dumnezeu și-și zicea că, împotriva tuturor aparențelor, fiul dogarului Lebon e un fanatic periculos.

Într-o zi apoi Gaston citi despre Cloutz, un revoluționar cosmopolit, poreclit „amicul neamului omenesc”. Tot ce află i se păru extraordinar, dar mai ales
20 că se consideră dușman personal al lui Isus Hristos, a cărui operă demoralizatoare pentru progresul omenirii vrea s-o nimicească prin foc și sabie.

Îl cuprinse o dorință arzătoare să meargă la Paris, să cunoască pe oamenii în sufletul cărora clocotește
25 aceeași pasiune împotriva obscurantismului clerical, să-și întărească în apropierea lor convingerile... Nu mai ieșise din Arras de cînd se întorsese cu diploma de doctor. S-a prăbușit o lume întregă și el
30 nu cunoaște pe cea nouă decît din auzite sau din răsfrîngerile ei depărtate.

Anii de practică provincială îl moleșiră.

Îi trebuiră cîteva săptămîni pînă se se hotărască și altele pînă să găsească un pretext prin care să justifice Antoinettei nevoia plecării. Femeia se spăimîntă totuși. O chinuiau de o vreme visuri urîte și
5 era sigură că Gaston are să se piarză la Paris unde oamenii au înnebunit și se omoară unii pe alții, ca o pedeapsă a Domnului pentru crimele fără număr săvîrșite de către revoluționarii sîngeroși. Temerile ei fură împărțite deplin de soacră-sa și chiar de Flavigny și Duhem,
10 al căror entuziasm republican se topea, transformîndu-se în groază, cu cît se înmulțeau veștile lugubre despre activitatea tribunalului revoluționar.

În sfîrșit, la 1 noiembrie plecă, însoțit de rugăciunile Antoinettei, de lacrimile bătrînei și de urările
15 timide ale lui Flavigny și Duhem să se întoarcă în curînd cu noutăți bune.

4

Avu decepții la Paris. Nu izbuti să pătrundă, multe zile, la nici unul din cei doriți. Se duse la Tuileries, unde se țineau ședințele Convențiunii. Stătu înghesuit între oameni gălăgioși, ore întregi. Văzu pe
20 capii revoluției, ascultă discursuri bombastice rostite de reprezentanți obscuri... Se plictisi. Nu nimerise o ședință interesantă. În ziua următoare merse la
25 Palatul Justiției. Se judeca procesul lui Philippe-Egalite. Era atîta lume că nu putu străbate nici măcar pînă la scările palatului. Un necunoscut, văzîndu-i desperarea, îl mîngîie îndemnîndu-l să vie mîine mai devreme, că e procesul d-nei Roland, mai de seamă
30 chiar decît cel de azi.

Gaston, a doua zi, încercă iar să ajungă la Chauvette. Îl așteptă la primărie. Aflase că, pe la ora unu,

are să se întrunească consiliul general al departamentului împreună cu mai mulți delegați ai Comunei. Din fericire Chaumette sosi printre cei dintâi. Gaston îi vorbi cu atîta însuflețire și admirație încît Chaumette, deși bănuitor față de necunoscuți, îl îmbrățișa și-l introduse în sala de ședințe, zicîndu-i triumfător:

— Vei avea fericirea, cetățene, să vezi prăbușirea finală a sacerdotismului și zorile cultului măreț al rațiunii!

10 Gaston se simțea despăgubit pentru toate nemulțumirile. În sală era o mulțime nerăbdătoare, ca la spectacolele de zile mari. În sfîrșit ședința se deschise și numaidecît apărură episcopul Gobel, urmat de patru sprezece vicari și de un grup respectabil de preoți, 15 toți cu insignele demnității lor. Se făcu tăcere adincă și episcopul rosti o cuvîntare lungă în care renegînd rătăcirile religiei creștine, preamărea puterea filosofiei. Îi răspunse Chaumette. Gaston acuma îl văzu mai bine și-l îndrăgi mai mult. Era palid la față, cu părul lins, 20 cu înfățișarea modestă; doar uneori avea în ochi scăpărări în care țîșnea o energie violentă. Gaston nu înțelese bine cuvintele, atît de mult îl fermecau inflexiunile ciudate ale glasului.

— La Convențiune! La Convențiune! răsună din 25 toate părțile, cînd isprăvi Chaumette.

în fața Palatului Primăriei un cortegiu se formă în grabă. Cîțiva membri de-ai Comunei, cu Chaumette în frunte, conduceau mulțimea. Preoții veneau în urma lor, cu capetele în pămînt, parcă s-ar fi dus la ghilotină.

30 Ici-colo se auzeau strigăte de pe trottoare:

— A bas les calotins!

Conducătorii cortegiului explicau în dreapta și în stînga că nu e vorba de niște preoți fanatici ci dimpotrivă de ecleziaștici cumsecade care merg să se

răsopoească în fața Convențiunii Naționale. Gaston de-abia acum pricepu rostul procesiunii. Tineri cu bonete roșii, cu obrajii înflăcărați, cîntau *Ca ira* și *Carmagnole*.

5 Tribunele Convențiunii erau mai ticsite ca totdeauna. Un murmur de ușurare se încinse în sala imensă:

— Au sosit!

Deputați au pătruns în hemiciclu. Episcopul io citi ceva de pe o foaie, cu glas stins. Din tribună porniră strigăte:

— Mai tare!

Gobel ridică glasul. Foaia îi tremura în mîna. Fu aclamat cu frenezie de toată lumea. Președintele

15 Adunării improviza un răspuns patetic, glorificînd cultul rațiunii, singurul cult național al viitorului. Un deputat oferă episcopului o bonetă roșie. O puse în cap, în aplauzele furtunoase ale tribunelor. Apoi lepădă crucea pectorală și inelul de păstor sufletesc, 20 oferindu-le ca omagiu Convențiunii... Mai mulți reprezentanți cerură președintelui să onoreze pe vrednicul cetățean cu acolada republicană. Gobel se urcă pe estrada biroului și fu îmbrățișat pe amîndoi obraji de către președintele asudat de entuziasm. Sala clo- 25 cotea de aplauze și răcnete de bucurie.

Istovit de emoțiile zilei, Gaston se simțea în culmea fericirii. În sfîrșit i-a fost dat să vadă capitularea superstiției milenare în fața rațiunii victorioase! S-a împlinit visul și de-acuma, orice s-ar întîmpla, fericirea 50 nu i se mai poate smulge din inimă... Se gîndi să se odihnească două zile, pînă la Sărbătoarea Rațiunii care fusese fixată pentru 20 brumaire. N-avu răbdare. Alergă la Chaumette care îl duse la Clubul Jacobin unde cunoscă și pe Cloutz, și pe Lakanal, și pe Four-

croy, și chiar pe Fabre d'Eglantine care îi explică îndelung și pasionat calendarul republican . . . Numai pe Maximilien Robespierre nu-l întâlnești. Dar nu se mai găsește negreșit înainte de-a se

5 întoarce la Arras.

Era tocmai duminică. O zi mohorâtă, cețoasă. Ploaia mărunță, plictisitoare, cernea neîntrerupt . . . Totuși pe străzi furnica lume multă, figuri voioase . . . Gaston se înființa de dimineată în fața Palatului

10 Primăriei. La ora zece alaiul porni. Toți membrii Comunei erau aici, în haine de sărbătoare. În frunte mergea un șirag de fecioare în alb, cu centure tricolore. Urmau cântăreții Operei și muzicanții, apoi autoritățile. Serbarea însăși se desfășura în catedrala

15 Notre-Dame, transformată în mare grabă în Templul Rațiunii. În fața altarului principal s-a ridicat, cu ajutorul unor schele combinate, o colină verde în vârful căreia tronează templul rotund al Filosofiei, iar ceva mai jos, pe un soclu de argint, urna de aur din

20 care se înalță Flacăra Adevărului. O cărare șerpuitoare, străjuită de busturile lui Voltaire, Franklin, Rousseau, urcă pe colină pînă la Izvorul Rațiunii.

Cortegiul defila pe subt marele portal al catedralei. Cocarde albe fură oferite tuturor la intrare. În vreme

25 ce lumea umplea nava, fecioarele în alb urcară pe cărare, ocoliră Templul înțelepciunii, aprinseră la Flacăra Adevărului fiecare câte-o torță, coborîră în public, dăruiră torțele aprinse muritorilor, apoi se suiră pe colină și se așezară pe două rînduri . . . Urmară dis-

30 cursuri pioase slăvind binefacerile rațiunii suverane. Apoi artistele de la Operă, ca niște îngeri păcătoși, cântară Imnul Libertății. Drept răspuns la imnul scris anume pentru sărbătoarea aceasta de către poetul Chenier. Din Templul Filosofiei apărură Zeița Rațiunii,

în vestmînt alb, lung, cu o mantie albastră pe umeri, cu boneta roșie în cap și cu o sulită în mînă. Zeița, o actriță frumoasă, avea o înfățișare impozantă și grațioasă, inspirînd respect și iubire. Coborî cîțiva

5 pași, se odihni pe un tron de lauri, în vreme ce mulțimea extaziată, cu brațele întinse, cînta imnuri de slavă... Pe urmă zeița se sculă și se urcă spre templu, aruncînd înainte de-a dispărea, o privire recunoscătoare amicilor ei de la poalele colinei.

10 După ce se termină aici ceremonia, cortegiul refăcut se îndreptă spre Tuileries să se închine Legii, precum s-a închinat Rațiunii. Incinta Convențiunii fu năpădită de grupuri de muzicanți și de republicani de toate vîrstele. Toată lumea începu să cînte arii

15 scumpe revoluției pînă ce apărură în sală Zeița Rațiunii, înconjurată de o ceată de fete frumoase, șezînd într-un fotoliu purtat de patru cetățeni.

— Fanatismul a murit! strigă Chaumette cînd se făcu o clipă de tăcere. Nu mai există popi, nu mai

20 există zei! Trăiască Republica! Trăiască Rațiunea!

Președintele zdrobi, de asemenea, într-o cuvîntare vijelioasă, hidra superstiției și la sfîrșit îmbrățișa cu foc pe Zeița Rațiunii. Ceea ce nu întîrziară a face și secretarii biroului spre mai marea mulțumire a

25 zeiței.

Un deputat propuse îndată ca, unindu-se cu poporul, Convențiunea să meargă la Templul Rațiunii. Propunerea fu primită cu entuziasm . . . Cortegiul porni înapoi, prin ploaia mai deasă și ceremonia se repetă

30 în catedrală, împovărată de alte discursuri, isprăvindu-se de-abia după ce se însera de-a binelea.

Gaston era frînt de osteneală de cît umblase, cîntase și se entuziasmase. Totuși ziua cea mai înălțătoare din istoria omenirii, cum își zicea dînsul

fermecat, vru s-o încheie frumos, printr-o emoție de artă. La teatrul din Rue Favart se juca *Marat în subterană*. Acolo se duse.

- De-acuma se putea întoarce acasă. Inima îi era
5 plină pentru tot restul vieții. Se gândi însă că e dator să vadă pe Maximilien. Au fost atît de buni prieteni odinioară, că ar avea dreptul să se supere, aflînd că a umblat prin Paris și nici măcar n-a venit să-i strîngă mîna. Chiar a doua zi se repezi în Rue Saint-Honore,
10 unde îl mai căutase și cunoștea casa tîmplarului Duplay care găzduia pe Robespierre. Norocul îi surise. Era acasă. Stătea într-o odăiță aproape sărăcăcioasă, îl primi cu bucurie. Gaston îi povesti cu însuflețire emoțiile de la Sărbătoarea Rațiunii, îi arătă și cocarda
15 albă pe care o păstra ca o relicvă neprețuită. încet-încet fața lui Robespierre se mohorî, iar în ochi îi apărură o lumină rece, puțin ironică. După ce se mai potoli avîntul lui Gaston, gazda îi zise cu glas tăios ca cuțitul ghilotinei:
20 — Ai rămas același ateu înverșunat . . . Ateismul e dușmanul republicii și al omenirii!
Gaston rîse zgomotos, răspunzînd:
— Și tu ai rămas tot fanatic, Maximilien!
întîlni privirea rece a lui Robespierre. Rîsul i
25 se curmă brusc, parcă i s-ar fi înfipt un pumnal în gît.

5

Ajunse acasă atît de schimbat la față că Flavigny îl întîmpină voios:

- Uite cum s-a înviorat, Antoinette! E alt om,
30 în sfîrșit, e revoluționar! . . . Ei, degeaba, Parisul e inima libertății! Numai în Paris îți poți scâlda sufletul

în baia încrederii revoluționare! . . . Noi aici nici măcar o ghilotină n-am văzut!

Vorbea patetic, cum de altfel vorbeau toți adevărații republicani revoluționari.

- 5 Săptămîni avu pe urmă Gaston să le povestească, pînă în cele mai mici amănunte, tot ce a văzut la Paris. Toți regretau, chiar și Antoinette, că Gaston n-a căutat să asiste la nici o execuție sau măcar să vadă de aproape ghilotina.
10 Aveau și ei noutăți. Cinci zile în timpul cît a lipsit Gaston, a fost în oraș Lebon ca reprezentant al poporului, în misiune. A fost foarte nemulțumit de cele ce a descoperit și, la plecare, a declarat că aici e un cuib primejdios de contrarevoluționari și fanatici,
15 amenințînd că se va întoarce curînd să întroneze stăpînirea reală a republicii. Au fost arestați vreo două sute de oameni, mai cu seamă clerici. A întrebat de Gaston. De ce o fi întrebat?
Apoi Duhem, ca să dea o pildă republicană, se
20 gîndi să schimbe firma farmaciei. „L'Etoile Bleu” mirosea a vremuri de tiranie regală. Și nu găsea o numire potrivită. Flavigny îi bătea capul să adopte „Geniul lui Marat”. Duhem dorea ceva cu Brutus ori cu Mucius Scaevola, în sfîrșit, ceva răsunător,
25 încît toată lumea să știe că e vorba de o spițerie republicană. De la el porni ideea să se transforme și numele străzii în „Rue de la Liberte”. Nu se primi. Lingușitorii se gîndeau să-i zică mai tîrziu „Rue Robespierre” în cinstea marilor bărbați care s-au născut și au co-
30 pilărit pe ulița aceasta.

Pe urmă veni decretul cu calendarul republican care le dădu mult de lucru. Flavigny și Duhem se luară la întrecere să-l întrebuițeze corect. Se încurcau, se corijau, se certau. Gaston era arbitrul, ca unul

ce avusese onoarea să stea de vorbă cu însuși creatorul calendarului. Totuși Duhem respecta duminicile citind *Biblia*, ca și mai înainte, soției sale, dar acumă într-ascuns.

5 Gaston își continua viața obișnuită, cu mai multă rîvnă, considerîndu-se servitorul umil al Republicii și al umanității. Amintirea Sărbătoarei Rațiunii se păstra în sufletul lui ca o floare minunată care nu se ofilește niciodată. Cocarda albă o închisese într-o casetă
10 împreună cu diploma de doctor și cîteva hîrtii pe care însemnase sentințele dragi despre triumful rațiunii. Deseori le scotea, le mîngîia cum un avar își alintă o comoară ascunsă. Chiar veștile din Paris puțin îl mai interesau. Citi discursul lui Robespierre care
15 se sfîrșea cu butada lui Rousseau că, dacă Dumnezeu n-ar exista, ar trebuie inventat. Gaston zîmbi si-si zise: „Sărmanul Maximilien, tot fanatic!” îi veni în amintire privirea cea sfredelitoare. Iar i se strînse inima, dar pe urmă se gîndi cu compătimire: „Privirea fanaticului!”-
20

Pe la sfîrșitul lunii nivose se răspîndi vestea că Lebon, trimis de Convențiunea Națională, vine a doua oară la Arras, cu puteri nemărginite, să organizeze aici regimul republican și să combată fanatismul.

25 Sosî. Fu primit cu mare solemnitate. Flavigny a fost de față.

— Iată un patriot strălucit! povesti doctorul acasă. A îmbrățișat pe toți reprezentanții autorităților, ca un adevărat fiu al libertății . . . M-au năpădit lacrimile! . . . A stat de vorbă cu toți cunoscuții de odinioară. Nu i-e rușine de rudele sărace. Poporul striga cu însuflețire: Trăiască Lebon! Trăiască Republica!

Arestarea suspectilor de toate categoriile, aristocrați, moderați, patrioți reci, începu chiar a doua zi.

într-o decadă se umplură temnițele. Fură improvizate în grabă altele noi în clădiri clericale, încît adunarea proscrisilor să poată continua fără stînjenire.

în aceeași vreme reprezentantul poporului în
5 misiune transformă tribunalul criminal în tribunal revoluționar. își alege judecători de încredere, în frunte cu președintele Daillet. Pune pe o veche cunoștință, Darthe, în funcția de acuzator public. Numi șasezeci de jurați, cu salariu bun. Aștepta de la Paris o
10 ghilotină nouă, perfecționată, însoțită de un călău experimentat.

Flavigny era speriat. Pînă în cele din urmă se temea să nu-l scrie și pe dînsul vreun dușman pe lista suspectilor. Mai ales de cînd află că Lebon socotește

15 vinovați nu numai pe cei ce-au greșit în contra republicii, dar și pe cei ce n-au făcut nimica pentru ea. își căuta merite republicane și nu-și găsea. Spițerul, prietenul lui, avusese grija să se pună totuși la adăpost, adoptînd firma „Les Triomphes de la Raison” . . .
20 Nu mai știa ce să facă. Se gîndea să rostească un discurs patriotic undeva, ca să-și manifesteze în public sentimentele republicane. Nu îndrăzni; cîțiva oratori fuseseră arestați pentru că n-au avut expresii demne de orgoliul patriei. Dar și tăcerea era primejdioasă
25 și putea fi luată ca semn de dezaprobare a regimului republican. . . Invidia liniștea lui Gaston, care își vedea de vizitele lui gratuite, parcă nici n-ar fi vrut să știe că în oraș s-a instalat domnia Teroarei.

într-o zi Gaston se pomeni cu o invitație de la
30 Lebon. Flavigny îngălbeni. Antoinette începu să plîngă cu hohote de groază. El își păstră sîngele rece și surîsul conștiinței mulțumite.

în piațeta cu arcade, în piața Palatului Primăriei, văzînd mulțimea de oameni spăimîntați care se

milogeau să pătrundă și pe care îi bruftuluiu sentinelele I
gărzii naționale, Gaston avu o clipă îndoieli. îi reapăru
privirea seminaristului de odinioară, fanatică, stranie, ca
un avertisment. își redobîndi repede calmul. Un
gardist îl conduse la ofițerul care examina invitația
și îl îndreptă spre cabinetul reprezentantului. Alt
gardist, la ușă, îl opri:

— Cetățeanul Lebon are de vorbă acuma cu cetă- I
țeanul Duquesnoy din Bethune! !

Pe ușă, Gaston văzu, scris cu litere mari, un aviz: ;
„Cine va cere eliberarea vreunui arestat, va fi trimis 1
imediat la închisoare!" »

Peste un răstimp se deschise ușa cu zgomot. Gar-
distul încremeni.

— Azi nu mai primesc pe nimeni! . . . Absolut ni-
meni!

Gaston recunoscu glasul, înăsprit, umflat. Lebon
era în cămașă decoltată, pantaloni albi și cizme înalte,
cu sabie trenantă și, la centură, cu două pistoale, iar
în cap un bicorn cu panaș înalt. Reprezentantul îl văzu,
fața i se luminează; îi întinse amîndouă mîinile strigînd
bucuros:

— Cetățeanul Duhem! . . . Doctorul calicimii!

Îl luă de mijloc și-l duse înlăuntru. în jurul unei
mese lungi ședeau vreo opt inși cu pălăriile în cap,
îmbrăcați aproape ca și Lebon, încinși cu săbii. Vor-
beau foarte tare.

— Nu cunoașteți, prieteni, pe cel mai vechi re-
publican din Arras? făcu Lebon, vesel, încîntat. Iată-l!
. . . A smuls din ghearele morții pe tatăl meu! . . . 1
E doctorul Duhem! . . . Sunt fericit că am onoarea
să-i dau, în fața voastră și în numele Convențiunii,
acolada patriotică!

Îl îmbrățișa călduros. Ceilalți, de asemenea, pe
rînd, Lebon îi prezenta emfatic:

— Cetățeanul Duquesnoy, *ci devant* călugăr, inimă
fierbinte de republican și prietenul meu scump! . . .

5 Substitutul Caubirere, om de treabă, servitor devotat
pentru binele patriei! . . . Celestin Lefetz, vice-preșe-
dintele districtului, mîna dreaptă a mea și a republi-
cii! . . . Jurații mei de mîine, dușmani neîmpăcați ai
fanatismului superstițios: Gouillard, Leroux, Cle-
10 ment. . .

Apoi, fără ceremonie, îi dădu afară, spunîndu-le că
dorește să rămîna singur cu Gaston.

— Îți mai aduci aminte de mine? întrebă Lebon
cu o duioșie în glas cam exagerată. Noaptea ceea plo-
15 ioasă, urîță, rece? . . . Au trecut șase ani, sau aproape!
. . . îmi era frică de d-ta! Aveai reputația de păgîn
și eu aveam atîta încredere în bunul Dumnezeu cu
care mi se împuiaseră urechile! . . . Îți amintești cum
20 ți-am vorbit pe drum, prin ploaia mînioasă, numai
despre Dumnezeu? Ei bine, află acuma că înfățișarea
d-tale blîndă mă încurajase să încerc a te readuce în
sînul bisericii, ha-ha-ha!

Avu un rîs atît de strident că Gaston tresări.
Lebon urmă: *

25 — Revoluția a deștelenit mințile prostite de ob-
scurantismul trecutului! Revoluția e mama mea ade-
vărată! Revoluția . . . Revoluția!

Fața lui frămîntată, rasă, fu inundată de extaz.
Cu brațele ridicate, cu ochii în gol, plini de o strălu-
30 cire stranie, părea că își înalță sufletul spre un geniu
luminos. își reveni și, rușinat că s-a pierdut, izbi cu
pumnul în masă:

— Dumnezeu a creat o lume de sclavi, revoluția a
zdrobit lanțurile sclaviei!

Vorbi apoi despre dușmanii revoluției, despre regii
coalizați împotriva republicii, despre suspjecții care
completează pretutindeni împotriva patriei.

— Nicăiri însă fanaticii nu sunt mai periculoși
5 ca aici, în orașul meu natal! zise pe urmă scrișnind
furios. Arras a dăruit revoluției servitori credincioși,
pe Maximilien Robespierre și pe Joseph, pe Herman,
pe Lebas, pe atîția alții. . . . Dar în Arras s-au cuibărit
și dușmanii cei mai îndărătnici ai republicii . . . Tre-
10 buie să-i dibuim și să-i zdrobim! Și am să-i zdrobesc
eu, chiar dacă ar fi să ridic ghilotine în toate piețele
orașului!

Cuvintele învăpăiate însuflețeau și îngrijorau pe
Gaston în același timp. Se întreba mereu de ce-i spune
15 Lebon toate acestea și unde vrea să ajungă?

— Dar îmi trebuie oameni, cetățene! strigă
Lebon înfigîndu-și privirea în ochii lui. Oameni de
încredere, oameni care iubesc republica mai presus de
toate . . . De aceea te-am chemat! . . . D-ta ești un
20 om!

Gaston se roși. Lebon îi oferi să fie jurat, sau
judecător, sau acuzator, sau chiar președintele noului
tribunal revoluționar.

— îl alung pe Da'illet, dacă primești d-ta locul!
25 stărui reprezentantul.

Gaston nici măcar nu șovăi. Refuză. N-a dorit
și nu dorește decît să servească republica prin munca
lui liniștită. Nu simte nici o chemare pentru locuri care
cer aptitudini speciale. Apoi prin meseria de medic
30 s-a obișnuit să păstreze viața oamenilor, nu s-o scur-
teze. Un doctor care să rostească sentințe de moarte,
chiar contra ticăloșilor, ar fi ceva bizar. În orice caz,
el s-ar crede umilit.

— Republica are nevoie de d-ta ! îl întrerupse Lebon.

— Fiecare cetățean numai la locul lui poate servi
aieva republica! făcu Gaston liniștit.

— Și totuși, cine refuză un serviciu pe care i-l
5 cere republica, săvîrșește o crimă împotriva ei! rosti
acuma Lebon, mai apăsător, cu o privire în care luceau
bănuieli și imputări.

— Decît să servesc rău republica într-un loc ne-
potrivit cu puterile mele, prefer să fac crima de-a o
10 servi bine acolo unde m-a găsit! declară doctorul cu un
surîs în care înfloreau urme de orgoliu.

Lebon se înfurie. Porni cu pași mari în jurul me-
sei. Sabia zdrăngănea, izbind pardoseala. Strîngea
pumnii și, printre dinți, morfolea vorbe murdare.

15 — Cînd oamenii de treabă se încăpăținează să stea
deoparte, republica ajunge pe mîinile sceleratilor! îi
șopti Lebon, oprindu-se brusc în fața lui, cu o muștrare
aproape dureroasă.

Mai umblă un răstimp de ici-colo, mormăind, chib-
20 zuint. Apoi scoase pălăria din cap, o zvîrli pe masă răs-
turnînd călimări și răvășind hîrtii, și răcni către Gaston:

— Pleacă!

îi întoarse spatele cu dispreț. Gaston porni spre
ușă, buimăcit, rușinat. Lebon se repezi după el, îi luă
25 mîinile și i le strînse, murmurînd:

— Iartă-mă! . . . Nu vreau să fii supărat, deși
d-ta m-ai jicnit refuzînd să servești Franța!

Schimbă iar tonul, adăogînd cu niște priviri
aprinse:

30 — Și totuși, fără d-ta, împotriva d-tale, am să
stîrlesc fanaticismul, chiar de-ar fi să iau în fiecare zi
cîte-o baie de sînge spurcat!

Ghilotina se ridică într-o zi în fața Palatului Primăriei. Piața se umple de curioși. Bureala aspră, de sfârșit de iarnă, străbătea prin haine. Călăul, cu mâncile suflecate, umbla de ici-colo în jurul mașinii de ucis, dîrdîind, mormăind cine știe ce . . . Apoi se făcu o mișcare în mulțime. Capetele se întoarseră în aceeași direcție. Se auzeau răcnete voioase amestecate cu cîntece, apropiindu-se. Careta înaltă apăru înconjurată de soldați, venind de la închisoarea Baudet, precedată de cîteva zeci de entuziaști în bonetă roșie, urlînd parcă ar fi mers la o petrecere de carnaval. Condamnatul, în picioare, se sprijinea cu o mîna de loitra umedă. Era un călugăr de peste optzeci de ani, gîrbov. De-abia se putu urca pe cele cinci trepte ale eșafodului. Călăul îi făcu repede toaleta, dezvelindu-i bine gîtul și legîndu-i brațele la spate. Doi ucenici potriviră capul în gaura deasupra căreia atîma satirul greu. Zece tobe uruiău împrejur, acoperind chiar cîntecele entuziaștilor. Apoi călăul zmuci sfoara și cuțitul căzu. Capul se rostogoli în coșul de nuiele. Sîngele țîșni dîn gîtul retezat, roși brațul călăului care apucă de păr capul tăiat și-l arătă mulțimii. Cîțiva slabi de înger se înfiorară. Buzele însîngerate parcă se mai mișcau. Un spectator din primele rînduri se cutremură, parcă l-ar fi cuprins amețeala, gata să se prăbușească. Vecinii îl sprijiniră. Era Flavigny care, prin prezența lui la execuția unui fanatic bătrîn, osîndit pentru că dosise scripte incendiare, voia să-și demonstreze în public sentimentele republicane și să se pună astfel la adăpost de orice suspiciune.

Zăcu trei zile. Avu călduri și vedenii. Gaston îl îngriji. Antoinette aduse în taină un duhovnic să-i

citească rugăciuni. Îndată se simți mai bine. Își scuză apoi slăbiciunea:

- Execuția în sine n-a putut să mă zdruncine, nu! Sunt doctor și moartea nu mă sperie, nici sîngele . . .
- 5 Numai femeile leșină cînd văd un cap tăiat! . . . Dar eu, republican pînă în măduva oaselor? . . . Cred însă că am răcit. A fost un frig viclean cum nu s-a mai pomenit . . . Multă lume trebuie să se fi îmbolnăvit.
- Totuși nici nu mai trecu prin piața primăriei, parcă io acolo l-ar fi așteptat și pe el ghilotina. Își potrivea treburile așa încît să iasă cît mai rar și mai puțin în oraș. Pretextînd că e obosit, cedă lui Gaston chiar și floarea pacienților. Veștile însă soseau acasă, zilnic, despre cele ce se petreceau. Află că numărul arestaților a trecut de
- 15 o mie, că tribunalul reorganizat de Lebon condamnă mereu-mereu, că ghilotina lucrează neîncetat. Apoi auzi că ghilotina s-a mutat în Place de la Comedie, că alături s-a ridicat o gheretă de scînduri unde spectatorii entuziaști găsesc băuturi ieftine, că însuși Lebon privea execuțiile din balconul teatrului. De altfel reprezentantul poporului în misiune parcă și-ar fi pierdut mințile. Se zicea că toată noaptea o duce în chefuri cu judecătorii și jurații tribunalului revoluționar. Bătrînul Duhem povesti cazul marchizului de
- 25 Vieux-Fort care, legat de scîndură fatală, cu satirul deasupra capului, a trebuit să asculte așa o cuvîntare a lui Lebon, anunțînd victoria de la Menin, ca să poată comunica tuturor fanaticilor din lumea cealaltă triumful republicii.
- 30 Gaston parc-ar fi fost de piatră, devenea tot mai tăcut. Asculta și el povestirile despre faptele lui Lebon. Uneori avea remușcări. Poate, dacă ar fi primit propunerile reprezentantului, nu s-ar vărsa atîta sînge în numele republicii și al libertății. Se întorcea. Cine

știe dacă ar fi putut împiedeca el singur cele ce se întâmplă și dacă n-ar fi azi și el altul? Nu mai întîlnise pe Lebon de-atunci. Scena din cabinetul lui îl însoțea însă mereu, pretutindeni. Și, din ce în ce mai mult, i se părea că a vorbit atunci cu doi oameni deosebiți, deși cuprinși într-o înfățișare exterioară unică.

Cu cât se înfrumuseța vremea, cu atât activitatea tribunalului revoluționar se întetea. Pe la sfîrșitul unei germinai începură furneurile: într-o zi douăzeci de oameni, în altă zi doisprezece, apoi douăzeci și opt . . . Călăii, ca să nu-și piardă entuziasmul, luau masa împreună cu reprezentantul poporului în misiune.

În primele zile de messidor se răspîndi zvonul că se pregătește un proces extraordinar. Șasesprezece preoți, călugări și călugărițe vor fi judecați pentru fanaticism. Spre mai mare solemnitate, tribunalul va ține ședina aceasta în catedrala transformată în Templul Rațiunii. Acuzatii au și fost mutați, din diferitele închisori, la Baudet, anticamera morții.

Știrea tulbură pe Gaston, mai mult decît toate celelalte. Se gîndi să meargă și el la proces. N-a fost niciodată. Măcar de curiozitate face să meargă. Apoi acuzații sunt toți clericii urîți. Chibzui mai bine și hotărî să-și vadă de treabă, ca și pînă acuma.

În dimineața de 13 messidor ieși, ca de obicei, pe jos, să viziteze pe pacienții care nu puteau veni la consultație. Era cald, plăcut. Soarele, pe cerul curat, rîdea. Gaston se uită la ceasornic. Mai avea vreme. Vru să facă o plimbare, să-și liniștească gîndurile. De-abia ici-colo întîlnea cîte-un om, parcă orașul ar fi fost subt călcîiul unui dușman de a cărui frică nimeni nu îndrăznea să iasă din casă. Cotea dintr-o stradă în alta, la întîmplare, fără țintă. Prin minte, oricît se silea să se

stăpînească, îi umbla neîncetat, ca o chemare obsedantă:

„Azi e procesul . . .”

Se pomeni în fața primăriei. Turnul se înălța spre cer ca un braț amenințător. Gaston nu-l văzu, precum nu vedea nici fațada gotică a palatului. Ochii lui căutau însă ceva cu înfrigurare.

„Unde-o fi fost aici ghilotina?” își zise deodată, întrebarea îl spăimîntă, atît i se păru de curioasă.

Plecă repede, parcă ar fi vrut să scape de o urmărire. Străzile se schimbau. Nici nu-și dădea seama pe unde trece. Ajunse la Place de la Comedie. Clădirea teatrului îl ademenea. Îi veni în minte că n-a mai fost de loc la teatru de cînd s-a întors de la Paris. Ar trebui să meargă. Dar întîi să vadă ce se joacă? Se apropie. De dincolo de scară îi apărură ghilotina. Uită de teatru, ocoli scara, cu ochii la pervazul înalt pe platforma largă, făcută parcă să cuprindă zeci de condamnați. Satirul lipsea. Un soldat plictisit păzea, răzimat de un colț. Mai încolo, în ghereta coperită cu pînză, niște oameni vorbeau tare.

„Am întîrziat! își zise Gaston, ca și cînd s-ar fi scuzat că pleacă. Mă așteaptă bolnavii.”

Porni pe o stradă și nimeri la catedrală.

„La urma-urmelor de ce n-aș intra? se gîndi pășind hotărît pe treptele largi și făcîndu-și loc printre cetățeni, să pătrundă. De ce mi-ar fi frică? Republica trebuie să pedepsească pe vinovați.”

Se strecură pînă lîngă băncile juraților. Procesul începuse. Acuzatorul public cerea pedepsa cu moartea pentru șase călugări vinovați de-a fi fanatici în toată puterea cuvîntului. Își împodobea rechizitoriul cu glume și sentințe. Publicul rîdea cu hohote. Președintele rîdea indulgent. Un jurat strigă ironic:

— Dacă acuzații sunt în stare să ne arate infernul, să fie achitați!

Acuzatorul sfinși patetic cu o perorație asupra bine-facerilor republicii. Jurații votară pe față. Președintele
5 rosti sentința de moarte, adăogînd grăbit:

— Alții!

Fură introduși doi carmeliți desculți, apoi trei preoți. Atunci intră Lebon. Președintele îl salută ceremonios. I se oferi un fotoliu și Lebon se așeză grav,
10 fără a mulțumi aplauzelor care nu voiau să înceteze.

Apoi președintele ordonă să vie altă serie de acuzați. Intrară cinci călugărițe. Gaston privea parcă n-ar fi înțeles nimic. Asculta cu mare atenție și totuși nu se dumirea de loc. Se întreba dacă aici într-adevăr
15 e vorba de viața și moartea oamenilor sau se joacă doar o glumă sinistră? Se uita cînd la judecători, cînd la jurați, cînd la acuzator, căutînd explicații. îl bucurase sosirea lui Lebon, dar în ochii lui nu găsi decît o ură atît de grea încît îi schimba fața întreagă, dîndu-i
20 o înfățișare sălbatecă.

Se citea actul de acuzare a călugărițelor și Gaston auzi:

— Yvonne Collignon, optsprezece ani, necăsătorită . . .

25 Tresări. Numele i se agăță în minte ca o verigă într-un cârlig potrivit de mult. Cunoștea numele, deși era sigur că nu l-a mai auzit niciodată. își răscolea amintirile cu o stăruință ce-l chinuia. Și în aceeași vreme se uita la grupul acuzatelor, toate în negru, să
30 ghicească pe Yvonne. O recunoscuse. Micuță, plăpîndă, cu părul castaniu-deschis, cu obraji ca varul. Se ținea ca un copil de brațul unei bătrîne, și, din dînd în cînd, se cutremura parcă nu și-ar fi putut stăpîni o înfiorare.

Un răstimp, Gaston iar nu mai înțelese nimic. Tocmai într-un tîrziu îi răsună în urechi glasul președintelui:

— Alta! . . . Collignon . . . Numele tău?

5 — Yvonne Collignon de Gargan — auzi Gaston foarte limpede.

Președintele se înfurie, răcni că republica nu permite s-o sfideze aristocrația fanatică, amenință pe acuzată că o va exclude de la dezbateri. Toată sala fu
10 indignată. Acuzata se agăță mai înfricoșată de brațul bătrînei și se uită împrejur parc-ar fi întrebat ce a greșit? Gaston îi urmărea mișcările, îi întîlni ochii. Făcu doi pași spre Yvonne, uluit. Privirile lor rămăseră o clipă încrucișate. Avu și ea o tresărire ciudată,
15 ca și cînd ar fi zărit un apărător căutat. Dar interogatoriul continuă.

— Crezi într-un *ci devant* Dumnezeu? întrebă președintele.

— Da, părinte! murmură acuzata.

20 Publicul izbucni într-un hohot de rîs. Rîseră jurații, judecătorii, pînă și Lebon. Yvonne își roti privirea desperată, întîlni iar ochii lui Gaston. Președintele reluă:

— Aici nu suntem la mînăstire, înțelegi? . . . Răspunde la întrebare!

— Da, domnule! făcu acuzata, stîrnind o nouă năvală de rîsete.

Președintele îi explică, blajin, că republica, decretînd egalitatea tuturor, nu cunoaște decît cetățeni,
30 așa că el nu e decît cetățean-președinte.

Interogatoriul se încheie repede și acuzatorul începu un discurs fulgerător, subliniat pe-alocuri de aplauzele publicului și de aprobările lui Lebon. Gaston stătea pe jăratec. Ochii lui priveau pe Yvonne și inima

- îi spunea că are s-o piardă. Iar simțămîntul acesta îl umplea de o groază fără margini. Se gîndea că trebuie să o scape negreșit. Mii de planuri fantastice îi răsăreau în minte și se stingeau. Apoi, cîte-o clipire, uita
- 5 tot, parcă ar fi dispărut lumea și ar fi rămas numai el cu Yvonne. Era o undă de fericire, ca o ispită din infinit, care se risipea înainte de a se putea închea. Teama că va trebui să se despartă de Yvonne îi copleșea inima. îndemnurile s-o salveze reveneau mai
- 10 poruncitoare.
- A bas les calotins! urlară deodată sute de glasuri în sală.
- Rechizitoriul se sfîrșise. Pe fața lui Lebon se vedea un surîs de mulțumire. O acuzată încercă să vorbească.
- 15 Președintele strigă tăios, imitînd pe acuzatorul din Paris.
- Tu n'as pas la parole!
- Voturile juraților străpungeau inima lui Gaston ca niște pumnale. Yvonne întoarse capul spre el. în
- 20 ochii ei era o rugăciune plină de taine. îi sorbi privirea, pierdut. Apoi se reculese ca trezit din vis și se repezi, printre soldații de gardă, în fața președintelui, strigînd:
- Yvonne e nevinovată!
- 25 Judecătorii înlemniră pe scaunele înalte. în sală se încinseră murmure. Un soldat îl înșfacă de umăr, oprindu-l pe loc. Lebon sări în picioare. îl recunosc. Șovăi o clipă, parc-ar fi crezut că e nebun. Apoi răspunse tare, cu o privire pătrunzătoare:
- 30 — E o fanatică mai periculoasă ca toți ceilalți!
- Tu ești fanatic, Lebon! Și asasin! . . . Asasin! răcnii Gaston, desperat, zvîrcolindu-se să se smulgă din mîinile soldatului.

Lebon îngălbeni. în ochi i se aprinse o lucire sîngeroasă. Rumoarea în sală se potoli, încît glasul lui, deși răgușit de mînie, răsună ca vîjîitul unui paloș-care cade:

— în numele Republicii, una și indivizibilă . . .

- Gaston fu judecat imediat. Lebon citi, pentru luminarea juriului, un pasagiu dintr-o scrisoare primită de curînd în care însuși Robespierre îi atrăgea atenția asupra doctorului Gaston Duhem, ateist primejdios.
- 10 Acuzatorul improviza un rechizitoriu încărcat de indignare. Doi jurați se abținură, declarînd patetic că acuzatul le-a redat odinioară sănătatea, îngrijindu-i frățește. Fu condamnat la moarte considerînd că a apărut o fanatică osîndită de tribunal, a insultat republica în
- 15 persoana reprezentantului ei inviolabil, a tulburat cu insolență ședința, s-a dovedit a fi propagatorul unui ateism feroce care periclitează sănătatea morală a patriei.
- Ședința fu ridicată. Lebon luă de o parte pe acuzatorul Darthe, îi spuse că ține mult să-și arate recunoștința față de condamnatul care a salvat, acum șase ani, de la moarte pe tatăl său, și deci să pună, pe lista de ordine a execuțiilor, întîia pe Yvonne Colignon și imediat după ea pe Gaston Duhem. Adaogă
- 25 melancolic:
- Poate că se iubesc . . . Baremi să treacă împreună în lumea cealaltă . . .

7

- Careta cu două roți aștepta de mult la poarta catedralei. Calul alb, cu spinarea ascuțită, se apără alene de muștele ce bizîiau roi în jurul lui.
- 30

Apoi toți cei șaptesprezece condamnați fură scoși pe scările bisericii. Lumea se îmbulzea să-i vadă de aproape. Unii le aruncau sudălmi sau ocări de care alții făceau haz. Ucenicii călăului se tocneau:

- 5 — N-au să încapă toți în caretă!
— Careta asta poate duce și treizeci de persoane . . .
Am dus odată douăzeci și opt și mai era loc.

Se pierdu timp pînă se urcară toți. Careta era înaltă. Bărbații ajutau pe femei. Gaston luă în brațe
10 pe Yvonne ca s-o poată sui, iar în caretă rămaseră alături.

Porniră. Multă lume se duse după cortegiul. Un ucenic bătea calul cu codiriștea biciului. Roatele uruiau. Careta se hurduca încît condamnații trebuiau să se
15 sprijine unii pe alții. Yvonne se lipi lîngă Gaston. Se priveau ca și cînd s-ar fi regăsit după o despărțire. Își citeau în ochi taine vechi pe care le simțeau din licăriri ascunse. Inimile lor vorbeau și se înțelegeau mai desăvîrșit decît prin cuvinte. Gaston îi cuprinse mijlocul
20 și ea îi mulțumi cu un surîs în care flutura un regret.

Careta șerpuia din stradă în stradă, agale ca un dric. Cînd dădură în piața ghilotinei, un carmelit începu să cînte psalmul morților, cu glas cald de credință. Ceilalți îl întovărășiră cu o însuflețire pioasă. Cîntecul
25 răsuna în văzduhul înșorit, tremura și unduia ca o chemare fierbinte. Soldații se uitau pieziș la condamnații cu ochii spre cer, parcă le-ar fi fost frică de o pedeapsă. Calul, speriat, iuți mersul.

Yvonne zări ghilotina și se cutremură. Închise
30 ochii. Gaston îi simțea bătăile inimii. Șopti cu buzele uscate:

— Yvonne . . .

Muzica militară, lîngă intrarea teatrului, porni să cînte *Carmagnole*. Mulțimea se însufleți și îngroșă urr

letele. Văzduhul clocotea de vîltorirea glasurilor ome-nești cu sunetele tobelor și instrumentelor de alamă. Cîntecul condamnaților se îneca întocmai ca un strigăt de ajutor în pustiu.

- 5 Careta străbătu prin cordonul dublu de soldați și se opri.

— Jos! Jos! răcni un ucenic către condamnații care cîntau mereu, parcă nici n-ar fi băgat de seamă că au sosit.

- 10 Gaston sări din caretă ca să ajute pe Yvonne să coboare. Apoi același ucenic strigă, arătîndu-le scara, să se urce toți pe platformă. Muzica însă cînta și poporul urla încît nu se auzea nimic. Sus, condamnații se îngrămădiră în colțul cel mai depărtat de ghilotina
15 care părea pervazul unei uși spre un lăcaș tainic. Gaston de-abia acuma o văzu și îi fulgeră prin gînd:
„Adineaori lipsea satirul și sfoara . . .”

- Yvonne era lîngă el și-i strîngea mîna atît de tare că i se infîgeau unghiile în carne. Substitutul Daillet,
20 uscat, înalt, urcă în fugă treptele platformei cu o foaie de hîrtie în mîină, se duse drept la călăul care, în cămașă, cu gulerul deschis și mînele suflecate, cu boneta roșie în cap, potrivea al doilea coș de nuiete pentru adunarea capetelor tăiate. Substitutul îi dădu hîrtia,
25 spunîndu-i ceva. Atunci Gaston, văzîndu-i, își aduse aminte că a plecat de acasă fără să vestească pe nimeni și se întrebă ce va face familia cînd va afla vestea morții? Poate c-au și aflat și acuma aleargă să-l scape, ori sunt undeva în mulțime, pe-aici, ascun-
30 zîndu-și durerea și neîndrăznind măcar să se apropie? Simți mîna fierbinte a Yvonnei și imediat se gîndi că tot ce-a fost nu mai are nici o importanță și că viața lui a început numai în clipa cînd a cunoscut pe Yvonne.

1

Călăul mai aruncă o privire asupra ghilotinei, apoi se apropie de grupul condamnaților și strigă:

— Yvonne Collignon!

Ea se desprinsese dintre ceilalți parcă nici n-ar fi știut despre ce e vorba. Din ochii călăului înțelese, scoase un țipăt de spaimă și se aruncă în brațele lui Gaston, murmurînd:

— Nu vreau să mor . . . nu vreau . . .

10 Dimprejur auzi același cuvînt, rostit de buze tremurate:

— Curaj . . . curaj . . .

Gaston o îmbrățișa disperat. Călăul făcu semn din ochi ucenicilor care se repeziră să-i despartă. I-o smulseră din brațe, îi legară mîinile, îi răsfrînseră gulerul, o
15 tîrîră pe scîndură ghilotinei. Condamnații reîncepură cîntecul morților. Muzica militară acoperea toate zgomotele. Călăul smuci de sfoară, satirul luci ascuțit căzînd. Gaston, cu ochii ieșiți din orbite, auzi răbufnitura cuțitului și simți o lovitură cumplită în inimă. Nu mai avea nici o
20 putere. Ridică fruntea. În balconul teatrului, răzimat în coate, văzu pe Lebon, îi întîlni ochii și se cutremură. Era întocmai privirea din noaptea ploioasă și rece. Întoarse ochii cu spaimă. Un ucenic scotea capul Yvonnei din coșul mic de la căpățîiul scîndurii și-l zvîrli în coșul
25 cel mare de-alături. Alți doi luară corpul de mîini și de picioare și-l trîntiră la marginea platformei, să nu încurce locul, în vreme ce călăul însuși ridica satirul nsîngerat.

Acuma Gaston își simțea inima atît de goală
30 parcă i s-ar fi scurs toată viața și ar fi rămas un cadavru fără rost în lume. Dorea să moară mai repede, să sfîrșească, să ajungă din urmă pe Yvonne. Ieși din grup, făcu cîțiva pași spre călăul care tocmai se apropia.

— Tu ești Gaston Duhem? auzi dînsul foarte clar.

Nu răspunse, dar își descheie haina mașinal, o lepădă. Ucenicii îi întoarseră brațele la spate. O durere îi strînse încheieturile mîinilor. Se pomeni pe scîndură.

5 Pe gîtul gol simți o umezeală caldă. Își zise că trebuie să fie sîngele Yvonnei. Ochii vedeau numai un coș împletit din nuiele. Era stropit cu pete roșii, iar pe fund sîngele închegat se înnegrea. Se gîndea că acum trebuie să cază cuțitul. Așteptarea îl supără. I se părea
10 că aude un zgomot ciudat și-i trecu prin minte:

— Poate că totuși n-am să mor . . .

Gîndul îl duru. Dacă a murit Yvonne, el nu mai are ce să . . . Simți un început de lovitură tăioasă pe gît. Apoi simțămîntul se curmă înainte de a se lămuri

15 vreo durere . . .

Sufletul se luminează ca smuls dintr-un întunec înăbușitor. Conștiința ușurată de cătușele spațiului și ale timpului își întindea stăpînirea peste planurile despărțitoare de lumi. Singurătatea se împletea cu razele speranțelor într-o pînză de așteptare . . .

Capitolul VII

ILEANA

... Pînza aşteptării era străvezie. Palpitațiile lumilor se răsfrîngeau într-însa, se încrucișau în esența
5 sufletului ca într-un centru mobil al infinitului. Și sufletul avea strălucirile conștiinței atotcuprinzătoare în preajma mării mîntuirii.

Apoi pînza începu să se destrame și sufletul își recunoscă iar singurătatea în coborîrea bruscă pe linia
10 transformării supreme. Conștiința își pierde mereu luminile amestecîndu-se în șuvoiul timpului, rostogolindu-se în îmbrățișarea spațiului.

întunerecul primi scînteia spirituală a sufletului ca o sămîntă de eternitate . . .

15

1

Petre Novac aduse trei profesori, șapte doctori și mai multe moașe iscusite. Plîngea cu hohote văzînd
zvîrcolirile femeii. Toate fură în zadar. Femeia se prăpădi. Cu mari greutate medici izbutiră să salveze cel
20 puțin copilașul.

Durerea bărbatului nu cunoștea margini. Săptămîni de zile fu urmărit de gînduri de sinucidere. Pierderea acestei femei parcă i-ar fi înjumătățit sufletul. Se mira lumea și nu înțelegea. Cu doisprezece ani în urmă îi
5 murise înțîia nevestă și oamenii își aduseră aminte că Petre Novac nu s-a prăpădit cu firea, deși se știa că trăiseră împreună foarte bine. Cu a doua nevestă a avut două fete și totuși a alungat-o acum un an, din senin, încît mulți spuneau că trebuie să se fi cam
10 smintit, mai ales cînd se află că se însoară a treia oară cu o servitoare. Indignată, fosta nevestă amenința pe unde putea că îl va pune sub interdicție ca să nu irosească moștenirea copilelor. Prudentă, rămase la amenințări.

15 Pe urmă toată dragostea lui Petre Novac se concentra asupra copilului. În Toma i se părea că supraviețuiește femeia iubită.

Copilul era plăpînd. îl îngrijea ca ochii din cap. Doici, guvernante, doctor, profesori roiau în jurul
20 micuțului. Petre Novac spunea mereu tuturor că, dacă ar pierde și pe Toma, nimeni și nimic nu l-ar mai putea opri să-și facă seama.

Trecea drept mare bogătaș. Era aievea. în cartierul Făgădău, o stradă întregă era proprietatea lui.
25 Moștenise de la părinți numai circiuma din colț. A apucat vremuri bune și a avut noroc. Știa puțină carte, dar toate i-au ieșit în plin. A mărit circiuma, a adăogat o băcănie, a cumpărat casa vecină, a dat bani cu camătă grasă. Acuma mai ținea un restaurant pe Bulevardul
30 Carol, un hotel în apropierea Gării de Nord, o fabrică de apă gazoasă în Șoseaua Viilor și un magazin de galanterii pe Calea Victoriei. Locuia într-un palat, cumpărat de ocazie, pe strada Transilvaniei, unde ridicase, alături, o clădire specială pentru administrația

centrală a „întreprinderilor Petre Novac". Era om
voinic, înalt, rumen la față și cu niște ochi culoarea oțelua
lui în care sclipea o cuceritoare deșteptăciune firească.

Pentru copil ar fi fost în stare să dea foc Bucu-
5 reștilor. Când Toma, ajuns de vreo cinci ani, se rătăcea
prin birourile întreprinderilor, era sărbătoare, căci
Petre Novac uita toate afacerile de dragul lui.

În fiecare seară, înainte de rugăciune, îi vorbea
despre maică-sa. Și, vorbind, se înduioșa și mai tot
10 deauna plîngea, bolborosind pierdut:

— A fost o sfîntă! . . . A fost singura bucurie a
vieții mele!

Cînd se făcu mai mărișor, îi povesti cu de-amănuntul
tot. Îi era frică să nu afle copilul de la străini și să se
15 rușineze de maică-sa. A văzut-o întîia oară în curtea
unei case, pe strada Toamnei. Trecea întîmplător. Ea
spăla rufe, suflecată, aproape de poartă. Se oprise o
clipă să-și odihnească spinarea. Și a aruncat privirea
spre stradă și a întîlnit ochii lui. A fost o încrucișare
20 fulgerătoare. El a mai mers cîțiva pași, apoi s-a întors
parcă l-ar fi tras cineva înapoi, și s-a apropiat de ea —
— „Cum te cheamă, fetiço?" — „Florica!" — „De cîți
ani ești?" „De optsprezece", — „De unde ești?" — „Din
Valea Mare, de lîngă Pitești", •— „Ești la stăpîn aici?"
53 — „La stăpîn..." — „Vrei să slujești la mine?" —
„Vreau bucuroasă!" . . . întrebînd, citea în ochii ei o
poruncă tainică a soartei. A plecat de-abia smul-
gîndu-se de lîngă ea. Pînă acasă a trebuit să facă
sforțări să nu se întoarcă iar, cel puțin s-o mai vază.

° Era atunci de patruzeci și opt de ani, însurat cu a
doua nevastă, avea doi copii. Se zbuclumă toată noap-
tea. Sevitoarea nu-i ieșea din suflet, parcă ar fi fost
acolo de cînd lumea. Ceva îi șoptea neîncetat că asta e
perechea lui adevărată. Se împotrivi încă două zile.

•
f.
I
I
I
5 în a treia se hotărî. Cheltui o avere și, în șapte săp-
tămîni, fu divorțat, iar peste alte șapte zile Florica fu
d-na Novac. Inima nu l-a înșelat. Florica a fost un
înger coborît pe pămînt. Zece luni, cît le-a hărăzit
Dumnezeu să fie împreună, au cunoscut fericirea în-
treagă. Au fost un singur suflet în doi oameni.

Precauția bătrînului nu fuse de prisos. Fetele lui
din a doua căsătorie, bune de măritat acuma, veneau
cîte o dată pe săptămînă să-l întrebe de sănătate, să-i
10 vorbească de proiectele lor și să mîngîie pe frățiorul
Toma care împlinea zece ani. Copilul simțea că ele
nu-l iubesc și le necăjea cît putea. De față cu bătrînul
se stăpîneau, zîmbeau și făceau haz de Toma. Într-o
zi însă, fiind singure cu el, iar el obrăznicindu-se mai
15 rău, cea mai mică izbucni cu ură:

— Astîmpără-te, neghiobule! adăogînd disprețui-
tor către cealaltă. Se vede că e pui de slujnică!

Toma auzi, se repezi, îi sfișie rochia, îi zgîrie bra-
țele. Lacrimi, țipete. Trebui să vie bătrînul s-o scape
20 de furia copilului.

În curînd se măritară amîndouă. Petre Novac le
înzestra boierește și oftă ușurat. De-acuma îi rămînea
numai Toma, grija lui cea mai dragă.

Îi luă profesorii cei mai buni. Îi împlinea toate
25 dorințele. Căuta să i le ghicească pe cele neexprimate.
Nu mai rîvnea decît să-l vadă bărbat. Atunci, își zicea,
se va putea duce liniștit în lumea cealaltă, să se unească
pentru totdeauna cu Florica.

Nu-i fu îngăduit să i se îplinească dorința. Căzu
30 la pat, într-o zi, din senin. El era de șasezeci și trei de
ani, Toma de cincisprezece. Îi zise îndată:

— Acum am să mor, Toma! N-am fost bolnav nicio-
dată, se vede că mi-a sosit ceasul. Tu să n-ai grije și să

nu mă plîngi! Am trăit destul și am cunoscut fericirea pămîntească. Ești mare și poți înfrunta viața!

Înainte de a chema doctori, trimise după Costică Brebenaru, om cu stare, foarte de treabă și cel mai bun prieten al lui, deși mai tînăr cu aproape douăzeci de ani. Avea și un băiat de vîrsta lui Toma. Se încuiară o întreagă după amiază, împreună, se sfătuiră. Pe seară avocatul lui Novac sosi cu un magistrat. Bătrînul își făcuse testamentul, lăsînd toată averea pe seama lui Toma și dăruindu-i, pînă la majorat, ca tutore, pe Brebenaru.

Pe urmă venîră medicii. Îl asigurară că nu-i nimic serios, îi prescrieră diferite prafuri și zămuri. Petre Novac surîdea necrezător.

Zăcu șapte zile. Începu agonia. Medicii se mirau. „Un caz excepțional!” Muribundul ceru să vie Toma lîngă pat, să-l vadă pînă va închide pe veci ochii. Copilul îi sărută mîna și rămase în picioare, privind ultimele clipe ale tatălui său. Îl podidîră lacrimile. Brebenaru îi șopti să se stăpînească, altfel îi îngreuiază moartea. Petre Novac respira din ce în ce mai rar și mai horcăit, ridicînd și scoborînd pleoapele peste bulbii în care lumina se răcea mereu. Apoi gura i se strîmbă puțin și trupul încremeni. „A murit! Dumnezeu să-l ierte!” murmură Brebenaru apropiindu-se și închizîndu-i ochii. După o clipă însă muribundul mai oftă o dată prelung, deschizînd larg pleoapele ca și cînd ar fi vrut să soarbă toată lumina lumii. În ochii lui se aprinse un briliant care străluci îngrozitor o secundă. Strălucirea aceasta i se păru lui Toma o chemare din altă lume. Izbucni într-un hohot de plîns, căzu în genunchi și-și lipi buzele pe mîna rece a mortului.

Brebenaru îi descoperi o vagă mătușă bătrînă, ca să nu rămîie Toma singur în casa părintească. Mai tîrziu, pîrîndu-i-se că totuși e cam melancolic, îi dădu de tovarăș pe fiul său Mihai, cu care era bun prieten mai de mult. „Întreprinderile Novac” prosperau neîntrerupt sub conducerea lui Brebenaru, ambițios să bine-merite marea încredere a răposatului și recunoștința copilului.

Cînd aflară cuprinsul testamentului, cele două surori vitrege ale lui Toma se revoltară. Găsiră degrabă avocați care să le ațîțe mînia. Cerură dărîmarea actului, propunînd să dovedească tribunalului că tatăl lor a fost nebun și cînd s-a însurat a treia oară cu slujnica, dar mai ales cînd și-a formulat ultimele dorinți. Procesul ținu patru ani, făcu senzație în lumea judecătorească și testamentul rămase neatins.

Toma Novac era acuma student. Urma filosofia, deși Brebenaru îl povățuise să învețe dreptul ca și fiul său, în interesul întreprinderilor pe care va avea să le administreze în curînd. Era o fire potolită. Simțea o adevărată repulsie față de zbuciumările pătimașe ale oamenilor de drept și de afaceri. O singură dată a intrat în Palatul de Justiție și atmosfera de-acolo l-a îngrozit. Iubea cărțile. Citea mult și cu plăcere. Avea o bibliotecă bogată și aleasă pe care o sporea neîncetat, îl urmăreau întrebări răscolitoare. Și întrebările se înmulțeau de îndată ce i se părea că a găsit un răspuns, încerca uneori să-și deschidă sufletul cu Mihai Brebenaru. Trebui să renunțe. Mihai era plin de siguranță în toate direcțiile. Necunoscutul, care trăia ca un mister în inima lui Toma, pentru Mihai nici nu exista. O formulă sau chiar un simplu cuvînt îl mulțumeau deplin.

în vreme ce Toma căuta în dosul lor certitudini și des- M
coperea același gol amenințător ca o prăpastie. De altfel •
Mihai, gălăgios, întreprinzător, disprețuia în sinea lui I
sentimentalismul intelectual, cum îi zicea dînsul, care •
5 încurcă zadarnic pe om și-l abate din calea vieții ade- •
vărate. j"

Majoratul nu-i schimbă întru nimic traiul. Fiindcă I
nu se simțea în stare să se ocupe de afaceri, se înțe- 1
lese cu bătrînul Brebenaru să continue a conduce „în- 1
10 treprinderile Novac", ca el să se poată dedica stu-
diilor.

Îl chinuiau atîtea îndoieli, că deseori îl cuprindea ; ii
deznădejdea. Profesorul îl liniștea, repetîndu-i într-una , j
patetic: 1, i

15 — îndoiala e zeița filosofiei!

Profesorul era om între două vîrste, încîntat de
propria-i știință, mîndru de catedra lui universitară.
Se plimba prin toate sistemele filosofiei ca
într-un apartament străin cu multe odăi, în care
20 nu putea zăbovi prea mult. Filosofia i se părea o meserie
minunată. Îndemna pe Toma să stăruie, îl asigură că
are „cap filosofic" și-i făgăduia, pentru viitor, că ar
vrea să-l aibă de urmaș la catedră. Același lucru îl
spunea însă mai tuturor elevilor săi, socotind că astfel
25 stîrnește mai mare emulație între dînșii.

Avea doruri vagi de călătorii lungi, parcă i-ar fi
fost dat să găsească negreșit ceva în lume. Se gîndea
să înconjoare pămîntul și să se oprească mai mult în
India, unde spera să afle cheia înțelepciunii. Luni de
30 zile l-a pasionat gîndul acesta încît a început să învețe
limba sanscrită ca să poată citi în original *Mahabharata*.
Voia să vadă imensa cîmpie de ruine de la Delhi, să
descopere urmele cetății străvechi Hastinapur și pe ale
legendarei Indraprastha.

Își luă licența și apoi vru să trăiască tihnit, ca
toată lumea. Nu mai citi nimic. Se interesă de mersul
întreprinderilor. Se plictisi repede. Începu o viață de
petreceri, cu prieteni și femei. Iubirile lui nu țineau
5 mai mult de cîteva zile. Toate femeile îl decepționau.
Dorea o anume femeie și, fiindcă nu-i ieșea în cale, i se
părea că nu merită s-o caute. Chefurile îl scîrbiră.
După trei ani de asemenea viață, se simți sătul de lume
și se întoarse, ca un fiu rătăcit, în mijlocul cărților pă-
10 răsitate, unde se putea regăsi pe sine însuși.

Gîndul morții îi apărea din cînd în cînd ca o între-
bare care cerea dezlegare. Moartea nu poate fi sfîrșitul
sfîrșitului. Ar fi o absurditate. Atunci pentru ce ne-am
născut! Întîmplarea oarbă nu explică un necunoscut. Cel
15 mult complică. Dincolo de moarte trebuie să fie ceva,
precum și înainte de naștere trebuie să fi fost ceva.
Sufletul nu poate începe și nici sfîrși într-o întîmplă-
toare viață pămîntească. Concluzia îi plăcea dar, chib-
zuind mai bine, o înlătură ca prea puțin științifică.

20 „Cine se naște, trebuie să moară!" își zise într-o
zi, bucuros, parcă ar fi descoperit o taină mare.

De-aci înainte, de cîte ori îl cuprindea neliniștea,
își repeta fraza cu o mulțumire care izbutea să înăbușe
sau să alunge îndoielile, măcar pentru un răstimp.

25 în sfîrșit se hotărî să plece în străinătate, să-și
continue studiile, să dobîndească adevărata știință mîn-
tuitoare.

Șapte ani petrecu în Germania. Deveni doctor în
filosofie, tot atît de stăpîn pe sistemele altora, ca și
30 profesorul său de la București. Îndoielile însă îi ră-
măseră, înmulțite. Din ele alcătui *Filosofia necunoscu-
tului*. Cartea fu primită cu interes, nu pentru soluția
sceptică în care culmina, ci din pricina preciziei în fi-

xarea semnelor de întrebare ce mărginesc rațiunea omenească.

Pe urmă se duse la Paris. Se simți mai acasă. Dintru început avu impresia limpede că a mai umblat
5 cândva pe aici. De altfel aceeași impresie îi mai strînsese inima, cu cîțiva ani în urmă, cînd se oprise în Mains o săptămîna.

După patru ani trecu în Anglia. I se urî și, peste opt luni, se gîndi să se întoarcă în țară. În clipa cînd
10 era mai hotărît, își schimbă planul. Are să meargă în America, să cunoască și civilizația lumii noi, iar de acolo va porni mai departe, în jurul pămîntului, să-și împlinească dorința care-i înflorise odinioară în suflet.

În New York stătu două luni și se satură.

15 își făcu itinerariul pentru călătoria mai departe. Avea să dureze cel puțin doi ani, cu popasuri mai lungi în India, în Mezopotamia, în Egipt, în Italia. Izbucni războiul european și-i răsturnă gîndurile. În loc să meargă spre apus, se întoarse spre răsărit, acasă.

20 Găsi pe Mihai Brebenaru așezat, cu trei copii, cu clientelă mare, fruntaș al baroului. Bătrînul Brebenaru împreună cu noră-sa îl luară de a doua zi să-l însoare.

— Ești de treizeci și cinci de ani, băiete! Stăru
25 bătrînul. Trebuie să-ți faci cuib! Pe urmă îmbătrînești și nu mai găsești fată! Unde mai pui că eu am bătut șaptezeci și doi, mîine-poimîine închid ochii, și nu vreau să mă întîlnesc pe lumea cealaltă cu tatăl tău, fie iertat, pînă nu-i voi putea spune că are și el un nepoțel!

30 Toma se codi că întîi vrea să aibă o meserie serioasă.

— Ce meserie!? se învierșună Brebenaru. Se poate mai bună meserie ca „întreprinderile Novac”? Dar în sfîrșit dacă vrei și meserie neapărat, să te facem

1 mare profesor, că doar ai destule diplome și învățătură! Brebenaru alergă, se zbătu, își mobiliza toate cunoștințele și prietenii. În cele din urmă *Filosofia necunoscutului* dobîndi catedra universitară.

5 Noul profesor însă nu mai apucă să-și inaugureze cursul, cu atît mai puțin Brebenaru să-l vadă însurat. Veni războiul. Toma Novac era ofițer de rezervă. Brebenaru încercă să-l ferească de front, cum făcuse pentru Mihai al său. Toma se împotrivi categoric.
10 Ținea să-și împlinească datoria întregă.

3

Toma Novac se întoarse din război cu o urmă de rană și mai multe decorații. N-a mai găsit însă pe bătrînul Brebenaru; închisese ochii pentru totdeauna
15 în a treia lună a războiului, cu singurul regret de a nu fi apucat căsătoria lui Toma pe care îl iubise ca pe copilul său. Mihai, rămas în teritoriul ocupat, a îngrijit cît s-a putut averea prietenului.

Războiul reînviase în sufletul lui Toma încrederea
20 copilăriei. Dumnezeu și îngerii, care îi înfrumusețau odinioară visurile și pe care îi spulberase cîntarul științei, își reluară locul de veghe și de mîngîiere din prima clipă cînd primejdia morții i s-a arătat întregă, își făcea cruce și implora ajutorul lui Dumnezeu înaintea
25 fiecărei bătălii, cu atîta credință că i se stingea în inimă teama și, în loc, se aprindea însuflețirea.

După ce trecu primejdia, scepticismul, ca o haină de purtare, îi reveni. Îi era chiar rușine că el, cogeamite filosoful, tot în Dumnezeu a căutat mîngîiere, fără
30 măcar să se gîndească la luminile științei. Se consola că aceasta s-a mai întîmplat și altora, și o explica prin legile psihologiei mulțimilor.

Nevasta lui Brebenaru socotea drept obligație pioasă față de memoria socrului ei să continue insistențele pentru însurătoarea lui Toma:

— Trebuie! Trebuie! Trebuie!

5 în cele din urmă își zise și el că trebuie.

Era acum de patruzeci de ani. Părea mai tânăr. Părul negru și lins n-avea nici urme de fire cărunte. În ochii mari, negri, obosiți, răsăreau deseori scînteii ca dintr-un foc ce mocnește de mult. Purta o mustață

10 subțire, tunsă englezește. Înalt, zvelt, avea totuși o ușoară timiditate care-i ședea bine.

Doamna Brebenaru spera să mai aibă un copil și dorea să i-l boteze Toma, dar numai dacă va fi însurat pînă atunci. Se oferii să-i găsească o mireasă după pofta

15 inimii. îl introduse în toate familiile cu fete de măritat. Toma șovăia mereu, deși era convins că trebuie. Când doamna Brebenaru își epuiza cunoștințele, Toma mărturisii că ar prefera o ardeleană. Bănuind un subterfugiu, doamna luă energic apărarea bucureștencelor printre

20 care se găseau destule fete, și modeste, și cinstite, și încîntătoare, și bune gospodine. Pretendentul nu se lăsă convins. Atunci, din ordinul soției ambițioase, trebui să intre în joc Brebenaru. Prin prieteni, prin clienți, descopereau fetele bune în diferitele colțuri

15 ardelene. Cutreierară multe orașe, de la Sighetul Marmăției pînă la Timișoara și de la Oradea Mare la Brașov, în zadar.

— Mai bine spune drept că nu vrei să te însori, decît să-l porți degeaba pe drumuri pe bietul Mihai!

0 zicea doamna Brebenaru după fiecare întoarcere.

— Ba vreau, dar nu mă pot lega pe viață cu cine nu-mi place! răspundea Toma invariabil, cu un zîmbet în care zeloasa doamnă nu știa dacă e ironie sau tristețe.

în sfîrșit doamna Brebenaru nu mai putu aștepta. Copilul veni. Toma se oferii să-l boteze. Doamna refuză ca să-i arate cum înțelege o femeie să-și respecte cuvîntul. Spre a împăca pe mama supărată, Toma Novac

5 dăruii copilului, de botez, un loc de casă pe Bulevardul Carol. Mama se înduioșă și plînsese gîndindu-se că locul face aproape o jumătate de milion, cu toate că la averea lui nu înseamnă mare știrbire. Primi cadoul și, vrînd să-i dovedească deplin că i-a trecut mîhnirea,

10 îl tocmi să fie nașul întîiului copil pe care trebuie să i-l mai dea Dumnezeu.

Făcură botez cu alai. Toma iar supără pe mama fericită, venind cu mare întîrziere. Și doar îi pregătise o surpriză: copilul avea să se numească Toma.

15 — Așa ești d-ta, îți face plăcere să mă necăjești — îi impută doamna Brebenaru de mai multe ori în cursul serbării.

Toma se scuză că a avut curs la universitate, dar nu se mai prăpădi de grija ei. îl preocupa o cunoștință

20 nouă ce o legase aici, Tudor Aleman. Descoperise în ochii lui strălucitori de iluminat și chiar în vorbă, cu toate că spunea numai naivități, ceva neobișnuit.

După ce se despărții de bătrînul ciudat, Toma crezu că i-a dat o importanță exagerată. îi păru rău că s-a

25 grăbit a-i primi invitația. Ce poate să-i spună deosebit un om care întoarce ochii pe dos, sporovăind misterios despre Dumnezeu ca un călugăr dornic de minuni? Poate să se facă și de rîsul colegilor dacă s-ar afla că s-a lăsat ademenit de cine știe ce sectator nenorocit

30 și fanatic. Mai are patru zile răgaz să se gîndească, dar chiar mîine îi va scrie două rînduri politicoase, anunțîndu-l că nu poate merge la întîlnirea făgăduită. A doua zi îi fu lene:

— Nu-i scriu, dar nu mă duc.

Pe urmă își zise că, neducându-se, înseamnă a-și mărturisi frica sau cel puțin inferioritatea față de un om care se laudă cu înțelegerea adevărată a tainelor lumii. Omul poate să fie un simplu sectator, precum
5 ar putea fi și un înțelept căruia experiențele vieții i-au revelat orizonturi noi. Un convins face cât doi îndoielnici. Gînditorul n-are de ce să se sperie de o idee, oricît ar fi de curioasă.

Șovăi pînă în clipa din urmă, dar se duse.

10 Aleman îi dezvălui o construcție în care el găsea explicate fără rost tainele necunoscutului. Toma îl ascultă cu toată atenția și nu se dumeri. Ajuns iar în stradă, i se părea c-a visat, că Tudor Aleman e doar o născocire a lui, deși numai adineaori se despărțise
15 de el.

Senzația îl enerva. Toate cîte i le înșirase Aleman, parc-ar fi dormit de mult în adîncimile sufletului lui, îi răscoliseră gînduri proprii.

20 Merse de-a dreptul la Brebenaru. Trebuia să afle precis cine-i în definitiv acest Tudor Aleman. Avocatul surise:

— Aleman te interesează? Te-am văzut la botez cum vorbeai cu el și chiar îi spusei nevastei mele. Credeam că-l cunoști mai de mult! întîi și întîi e un om
25 foarte cumsecade, dintr-o familie bună, cu relații multe. E bine primit pretutindeni. A fost prieten cu tata și venea uneori, rar de tot, pe la noi. Sunt sigur că și pe tatăl tău l-a cunoscut. Să-l întrebi numai!
30 A fost mult timp profesor la Liceul Lazăr. Era și pe vremea noastră, dar tu, ca particular, n-ai prea cunoscut pe profesorii noștri. Nu cred totuși să nu fi auzit de Aleman. Poate că ai uitat. Era foarte iubit și stimat de toți elevii. Se purta blînd și știa multă carte. Mi se pare că a fost de filosofie sau așa ceva. Trebuie să aibă

I

peste șasezeci de ani, da, da, negreșit... Auzisem odinioară că ar fi avut multe și grele nenorociri de îndurat. A fost însurat de vreo trei ori și, dacă nu mă înșel, n-a avut parte de fericire în căsnicie, căci nici una din
5 nevestele lui n-a murit de moarte naturală. Lumea vorbește multe. Sunt chestii delicate în care un străin n-are să se amestece. În orice caz pe Aleman suferințele parcă l-au oțelit și i-au sporit încrederea în viață sau în Dumnezeu, nu mai știu bine, că pe mine ase-
10 menea lucruri încă nu mă interesează. Poate cînd voi mai îmbătrîni. Sunt mulți oameni foarte serioși, care îl consideră un apostol și cred fanatic în învățăturile lui, deși el e zgîrcit și nu-și destăinuiește înțelepciunea decît celor pe care îi găsește capabili și dornici să-l
15 înțeleagă. Se vede că pe tine te apreciază deosebit, dacă te-a poftit și acasă la dînsul. Dar ce să mă mir! Sentimentalismul intelectual a fost și slăbiciunea ta încă din copilărie!

4

20 Toma Novac nu voia să se mai gîndească la Aleman și la naivitățile lui grămădite într-un sistem cu aparențe serioase. Se gîndea totuși neîncetat. Descoperea goluri, crăpături tot mai multe.

„E un joc de fantezie și nimic altceva!” își zise la
25 urmă. O clădire în vînt, de vreme ce toată construcția e fără posibilități de verificări reale.

Cînd credea că a terminat, îi apăreau alte obiecții, numai obiecții. Presupunînd admisibilă existența unei lumi spirituale și alteia materiale, admițînd chiar
30 interpenetrația bizară, de care vorbește Aleman, și geneza sufletului omenesc ca o simplă transformare a unui principiu spiritual pentru nevoile unei regenerări reclamate de esența eternității, rămîne totuși întrebarea:

[

I

j

de ce șapte vieți pămîntești, tocmai șapte? De ce nu mai puține ori mai multe? Declarînd pe șapte număr sînt sau misterios, nu se rezolvă nimic.

Apoi într-o zi, înarmat cu argumente zdrobitoare, bătu iar la ușa lui Aleman pe neașteptate. Bătrînul, parc-ar fi știut pentru ce vine, îi zise îndată:

— Îndoiala e bună, dar cu măsură! Căci, să nu uităm, îndoiala e totdeauna începutul negației și negația înseamnă distrugere! Numai credința întărește

10 sufletul și-l deschide pentru adevărurile eterne!

— Atunci fericiți cei săraci cu duhul, căci ei sunt mai plini de credință și de prostie! făcu Toma fără a-și ascunde o decepție disprețuitoare:

Aleman se înflăcăra numaidecît:

15 — Da, domnule profesor! Da! Fericiți! D-ta îți închipui că cel ce știe mai mult, înțelege neapărat mai mult? Sau că știința merge de mîna cu fericirea? A, cum te înșeli! Dar ce are a face progresul științelor cu sufletul omului? Toate invențiile și descoperirile din

20 lume au fost oare în stare să netezească pentru vreun om calea fericirii adevărate, să-i dăruiască o merinde pentru clipa cînd trece poarta necunoscutului? Și crezi că ar fi mai multă fericire în omenire dacă toți oamenii, printr-o minune, ar deveni filosofi ca d-ta sau savanți

25 ca, să zicem, colegii d-tale de la universitate?

Toma Novac zîmbi îngăduitor.

— Adică înapoi, la caverne!

— De ce atîta ironie? urmă Aleman, mai potolit. A nu te bizui pe infailibilitatea științei, poate că nu e
30 tocmai o crimă, cînd știința însăși își recunoaște neputința de a pătrunde acolo unde sufletul ar avea nevoie de sprijinul ei.

Rechizitoriul bătrînului nu-l interesa. Erau lucruri rezolvate de mult pentru dînsul. îl asculta totuși, ne-

vroid să-l umilească prin afișarea unei superiorități nerăbdătoare. De altfel Aleman vorbea cu atîta foc că-i plăcea să-l asculte. Numai cînd încercă să treacă la altă ordine de idei, Toma îl opri:

5 — D-ta ești mulțumit cu soluția pe care ai găsit-o. Se poate. Dar soluția e nefolositoare cîtă vreme nu poate servi și altora aceeași mulțumire. Orice religie oferă credincioșilor măcar motivele generale care pot lămuri puțin mîntuirea și care astfel devin con-
10 vîngătoare. Sau soluția d-tale e atîta de hermetică încît trebuie să rămîie inaccesibilă celor mulți?

Tudor Aleman stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi vorbi cu o răceală aproape respingătoare:

— Soluția mea, cum zici d-ta mereu cam ironic,
15 s-a născut din dureri sufletești și numai sufletului se adresează. Savanții pot s-o numească naivitate, ca d-ta, sau chiar mai rău. Cine însă vrea s-o pătrundă, poate găsi într-însa mîngîiere. Viața nu mai e zadar? nică. Sufletul e pregătit să îndure toate durerile, căci
20 îi rămîie veșnic înainte rîvna și speranța de a întîlni perechea sa spirituală. Moartea însăși devine un accident în viața adevărată a sufletului și nu mai poate îngrozi pe omul care are credința renașterii și, la sfîrșitul liniei pămîntești, a eternității în lumea cealaltă!

25 Toma își dădu seama că a atins o rană în inima bătrînului. îi păru rău. Aleman protestă. Schimbară vorba. Toma îi povesti îndoielile care au făcut dintr-însul, fiul unui mare om de afaceri, un profesor preocupat de combinații mintale condamnate să rămîie
30 mai mult sau mai puțin sterile.

— Bietul tata știu că s-ar cruci, văzîndu-mă veșnic cu gînduri despre alte lumi, în loc să mă interesez de „întreprinderile Novac"! adaogă Toma.

— Te înșeli! strigă Aleman. Eu am cunoscut puțin \ pe tatăl d-tale, adevărat, dar pot mărturisi că nu era \ tocmai așa de insensibil pentru problemele sufletului, | cum îți închipui!

- 5 Ajunseră să vorbească despre moartea lui Petre Novac. Aleman ținea minte că a avut o înmormântare impozantă. Toma îi spuse cum s-a îmbolnăvit, cum și-a presimțit sfârșitul, îi zugrăvi ultimele momente și mai ales lucirea stranie ce i s-a aprins în ochi în clipa când
- 10 și-a dat sufletul. Tudor Aleman se făcu deodată roșu, sări de pe scaun și, cu o solemnitate neobișnuită, declară:

— Iată o verificare, domnule profesor!

- 15 Toma Novac îl privi nedumerit. Solemnitatea bătrînului îi apărură cam ridicolă.

— Ce verificare? mormăi dînsul după o pauză.

- Nu cereai d-ta verificări? făcu Aleman grav. Ei bine, una ai avut-o d-ta însuși și n-ai priceput-o: brilliantul care spui c-a strălucit în ochii părintelui d-tale
- 20 în clipa morții!

- îi dădu explicații mai ample. A șaptea viață pămîntească e sfârșitul carierei materiale a sufletului. în viața a șaptea deci bărbatul trebuie să întâlnească pe femeia care întrupează perechea lui sufletească și să se
- 25 unească negreșit cu ea. Rodul material al acestei uniri va fi animat de asemenea de un suflet care își începe a șaptea existență materială. Moartea ce încheie ultima viață pămîntească înseamnă însă izbăvirea cea mare a sufletului. De aceea în clipa despărțirii de învelișul
- 30 material, sufletul dobîndește conștiința pură atotcuprinzătoare prin care, ridicîndu-se deasupra timpului și spațiului, poate contempla simultan toate viețile sale în afară de lumea spirituală. Contemplarea fiind preludiul eternității, se manifestă în ochii muribundului

ca o străfulgerare de lumină incomparabilă. E culminația vieții pămîntești în revelația fericirii veșnice.

- Toate acestea mi le-ai spus data trecută — zise Toma cu ton glumeț — dar nu știam că vrei să mi le aplici chiar mie și tatălui meu!

Necredința lui supără pe Aleman. îi făcu imputări, adăogînd la urmă:

- Am acum un mare regret: că sunt prea bătrîn și voi muri înaintea d-tale. Sunt sigur că strălucirea pe
- 10 care ai văzut-o în ochii tatălui d-tale în clipa morții, se va constata și în ochii d-tale cînd vei muri!

— Moartea nu cere certificat de vîrstă, așa că nu se poate ști dacă n-ai să-ți poți verifica teoria și asupra mea! vorbi Toma cu același glas.

- 15 Se pregăti să plece. Era mai înviorat, parcă explicația lui Aleman, prin extravaganța ei, i-ar fi alungat gîndurile serioase. Strîngîndu-i mîna, mai întrebă totuși:

— De ce tocmai șapte, domnule Aleman? . . . De ce numărul sfînt?

- 20 — Crezi că numărul are o importanță atît de mare? răspunse bătrînul neclintit. Eu cred că șapte, fiindcă șapte e un număr considerat sfînt în toate timpurile, la toate popoarele și în toate ocaziile. D-tale nu-ți ajunge explicația asta? Nu te obligă nimeni s-o primești.
- 25 Adoptă orice număr vrei! Nu numărul, ci principiul e totul! Numărul nu-l poate verifica decît fiecare om în clipa cînd s-a despărțit definitiv de ceilalți oameni. Principiul însă se poate verifica din strălucirea pe care ai văzut-o și d-ta, care ți-a tulburat sufletul, de
- 30 vreme ce ai păstrat-o vie, și pe care acuma, din vanitate, vrei s-o ridiculizezi puțin. Așa, domnule profesor! Și la revedere!

Plecînd Toma Novac recunoscu în sine că are dreptate Aleman. îi era chiar rușine că a venit cu

asemenea obiecții ridicole, când ar fi putut să respingă temelia construcției fantastice pe care un filosof ca el nici n-ar trebui să-și piardă vremea s-o asculte. Pe urmă își zise că ridicol e însuși interesul ce-l arată lui

5 Aleman și se hotărî să sfîrșească și să-și vază de ocupațiile obișnuite.

Cu toate acestea continua să combată în gînd, mereu, pe bătrînul Aleman și găsi o întrebare care îl îndemnă stăruitor să-i facă o nouă vizită:

10 —Mai este ceva, domnule Aleman... încă nu mi-ai spus. Se vede că ți-a scăpat sau că nici d-ta nu ești lămurit. Ce se întîmplă cu sufletul omului între sfîrșitul unei vieți și începutul celei noi, între moartea trecută și nașterea viitoare?

15 Tudor Aleman, parc-ar fi așteptat de mult întrebarea, îi servi o explicație foarte amănunțită: planul lumii materiale, planul lumii spirituale, planul intermediar . . . Toma își pierdu răbdarea:

— Planuri, mereu planuri! Dar de unde iei certitudinea existenței planurilor d-tale? Un cuvînt explică alt cuvînt . . .

20

— Certitudine nu există, firește! răspunse bătrînul, liniștit. Nici chiar în planul lumii materiale în care trăim acuma! Ai d-ta baremi certitudinea propriei

25 existențe? Simțurile singure le avem ca dovezi ale existenței. Dar arată oare ele realitatea, când însăși materia din care sunt alcătuite are o realitate problematică, de vreme ce esența ei e energie, adică un cuvînt, adică nimic? Mai reală existență au ideile răsărite din

30 suflet, deci dintr-o esență spirituală. Ele nu cer dovezi palpabile, fiindcă nu poți dovedi spiritualitatea prin materialitate. Dovada realității lor o oferă ele însele prin apariția lor spontană.

— Tocmai spontană nu s-ar putea zice — întrerupse Toma Novac. Ca să apară o idee, se cere mai întîi un creier, deci tot o materie.

— Crezi d-ta că ideile n-ar putea avea o existență

5 independentă de vreun creier oarecare? întrebă Aleman repede.

— Dar atunci ce nevoie mai ai de suflet? Atunci între suflet și idee ar fi identitate.'

— Și n-ar fi oare mai realistă explicația complexu-

10 lui sufletesc? se bucură bătrînul. închipuiește-ți și judecă: celula inițială să fie temnița unei idei. Cu cît se dezvoltă trupul material, cu atît ideea crește, se complică, se ramifică, pînă ce redobîndește conștiința existenței sale proprii independente sau pînă ce se ridică

15 din nou la ideea pură ce a fost înainte de unirea cu materia. Nu se poate? Ți se par mai plauzibile explicațiile materialiste care, când dau de vreo dificultate, o lichidează cu o strîngere disprețuitoare din umeri, ca d-ta acuma, sau cu o vorbă magică: subconștient, eu,

20 transformări?

Toma nu se putu stăpîni să nu-i spuie:

— Bine, dar d-ta nu bagi de seamă că, ironizînd știința care lucrează cu noțiuni, nu încetezi totuși a-ți demonstra înțelepciunea tot prin cuvinte, că toată

25 construcția d-tale nu e în realitate decît o cetate de cuvinte?

Aleman se roși parcă l-ar fi palmuit. Tăcu. într-un tîrziu zise:

— Dacă d-ta te-ai oprit numai la cuvinte, atunci

30 ți-am vorbit în zadar și-mi pare rău că ne-am pierdut vremea!

Se despărțiră într-o atmosferă de răceală.

Toma Novac însă n-avea păreri de rău. își zicea că nu se putea lăsa pînă la capăt amăgit de niște

285

tasmagorii de bătrîn fără ocupație. Ar fi fost și umilitor pentru un profesor de filosofie și nici măcar nu are să-și impute nimic, deoarece i-a arătat o indulgență excesivă, l-a ascultat, a încercat să-l convingă fără a-l

5 jicni. Dar fanaticii așa sunt, egoiști!

Peste câteva zile însă se pomeni cu Tudor Aleman. Venea ca un pocăit. Toma se înduioșă și se gândi că a fost brutal cu bătrînul.

— Să nu mai vorbim despre lucruri care! . . .

10 murmură Aleman, ridicînd ochii în sus fără a sfîrși gîndul.

Totuși vorbiră mereu. Se supărau, cînd unul, cînd altul, reveneau, reîncepeau. Se vedeau din ce în ce mai des. Erau prieteni. Aleman îi povesti cum a ajuns să

15 creadă în ceea ce disprețuise totdeauna. De multe ori plîngea, socotind că viața i-a fost zadarnică și va trebui s-o reia cine știe unde și cînd.

— Asta înseamnă că nici soluția d-tale nu fericeste pe om! triumfă Toma.

20 — Nu fericeste, dar cel puțin consolează! riposta bătrînul, înviorîndu-se îndată parcă ar fi încercat să-i smulgă pămîntul de sub picioare. Dacă n-am putut avea parte de fericire în viața aceasta, am cel puțin siguranța că fericirea mă așteaptă negreșit într-o

25 viață viitoare. A recunoaște și a plînge zădărnicia unei vieți întîmplătoare e tocmai încrederea în dreptatea providenței divine! în orice caz moartea nu mai are nici o putere asupra mea și o pot privi în față fără strîngere de inimă!

30 Toma Novac îi vorbea despre zbuciumările tineretei, despre călătoriile făcute și plănuite. Aleman și aici descoperea posibilități de verificare:

— Ai dorit să călătorești prin India, Mezopotamia, Egipt, Italia . . . Ei bine, ai dorit fiindcă unele din

viețile d-tale trecute le-ai trăit pe acolo! De ce ți se pare așa curios?

— D-ta în toate găsești dovezi fanteziste pentru sistemul d-tale! zîmbi Toma. Am dorit să cunosc anume
5 țări pentru că mă interesează și mă interesează pentru că am citit despre ele, despre trecutul lor, mai mult decît despre altele!

— Bine, bine, dar nu te gîndești: de ce ai citit mai mult despre unele decît despre altele?

10 — Așa s-a nimerit, întîi, și pe urmă fiindcă științele noastre s-au ocupat pînă azi mai de aproape de piramidele din Egipt decît de cele mexicane de la Teotihuacan, de pildă!

Nu se înțeleseră, firește. De altfel Aleman, cînd
15 nu răzbea cu argumentele, îi preciza tot mai des că se va convinge în clipa morții și a verificării supreme. Toma socotea cam tardivă verificarea dar, pentru salvarea armoniei, o admitea și chiar îi făgăduia că are să-și aducă aminte neapărat atunci de sistemul Aleman.
20 Apoi rîdeau amîndoi, împăcați.

Veni primăvara. Toma Novac parcă întinerea. Nu mai avea răbdare să stea în casă. Toată ziua hoinărea ca un ștregar. Și mereu i se părea că trebuie să se întîlnească cu cineva, încît uneori se gîndea înveselit:

25 — Te pomenești că-mi găsesc mireasa și feresesc pe d-na Brebenaru.

într-o dimineață de început de mai ieși de-acasă pe jos. Era așteptat de niște colegi, la universitate. Pornise însă cu o oră mai devreme, să aibă răgaz să
30 se plimbe. îi bătea inima.

— Parcă m-aș duce la o întîlnire amoroasă! își zise, ajungînd în Calea Victoriei. Și doar nu mă așteaptă decît niște discuții plicticoase.

în piața palatului avu o tresărire ciudată. își w
aruncase ochii pe celălalt trotoar și zărise o femeie f
necunoscută la brațul unui bărbat necunoscut. O vedea
numai din spate și totuși simțea că o cunoaște. Iuți •
5 pașii, trecu dincolo, pe urmele perechii străine. Un
val de rușine apăru și se stinse într-însul:

— Parc-aș fi copil ... Unde-i demnitatea?

în aceeași clipă, ca și când ar fi făcut-o înadins
fiindcă îl simțise, femeia opri pe bărbatul ei, se întoar-
10 seră înapoi spre o vitrină.

Toma Novac o văzu mai bine. Era într-o haină
albă, cu pălărie albă. Sîni rotunji tremurau ca de o
bucurie neașteptată. Cîrlionți blonzi îi gîdilau obrajii.
Buzele surîdeau. Privirea însă îi alerga de ici-colo,
15 iscoditoare. Toma știa că pe el îl caută. Oamenii ne-
păsători îi despărțeau, treceau, se îmbulzeau. Totuși
privirile lor se găsiră. Ochii ei erau verzi, mari, cu o
lumină tainică, moale și învăluitoare ca o îmbrățișare.
Sufletul lui se înfiora pînă în temelii, parcă i s-ar fi
20 lămurit deodată o lume în care pînă azi a bîjbîit ca
orbul fără călăuză. Pe fața ei se ivi o umbră de uimire.
Era semnul că în inima ei s-a petrecut aceeași revelație.

Ciocnirea privirilor ținu mai puțin de o secundă.
Femeia cu bărbatul se apropiau. Toma, în neștire, se
25 opri la aceeași vitrină, lîngă ea. îi auzi glasul, dulce
și mătăsos, trernurînd. Vorbea o limbă străină. Bărbatul
răspundea rar, gros, indiferent. Era înalt, ras, cu figura
tăbăcită și blîndă. Toma îl ura.

Apoi perechea porni înainte. Novac mai rămase
30 la vitrină pînă se depărtară cîțiva pași. îi urmări.
Lumea era tot mai deasă pe trotoar, încît trebuia să
dea din coate ca să se poată ține după ei. Din cînd în
cînd îi vedea silueta, cu șoldurile legănîndu-se ritmic,
chemătoare. Nu îndrăznea să se apropie prea tare.

îi era frică să nu facă o prostie. își surprindea uneori
gîndul de a o smulge de la brațul străinului, cu orice
risc. Se stăpînea zicîndu-și într-una:

— Și totuși o cunosc de undeva... Am mai în-
5 tîlnit-o . . .

Se pomeni iar lîngă ei. Trebuia să-i mai soarbă
privirea. Voia să-i întreacă și apoi să se întoarcă, să-i
încruciseze. Deodată însă auzi la doi pași:

— Domnule Novac! . . . Toma! . . . Ce Dumnezeu!

10 Nici nu mai vrei să-ți cunoști prietenii de treci așa?

Era d-na Brebenaru, zgomotoasă, încălzită. Toc-
mai ieșise dintr-un magazin. Toma trebui să stea pe
loc, mai aruncînd o privire spre necunoscuta care, auzind
glasul d-nei Brebenaru, întoarse capul, parcă ar fi vrut
15 să profite de un pretext. în ochii ei era aceeași lumină
caldă, acum însă muiată într-o tristețe.

— Mi se pare că ești ștregar? îl dojeni d-na
Brebenaru, prinzînd privirea lui pierdută. Și eu care
mă zbat mereu să te însor! Va să zică de aceea fugi
20 d-ta de ofițerul stării civile ca dracul de tămîie! îți
plac mai bine ștregăriile, nu-i așa? Uite, cum înșală
aparențele. Eu te credeam nevinovat ca o fată mare!
Dar acuma bine că te-am prins! Să poștești să-mi
faci curte și mie și să mă însoțești pînă . . .

25 Toma stătea pe spini. Zîmbi de nevoie, se scuza
că are o conferință și chiar a întîrziat.

— Atunci du-te, du-te! se milostivi doamna. O fi
conferință, o fi vreo cucoană, iacă te las! Să nu zici
că din pricina mea . . .

30 îi sărută mîna parcimonios, blestemînd în gînd
ceasul cînd a cunoscut-o. Alergă pînă în colț, uitîn-
du-se îngrijorat în toate părțile . . . Oamenii se îmbul-
zeau, rîdeau gălăgioși, veseli, mereu alții și parcă mereu
aceiași. în mijlocul lor, Toma Novac, cu ochii umflați

de spaimă, era ca un naufragiat care pierde, clipă cu clipă, orice speranță de salvare. Se repezi pe Bulevard în sus și în jos, apoi iar pe Calea Victoriei, revenind tot în același loc, tot mai deznădăjduit. Se învârti
5 acolo pînă tîrziu. Ajunse acasă zdrobit. Izbucni în plîns zguduitor. I se părea că și-a pierdut inima.

O zi întregă își macină durerea în taină. Încercă toate șireteniile să-și înșele sufletul. A fost o femeie
10 ca atîtea mii de mii. A dispărut? Îi va ieși în cale alta, cum i-a ieșit asta. Dar ca asta nu e nici una în lume! Era frumoasă? Sunt altele mult și mult mai frumoase. N-are decît să întindă mîna. Dar tainele din ochii ei!

A doua zi veni Aleman, de dimineață, parcă ar
15 fi bănuț ceva. Toma îl îmbrățișă, plînsă și-i mărturisii desperarea. Îl înăbușea taina iubirii. Bătrînul își freca mîinile, vesel, încîntat și numai decît începu să-i explice că poate să fie chiar femeia pe care trebuie s-o întîlnească într-una din cele șapte vieți.

20 — Domnule Aleman — izbucni Toma îndurerat — te rog, te implor, nu mă mai chinui acuma cu viețile d-tale! Lasă-mă! Crede-mă! Ce vieți!? O iubesc, înțelegi? E singura femeie pe care am iubit-o, e . . .

— Asta spuneam și eu! Întări Aleman, netulburat.
25 E perechea divină . . .

— Trebuie s-o găsec, chiar de-ar fi să răscolesc toate casele din București! jură apoi Toma.

Două zile nu făcu însă decît să se tînguiască. Aleman venea să-i ție isonul și, profitînd de ocazie, amesteca pe necunoscuta tulburătoare în rețeaua concepției
30 lui asupra lumii, întrebuițînd apariția și dispariția ei ciudată ca motive demonstrative pentru anume amă-

nunte complimentare. Toma se îmblînzea îndată ce în vorbele lui prindea speranța de a o revedea. Atunci îi puneă și întrebări care pe Aleman îl umpleau de bucurie fiindcă în ele simțea în sfîrșit începutul cre-
5 dinței.

Evident că trebuie să fie o evoluție a sufletului în ascensiunea celor șapte vieți terestre! se înflăcăra bătrînul. Dar, firește, nu una conformă cu logica umană, ci potrivită legilor divine pe care mintea noastră
10 numai în momente rare le poate simți. Astfel diferitele vieți alcătuiesc una singură, cu suișuri și coborișuri, cu bucurii și suferințe puse în slujba aceleiași rîvne supreme. De aceea, peste secolele sau milenii ce despart în timp și spațiu viețile pămîntești ale aceluiași
15 suflet, scînteii de amintiri înnoadă fire care vibrează uneori în inima omului. Reminiscențe stranii răsar brusc, doruri vagi, visuri ciudate, uri inexplicabile — toate mărturii ale existențelor vechi din noi. Experiențele grele dintr-o viață nu rămîn fără efecte în alta următoare. O decepție adîncă trebuie să aibă repercusiuni în privința caracterului general al vieții viitoare . . .

Toma Novac își dădu seama că, stînd cu mîinile în sîn și visînd, n-are s-o mai găsească niciodată. Poate, dacă ar fi mers a doua zi și ar fi așteptat pe același
25 drum, ar fi și întîlnit-o!

Se înființa în Piața Sărindar și stătu la pîndă, răzimat de bara unei vitrine, între tineri spilcuiți și fără rost care cochetau cu femeile ușoare ce-și plimbau, neobosite, fardurile și decoltajele pe trotuarul înțesat
30 de lume. De cîte ori zărea o pălărie albă, tresărea. Pleca de-acolo cel din urmă, deși venea cel dintîi.

Erau șase zile de cînd o pierduse. Seara veni acasă mai abătut. Așteptarea, în același loc, i se părea că a fost o copilărie. Cum să iasă ea, ca o funcționară

comercială, la aceeași oră, pe Calea Victoriei? A trecut o dată? A fost o întâmplare. Cine știe când va mai trece? Ar trebui să încremenească în fața vitrinei de dimineață pînă seara ca să se mai repete întâmplarea, dacă cumva n-o fi plecat undeva chiar de-atunci.

Se culcă tîrziu și adormi îndată. Avu visuri numai cu ea. I se arată subt înfățișări diferite, ca o ademenire, și se pierdea mereu în clipa cînd era s-o dobîndească. Alerga după ea prin țări necunoscute, în epoci bizare, aci păstor indian, aci mare dregător egiptean, apoi scriitor într-un templu babilonian, sau cavaler roman, călugăr medieval, revoluționar provincial... Și ea îi apărea mereu, îl chema, îl îndemna.

Iată efectele fanteziilor lui Aleman! se gîndi cînd se deșteptă, simțind totuși în inimă mai vie icoana ei, parcă visurile l-ar fi purtat prin lumi reale.

Deși nu mai avea încredere în așteptarea înșelătoare, deocamdată pînă va găsi un mijloc mai bun, se duse tot acolo, chiar mai devreme ca zilele trecute. Stătu. După-amiază răbdarea îl părăsi din ce în ce. Se însera. Lumea se rărea. Se hotărî să plece și nici să nu se mai întoarcă în piața blestemată. Mai așteptă totuși un răstimp. Apoi porni într-o doară, pînă în colț. Și deodată îi apără atît de aproape că îi atinse rochia albă cu pulpana hainei. Se opri, fulgerat. îi întîlni ochii, în care văzu clar aprinzîndu-se o filfîire de bucurie. Era tot labrațul străinului. La marginea trotoarului își încetiniră mersul, așteptînd să treacă niște mașini, pe urmă traversară Calea Victoriei, repede, și coborîră pe Bulevard. Toma Novac își reveni și se luă după ei, cuprins de o fericire care-i fierbea sîngele. Se ținea la o distanță potrivită, să nu bage de seamă că-i urmărește și totuși să nu-i piardă din ochi. Intrară într-un restaurant. Toma se plimbă de cîteva ori prin fața ușii. îi veni în

5 minte că sala poate să aibă și altă ieșire, încît în vreme ce el așteaptă aici, ei vor dispărea fără să-i zărească. Năvăli înăuntru, desperat. Se uită împrejur. îi văzu. La cîțiva pași găsi o mescioară liberă. Se așeză, trăgînd cu coada ochiului spre ea. îl privea cu o uimire plină de mulțumire. Un chelner îi puse o listă dinainte.

— Dă-mi ce vrei, orice, indiferent!

Chelnerul stăruie. îl goni. îi aduse mîncări. De-abia le atinse. O vedea numai pe ea, deși nu se uita într-acolo de loc.

10 Apoi deodată simți că ei s-au ridicat de la masă. Se îngrozi. Strigă răgușit:

— Plata! . . . Iute, iute!

— Imediat vine, imediat! îl liniști chelnerul, mîngîind nota.

15' Toma îi văzu la ieșire. întîlni privirea ei. Se socotea pierdut. Nici măcar n-avea bani mărunți. Aruncă o bancnotă de o mie și alergă, bolborosind:

— Oprește restul!

Chelnerul se închină pînă la pămînt, mulțumi fericit. îl credea nebun.

în stradă, Toma se potoli. Pertractau cu un șofer, care nici nu catadicsea să-i privească. Porniră tot pe jos, pe unde veniseră. Toma Novac binecuvîntă indolența șoferului.

25 Din Bulevard apucară pe Strada Batiste, apoi pe niște ulicioare scurte, tăcute. Toma, ca să nu fie observat, mergea mereu pe celălalt trotoar, ascultînd uneori ecoul pașilor lor. Dispărură iar într-o stradă. Toma alergă pînă la colț. Se opriseră în fața unei case. 30 Se apropie tiptil. Auzi scîrțîit de chei în broască și pe urmă poarta trîntindu-se cu zgomot de fier.

Peste drum era o băcănie cu circiumă. Toma trecu într-acolo, hotărît să întrebe cine șade în casa unde a intrat ea. Două ferestre se luminau deodată. O

văzu scoțându-și pălăria, zîbind, apoi veni la geam să tragă transperantul. Brațul ei se înălța și se cobora parcă ar fi făcut semn de chemare către Toma pe care îl simțea în întunerecul nopții. Lumina se mai filtra
5 gălbuie prin perdelele închise poate o jumătate de oră. Pe urmă se stinse.

Toma Novac se gîndise să vegheze aici pînă a doua zi, să nu se întîmple s-o piarză iar. În clipa cînd se întunecară ferestrele își luă seama. De-acum i-a găsit
10 cuibul. N-are nici un rost să-i păzească. Mai bine să vie mîine dis-de-dimineată, odihnit. Casa o cunoaște: două ferestre în stradă, poarta de fier împletit îngrădind o curte cît palma. În colț, un felinar lumina tăblița indicatoare: Strada Albă.

15 A doua zi, Toma Novac fu primul client al băcăniei din Strada Albă. Se așeză lingă fereastră să poată observa orice mișcare în casa de peste drum. Tîrgui lucruri la care nu se gîndise niciodată, bău cîteva pahare de vin acru și înghiți diverse gustări
20 rămase de ieri. Trebuia să-și justifice șederea îndelungată în prăvălie.

În sfîrșit pe la zece poarta se deschise. Străinul cu pălărie de paie și baston apăru. Toma îl recunoscă și se înfricoșă. Încă nu se hotărîse ce are să facă, deși
25 avusese atîta timp. Îl văzu pornind spre colțul străzii, pe unde au venit aseară. Peste drum un transperant se ridică într-o fereastră. Nu se zărea însă nimeni.

Toma se sculase în picioare. Plăti. Îi tremurau mîinile. Apoi se repezi afară, parcă ar fi întîrziat de
30 la o întîlnire. Făcu cîteva pași pe trotuar, șovăi. În sfîrșit trecu grăbit strada, intră pe poarta de fier, urcă scara și bătu la ușă. În aceeași clipă ușa se deschise, parcă ar fi fost așteptat și nici n-ar mai fi fost nevoie să bată. Se trezi într-un vestibul puțin întune-

cos. Auzi în urma lui învîrtindu-se cheia de două ori, dar nu se uită înapoi. Simțea că trebuie să fie ea și parcă nu îndrăznea s-o privească. Fîșit de stofă mătăsoasă alunecă pe lingă dînsul și un parfum discret de verbină.

După singurul transperant ridicat, Toma recunoscu odaia dinspre stradă. Apoi toate gîndurile îi pieriră și sufletul lui rămase gol în fața ei. Numai pe ea o mai vedea, parcă ar fi dispărut lumea întreagă. Și ea stătea, sprijinită de speteaza unui fotoliu, dreaptă, uimită, înfășurîndu-se cu amîndouă brațele goale în haina ușoară, de frică să nu-i alunece. Un val de soare o încadra într-o aureolă viorie. Pieptul alb se zbuclia.

Se priveau. Privirile lor vorbeau. Așteptări, doruri,
15 deznădejdi și bucurii străvechi înviau în sufletele lor, înseninîndu-le fericirea. Se cunoșteau dintru începutul începuturilor și cunoștința era pentru eternitate.

— Tu! murmurau buzele ei cu un glas dulce ca un strop de miere proaspăt.

20 — Tu! șopti Toma, înăbușit, ca dintr-o altă lume.

Apoi brațele ei se deschiseră într-o așteptare mare. Haina alunecă în jos de pe umerii ei rotunji, mîngîindu-i corpul ca o sărutare prelungă. Toma Novac îi cuprinse mijlocul. Ea, cu brațele calde, îi
25 înfășură gîtul.

6

Ileana! . . . Ileana! . . . murmură Toma îndurerat de fericire.

Își aflaseră numele, de-abia după ce, într-o îmbră-
30 țישare vijelioasă, sufletele lor s-au topit într-unui singur. Își povestiră trecutul și povestirea o întreru-

peau prin sărutări care le spuneau mai mult decît toate cuvintele născocite de mintea omenească.

Ileana era de douăzeci și patru de ani și de șase ani măritată cu Ștefan Alexandrovici Poplinski. Mărturisi că l-a luat din dragoste și l-a iubit numai pe el pînă ce a zărit deunăzi pe Toma. E un om foarte bun, blînd și sentimental. A fost ofițer în garda imperială și, în vremea războiului, aghiotant al țarului. Avea mari proprietăți în Ucraina apuseană și e unicul descendent al unei familii nobile de origine poloneză. S-au căsătorit în al doilea an al războiului, la Moscova, unde Ileana, orfană, trăia în casa unor rude bogate, moldoveni. Cînd a izbucnit revoluția, a început calvarul lor. Poplinski fusese amenințat mereu cu moartea. în sfîrșit, după ce au ajuns bolșevicii la putere, au trebuit să fugă în străinătate. S-au oprit la Berlin. Au trăit trei ani cum a vrut Dumnezeu. Din toată averea lor, rămăseseră numai cu bijuteriile. Rînd pe rînd, în așteptarea vremurilor mai bune, s-au dus colierele, inelele, brățările. Nu mai aveau nici o speranță. Atunci s-au hotărît să vie în România. Ileana se născuse în Basarabia. Moșia părintească din județul Bălți era zestrea ei. Deși tatăl său fusese funcționar superior, în casă au vorbit moldovenește. Dacă ar izbuti să salveze măcar o parte din pămînturile strămoșești, viitorul lor ar fi asigurat. Sosiră la București să se intereseze de soarta moșiei. Se gîndeau să se stabilească aici, mai ales dacă ar avea noroc să-și redobîndească averea.

Erau acum de două luni în Capitală, fără a fi ajuns să descurce lucrurile. Moșia fusese împărțită la țărani, afară de conac și cîteva zeci de hectare prinprejur. Poplinski, prin emigranți ruși, făcuse oarecare legături, dar dificultățile păreau de neînvins. Neștiind decît rusește și nemțește, se înțelegea anevoie,

deși altfel cîștiga iute simpatii. Ar fi trebuit să se repeadă pe la Chișinău, chiar la moșie, să pornească de-acolo firul afacerii. Se izbea de greutăți bănești și nici pe Ileana nu se îndura s-o lase singură. Aici trăiesc foarte cumpătat. Nu au nici un servitor. Ea singură îngrijește apartamentul mobilat.

Pe urmă Toma se oferă să le fie de ajutor.

Ileana îi ceru să facă întîi cunoștință cu Poplinski. Toma refuză și-i spuse că-l urăște. Ea insistă:

— Aveți să vă împrieteniți, ai să vezi.' E o inimă de aur.

Îi făcu ea planul cum să intre în vorbă fără să-i trezească bănuiele. Toma se încapățîna. I se părea o nedemnitare ceea ce i se cerea. Se gîndea cum s-o smulgă din mîinile lui, nu să se apropie de el.

În sfîrșit trebui să plece. Cînd ajunse acasă își aduse aminte că nici cel puțin nu s-a înțeles cu Ileana cînd s-o mai vază. Despărțirea de ea îl chinuia. Îi venea să se întoarcă, să înfrunte pe Poplinski.

Seara nu se mai putu stăpîni. Se duse la restaurantul de pe Bulevard. Nu intră pînă nu se convinse că Ileana cu Poplinski sunt înlăuntrul. Întîlni în treacăț privirea ei care îl îndemna. Se apropie, ceru voie să se așeze. Apoi se prezintă. Planul ei se împlinise.

Poplinski era într-adevăr simpatice. Vorbeau nemțește, dar Ileana nu înțelegea bine. Cu ea vorbea românește. Rîdeau. Toma îi invită să-i vadă casa, să prînzească o dată împreună. Poplinski primi numai-decît, mărturisind fără înconjur că ar fi fericit să scape j*de restaurant măcar o zi.

Se împrieteni, precum prevestise Ileana. Se ducea și Toma pe la ei, veneau și ei pe la dînsul. Cu cît se legau însă, cu atît Toma își vedea nădejdea mai întunecată. Cu ea singură de-abia se mai putea

întâlni. Trebuia să umble cu Poplinski pe la ministere, pe
la avocați. De câte ori i se plîngea, ea zîmbea și șoptea?
— Lasă, Toma, fii răbdător . . .
Avea glasul moale și îndulcea cuvintele moldove-
5 nește. Toma era ca un câine care, cînd se uită în ochii
stăpînei, pierde orice îndîrjire.
în sfîrșit, după cinci săptămîni, îi ceru energie
să se despartă de Poplinski. Ea se înduioșă și plînsese.
îi mărturisi că n-are curajul să-l părăsească tocmai
10 acuma cînd e atît de nenorocit. Poplinski s-ar sinucide,
dacă cumva n-ar omorî-o mai întîi pe ea. E blajin,
dar desperarea cine știe ce-ar face dintr-însul?
Toma cunoscuse iar ceasuri de chinuri, ca în zilele
cînd o pierduse întîia oară. Îndoieli îi rodeau inima.
15 Dacă Ileana îl ține în cumpănă cu celălalt, înseamnă
că el nu e mai mult pentru ea decît Poplinski. Atunci
toate închipuirile lui despre o iubire extraordinară au
fost deșertăciuni bolnave.
Peste cîteva zile însă găsi pe Ileana veselă, zbur-
20 dînd ca o pasăre:
— Acuma îl las, Toma, pe Poplinski! Acuma
trebuie să-l las! Îmi pare rău că va suferi din pricina
mea, dar nu se mai poate!
Toma se zăpăci de bucurie. Nu mai voia să-i dea
25 drumul. Să vie în casa lui și se însărcinează el să se des-
curce cu Poplinski. Nu-i pasă nici de scandal, dacă ar
fi să fie! Ileana îl mulcomi cu o vorbă care îl făcu mai
fericit:
— Pentru copilul nostru trebuie să fii cuminte . . .
30 Pînă azi Toma Novac își tănuise iubirea chiar
față de Aleman. Acuma sufletul îi era atît de plin de
mîndrie că nu și-o mai putea ascunde. Bătrînul nu se
miră de loc. Bănuise că a întîlnit-o, tocmai fiindcă
nu i-a mai vorbit despre ea.

1

1

\

1

f

\

I

I

— Dacă e într-adevăr perechea d-tale și v-ați
unit, înseamnă că vi s-a împlinit destinul divin! de-
clară Aleman cu ochii înlăcrimați. Fericirea' d-voastră
e fericirea adevărată!
5 Toma rîse și-l bătu pe umăr:
— Veșnic cu sistemul d-tale! Veșnic! Ești un
romantic incurabil, domnule Aleman!
— Pe d-ta nici fericirea nu te poate convinge?
întrebă, serios, bătrînul.
10 — Să mă convingă? se minună Toma. Adică
îți închipui că omul fericit trebuie să se gîndească
la moarte? Parc-ai fi dricar, prietene!
— Atunci, în ciuda tuturor dovezilor, nu crezi?
— Cred, cred tot ce vrei! strigă Toma Novac
15 deodată cu o strălucire pe față. Fiindcă vreau să^ți
fac plăcere, vreau să fii și d-ta fericit, să fie toată
lumea fericită! Iubirea e taina tainelor, domnule
Aleman!
Poplinski trebuia să plece negreșit la Chișinău.
20 Numai ziua urma să se hotărască. Planul lui Toma
era gata. îl făcuse Ileana. îndată ce va porni el în
Basarabia, ei vor pleca în străinătate pentru o vreme,
pînă se va împăca Poplinski cu situația.
în sfîrșit se hotărî: Poplinski va pleca în seara
25 de 6 iulie. Mai erau trei zile. Toma Novac obținuse
pașapoartele. Fierbea. Ileana mai avea o teamă: dacă
Poplinski se va înverșuna s-o ia și pe dînsa la Chișinău?
în ajun ținură toți trei sfat. Poplinski părea po-
somorit și avea tremurări ciudate în priviri. Se plîngea
30 că vor fi mari cheltuieli, dar arăta multă încredere.
Toma, cu discreția cuvenită, îi oferii un împrumut
pînă se vor aranja cu moșia. Ileana protestă, dar
Poplinski primi cu un surîs amar:

— Emigrantul poate să împrumute de la prieteni. Altfel ar trebui să piară.

Se uită la Toma, lung, scrutător. Toma plecă ochii și spuse repede că, între prieteni, nu se cuvine să fie neîncredere ori sfială, că e fericit să poată face un serviciu atît de neînsemnat lui Poplinski, un om încîntător . . .

— Încîntător, exact! mormăi Poplinski, întunecat.

Ileana aștepta acuma întrebarea de care îi era
10 frică. Veni, dar atît de moale, parcă însuși Poplinski ar fi făcut-o numai de formă. Ea începu să explice că nu se simte tocmai bine, că o călătorie lungă ar îmbolnăvi-o de tot. Poplinski se împacă îndată și nu mai stăruie. Toma se înfricoșă de bătăile inimii
15 sale, își mușca buzele să-și stăpînească bucuria.

Pe urmă Poplinski își aduse aminte că nu poate pleca la drum fără nici o armă. De la Chișinău va trebui să meargă pe la Bălți, pe la moșie. Cum să umble cu mîna goală? Toma crezu că e un pretext prin care
20 vrea să amîne plecarea, să le răstoarne toate planurile. Se înfiora. Îi dădu dreptate și-i spuse că el are arme acasă.

— Dacă ai vrea să-mi faci o plăcere, ți-aș aduce eu un revolver bun — urmă dînsul, frecîndu-și încurcat
25 mîinile. De altfel mă gîndeam să te însoțesc pînă la gară . . .

Poplinski îi mulțumi, strîngîndu-i mîna și îmbră-tisîndu-l:

— Ești un prieten adevărat!

30 Toma n-avea nici o armă, afară de o carabină nemțească stricată pe care o păstra ca amintire din campanie. Trebui să alerge, să cumpere un revolver. Se felicita pentru ideea ce a avut-o. Petrecîndu-l la gară, va fi sigur că a plecat.

Veni mai devreme. Ileana pregătea geamantanul și plîngea. Toma vru să-i arate lui Poplinski cum se mînuiește revolverul.

— Mulțumesc . . . cunosc! rîse emigrantul. Sun-
5 tem prieteni vechi!

Se apropia ora trenului. Ileana se aruncă în bra-țele lui Poplinski, hohotind parcă i-ar fi cerut iertare. Poplinski o strînse la piept, mișcat, bolborosind:

— Ileana, Ileana . . . Fii cuminte! . . . Nu plec
10 departe . . . Și apoi nu mai ești singură . . .

Toma se simți obligat să murmure:

— Dacă doamna îmi dă voie, am să mă interesez din cînd în cînd . . .

— Te rog eu, mult! zise Poplinski, fără să se uite
15 la el, mîngîind spatele femeiei.

Apoi coborîră în curtea mică, pavată. Din ușă, Ileana strigă blînd, făcînd semn cu mîna:

— Să nu stai mult, Sașa! Să te întorci numaidecît!

— Da, da . . . Mă întorc numaidecît! răspunse Po-
20 plinski.

Se înserase. Pînă la gară se întunecă. Trenul era încărcat. Poplinski de-abia găsi un loc pe coridor:

— N-are a face. Pot sta și în picioare.

Se îmbrățișară și se sărutară. Toma rămase pe
25 peron pînă ce trenul dispăru în noapte. Atunci fu cuprins de remușcări. Se simțea umilit și ticăloșit. Purtarea lui față de Poplinski i se părea murdară. Regreta că a ascultat pe Ileana și a legat cunoștință și prietenie cu el.

30 — Acuma e prea tîrziu! Acuma ce-mi mai pasă de Poplinski? zise apoi scuturîndu-se de gîndurile negre. Ileana mă așteaptă!

O găsi puțin întristată, parcă și ea ar fi avut remușcările lui.

— Bietul Sașa! murmură Ileana. Ce mîhnit are să fie cînd se va întoarce și eu nu voi mai fi aici!

Se priviră adînc în ochi și uitară îndată pe Poplinski. Simțeau că nimic nu are importanță în lume afară de iubirea lor. Se vedeau, unul în ochii celuilalt, ca în oglinda veșniciei.

Toma îi spuse că vor pleca mîine dimineață, deocamdată în Italia. Dar nu mai vrea să fie despărțit de ea nici noaptea aceasta. Să-și strîngă ce dorește și pe urmă vor merge la el acasă. Ileana se apucă bucuroasă să-și adune nimicurile la care ținea. El îi ajuta. Se opreau deseori și se îmbrățișau mereu, parcă s-ar fi văzut înțîia oară. Își împrospătau amănuntele trecutului.

15 —• Sunt tocmai șapte săptămîni de cînd am intrat aici, necunoscut! zise Toma, suspinînd de bucuria amintirii.

— Te așteptam, deși nu te cunoșteam — îngîină Ileana. Inima mea te dorea de mult, parcă de cînd lumea!

Ședeau pe divanul larg care adăpostise înțîia lor îmbrățișare. Se doreau ca și atunci. Toma îi înlănțui mijlocul și ea se lăsă pierdută pe spate, cu buzele însetate.

25 — Ileana, iubirea mea divină! șopti Toma, sorbindu-i respirația într-o sărutare dureroasă.

Odaia se umplu de suspinele iubirii, încît nu se mai auzi zgomotul ușii care se deschise și se închise. De-abia într-un tîrziu. Ileana văzu în pervazul dormitorului, încremenit ca o stafie, cu ochii ieșiți din orbite, pe Poplinski. Groaza îi înăbuși glasul o clipă. Toma înțelese din privirea ei primejdia. Săriră amîndoi în picioare. Poplinski mormăi atunci calm, parcă și-ar fi pregătit de mult vorbele:

— Bănuiam. Adică nu, știam! . . . De aceea m-am întors.

În mîna dreaptă atîrnată în jos, Toma zări revolverul pe care i-l dăduse el cu cîteva ore în urmă. Și, într-o secundă, pricepu că Poplinski a simțit de mult iubirea lor, că plecarea în Basarabia a fost născocită înadins ca să-i surprindă. Întîlni privirea lui și acolo își văzu osînda. N-avea putere să rostească nici un cuvînt, dar buzele i se mișcau neputincioase.

10 Cînd Poplinski ridică arma, Ileana strigă frîngîndu-și mîinile:

— Nu-l omorî, Sașa!... Nu-i el vinovat!... Eu sunt vinovată... îl iubesc, Sașa!... Iartă-mă, Sașa!

15 Toma Novac, parcă nici n-ar fi auzit strigătul ei, se gîndi cu groază că muscalul ar putea să omoare pe Ileana. Se repezi desperat înaintea ei, acoperind-o cu corpul lui. În aceeași clipă odaia răbufni cumplit de patru împușcături în care se amestecă țipătul femeii, ascuțit de spaimă, ca și cînd i s-ar fi sfișiat sufletul. „A lovit pe Ileana!” îi trecu lui Toma prin minte.

Vru să se întoarcă spre ea, să vadă, dar se simți deodată clătînîndu-se pe picioare, parcă i s-ar fi îngreuiat corpul și i-ar fi slăbit genunchii.

25 „Pe mine m-a izbit!” se gîndi atunci. Unde m-o fi izbit, unde?

I se tulbură înaintea ochilor. Se prăbușea. Își dădea seama, voia să se împotrivească și nu era în stare. Își pierdu cunoștința.

30

7

Se deșteptă într-o odaie străină. Numai cînd văzu sora de caritate înțelese că se află într-un sanatoriu, își simțea zdrobit tot corpul. Nu era în stare măcar

să-și amintească ce s-a întâmplat și cum a ajuns aici, parcă și amintirea i s-ar fi sfărîmat.

Pe urmă, încet-încet, se reculese. Din haosul minții i se dezvălui întîi Ileana, apoi răbufniturile de revolver.

- 5 Odată cu gândul morții îi apăru și Aleman, vorbindu-i despre sistemul lui, numai despre sistem, ca un moment funebru.

- Cînd se mai liniști, auzi intrînd pe Ileana cu Aleman și doctorul. Ascultă cu mare atenție explicațiile
10 doctorului. Ei îl credeau pierdut, în vreme ce dînsul era plin de speranțe. Glasul Ilenei îi mîngîia inima. Nu se putu stăpîni. Trebuia să deschidă ochii să-și vindece durerile citindu-i în priviri iubirea. Fericirea însă îl osteni într-atît că nu mai putu închide pleoa-
15 pele. Vedeă pe perete calendarul și pendula.

„Numărul sfînt!” se gîndi cu înfiorare blîndă în inimă.

- Pe urmă Ileana și Aleman vorbiră ceva, în același timp, dar cuvintele lor i se înjumătățiră în urechi parcă
20 i s-ar fi smuls brusc rădăcinile auzului.

Pe urmă limba pendulei rămase suspendată în stînga, parcă în ochi i s-ar fi stins izvorul luminii.

- Pe urmă se gîndi că poate a venit momentul verificării supreme despre care îi tot vorbise Aleman, dar și
25 gîndul se frînse, parcă sufletul i s-ar fi întunecat făcînd loc unei conștiințe în afară de timp și spațiu . . .

„. . . Și totuși nu se poate asemenea verificare!

. . . Ar fi absurdă!”

Toma Novac își dădu seama că e complectarea gîndului care i se frînsese. Geana de lumină i se aprinse ar în ochi și limba pendulei coborî încet, trecu greoi în dreapta, ca și cînd ar fi vrut să-i demonstreze că într-adevăr timpul nu s-a oprit în loc. Apoi auzi glasul Ileanei și pe al lui Aleman sfîrșind cuvintele întrerupte:

— Scapă-1, doctore, scapă-1! . . . Te implor!

- 10 —. . . Ai văzut ce imensă fericire izvorăște din contemplarea eternității?

Cadranul pendulei, lucios de alb, arăta aceeași oră, parcă minutarele nici nu s-ar fi clintit.

- 15 „Asta ar însemna că n-a trecut nici o secundă, poate nici o miime de secundă de cînd . . .”

Gîndul îl supără. În minte îi reveneau desfășurările de vieți, despărțite între ele de secole. Le simțea și nu înțelegea. Își aduse aminte cum se zice că, în clipa

morții, omul își retrăiește, într-o străfulgerare, întâmplările vieții.

„Da, ultima, da! își zise istovit. Am fost eu, Toma Novac! . . . Dar Mahavira și Unamonu, și Gungunum, și Axius, și Adeodatus, și Gaston? . . . Tot eu? Același eu? Atunci Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Măria, Yvonne ar fi tot Ileana? . . . Adică precum spunea Aleman? . . . Și dacă toate acestea sunt închipuiri care s-au smuls acuma din subconștientul meu? . . .

10 De ce însă tocmai acuma?"

întrebările roiau în creierii lui ca scînteile dintr-un cărbune peste care a căzut un strop de ulei. îl dureau și-l oboseau. Mișcă puțin bulbii ochilor parcă privirea ar fi căutat singură pe Ileana. Zgomotele amuțiră

15 împrejur ca retezate cu briciul. O tăcere rece îl înfășură, înțepată doar de tic-tacul pendulei, rar, înăbușit. Mișcarea îi risipi întrebările, dar îi aprinse o durere în inimă, ca și cînd un clește greu ar fi strîns-o din ce în ce mai aspru. Auzi alături plîns înfundat și recunoscuse sufletul

20 Ileanei. Plînsul era ca o chemare la care nu mai poate răspunde. Chemarea îi picura în suflet o fericire nemărginită, o merinde pentru o cale necunoscută și nesfîrșit de lungă.

Ochii lui încremeniți priveau acum numai pendula și calendarul din perete. Vedeau minutarele care însemnau ora șapte și foaia albă cu un șapte roșu roman și altul negru arab.

„Numărul sfînt al lui Aleman" — se gîndi Toma Novac.

30 Și îndoielile cu șiraguri de întrebări începură iar să-l chinuiască. Limba pendulei se strîmbase în forma unui semn de întrebare.

Apoi din adîncurile sufletului îi răsări, ca o mîntuire, un val de credință naivă, vrăjindu-i în minte pe Dumnezeu așa cum îl avusese în copilărie, înainte de a se fi ivit întrebările scormonitoare. Și deodată o ușurare

5 mare îi umplu inima. Compasul minutarelor se șterse pe cadranul pendulei și în ochii lui Toma Novac rămase numai albul din ce în ce mai lucitor, ca o lumină mare, blîndă, mîngîietoare.

Ileana se prăbuși lîngă pat, gemînd desperată:

10 — Doctore . . . moare! Scapă-l, doctore! . . . Doctore!

Tudor Aleman strîngea în palma stînga măciuca de argint a bastonului și se uita țintă în ochii lui Toma, așteptînd un răspuns. Dincolo, sora de caritate Dafina,

15 își ștergea mereu lacrimile, cu o privire de compătimire spre Ileana.

— Ia vezi, doctore, vezi! murmură Aleman, după o tăcere lungă.

Doctorul Filostrat tresări încurcat. Se apropie de

20 pat și apucă ușor mîna lui Toma. Era rece. Parcă nu i-ar fi venit a crede, se plecă și se uită adînc în ochii mari ai pacientului. Clătină din cap, nemulțumit. Apoi cu vîrfurile degetului, încercă să coboare pleoapa ochiului drept. Era rece și țeapănă.

25 — Ce zici, doctore, spune? întrebă Aleman, **ÎIM** frigurat.

Filostrat ridică din umeri în semn de nedumerire. Ținea să arate că lucrurile nu s-au petrecut după toate bunele reguli ale științei medicale, care ar fi prescris

30 lui Toma Novac să mai trăiască cel puțin cîteva ceasuri. După ce astfel își îndeplini datoria față de știința lui, își luă cuvenita poză de întristare și rosti grav, aproape teatral:

— S-a sfîrșit.

Aleman se cutremură parcă ar fi primit o veste din altă lume și, uitîndu-se iar în ochii sticloși ai lui Toma, bolborosi ceva cu buzele crispate încît nu se înțelese decît începutul:

— Dumnezeu . . .

Doctorul auzi cuvîntul și avu un surîs îngăduitor.

Ileana cuprinse mîna rece a mortului, o acoperi cu sărutări, suspinînd în neștire:

10 — Toma . . . ! Toma! . . .

ADDENDA

•

**NOTE, COMENTARII,
VARIANTE**